DIRECTORIVM VISITATORVM, AC VISITANDORVM

CVM PRAXI, ET FORMVLA GENERALIS VISITATIONIS

Omnium, & quaruncumque Ecclesiarum Monasteriorum, Regularium, Monialium, piorum locorum, & personarum.

AVCTORE R. P. D. LVCA ANT: RESTA MESSAPIENSE EPISCOPO ANDRIEN.

SVPERIORVM PERMISSV.
Ac cum Priuilegio.

ROMÆ, Extypographia Guielmi Facciotti.
M. D. XCIII.

CLEMENS PAPA VIII.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM. Cum ſicut accepimus. Venerabilis Frater Lucas Antonius Reſta Epiſcopus Andrienſis opus nuncupatum Directorium Viſitatorum, & Viſitandorum per decennium non ſine magnis vigilijs compoſuerit, & ad publicam vtilitatem in lucem edere intendat. Nos eundem Lucam Antonium Epiſcopum ſpecialibus fauoribus, & gratijs proſequi volentes, ſupplicationibusq. pro parte dicti Lucæ Antonij Epiſcopi nobis deſuper humiliter porrectis inclinati, omnibus, & ſingulis vtriuſque ſexus perſonis præſertim Bibliopolis, & librorum Impreſſoribus tam in Vrbe quam Reliquis Terris S. Rom. Eccl. mediatè, vel immediatè ſubiectis in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub quingentorum ducatorum auri Cameræ Apoſtolicæ applican. & inſuper amiſſionis librorum pœnis toties ipſo facto, & abſque vlla declaratione incurren. quoties contrafactum fuerit ne durante decennio proximo à die Impreſſionis operis huiuſmodi computando ſine expreſſa dicti Lucæ Antonii Epiſcopi voluntate, & licentia imprimere, ſeu ab ipſis, vel alijs præterquā de eius vt præfertur voluntate quæ ex litteris ipſius Lucæ Antonii Epiſcopi manu propria ſubſcriptis cōſtare debeant imprimere, vendere, ſeu venale habere aut proponere, vel illius exemplaria etiam manu ſcripta audeant, ſeu præſumant, etiam ſub quacumque conditione, vel quouis prætextu præſtita, vel mutuata ab alio quam ab ipſo Luca Antonio Epiſcopo Apoſtolica auctoritate tenore præſentium diſtrictius inhibemus. Mandantes vniuerſis Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, eorūq. Vicarijs, ſeu Officialibus in Spiritualibus Generalibus, ac ipſius Almæ Vrbis, & Status Eccleſiaſtici huiuſmodi Gubernatorib. vt quoties pro parte dicti Lucæ Antonii Epiſcopi fuerint requiſiti vel eorum aliquis fuerit requiſitus eidem Lucæ Antonio Epiſcopo in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſten. præmiſſa ad omnem illius requiſitionem in noſtris, & Sedis Apoſtolicæ Terris mediatè, vel immediatè ſubiectis contra inobedientes, & rebelles per cen. Eccleſiaſticas etiam illas ſepius aggrauan. & per alia iuris remedia dicta auctoritate exequantur inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio bracchi ſecularis, irritumq. & inane ſi ſecus ſuper his à quoque quauis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari decernimus non obſtan. conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis Prouincialibusq. & ſinodalibus ſpecialibus, & Generalibus nec non etiam Iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis ſtatutis, & cōſuetudinibus Priuilegijs quoque indultis, & litteris Apoſtolicis ſub quibuſcumque teno. & formis etiam Motu Proprio vel aliàs in contrarium quomodolibet conceſſis. Quibus omnibus etiam ſi de illis eorum ten. ac ſi de verbo ad verbum insererentur per præſentibus pro ſuffr. expreſſi haben. hac vice dūtaxat ſpecialiter, & expreſsè legitime derogamus, cæteriſq. cōtrarijs quibuſcumque. Volumus autem quod præſentium tranſumptis etiam impreſſis, ac manu alicuius Notarii publici, vel perſonæ in dig. Eccleſiaſtica conſtitute ſubſcriptis aut Sigillo munitis eadem prorſus fides adhibeat. quæ ipſis originalibus adhiberet. ſi exhibitæ forent, vel oſtenſæ quodque vim validæ, & efficacis obtineant inhitionis, & mandati. Datum Romæ apud S. Petrum ſub Anulo Piſcatoris die 3. Martij 1593. Pont. noſtri. Anno ſecundo.

M. Veſtrius Barbianus.

CARI TAS

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO D. CLEMENTI VIII. PONT. OPT. MAX.

LVCAS ANTONIVS RESTA EPISCOPVS ANDRIENSIS.

In ista mira gubernandi vigilantia perpetuam perseuerantiam, & felicitatem.

SOLENT egregij Pictores, Pater Beatissime, si quando aliquid ab oculis remotius effingere volũt, illud colorum varietate exornant, quò illustrius appareat, neque spectantium oculos fallat tantum, sed insignem industriam, artisque præstantiam ostendat. Hos ego imitatus, cum assiduo studio, ac longo rerum vsu Visitationis præcepta collegerim, & in vnum veluti corpus congesta in lucem ædere pro communi omnium vtilitate statuerim, quod plerique omnes in suorum librorum nuncupationibus obseruare solent vt Principis alicuius viri sibi patrocinium comparent, id ipsum etiam mihi, quò meis hisce lucubrationibus tantum splendoris, ac di-

gnitatis

gnitatis accederet quantum nec exoptari, nec mente maius concipi possit, faciendum proposui. Quocirca te supremum Regum, ac Christiani orbis moderatorem in Patronum cui hæc dicarem, omnium quotquot sunt sinè controuersia maximum eligere volui. Idque eò libentius à me factum est, quantò in te maiorem ardorem in visitandis Ecclesiis adspicio. Quem enim mihi ne dicam Mæcenatem, sed Augustum contra maleuolorum tela, quorum studium in hoc potissimum consistit, vt omnibus detrahant, omnia carpant, ac nihil omninò comprobent, nisi tè vnum mihi diuinitus oblatum exoptassem cuius ope erigerer, gratia fouerer, ac summa denique auctoritate protegerer? Huc accedit incredibilis illa tua, ac penè diuina benignitas omnibus spectata, atque admirabilis virtus, quam altissima animi magnitudo, cælestis sapientia, ac in rebus agendis prudentia singularis: Qua summa virtutum coniunctione, vt alias, quæ innumeræ sunt, prætermittam, te omnes, qui turbulentissimis hisce, atque extremis penè temporibus opem feras, diuino consilio, quasi quoddam de cœlo repentè delapsum numen, & iure quidem, arbitrantur; ac propterea vniuersus Christianus orbis ingenti gaudio perfunditur, quòd tantum Principem nactus, tranquillam se vitam ducere posse, aureaque illa sæcula priscis decantata temporibus iam aduenisse

se.

se confidat. Quarum ego laudum magnitudine commotus, vt me quam maximè prædicationibus hisce delectari testatum relinquerem, & Sanctitatis tuæ studiosissimum me esse demostrarem, opusculum hoc in quo Visitationis peragendæ praxim paucis exposui, tibi dicandum curaui. Suscipe igitur hilari, ac leta fronte munusculum hoc, exiguum quidem, si ipsum per se spectemus, sed si largientis animus attendatur; magnum nec fortasse etiam inutile: Multa enim continet, quæ nec vulgò nota sunt, & Visitatoribus Episcopis præsertim Tyronibus, qui nunquàm aliàs visitationis sanctæ onus subiere, plurimum fructus allatura. Nam quicquid viginti nouem annorum spatio quibus diuersas Ecclesias rexi, vel legendo, vel agendo obseruare potui, id omne in vnum hoc opus contuli, idque non alia de causa, nisi, vt arduum, & immensum hoc Visitationis onus, quod Episcopis incumbit, aliqua in parte leuarem, ac facilius redderē. Quicquid autem vtilitatis ex his lucubrationibus, vel Visitatores, vel ij, qui visitandi erunt, percipient, id totum tibi acceptum referant, cui post sanctorum Pedum deosculationem, me, meaque omnia quàm possum humillimè commendo.

FABRI-

FABRITIVS RESTA V. I. D. MESAPIENSIS,

ILLVSTRIS. & REVERENDISS. D. Lucæ Antonij Restæ Episcopi Andrienſis huius operis auctoris, ex Fratre Nepos.

CANDIDO LECTORI.

QVI ſcientias, arteſque primi adinuenère, multa hi quidem ſunt digni laude, quippè qui oprimè de humani generis ſocietate meriti fuerint, ac ſuis inuentis hominum vitam aut iuuerint, aut certè ornarint, cultioremque reddiderint; Sed non minorem laudem ij quoque mihi promeruiſſe videntur, qui ea, quæ ab alijs inuenta fuere, literarum monumentis commendarunt: vt ſcilicet hac ratione, & iſtorum nomina æternitate donarent, ac poſterorum

vtilitati

vtilitati consulerent; ád quos procul dubio nihil eorum peruenisset, nisi scriptorum industria, solertiaque factum esset, vt quæ ab antiquis, vel inuenta subtiliter, vel preclarè acta fuere, literis, veluti æternis quibusdam monimentis expressa vsque ad hæc nostra tempora perpetua quadam serie deducerentur, nobisque innotescerent. Quis enim Græcorum inuenta nosset, à quibus scientiæ omnes, ac liberales disciplinæ emanarunt, nisi scriptores extitissent, qui ea ab iniuris temporis omnia consumentis, ac corrodentis vindicassent? Cui Romanorum, aut exterarum, ac barbararum gentium gesta cognita essent, nisi literis expressa legerentur? Non ne vnà cum iis eorum quoque memoria, ac gloria perijsset? Sed, vt hæc veluti parua omittam, & ad maiora transcendam, quis mundi originem, in qua tàm pueriliter Philosophi errarunt, quis bene, beatèque viuendi rationem, quis diuina præcepta, ac diuiui cultus rationem exactè tenere posset, nisi omnia in sacris literis descripta nobis innotuissent? proptereaque scriptoribus magnam esse habendam gratiam nemo negarit, quippè qui suis laboribus, & vigilijs, nostræ, ac omnium vtilitati consultum esse voluerunt, ac præclara aliorum inuenta, gestaque nobis insinuarunt. Quæ cum ita sint, cum nemo hucusque, quod sciam, Sanctæ Visitationis praxim Ecclesiæ Dei ne dicam valde fructuosam, sed apprimè etiam necessariam, quam Sancti Patres innumeris iaudibus celebrarunt, nobisque frequentissima admonitione commendarunt, & vniuersalium Conciliorum auctoritas, atqne decreta firmarunt, publicis li-

** tera-

terarum monumentis tradiderit, quas gratias ne dicam referre, sed nec etiam agere, vel habere possumus Illustri admodum, ac Reuerendissimo Patri Domino Lucæ Antonio Restæ Andriensi dignissimo Episcopo, cui primum hoc in mentem venit, vt onus tàm arduum, tàm vtile, ac penè humanis humeris impar aggrederetur? Cœpit à principio vir insignis, & ad publicam natus vtilitatem, cogitare, si quod in ea re auxilium posteris ipse præstare posset, sed operis magnitudine deterrebatur. Postea id ipsum sæpius animo voluens, quò grauius videbatur onus, eò ad illud substinendum maiori cupiditate inflammabatur. Solent enim inuicti animi milites, quò plura in expugnandis Vrbibus pericula instant, eò vehementiori conatu illarum obsidionem aggredi, neque à bello, nisi victoriam obtinuerint, desistere. Qua de causa cum hanc animi sui propensionem postea grauissimis viris patefecisset, adeò ipsorum auctoritate, & exhortationibus fuit confirmatus, vt nullam moram ab opere inchoando interponendam duxerit. Inchoauit, aggressus est, perfecit omnia Visitationis peragendæ hinc inde collecta ad praxim accomodauit, ac multis tandem laboribus, sudoribusque perfunctus absoluit. Quod cum ab ijs, qui tùm Romæ, tùm alijs in locis rei huius notitiam habuerunt (fuerunt autem, plurimi) summoperè laudari, & probari (& iure quidē suo) intelligeret; committendum non putauit, vt quod ad communem vsum collegerat, apud se perpetuo latitaret, sed omnibus numeris perfectum, atque absolutum opus typis mandandum decreuit. Qua in re quam prudenter

denter

denter se gesserint, quis non animaduertat, cùm ex ipso opere tanta promanent commoda? Nam (vt alia prætermittā) Ego illius hisce præceptis (habebam enim ea ante oculos manu conscripta) multarum Ciuitatum, & nobilium Diœcesium iàm adolescens, visitationem perfeci, idq; vniuersum hisce scriptis, ac disciplinæ Patrui mei Amplissimi viri, ac prudentissimi Antistitis didici, eique omnia bona mea refero. Eia igitur, Candide Lector, lucubrationes istas, quas tibi Præsul Optimus largitur, alacriter perlege; nā quæ ipse diuturno studio, assiduaque exercitatione hinc inde sibi comparauit, nunc omnia in publicum exponit, tibique libenti animo gratis communicat, & vnius libelli lectione percipienda offert. Neque te importuna quorundam dicta permoueant, qui veluti Momi quidam, cum ipsi per inertiam viuant, ac nihil vmquàm vtilitatis hominibus afferant, alienis tamen laboribus detrahunt, & nodum (vt aiunt) in scyrpo quærunt. Quocirca illud te monitum velim, Auctorem nostrum in hoc opere compilando rerum potius, de quibus agebatur, quàm verborum rationem habuisse, nec in eligendis latinis vocibus elegantioribus multum operis posuisse, sed orationem, ac stylum ad omnium captum accommodasse: quin etiam crassioribus aliquando vocibus vsum fuisse, vel quòd ita res ipsa postulauerit, vel quòd, si elegantiæ Latini sermonis rationem habere voluisset, rem potius ipsam obscuriorem reddidisset, quàm ei lucis aliquid, ac decoris attulisset. Hoc volui nescius ne esses, ne postea criminarere. Vale, atque sic habeas, pium hunc Auctorem no-

ſtrum, ſi ſenſerit hoc ſuum laborem aliquid tibi (quod pro certo habet) vtilitatis attuliſſe, maiora ſe in poſterum curaturum, cum nihil antiquius ducat, quàm, vt omnem induſtriam, opes, auxilium, ingenium, vires, ſua denique omnia ad tuam conferat vtilitatem.

D. IOSEPHI TATOI ANDRIENSIS
DECASTICON.
Ad Lectorem.

QVID quæris Lector cupidus voluendo libellos?
Forſan quid breuiter continet iſte liber?
Auctorem noſcas; Lucas Antonius ecce
Reſta tibi donat munera rara ſua.
Inuenies aurum ſolum, gemmasq. nitentes,
Et quidquid cunctis vtile adeſſe poteſt.
Eccleſiæ cultus quo debent Ordine, Sacri
Vt Canones fieri, ritè iubendo, volunt.
Ergo ne pigeat tantum ſumpſiſſe laborem,
Siq. leges crebro, maxima lucra feres.

PRÆSBI-

PRÆSBITER FRANCISCVS RITIVS
MESAPIENSIS.
Ad Lectorem.

SAcris hisce studet dum chartis pascere Iucas
Bonus, peritus, impiger,
Sacrarum custos ouiũ, pecudumq; Magister,
Et Patriæ decus inclytum,
Appula quem colit, & nunc peucetia Andria seruat,
Mentes piorum altaribus
Addictas, diuinos cultus, dogmata sancta
Distincta monstrat ordine
Miro; pastores sua quemque ad munera sacros,
Diuina sors quæ prestitit,
Aduocat, & ita nunc tibi missa negotia curat,
Templum Dei sanctissimum
Collustrat, fruges flammarum, tum ordine longo
Inest quibusque maximus
Rex Deus humanos indutus corporis artus
Vtroque flexo poplite
Supplex intuitur sacras, veneratur, adorat,
Fontemque feliciſſimis
Qui alluit vndis conceptus ab origine prima
Labes, recludit arculam,
Sancto quæ seruat, conformat, roborat, atque
Cunctos oliuo; & vrceos,
Acerram ex auro vestes, & vascula condum
Seruare mandat, lampades
Perpetuo accendi vulcano, & thura sacellis
Cremari, & quàm plurima
Præcipit aulæis ornare, ostroq; superbo
Marmora, choroq; cantarier

Dulciter

Dulciter hymnos, rectè diuinam fieri rem
Ab omnibus; castos vti,
Atque pios decet vnctos, sanctosq; Ministros;
Sed hinc repellit sanguine
Fœdatas palmas, scorto, turpiq; rapina,
Hinc ebrios, hinc sordidos,
Ignaros, Sanctarum Christi denique legum
Rudeis; prorsus pectora
Tùm purgat vitijs, & ritus damnat iniquos,
Dignasque pœnas improbis
Statuit; infandas artes, & sacra Deorum
Nefasta Bacchi dimouet
Orgia, clamores turpeis, cantusq; profanos:
Despecta Iura vindicat
Sacrorum, sæuus polluta denique sancta
Pictas tabellas Cælitum
Fœdas, signaq; fracta, & diruta templa Deorum
Nouat, paratque, & adijcit.
Multaq; præterea, quę iam scripsere priores
Heroes illi, lumina
Ecclesiæ, proceres casti, summiq; Ministri
Sancto repleti spiritu.
Candide Lector, quisquis es, ergo fronte serena
Oblata dona suscipe,
Atque æquius lege, perlege semper; namq; legendo
Fies sacerdos optimus,
Et custos dignus gregis, qui præsis ouili
Cœlestium sanctissimi.

PRÆFA-

PRAEFATIO.

TRACTATVM hunc nostrum de Visitatione duabus partibus principalibus absoluimus, in quarum prima de generali Ecclesiæ Cathedralis, ac aliarum Ecclesiarum, Monasteriorum, Hospitalium, ac piorum quorumcumque locorum in Ciuitate existentium visitatione tractamus, omnia sigillatim adnotantes, quæ quouis modo huiusmodi Cathedralis, ac reliquarum Ecclesiarum Visitationi accommodata sunt, aut quauis ratione ad illam pertinent. Interrogationes etiam quasdam singulis rebus visitandis aptas adiunximus, quibus Visitatio à quolibet mediocriter erudito nullo negotio peragi poterit: atque hæc omnia ita ad praxim redegimus, vt tam Visitatoribus, quàm ijs, qui visitandi sunt, mirum in modum inseruiant. Idem etiam præstitimus in Monasteriorum visitatione, in qua docuimus, non solùm qua ratione sint visitanda, sed etiam regenda, gubernandaq; Monasteria monialium, prætereaq; de particulari eorum visitatione adnotatur. Constitutiones etiam quasdã inseruimus, quas monialibus Sancti Benedicti, cum nouũ illarum Monasterium in Ciuitate Andriẽsi institutum sit, inuiolabiliter obseruandas præscripsimus, quę Visitatoribus non inutilia erunt; si quando, pro huiusmodi Monasteriorum bono regimine, aliquid in Visitatione decernendum, constituendumve erit. In secunda autem parte de Diœcesis Visitatione disseruimus, ac formam praximque quomodo Diœcesis sit visitanda, præscripsimus; habita interim locorum, temporum, ac rei ipsius ratione: qua quidem visitandi forma, & praxi visitator vti poterit, nisi eam malit sequi methodum, quam in priori parte tradidimus. Adiunximus etiam rationem, & formam visitandi

varia,

varia, & diuerſa hominum genera, cum ſolutione, ac declaratione multarum dubitationum, quæ in illa occurrere poſſent. Si quid autem occurret, quod non ita plenè in prima parte tractatum fuerit, plenior illius cognitio ex ſecunda parte petenda erit, ac contra, ſi quid in ſecunda parte deſiderari contigerit, id vberius, ac plenius diſcuſſum in prima parte reperietur: ita enim omnia digeſta ſunt, vt ſibi inuicem inſeruiant, ac ordine quodam ſibi mutuò correſpondeant; quod eo conſilio factum eſt, vt intelligant omnes vnum eſſe debere Viſitationis ſanctę ſcopum; vt ſcilicet vitia tollat, virtutes corroboret, diuinum cultum augeat, ac quidquid abuſus, vel ſuperſtitionis irrepſerit in Eccleſiam Dei, radicitus extirpet, & euellat. Quę omnia, & plura etiam, librum ipſum legendo, reperire quiuis poterit. Nos enim contenti hęc pauca veluti capita quędam principalia attigiſſe, ne tempus fruſtra teramus, ad rem ipſam pertractandam iam accedamus, hinc exordium ſumentes.

DIRECTORII
VISITATORVM, AC VISITANDORVM,

Cum Formula, ac Praxi Generalis Visitationis,
Reuerendissimi Patris

D. LVCÆ ANTONII RESTÆ,
Episcopi Andriensis,

PARS PRIMA.
In qua tractatur

De Visitatione Ecclesiæ Cathedralis, & aliarum Ecclesiarum, Monasteriorum, piorumq. locorum, ac personarum omnium in Ciuitate existentium.

Visitationis onus cui potissimum incumbat; quantumq. eius auctoritas extendatur, ac facultas; & quanto temporis interuallo sit innouanda. Cap. I.

SATIS constat, clarumq. ac perspicuum apud omnes est, Episcopos Apostolorum successores,[a] ac suarum Ecclesiarũ sponsos, esse à Spiritu Sancto positos ad regẽdam, ac gubernandã Sanctam Iesu Christi Ecclesiam, quam proprio sanguine, & acquisiuit, & sanctificauit; eamq. ipsi tueri, ac defendere debent, non solum ab hostibus visibilibus, qui corporeis oculis conspiciuntur, ac ab omni exteriori damno immunem prorsus reddere, ac conseruare; sed multo magis illis in eo elaborandum est, vt

a Cõc Trid. sess.23. c.4.

commissum sibi gregem interna animi imminentia pericula cauere, ac inuisibiles, atque ob id horribiliores hostes. i. dæmones propulsare, ac fugare doceant, qui omnibus suis artibus Christi oues perimere, ac dolose ad æterna supplicia perducere conantur, sanctamq. Iesu Christi Ecclesiam, omni suo studio, & conatu labefactare student. Ad quorum reprimendam audaciam, & infringendos conatus Episcopi Diuina prouidentia positi sunt, qui tamquã vigilantes Pastores gregem Domini custodirent, ac truculentam sæuissimorum luporum, id est dæmonum rabiem longius ab eo propulsarent, quo facilius Christi oues, quas proprio sanguine redemit, sub fideli illorum custodia tutiorem vitam viuere possent. Quemadmodum igitur Pastores sæpius gregem suum inuisunt, lustrant, numerant, ne quid eorum incuria pereat; ita Episcopi nulla ratione facilius commissi sibi gregis saluti, ac incolumitati consulent, quàm si sæpius eum inuisant, ac lustrent, ac quicquid mali furtim dæmonum arte irrepserit, radicitus extirpandum curauerint.

Ex quibus omnibus perspicuum, clarumq. relinquitur, Episcopis præcipue Visitationis onus incumbere, Ita enim & [a] S. Patres communi consensu statuerunt, & Conciliorum auctoritas confirmauit. itaq. hanc visitationem per se ipsos personaliter obire tenentur, nisi legitimo aliquo impedimento detineantur, quo minus id præstare possint; debentq. non solum omnes Ecclesias, & Monasteria, sed & alia loca sacra, quæ in sua Diœc. erunt, & sibi subiecta visitare: quæ quidem facultas Episcopis tamquam Sedis Apostolicæ delegatis à Sacro sancto Trid. Conc. [b] tribuitur. Tenentur pariter Episcopi Hospitalia, Confraternitates, & collegia laicorum, non obstante quauis exemptione, & immunitate, visitare: idq. tamquam Sedis Apostolicæ delegati præstare possunt. quæ facultas etiam extenditur ad Ecclesias, quæ nullius Diœc. sunt, vt sacri Concilij Trid. decreto [c] sancitum est. quod tamen ita intelligendum erit, vt scilicet illarum Ecclesiarum visitatio, quæ nullius sunt Diœc. ad viciniorem spectet Episcopum; Monasteria idẽtidem monialium, quę immediate Sedi Apostolicæ sunt subiecta, ab Ordinarijs suis, tamquam Sedis Apostolicæ delegatis, visitari, moderari, ac gubernari debent. quod aperte eiusdem Concilij Triden. auctoritate [d] confirmatum est. Tenentur etiam Episcopi loca, & personas exemptas, ac singulari aliquo priuilegio quouis modo decoratas, extraordinaria eorum auctoritate, ac iurisdictione, qua tamquam Sedis Apostolicæ delegati funguntur, visitare. Ex quibus omnibus colligitur, Episcopos posse omnes delinquentes in casibus, quorum cognitio ad ipsos spectat, non solum regere, ac moderari tamquam optimos parentes, sed etiam tamquam Iudices debitas pœnas

a Ca. relat. c. decreuimus. c. Episcopatus c. placuit. 10. q. 1. c. cũ venerabilis decens. exactio, & proc. Conc. Trid. sess. 7. c. 8. de refor. & sess. 24. c. 3

b Sess. 7. c. 8. de refor. & sess. 21. c. 8. de refor.

c Sess. 24. c. q. de refor.

d Sess. 25. c. q. de refor.

nas

nas infligendo in contumaces,& rebelles, procedere ac reprimere, nõ obstãte quauis appellatione [a] vel inhibitione; &,vt summatim dicam, quicquid visitationem morũ,ac vitę correctionẽ,& formationem concernit, Episcopi in sua Dioecesi exercere, ac exequi possunt, & debent; iuxta S. C. T. decreta. [b] Sunt enim Episcopi, Summi Pontificis coadiutores,ad Pastoralis officij dignitatem, & curæ partem in illis partibus, quibus præsunt, vocati. Et, licet Episcopis ob summam auctoritatem quam habent in suis Dioecesibus hoc munus i. visitatio commissarum sibi ouium propria sit, sunt tamen nonnulli Archidiaconi, [c] Decani, & alij inferiores Prælati, qui particulã aliquam Dioec. tamquam Episcoporum coadiutores eadem auctoritate,qua Episcopi ipsi,visitare possunt. in qua tamen re Episcopi negligentius agere non debent, nec quicquam de Pastorali sua cura remittere, sed omnem suam curam,operam,studium, & diligentiam in eo ponere debent, vt Archidiaconi, Decani,& Prælati huiusmodi, ac inferiores Prælati hoc Visitationis onus personaliter præstent,nec à Sacrosancti Concilij Tridentini decretis, [d] ne latum quidem vnguem recedant. Quantum vero temporis spatium debeat Episcopus in huiusmodi visitationibus interponere, satis liquido constat ex sanctorum Patrum, & Concilij auctoritatibus, singulis annis id ab vno quoque Episcopo in sua Dioecesi esse præstandum. Tenentur enim Episcopi sæpius omnem suam Dioecesim perlustrare,ac inuisere,ac bonos Pastores, quorum nomine censentur, imitari, vt commissum sibi gregem in caulam Domini incolumem, sine vllo detrimento, quoad eius fieri poterit, perducere possint,memores,dæmones, tamquam latrunculos quosdam iter obsidentes,ouium Domini saluti insidiari,vt, si à recta via paulisper declinantes offenderint, mactare, ac perdere possint. In quo si pastorum diligentia defuerit, ouium suarum sanguinem ex eorum manibus Dominus se requisiturum minatus est. [e] Quod si Dioecesis adeo ampla sit, vt vnius anni spatio commode lustrari, ac circui per Ordinarium non possit; vel adeo angusta, vt vnius Episcopatus nomine, vna tantum ciuitas censeatur; quod in Apulia Peucetia multis in locis videre licet, vt noster Andriensis, & etiam Bitontinen. Molfecten. Vigilien. Ruben. Iuuenatien. Vitecten. Menerbinen. & multi alij; tunc Episcopus singulis duobus annis saltem debet Visitationis munus obire, nisi forte aliquid noui acciderit, quod nullam temporis dilationem patiatur, sed statim Episcopus emergenti aliquo magno incommodo occurrere debeat: tunc enim non solum bis, sed ter, quaterq. & pluries visitare poterit, prout ei magis expedire videbitur.

a Sac. Conc. Trid sess. 22. c. 1. & sess. 24 c. 10. de reformat.

b Sess. 24. c. 10 de reformat.

c Cap. mãdamus de offic. Archidiac.

d Sess. 24. c. 3. de reform.

e Ezechiel. c. 3. & c. 33.

Quomodo sit publicanda visitatio, vt subditi se ad eam recipiendam præparare possint; tum inibi de generali edicto ab Episcopo proponendo, & explicando. Cap. II.

CVM in superioribus satis demonstratum fuerit, hoc Visitationis munus ad Episcopos pertinere, nunc operę pretium erit methodum tradere, qua, & Visitatores, & ij, qui visitari debent, facilius suo munere fungi possint. Et quoniã non conuenit tantã rẽ negligenter, nec repentine, & inopinate agere; monebunt Episcopi Ciuitatis, ac Diœc. suæ incolas, tam clericos, quàm sæculares, multis diebus ante, congruo assignato termino, ac generali præposito edicto, quod in sua Cathedrali Ecclesia, vbi populus frequens ad audienda sacra congregari solet, inter Missarum sollemnia publice legendum, ac deinde ad valuas eiusdem Cathedralis Ecclesiæ, ac locis publicis Ciuitatis affigendum curabunt, cum volent visitandi initium facere: vt subditi omnes, tam sacris ordinibus initiati, quàm clerici, & laici, commode se ad visitationem ipsam recipiendam tam in Ecclesijs, cappellis, beneficijs, monasterijs, hospitalibus, confraternitatibus, & locis pijs, quàm in personis suis proprijs, præparare possint, ac nouerint. Et, quoniam Opusculum hoc est veluti praxis quædam, & norma huiusce rei, non grauabor edicti ab Episcopo publicandi formam subijcere, qua vti poterit, mutando, vel addendo, minuendove, prout loci, temporis, ac rei opportunitas postulare videbitur.

Antequam igitur Episcopus visitare incipiat, poterit edictum, huius, qui sequitur, tenoris, ac formę proponere.

Lucas Antonius Resta, Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Andriensis.

INTER cætera Pastoris officia, quibus assidue ad custodiam commissi sibi gregis inuigilare debet, ac in eo tutando sedulam operam nauare; præcipuum esse Visitationis sanctæ munus, ijs omnibus facile innotescet, qui magnos, qui inde sequuntur, fructus secum considerauerint, ac reputauerint. sancta enim, & salutris est visitatio in

Ecclesia

Ecclesia Dei, plurimumq. conducit, cum ad ipsius Dei cultum conseruandum, augendumque, tum ad morum correctionem,& emendationem vitæ subditorum: atque ita prorsus cum Pastoralis officij ratione visitationis onus annexum est, vt & per sacrorum Canonum iura,& Conciliorum decreta prætermitti ab Episcopis,neque possit, neque debeat, sine graui eorum culpa, ac insigni Christianæ Reipublicæ damno. Nos igitur, hoc nobis iniunctum munus, omni qua maxima possumus diligentia, Deo adiuuante, aggredi, atque perficere cupientes, perutile fore existimauimus,omnibus, & singulis curæ, ac iurisdictioni nostræ commissis, cæterisq. quorum id interest, hoc significare, ac ad omnium notitiam per has nostras deducere, nos scilicet nostra ordinaria auctoritate accurate visitaturos omnes, & singulas has Andrienses Ecclesias, & eius Dioec. & primo nostram Cathedralem Andriensem, nec non collegiatas in eadem ciuitate existentes; Item Capitula, tum personas Ecclesiasticas, ac eas, quibus animarum cura commissa est; quæ ve ipsi Andriensi, ac collegiatis, alijsve Ecclesijs, collegijs, aut pijs quibuscunque locis annexa quouis modo fuerint Monasteria, item quæ commendata sunt; Abbatias, Prioratus, siue Præposituras, vel quouis alio modo nuncupatas, in quibus non viget regularis obseruantia; cætera quoque beneficia curata, ac non curata, simplicia, sæcularia, regularia, quouis modo commendata, etiam si exempta sint; Ecclesias item quascumque, quauis ratione exemptas, quæve in nullius Dioecesi sunt, quibus Cathedralis nostra propior fuerit, quàm alia Cathedralis Ecclesia; omnes denique Ecclesias non curatas, cappellas, oratoria, altaria, hospitalia, collegia, quascumque confraternitates laicorum, montes pietatis, piaq. loca omnia, quamuis exempta sint, etiam ad laicorum administrationem pertinentia; Moniales etiam, quæ nobis, vel etiam Sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subiectæ sunt; Monialium item quarumcumque clausuram; Monasteria insuper, in quibus cura exercetur animarum; personarum vero sæcularium congregationes in ijs, quæ ad sacramẽtorum administrationem pertinent; omnes denique, & quascumque sæculares personas Ecclesiasticas, etiam exemptas, & regulares, extra Monasterium vitam agentes. Hæc omnia (inquam) & singula diligentissime visitabimus: &, ne quemquam imparatum reperiamus, neve quis ignorantiæ clypeo se munire, ac tutari possit, rationi consonum esse duximus, hoc nostro publico promulgato edicto, omnes, & singulos certiores facere, atque hanc animi nostri sententiam omnibus intimare. Noueritis igitur nos die decimo sexto mensis Iunij visitandi initium facere velle,eo animo,eoque consilio,vt,quantum in nobis est, Diuina benignitate adiuti,omni diligentia,sollicitudineq, & pieta-

& pietatis, ac pastoralis officij studio ijs potissimum incumbamus, ac sedulam nostram operam nauemus, quæ ad cultus Diuini rationem, animarumq. salutem, & ad Ecclesiarum statum, Christianamq. morum institutionem, nec non ad cleri, ac fidelis populi vitæ, morum, atque officij disciplinam spectare iudicabimus. Quare monemus, & hortamur omnes & singulos, ad quos earum Ecclesiarum, Monasteriorum, & piorum locorum, quæ diximus, cura, vel gubernatio, vel administratio, vel Missarum, ac diuinorum officiorum, quæ in ijs præstanda sunt, celebratio, aliorumve munerum functio pertinet, vt, quo die singulas illas Ecclesias, locaq. visitabimus, proferant, ac ostendant nobis, vel ei, cui tale munus delegabimus, vel Cancellario nostro, cuius opera in hoc visitationis munere vtemur, suorum omnium beneficiorum, & sacrorum ordinum titulos, & Ecclesiarum, capitulorumve statuta, constitutiones, ac obligationum onera, quæ eis imposita sunt; Indicem præterea libellum, siue inuentarium bonorum omnium, mobilium, & immobilium, & scripturarum capituli, quæ in Archiuio conseruantur; atque eas res omnes exhibeant, ostendantq. quæ ad Ecclesiæ, aut pij illius loci cultum, apparatum, & ornatum pertinent. Si quis autem cuiusuis ordinis, aut dignitatis sit, aliqua in medium afferre voluerit, quæ ad Dei laudem, & Ecclesiarum commodum, & animarum salutem esse putauerit, eum hortamur in Domino, vt omnia ea nobis, vel sermone, vel scripto patefaciat, ac insinuet. Et, quoniam ab ijs, quæ alijs præstant, initium sumi decet; primum Cathedralem nostram Andrien. Ecclesiam visitabimus; ad alias deinde Ecclesias, & loca, quæ diximus, progrediemur, ea seruata ordinis ratione, quę ad eam rem bene gerendam, magis expedire nobis videbitur. Itaque monemus, pręcipimus, atque citamus capitulum Cathedralis nostrę Ecclesię Andrien. eiusq. Archidiaconum, Archipresbyterum, N. N. N. N. N. N. N. N. cęterosq. omnes Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, ac clericos in minoribus constitutos, cappellanos, & beneficiatos quoscumque, qui in ijs Ecclesijs quouis modo ministrant, & ministrare, & seruire debent, vt dicto pręfixo die 16. pręfati mensis summo mane omnes ad visitationem conueniant; ac sui quisque beneficij, quod in ea Ecclesia obtinet, titulos, dispensationem, statuta, constitutiones, ordines, obligationum onera nobis (vt supra diximus) exhibeat; in eaque visitatione, quam statuto iam die aggrediemur, etiam si non eo ipso die absoluere poterimus, tamdiu adesse pergat, quoad, omnibus ijs, quę ad eam pertinent, quęq. nos necessaria, & opportuna censuerimus, perfectis, illam omnino absoluerimus. Et, vt hæ nostrę litteræ, notarij nostri manu scriptę, ac manu, & sigillo nostris signatę, quas edicti publici vim, ac robur habere decernimus, omni-

bus

bus ijs, quibus prędiximus, ac alijs, quorum id intereſt, & in poſterum quauis ratione intererit, notę, ac manifeſtę, plane eſſe poſſint, volumus eiuſdem noſtrę Cathedralis Andrienſis Eccleſię, & aliarum huius ciuitatis Eccleſiarum, quę collegiatę ſunt, ac Monaſteriorum valuis affigi, ac ibidem relinqui; eosq. omnes, quos diximus, eiuſdem litterarum vigore ſic affixarum, ita teneri, ac ſi ipſi illi perſonaliter moniti, & requiſiti, ac citati fuiſſent. Mandantes propterea Sacriſtis harum noſtrarum Eccleſiarum, ut, poſtquam in iiſdem Eccleſijs preſentes publicatę fuerint, in ualuis eas affigant, & refigant, cum relatione in calce earum: quibus plena fides adhibeatur. Datum in noſtro Epiſcopali Palatio Andrien. die N. Menſis N. Anno N. Pontificatus S. D. N. D. N. Anno N. Præſulatus uero noſtri, Anno N. feliciter. Amen.
Alia etiã forma edicti uti Viſitator poterit, prout ipſi melius uidebitur.

Quid dandum, quidve poſtulandum ſit pro Viſitatoris victu. Cap. III.

EAM eſſe humani ingenij imbecillitatem, ut nihil boni per ſe cogitare, aut cupere, ne dum exequi queat, niſi omnipotentis Dei auxilio, ac Sancti Spiritus ope corroboretur, ſatis patet ex verbis D. Ioannis Euangeliſtę, apud quem ita Chriſtus Dominus loquitur: [a] Sine me nihil poteſtis facere. Cui non diſſimile eſt, quod Apoſtolus, Sancti Spiritus tuba, fidelium auribus intonat: [b] Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. A quo etiam non diſcrepat, quod idem Apoſtolus alibi dicit: [c] Deus eſt qui operatur in nobis velle, & perficere. Cum igitur homo neque ſe ipſum regere, neque quicquã, quod Deo gratum ſit, efficere poſſit Diuina deſtitutus gratia, & niſi Sancti Spiritus internis vocibus excitetur, ac eiuſdem ductu dirigatur, multo minus ſine huiuſmodi donis, ac gratijs alios regere, ac Diuinam eis gratiam comparare poterit. Quapropter Epiſcopus, & quicunque alius viſitator, omni cordis affectu, ac pijs precibus debet in primis omnipotentis Dei miſericordiæ fores adire, ac gregem ſibi commiſſum cum lacrymis, & orationibus Creatori ſuo humiliter commẽdare; &, quo magis oues ſuas reformatione indigere, & ſe imbecilliorem ad tantum onus ſubeundum videbit, eo maiore charitatis ardore poſtulabit Ieſum Chriſtũ, gratiarum [d] vberrimum

[a] In Euangel. cap. 13.

[b] 2. ad Cor. cap. 3.

[c] Ad Philipp. cap. 2.

[d] C. reuertimini. 16. q. 1.

rimum fontem, & totius pietatis patrem assidue exorando, vt Sancti Spiritus igne, qui ardet, nec consumit, populi sibi commissi corda inflammare dignetur, ouesq. sibi creditas à graui somno, à quo pigritantes obruuntur, ad sui ipsius cognitionem excitare velit; vt intimo cordis affectu, ad Dominum conuerti possint, & ab eo seruari mereantur, ac donis ęternæ patriæ munerari; deinde perfecta charitate instructus, quæ à se ipso incipit, [a] studebit Præsul, se ipsum omnibus, & sanctę conuersationis, & morum suauitatis exemplar, & specimen, iuxta sacro Sancti Concilij Tridentini [b] decreta, præbere. Hinc postea Visitationis munus aggressus statim in principio populis visitandis, & verbis persuadeat, & re ipsa comprobabit, se in eo nihil aliud, quàm ouium Domini salutem quærere; semperq. errantium emendationi, & peccantium conuersioni, operam suam nauiter impendet, eosque veluti optimus parens, omni humanitatis genere prosequetur, benigne excipiendo, ac salubribus exhortationibus semper cum eis agendo; vt à via sua praua conuertantur ad Dominum; cauebitq. interim, ne cuiquam ansam præbeat, auaritiæ eum, à studijs propriæ vtilitatis, ac commodi, insimulandi; declarando, nihil omnino Prelato suam Cathedralem Ecclesiam visitanti pro alimentis deberi, sed tantum cũ extra Vrbis mœnia egredietur, ac ruralem visitationem peraget. quod nos ad vnguem obseruauimus in tribus Ecclesijs, quas reximus, ac visitauimus, Castren. scilicet, Nicotoren. & Andrien. cui nunc pręsumus. Quapropter non grauabor adnotare breuiter, quid Prelato suam Diœcesim visitanti, siue eius Vicario, pro alimentis competat, quid parandum, quidve exhibendum ei à subditis pro huiusmodi necessitate victus sit, ac ijs, quos secum ducet, durante Visitationis tempore. nam, vt ex Sancto Iesu Christi [c] Domini nostri Euãgelio elicitur, Dignus est operarius mercede sua. Cui quoque non dissimile est, quod Apostolus dicit: Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si & nos carnalia vestra metamus. quod etiam sacrorum [d] Canonum auctoritate satis confirmatum est. Animaduertat tamen Visitator, vt, quę sibi, ac ijs, qui cum eo sunt, ad victum sunt necessaria, ita exigat, vt nulli omnino sit molestus, nec aliquod inde scandalum oriatur, sed cum omnibus humanè, ac humiliter aget, seq. omnibus gratum esse sataget, Sanctum Apostolum in hoc imitatus, qui & in Epistolis suis, [e] & in Actibus [f] Apostolorum, id egisse legitur; tanta denique tam ipse, quàm familiares eius, vti debet modestia, ac eum decet hac in re adhibere modum; vt, quod ipsis ad victum tribuitur, in Ecclesiarum, ac earundem Rectorum damnum non transeat. huic enim incommodo sacrorum [g] Canonum auctoritas prouidit; sed vt cętera omnia ea ratione, potissimum hac animi moderatione vtendum esse Prelatus visitans sibi persua-

a c. sane, cum seq. de pæni. dist. 3.
b c. 3. sess. 24.
c Matth. 10. Luc. 10. Prima ad Cor. c. 9.
d c. venerabili, & c. procu. de cens. & c. exigit. eod. tit. lib. 6. c. si Episcopus de off. ord. lib. 6. c. cũ ex off. de præscript. cũ alijs.
e Prima ad Cor. c. 9. 2. ad Thessalon. i censes c. 3. ad Philip. ca. 4.
f Cap. 20.
g Cauendũ, & relatũ 10. q. 111. c. cũ Apostolus cum instantia de cens. c. cõquerenti de off. ord.

persuadebit, ne videatur velle opus tam laudabile, ac sanctum, quod pie ad omnipotentis Dei gloriam, & honorem institutum est, ad lucri cupiditatem, ac propriam vtilitatem, contra sanctorum [a] Patrum placita detorquere. Immo studeat potius omnibus, & verbis, quoad eius fieri poterit, persuadere, ac re ipsa comprobare, se eo venisse, vt tamquam bonus pastor, ac parens, [b] eos omnes cōsoletur, ac ex miserijs, & calamitatibus, in quibus sunt, eruat. Cauebit autem in primis, ne quod munus, licet minimum, aut ipse aut familiares eius à populis visitandis, quouis quæsito colore, accipiant; præterea, quę ad victum sunt necessaria; idq. non tam, ne in pœnas, ac censuras à sacris Canonibus, & Sacra Tridētina [c] Synodo statutas incurrat, quàm, vt, ne dignitati suæ detrahere videatur. nihil enim magis iudicem decet, quàm se æquum, ac rectum omnibus præbere, ac in obeundo munere suo, miram quandā, ac excellentem animi magnitudinem, ac liberalitatem præseferre. satis enim persuasum est omnibus, ac clarum, Iudicem, munera oblata non recusantem, maximam, ac turpem dignitati suæ notam afferre. cumq. omnibus id cauendum sit, ijs tamen præcipue fugiendum est, quorum studium totum in dirigendis mortalibus ad Christianæ vitę normam, ac exemplum versatur. Nam (vt cętera omittam) quis nō videt muneribus prœliantem hominem, sępius, aut ingrati, aut iniusti notam subire; dum, qui munera dederunt, omnia sibi, & æqua, & iniqua deberi contendunt, ac oblatis muneribus Iudicem se corrupisse sibi persuadent? Recte igitur, ac sapienter dixit Salomon: [d] Victoriam, & honorem quærere eum, qui dat munera. Cui non dissimile est, quod Moises dixit: Munera excæcant oculos sapientis. Cui etiam illud Isaiæ adstipulatur: Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. Et Dauid: [e] Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, & munera super innocētem non accepit. Et alibi, loquens de ijs, qui in domo Dei habitaturi sunt, inquit: Innocens manibus, & mundo corde, &c. Quapropter, si Prælatus, siue Visitator, patiens, ac Christiana charitate, quæ per dilectionem operatur, erit incensus, &, quos secum ad hoc munus peragendum ducet, si similes [f] sibi in moribus, ac vita honesta esse studebit, ac sataget; placeret illud, vt, quę pro victus sui subministratione à populis visitandis ei tribuenda sunt, in tot terræ frugibus [g] potius, siue rebus alijs (vt fert anni tempus) exhibenda curaret, quàm, vt pro ijs aliquam pecuniarū [h] summam acciperet. ita enim omnis accipiendorum munerum occasio tolleretur, idq magis extrauaganti illi Benedicti, quæ incipit, Vas electionis, [i] consonum erit. Atque hoc diligentius erit obseruandum, si Episcopus per se visitationem non peraget, sed per Vicarium suum, siue per alium substitutum. quo casu nihil ei pro alimentis competere [k] sciat, nec quauis alia ratione, sed tan-

a c. infrangibili de off. ord.

b c. cum Apostolus de cen.

c c. 3. sess. 24.

d in lib. Prouerb. 3.

e Psal. 23.

f c. cum Apostolus decens lib. 6.

g c Romana. c. exigit decens. in 6.

h c. felici ibid.

i decens. exa ctio, & proc.

k c. cum venerabilis, & c. procurationes de cens. in 6.

tum ei victus exhibendus est, qui personaliter eius vice Diœcesim inuiset, cui ad victum necessaria Ecclesiæ, & populi, quos visitabit, subministrare debent: in reliquis Prælatus, qui committet ei, prouidebit,[a] pro vt inter se conuenerint. Atque hanc alimentorum, ac victus subministrationem debet Visitator ita accipere, vt gratiose à visitandis exhibitam, & ad declarandam filialem obedientiam, non autem loco mercedis, ac præmij, ac veluti finem suorum laborum. nam (vt testatur Apostolus)[b] non est prędicandum, vt comedamus, sed comedendum, vt prędicare possimus. Qua in re semper Pręlatus visitãs prę oculis habeat, quid Sacro Sancta Tridẽtina[c] Synodus statuerit. Satiusq. ac longe melius esset, ad vitanda scandala, & ad tollendas errorum causas, vt omnia gratis, & sine vlla mercede fierent, nisi tanta esset Episcopi paupertas, & inopia, vt hunc laborem visitandi absque aliquo subsidio subire non posset. Verum enimuero, quoniam subditi, plerumq. se emendari, ac corrigi nolunt, idq. quantum in ipsis est, euitare conantur, aut quauis alia ratione in sancto hoc Visitationis munere Prælati sui famæ, ac existimationi detrahere nituntur, fingentes se immensis sumptibus granatos esse, id quod nonnumquam eorum culpa accidere solet, qui huiusmodi sumptibus faciendis præsunt, qui hac in re, vel proprij commodi causa, vel quauis alia ratione modum excedunt, vt mihi accidit, in primis Episcopatus Castrensis annis, Diœcesim paruulam visitando; propterea censerem, Visitatorem, confecta cuiuscumque Ecclesiæ, siue oppidi visitatione; per se, vel per alium ad id potissimum eligendum, computa, ac rationes expensarum in huiusmodi visitatione pro subministrandis sibi alimentis factarum diligenter percurrere debere, ac inspicere; eaq. sic inspecta, ac manu Chirographi sui subscripta per Notarium suum in actis illius Visitationis pro maiori, & sui ipsius, & visitatorum cautela referenda curare. Accedit etiam, quod hac ratione omnis fraus, & detrahendi occasio penitus tolletur. Sed præ cęteris caueat in primis Visitans, ne quam pecuniæ summam, quouis quæsito colore, à subditis in peragenda Visitatione accipiat. Nam (vt sancti Patres[d] testati sunt) acceptio nummorum, præuaricatio est veritatis.

[a] c. inter cętera de off. ord. & c. si Episcopus eod. tit.

[b] 1. ad Cor. cap. 9.

[c] cap. 3. sess. 24.

Auctoris opinio, & optima, tanquam experti.

[d] c. qui recte. 1. q. 3.

Visitatio Cathedralis Ecclesiæ. Quomodo Prælatus Visitationis principium inire debeat, & quid tam ab ipso, quàm ab ijs, qui visitandi sunt, præstandum prima vice. Cap. IV.

CVM igitur terminus per edicti publicationem præfixus iam transierit, eadem met die summo mane in prima vice debent omnes in Ecclesiastica dignitate constituti, Canonici, Abbates, Presbyteri, & Clerici etiam exempti, non solum in Cathedrali Ecclesia, sed etiam in alijs, & Parochialibus, & Collegiatis existentes ad Cathedralem Ecclesiam cum crucibus, & super pellicijs conuenire. Atque interim Cærimoniarum magister, siue Præfectus, Baldachinum, siue vmbellam præparandam curabit, & etiam qui rem sacram peracturus est, quę solemniter in dicta Cathedrali Ecclesia cantabitur ab aliquo in præcipua dignitate post Episcopum constituto, si tamen Episcopus, vel Visitator Episcopi noluerit cantare: quod iam conuenit, & decet: & ita ego semper obseruaui, in initio saltem Missam legendo cum quatuor assistentibus, paramentis pretiosis rubei coloris indutis, Baldachinum deferentibus. Imminente iam Visitationis hora, omnes processionaliter cum Crucibus ad Domum Episcopi se conferent, vt eum ad Cathedralem Ecclesiam ducant. Quæ omnia obseruanda sunt, si Visitator sit Episcopus: alioquin prætermittantur.

Episcopus vero cappa Pontificali super rochetum indutus, (nisi sit regularis: tunc enim loco rocheti, super pellicium assumit) vbi scalas domus descenderit in atrio, siue cortili, sub baldachino, siue vmbella iam præparata, se confert, & pręcedente clero processionaliter, & musicis, siue cantoribus, si non sint musici, Hymnum Veni creator Spiritus decantantibus, ad Ecclesiam pergit; Cumq. ad portam maiorem peruentum fuerit, ea omnia peragit, quę in Romano Pontificali sub rubricis de ordine ad recipiendum processionaliter Prælatum, siue Legatum continentur. Cumque Ecclesiam ingressus fuerit, genuflexus super tapetum ibi stratum, ac pręparatum cum puluinari-

 bus,

bus, oblatam sibi Crucem ab eo, qui in ipsa Ecclesia maiorem obtinet dignitatem, superpellicio, & pluuiali pretioso induto, pie, ac deuote osculatur, ac omnia alia facit, quæ in eodem met Pontificali sub rubricis de ordine ad visitandas Parochias habentur. Quæ quoniam à quouis ibidem videri possunt, nos, breuitati, quoad eius fieri poterit, studentes, superfluum duximus, hic ad verbum transferre, ac subtexere, contenti adnotasse tantum, ac, vbi nam comode, ac plenius haberi possunt, innuisse. Quibus peractis, Prælatus, Pontificali habitu indutus, cum pluuiali violaceo, ac mitra simplici indutus, præparato faldisterio in medio Altaris, super illud sedeat, atque interim vno ex Cappellanis ipsius ad sinistram eiusdem Prælati sedentis stante, & baculum dextera manu tenente, sermonē ad populū habeat super hac Visitationis materia, [a] docens, quę causa potissimum Præsulem ad Visitationem incipiendam impulerit, quàm boni, & sancti, ex ea fructus percipiantur, quàm necessaria sit in Ecclesia Dei, & ad ipsius honorem, & gloriam, & cultum augendum, & ad mortalium salutem, verba apta, & accommodata semper eligendo. Quo finito, Episcopus populum solemniter benedicet.

[a] Themata diuersa sermonū huiusmodi videas infra ita part. 2. c. q.

Electio Collegarum, vel Coassumptorum, & aliorum Officialium, in Visitatione. Cap. V.

ATQVE his omnibus hoc ordine peractis, dictus Episcopus, siue Visitator Primates Cleri in dignitate constitutos, Canonicos, & Presbyteros, quot, & quos sibi videbitur, & eos potissimum, qui, & vitæ honestate, & doctrina cęteris pręstabunt, ad hoc Visitationis munus Coadiutores sibi publice assumet, & Officiales, veluti Fiscum, Notarium, & reliquos, quibus vtendum erit, ibidem eliget; & hęc omnia in Visitationis illius actis referri imperabit; iisque omnibus, quos sibi Coadiutores assumpsit, semper, vel plerumque, in tota illa Visitatione peragenda, vtetur, excepta tamen Visitatione personali, quę per solum Præsulem cum Notario, vel pro vt magis ei expedire videbitur, perfici potest; pro vt loci, temporis, ac rei opportunitas postulabit, Nam id totum Pręlati Visitantis iudicio integrum relinquitur. Et ita decretum pro-

nunciabit in electione collegarum, vt sit in optione Visitatoris modus procedendi, iuxta locorum, & facti incidentis qualitatem, quando solus cum Notario, & quando cum aliquibus, vel vno collegarũ.

Pro forma electionis inseruntur hic Collegæ, siue Coassumpti, & Officiales in Visitatione nostræ Cathedralis Ecclesiæ, electi per nos, hoc modo, videlicet.

Nomina, & cognomina collegarum in hac sancta Visitatione sunt, videlicet.

Cathedralis Ecclesiæ.

Illustris, & Reuerend. Admodum D. Fabricius Resta V. I. D. Protonotarius Apostolicus, & Generalis Vicarius.
Reuerendus Petrus Paulus Cognitor, Archidiaconus.
Reuerendus Tarquinius Coccus, Sac. Theol. Doctor, Archipresbyter.
Reuerendus Donnus Antonius Guadagnus, Cantor.
N. N. N. N.
N. N.

Ecclesiæ collegiatæ Sancti Nicolai Trimodien.

N. N.

Ecclesiæ Santissimæ Annunciatæ.

N.

Procurator Fiscalis.

N.

Notarius, & Magister Actorum.

N.

Nuntij, & executores Episcopalis Cur.

N. N.

Quibus

Quibus omnibus fuit mandatum, quòd dato ſigno cum ſolita campana magna, Maria nuncupata, in Epiſcopali Palatio conueniant ad aſsiſtendum, & eorum Officium exercendum apud ipſum Illuſtrem, & Reuerendiſsimum D. Epiſcopum, & Viſitatorem in Viſitatione facienda.

Vocatio Presbyterorum. Cap. VI.

HABITO ſermone ad Populum, & expoſitis breuiter aduentus ſui cauſis, & fructibus, qui in Eccleſia Dei ex ſancta Viſitatione ſolent emanare, & electione prędictorum facta, Conſueuere Prælati, omnes in dignitate conſtitutos, nec non Canonicos, Presbyteros, & Clericos omnes, qui in ea Ciuitate, vel oppido habitant, vbi eos Viſitatione vacare contigerit, ad obedientiam præſtandã vocare. Quapropter Viſitator (ſi fuerit Epiſcopus) completo ſermone, de quo ſupra, & electione prædicta, ſedens, cum mitra pretioſa, per publicum Notarium, cuius opera in ſancta Viſitatione vtetur, Presbyteros ad obedientiam præſtandam ſigillatim vocandos curabit, dignitatum, & graduum ordine ſeruato. Qui vbi ſe vocari ſenſerint, primo reſpondebunt, Adſum, Domine; deinde vero, ad Prælatum Viſitantem accedentes, & profunde ſe inclinantes, Altare maius, & Sanctiſsimum Sacramentum prius, ac Viſitatorem ipſum venerabuntur, & poſtremo, oſculata ipſius manu, iteratis ijſdem reuerentijs, vt ſupra, ad locum ſuum redibunt. ſi qui vero fuerint abſentes, vt contumaces, & rebelles, eos, inſtante Curiæ Epiſcopalis Procuratore Fiſcali, pœnis in generali edicto contentis multabit.

Monitio-

Monitiones Generales, quæ præmitti, & publicari debent in Visitatione Generali. Cap. VII.

CVMQVE singuli hoc ordine vocati obedientiam præstiterint, Monitiones super publicis, & enormibus delictis, & peccatis per eundem Notarium ex suggestu, alta, & intelligibili voce legendas curabit, Latine, vel patrio sermone, prout magis expedire videbitur: & hoc, vt Prælatus Visitator suam conscientiam exoneret, & omnes sciant peccata publica, & enormia Visitanti propalare. & sunt hæc, quę sequuntur, mutatis nominibus, & locis.

Lucas Antonius Resta, Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Andrien. &c. In sancta Visitatione Generali, Omnibus, & singulis cuiuscumque status, gradus, ordinis, & conditionis, in hac Ciuitate Andrien. & sua Diœcesi, siue quomodocumque ibi habitantibus, & commorantibus, nostras litteras, siue monitorium visuris, lecturis, & quomodolibet audituris, salutem in Domino nostro Iesu Christo, & pacem æternã. Noueritis, sanctos Patres [a] Sancti Spiritus gratia illuminatos, in Sacro sanctis Concilijs, legitime in Spiritu Sancto congregatis, & nouissime in Sacro sancta Synodo statuisse, ac ordinauisse, [b] vt omnes Episcopi, & Visitatores semel saltem in anno personaliter per se ipsos, vel, si aliquo legitimo impedimento detinerentur, per aliquos viros idoneos ab ipsis eligendos suam Diœcesim totam Generali Visitatione percurrerent, ac omnium sibi subditorum, siue Clerici, siue laici fuerint, vitam, ac mores diligenti indagine scrutarentur, altiori consideratione perquirentes, quo pacto Ecclesiæ, Hospitalia, Monasteria, Confraternitates, Montes pietatis, ac reliqua loca pia Deo dicata honorifice, prout decet, tractarentur, omniaq. ad Ecclesiæ sanctæ vtilitatem, ac animarum pretiosissimo Domini nostri Iesu Christi sanguine redemptarum salutem dirigentes. Quapropter nos, sacrorum Canonum auctoritate permoti, ac adducti, animaduertentesq. omnipotentis Dei famulatum, ac cultum in hoc potissimum consistere, vt Prælati curent Ecclesias, Diuino

[a] tot. tit. de censi.& exact. in decret. & etiã li. 6.cõc. Tolet.4.c.35.
[b] c.3.sess. 24. de reform.

vno cultui dicatas, à bonis, optimis, ac integris miniſtris regi, & gubernari, & ab ijs præſertim, qui ſummi Dei quæſitam gratiam non abijciant, ſed in ea perſeuerent, ac perfecta charitate ſint ornati, alieni prorſus ab omnibus vitijs, ac noxis, publicis præſertim, & notorijs, quibus non ſolum Deus Optimus Maximus offenditur in dies, & ad iracundiam prouocatur, ſed etiam populis, & toti Reipublicæ Chriſtianæ perturbanti, damnum, ſcandalumq. offertur; cum ſatis compertum ſit, horum exemplo, pleroſque adductos impie contra Dominum peccare. Nos igitur, (inquam) vt & muneri noſtro ſatiſfaciamus, & conſcientiam noſtram hoc onere leuemus, generalem, ac ſolemnem Viſitationem in hac noſtra Ciuitate Andrien. & Diœc. facere ſtatuimus. Et, quia publica, & enormia crimina, ac peccata, grauiora etiam, & periculoſiora, eſſe ſolent ab Epiſcopo, & ſpirituali Paſtore cenſenda, ac magis emendatione, ac correctione indigere, ad quæ minime poteſt procedere, niſi aliquo modo ei innoteſcant: Iccirco omnes vos, & ſingulos prædictos in charitate, & iuxta Apoſtolicum præceptum monemus, ac hortamur, ac in virtute ſanctæ obedientię diſtricte vobis cōmittimus, & mādamus, vt quicumque vel ſcit, vel per alios dici audierit aliquid ex ijs, quę hic infra dicentur circa crimina, & peccata enormia, abuſus, & alias quaſcumque res publicas, & notorias, quę reformatione indigere cenſentur, ad nos deferre, nobiſq. notum facere teneatur toto eo temporis ſpatio, quo Viſitationem perficiemus in hac Ciuitate, in Eccleſia, ſiue in noſtro Epiſcopali Palatio. Nos enim, huiuſmodi viros bonos, & honorem Dei zelantes, benigne, publice, & ſecrete audiemus, quo facilius de omnibus per eos inſtructi, ac docti, quę ad omnipotentis Dei cultum, & ouium nobis commiſſarum ſalutem, neceſſaria ſunt, omnibus incommodis occurrere, ac omnibus opportuna remedia adhibere poſsimus, prout nobis, & ad munus noſtrum Paſtorale implendum, & ad communem omnium vtilitatem, magis expedire videbitur, vt à peccato exeant, & male viuere reſipiſcant, & Deus Optimus Maximus ſemper ab omnibus laudetur, & glorificetur in ſæcula ſæculorum.

1 In primis hortamur, & monemus, & in virtute ſanctę obedientię committimus, & mandamus, vt omnes, & ſinguli, qui ſciunt, & ad quorum cognitionem quouis modo peruenit, Rectores Eccleſiarum Ciuitatis huius, Eccleſijs, ſiue beneficijs non ita inſeruire, vt tenentur, Miſſas, & alia Diuina officia ſtatutis horis, ac idoneis temporibus celebrando, nobis notum facere teneantur, eo modo, quo ſupra diximus.

2 Item, quicumque ſciret aliquem Clericum Simoniam, vel in recipiendis

cipiendis ordinibus sacris, vel in obtinendis Ecclesiasticis beneficijs commisisse, patronis, vel alicui alij committendo, vel donando partem, vel pensionem fructuum prædictorum beneficiorum, vel quòd libet aliud; vel, si quis sciret aliquem eorum, quod vis præmium, contra laudabilem, & probatam Ecclesiæ consuetudinem, pro ministrandis Sacramētis, Baptismo potissimum, & Extrema vnctione recepisse, nobis notum facere teneatur. nam non sine magna, insigniq. animi molestia, ac dolore, ad nostras aures peruenit, multis in locis hunc abusum conualuisse, vt Clerici hæc duo præsertim Sacramenta sine aliqua lucri spe, Christi fidelibus ministrare nolint; & Patroni, qui aliquos ad beneficia Ecclesiastica obtinenda præsentant, fructuū partem sibi, vel alicui alteri ab eo præberi velint, quem præsentant, ac si lucri spe, non autem potius ad Dei Omnipotentis gloriam, & honorem huiusmodi præsentationes fieri deberent, viros virtutum insignibus ornatos, vitæ integritate, ac doctrina cæteris præcellentes eligendo. Qua in re, præterquam quòd Saluatoris nostri præcepto non obediunt, qui dixit, Gratis [a] accepistis, gratis date, nouerint quoque se in pœnas per Sacros Canones [b] ac nostras Constitutiones Synodales statutas incidere.

a Matth c.10.

b Tor. tit. de simo. & in decret. caus. 1. per omnes quæst. Conc. Trid. sess. 25. c. 9 de refor. Cōst. Synod. Andri. in ti. de bñfi. coll. & de Simo.

3 Item, quicumque scirent aliquos Clericos ante legitimam ætatem, vel aliquo excommunicationis vinculo irretitos, aut suspensione, irregularitateve, vel alio quouis impedimento detentos, sacros ordines suscepisse, reuelare teneantur, vt supra.

4 Item, si ad alicuius notitiam peruenisset, aliquem, siue Laicum, siue Clericum, cuiuscumque status, gradus, ac conditionis, per se, vel per alium, quouis quæsito colore, occupare, ac indebite, & sine Canonica institutione, retinere censum, fructusve, vel alicuius beneficij Ecclesiastici, vel alterius rei Diuino cultui dicatæ, vel illius vsu fructum percipere, nobis denuntiare teneantur. id enim ne quis facere audeat, & sacrorum Canonum auctoritate, & nouissime Sacro sancti Tridentini Conc. decreto, sub maioris excommunicationis pœna, à qua nemo, nisi summus Pontifex, absoluere possit, cautum est [c]: restitutis tamen interim, ante absolutionem, omnibus sic indebite perceptis, & eorum fructibus.

c Sess. 22. c. fin. de refor.

5 Item, si cui notum esset, aliquos sacrorum Sacramentorum ministros, veluti Baptismi, Eucharistiæ, Pænitentiȩ, & Extremæ vnctionis, si quando die, nocteve, vocati fuerint, suo munere diligenter, ac nauiter non esse functos [d] in ministrandis huiusmodi Sacramentis, tam infirmis, quàm alijs indigentibus; vel, si quis sciret, eorum negligentia, culpave factum esse, vt aliquis è Christi fidelibus, ex hoc sæculo, sine Baptismi, Pænitentiæ, Eucharistiæ, Extremæ vnctio-

d Per hoc, & omnibus seq videas tract Berard. Diaz in 1. libello incip. coram vobis.

nis Sacramento migrasse ad nos referendum curet. Insuper, quisquis sciret, Clericos, quibus ex officio conuenit infirmos inuisere, & in extrema illa, ac vltima necessitate adiuuare, id aut prætermisisse, aut re ipsa præstare neglexisse, vel eos, qui tenentur in Ecclesijs suis Christi fideles orthodoxæ fidei articulos, Christianæ fidei præcepta, misericordiæ opera, tam corporea, quàm spiritualia docere, methodum, ac viam cauendi septem peccata mortalia, ac quidquid Deum Optimum Maximum lædit; &, vt breuiter vniuersa concludam, quidquid doctrinæ Christianæ nomine continetur, illis demonstrare: Hos (inquam) qui nouerint, tam salutarem consuetudinem, ac sanctum opus negligenter tractare, vel, quod peius est, negligenter prætermittere, ad nos protinus deferendum curet.

6 Item, si quis nosset, in Clero Clericum aliquem esse, qui vel ea vitæ honestate non esset præditus, qua decet, vel non bonæ conditionis, ac famæ, vel (quod peius est) scandali, ac errorum suo exemplo, causa, ac fomes reliquis esset, nobis notum fieri curet; quia operam dabimus semper, vt Clerici reliquis Christi fidelibus, veluti præclara quædam lux, in bonis, ac sanctis operibus præeant, ac eos instruant, non autem suo exemplo à recta via abducant.

7 Item, quicumque scit, Clericum aliquem, cuiuscumque status, gradus, & conditionis, aliquo publico crimine irretitum esse; vt vel publice ludat, mercatoremq. se, vel publicanum palam omnibus exhibeat, vel aliam quamuis artem dignitati Clericali minus conuenientem exerceat, laicis inseruiat, ex quo facile erroris, ac scandali causa possit oriri, vel perdendæ animæ ipsius periculum; vel tandem, si cui innotesceret, aliquem ex Clericis publicum esse concubinarium, vel insigni aliqua malorum, ac facinorosorum hominum consuetudine delectari, ac detineri, non sine aliqua scandali, ac erroris causa; protinus nos de his omnibus, ac singulis certiores fieri, Christianæ pietatis studio, ac religionis zelo curabit.

8 Item, si sciret, aliquem Clericum, vel laicum in concubinatu, vel adulterio permanere; vel in incestu, & stupro, vel alio simili graui delicto; quàm primum nobis referendum curet.

9 Item, si cui scire contingeret, Clericos, aut Ecclesiasticas personas pacem, & quietem, tranquillitatemq. inter se, ac reliquos omnes, omni suo conatu minime, vt tenentur, procurasse, sed potius discordiarum, ac dissensionum causas, fomitemve ministrasse, vel eos intempesta nocte per vias Ciuitatis, sine legitima causa, armatos, vel cum Musicis instrumentis, vel cum habitu laicali vagantes offenderit; huiusmodi à Christiana disciplina alienos, & abhorrentes Clericos nobis notum fieri quamprimum, vt curet, volumus, & mandamus.

10 Item,

10 Item, si quis sciret Vicarios, aliosve Officiales, tam nostros, quàm prædecessorum nostrorum, causas, litesve ad Tribunal nostrum, amore, vel odio adductos, vel vt aliquod inde lucrum, vel vtilitatem quouis modo referrent, introduxisse, postposita interim æquitatis, ac iustitiæ ratione, ad nos deferendum curet.

11 Item, si cui notum esset, aliquem, siue Clericus, personave Ecclesiastica, siue laicus is esset, cuiuscumque status, gradus, & conditionis, bona aliqua, vineas, fundum, olivera, aliave prædia, siue aliquam pecuniarum summam, indebite occupare, [a] quæ vel ad Episcopum, vel alias Ecclesias, Hospitalia, Monasteria, Cappellas, Anniuersaria, aliave Ecclesiastica huius Ciuitatis beneficia spectarent, eaq. vel ad censum (vt dicitur) Emphytheoticum Canonem dedisse, vel permutasse, vendidisseve, aut alio quouis modo alienasse, in insigne, ac euidens dictarum Ecclesiarum, ac locorum Diuino cultui addictorum damnum, & incommodum; vel, si cui notum esset, prædicta bona aliqua in parte à quouis occupata fuisse, terminos, ac limites, quouis modo ruptos aut permutatos fuisse, Crucem, vel aliquod aliud signum inde auferendo, ex quo Ecclesiæ damno, vel incommodo afficiantur, nobis denuntiare quamprimum teneatur.

[a] Côc. Trid. sess. 22. c. fin. præallegat.

12 Item, si quis sciret, vel quouis modo nosset, in hac Ciuitate (quod absit) aliquem hæreticum reperiri, [b] vel de hæresi suspectum, qui de rebus ad Christianam fidem spectantibus indigne, ac incongrue loqueretur; vel ea, quæ Sancta Romana Ecclesia docet, ac præcipit, omnia non approbaret, vel præcipue, ac signanter negaret Summi Pontificis potestatem, eam, ac tantam esse, qualem, ac quantam Sancta Mater Ecclesia illi tribuit, ad nos protinus deferendum curet. qua in re illos paterna charitate monemus, omnes, qui hæreticum aliquem sciuerint, nouerintque, nec Ecclesiæ reuelauerint, in easdem pœnas, ac censuras incidere, quibus ipsimet hæretici tenentur.

[b] c. cum ex iniuncto §. adijcimus, de hęret.

13 Item, si quis nosset, Clericos, ac reliquas Ecclesiasticas personas Ecclesiarum suarum reparationi, ac restaurationi non studere, sed negligentius agendo semidirutas relinquere, ac ruinam minantes, vel vineas, prædia, ac reliqua ad beneficia sua sua spectantia inculta esse, ac permanere pati, vel negligentius illa colere, nobis notum facere ne negligat, volumus, & mandamus.

14 Item, si quis sciret, in hac Ciuitate, siue eius Diœcesi aliquem virum, vel feminam reperiri, qui incantationibus, [c] sortilegijs, fascinationibus, ac alijs huiusmodi diabolicis inuentis, operam darent, vel fidem adhiberent, à Dæmone, humani generis sæuissimo hoste, illusi, ac seducti; nobis statim, nulla interposita mora, notum fieri, Christianæ pietatis studio, satagat.

[c] c. nec mirũ c. qui sine, & c. nõ oportet. vsque in fin. 26. q. 5. & p oês alias. q.

C 2 15 Item,

15 Item, si ad alicuius cognitionem peruenisset, in hac Ciuitate aliquem Clericum reperiri, vel aliam quamuis personam Ecclesiasticam, sæcularemve, qui in aliquod sacrilegium incidisset, in Ecclesia sancta Dei pugnando, vel cum scandalo insignem aliquam rixam exercendo, vel Clericis violentas manus inijciendo, [a] vel quouis alio modo in tam graue crimen incidisse contigerit, nobis quamprimum denuntiari curet.

[a] c. si quis suadente 17. q. 4 & p tot. q.

16 Item, si quis nosset, sciretve, in hac Ciuitate, siue eius Diœcesi, aliquod contractum fuisse matrimonium, non habita ratione impedimentorum consanguinitatis, affinitatis, cognationis spiritualis, aut publicæ honestatis, nisi tamen legitimam prius à Summo Pontifice dispensationem obtinuerint, contrahentes huiusmodi nobis statim notum fieri, eo, quo diximus, modo, volumus, & mandamus.

[b] Non seruatum for. decret. 5. c. 7. sess. 24. p tit.

17 Item, si quis sciret, in hac Ciuitate, vel eius Diœcesi publicos aliquos reperiri feneratores, siue vsurarios, [c] qui in contractibus suis illicitis lucris inhiant, cuiusmodi sunt illi, qui oleum, vinum, oues, boues, equos, aliasve res mercabiles, vel ad tempus vendunt, vel non numerata pecunia, vt maiori pretio illas vẽdere possint, quàm si numerata statim pecunia vendidissent. Huius generis etiam sunt illi, qui frumentum, vinum, oleum, & alios terræ fructus, ante frumentationis tempus viliori pretio à viris in extrema egestate positis emunt. Horum similes etiam existimandi sunt illi, qui pecunias mutuo dant, ea spe, vt post certum aliquod, ac determinatum tempus, & summam mutuo datam, & aliquod insuper lucrum recipiant. Nec ab istis dissimiles sunt illi, qui pecuniam mutuo dant, decem singulis annis pro centum mutuatis exigentes, loco mercedis, & fructuum, non seruatis seruandis; ac vsuram publice contra Sacrorum Canonum dispositionem exercentes. Hos omnes, si qui fuerint, qui scient, ad nos deferant.

[c] Tot. tit. de vsuris.

Et, quia quæcumque à nobis hucusque commemorata sunt, à iure damnantur, ac reprobantur, nobisque pro Pastoralis nostri muneris sollicitudine onus incumbit, animarum saluti maturius consulendi; nec illis opportuna remedia adhibere possumus, ac nostræ conscientiæ satisfacere, nisi prius certiores facti fuerimus: Icciirco omnes, ac singulos rogamus in Domino, & obsecramus, monemus, ac hortamur, & pro nostra ordinaria auctoritate, qua fungimur, præcipimus, ac mandamus, vt ad quoscumque prædictorum errorum, ac criminum omnium, vel aliquorum cognitio, quomodolibet peruenerit, nobis infra nouem dierum spatium, (& terminus plus, minusve prorogari poterit, pro vt loci, & temporis, & personarum

dignitas

dignitas postulare videbitur) notum facere teneantur. quem quidem terminum pro peremptorio, ac pro Canonica monitione assignamus; vt, cùm ad cognitionem nostram hæc peruenerint, Omnipotentis Dei gloriæ, ac ouium nobis commissarum saluti consulere, quantum in nobis est, possimus, ac conscientiam nostram hoc onere leuare. Et, vt hæ nostræ litteræ, ac monitiones ad omnium cognitionem facilius peruenire possint, volumus, vt inter Missarum sollemnia, cum populus frequens ad sacra conuenerit, publice, alta voce, & intelligibili, in hac Ecclesia Andrien. legantur, & publicentur; & eas sic lectas, & publicatas columnæ affigi, vel alio in loco conspicuo dictæ Ecclesiæ poni mandamus, ibique per decem continuos dies permanere; vt facili negotio ab omnibus conspici, & legi possint. Quo termino elapso, (cum iam huiusmodi decretum ad omnium aures peruenisse verisimiliter credendum sit) omnes astringentur, ac si personaliter eis intimatæ fuissent; nec vllo pacto ignorantiæ excusationem postmodum admittemus. Datum in nostro Episcopali Palatio N. Die N. Mensis N. Anno N. Pontif. S. D. N. N. Anno N.

Alias etiam Monitiones generales Visitator facere poterit, pro vt melius videbitur, habito respectu loci, & temporis, & necessitatum Diœcesis.

Quibus litteris, ac Monitionibus, sic lectis, ac publice omnibus insinuatis, curabit Visitator, vt per Nuntium, vel Notarium suum in Ecclesia, (vt supra diximus) publice alicui loco conspicue affigantur, ac stato tempore auferantur; atque hæc omnia in actis Visitationis illius redigi, ac reponi mandabit; relationemque authenticam in calce ipsarum publicationis, affixionis, & refixionis, Notarius ascribat.

Absolutio

Absolutio pro animabus fidelium defunctorum. Cap. VIII.

DEINDE verò ſurgens, & accepto pluuiali nigri, vel violacei coloris, cum mitra ſimplici, miniſtrantibus ſibi primatibus illius Eccleſiæ, incenſum, & aquam benedictam, reliquis verò cum Crucibus præeuntibus ad abſolutionem pro animabus fidelium defunctorum peragendam procedet, ſeruatis cærimonijs, & ritibus, prout in Romano Pontificali ſub rubrica, Ordo ad viſitandas Parochias, Eccleſiam ipſam, vel cæmeterium circumeundo, prout opportunum, & magis neceſſarium eſſe videbitur; & ibi valde particulariter notatur, quæ cærimoniæ, vel cantando, vel legendo, iuxta locorum qualitatem, debent præciſe ſeruari in omnibus Eccleſijs Cathedralibus, Collegiatis, & Parochialibus, & vbi fuerint cæmeteria.

Viſitatio Sanctiſſimi Sacramenti Euchariſtiæ. Cap. IX.

QVIBVS omnibus ſic præmiſſis, & peractis, accenſis intortitijs ad id prius præparatis, & Archipresbytero, ſiue alio cuſtodiæ Sanctiſſimi Sacramenti præfecto ſuperpellicio, & ſtola induto ibi præſente, cum cæteris Clericis, etiam in quacumque dignitate conſtitutis, ſuperpellicijs indutis, & populo, ac confratribus, & Officialibus Sanctiſſimi Sacramenti, reuerenter aſſiſtentibus, Epiſcopus, pluuiali, ac mitra pretioſis ſuper rochetum cum amictu, Cruce, Paſtorali, ac ſtola indutus, tam ſancto Viſitationis operi ſe accingendo, initium ſumet à Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, (ita enim decet, & ſacri Canones [a] ſtatuerunt, digniora ſemper eſſe præponenda) Cuſtodiamq. ſiue Tabernaculum reſerare imperabit; quod ſuper Altare maius, ſi commode id fieri poſſit, vel ſaltem in loco publico, ac conſpicuo, ac totius templi nobiliori, ac præſtantiori,

[a] Quorundã de elect. in 6. & c. l. quoties de vſu fr.

tiori, esse debet. Animaduertat tamen Visitator, si Sanctissimũ Eucharistiæ Sacramentũ extra Altare maius,& in aliquo sacello permanserit, in frontispicio ipsius non permittat, quòd sit aliud Altare, ne, quando ibi celebratur, & celebrans, & assistentes ad Missam audiendam terga vertant irreuerenter Sanctissimo Sacramento; ac, dum reseratur, tam Visitator ipse, quàm alij omnes capite detecto profunde se inclinantes Sanctissimum Sacramentum venerabuntur: & intortitijs semper accensis permanentibus Visitator profunde capite detecto genuflexus ter incensat, & postea cantando intonat, Tantum ergo Sacramentum, Choro prosequente, surgat, reuerenter accipiat, & super Altare corporale supposito collocet, & diligenter videat,

Primò Custodiam, siue Tabernaculum, an sit decens, & ornatum, ac deauratum, iuxta locorum qualitatem, facultatem, ac vires.

An clauis, & reliqua ad illud aperiendum, ac claudendum necessaria, sint integra, bona, ac bene aptata, & concinne disposita.

An dicta Custodia, siue Tabernaculum in interiori parte sit decenter ornatum panno serico absque vlla immunditia.

An corporale subtus sit substratum.

An Sanctissimum Sacramentum, conseruetur in pyxide argentea, vel aurea, stamneave, & quomodo, & vbi, &, si fieri potest, semper pyxis debet esse argentea.

An in interiori parte dictæ pyxidis argenteæ sit aptatum, & accõmodatum corporale.

An sit alia pyxis eodem modo corporali intus ornata pro deferendo Sanctissimo Sacramento ad Infirmos.

Et ista pyxis, An ita firmiter occludatur, vt nisi adhibitis manibus aperiri non possit, &, si accideret, vt pyxis ex ministri manibus, vel quouis alio mode laberetur, particulæ exire non possint.

An dicta pyxis conopeo serico, auro intexto, iuxta loci facultatem, & vires, sit ornata.

An intra dictum Tabernaculum aliud conseruetur præter dictas pyxides, nil aliud omnino ibi seruari permittat.

An in dictis pyxidibus, seu vasis sint semper plures particulæ, & tres semper saltem debent esse recentes.

An singulis octo diebus saltem innouentur.

An, cum innouantur, fragmentorum ratio habeatur.

An super Custodiam, siue Tabernaculum, & Altare sit Vmbella, vel Baldachinum, iuxta vires ac facultates Ecclesiæ, decenter ornatum; si non sit, curet omninò ponendum.

An super Tabernaculum auratum sit conopeum sericeum, eo colore, quo secundum anni tempus vtitur Ecclesia.

Quibus

Quibus peractis, iterum ter profunde genu flexus incenset, & proprijs manibus facta profunda reuerentia accipiat, & cantando intonet, *Genitori genitoque, &c.* Choro prosequente, vertat se ad populum, Sanctissimũ Sacramentum in manibus ante pectus eleuatum reuerenter tenens; &, quando dicitur à Choro, *Sit & benedictio*, populum benedicat cum dicto Sanctissimo Sacramento, in modum Crucis circulum finiente, & in Tabernaculum reuerenter collocabit, quod diligenter claudi imperabit; &, his peractis, intortitia extinguuntur.

Interroget postea Visitator,

CVI incumbat onus custodiendi Sacramentum.

Quis lampadum expensas subministret, quot accendantur, an semper omnes ardeant an verò statis temporibus. In Ecclesijs minoribus, vna saltem assidue debet ardere, in maioribus plures, secundum locorum consuetudinem, & vires, vt in nostra Andrien. in qua continuo ardent tres, licet sint nouem ante Altare.

Quis ceram subministret, & an cera vel oleum pro huiusmodi obsequio tribui solitum imminuatur, & an à ministris in alios vsus conuertantur.

An claues semper sint apud Parochum, siue sacris Præfectum, vel apud eum, cui incumbit onus custodiendi Sacramentum: nec vllo pacto permittat, vt super Altare, vel Tabernaculum, vel intus Sacristiam in publico relinquantur; vt nonnulli negligentes facere consueuerunt.

Quo in vase, quove in loco fiat Custodia in Hebdomada sancta, quomodo, à quibus, quo apparatu, qua reuerentia, quave pietate, quot luminibus, cera, siue oleo ardentibus, cuius expensis, qua vigilantia, quave custodia id fiat, & à quibus.

Si ibi sit Societas, iubeat eos ministros domum ad se venire cum suis statutis, priuilegijs, libris, ac rationibns redditũum, ac expensarum omnium, quæ quotidie fiunt, quas diligenter inspiciet, corriget, & emendabit, [a] & (si necesse erit) ministros ipsos admonebit, vt diligenter suo munere fungantur, docebitq. in quos vsus huiusmodi redditus sint impendendi.

[a] Videas infra in Visit. Confrater. & societatum, suo proprio tit. ead. part. prima.

Si verò huiusmodi Societas ibi non sit instituta, curabit, vt instituatur.

An sint scabella, siue oratoria circa Altare maius, vel locum, vbi Sanctissimum Sacramentum reconditur cum suis ornamentis; &, vt orantes genuflectere possint, & sacra Communio ministrari possit.

Quomodo

Quomodo in Ecclesia administretur Sanctißimum Sacramentum. Cap. X.

SANCTISSIMVM hoc, ac præstantissimum Eucharistiæ Sacramentum, à Domino nostro Iesu Christo institutum in extrema illa Cena, quam cum Apostolis suis manducauit, cum iam morti esset vicinus, ac mundum relicturus, transiturusq. ad Patrem, in pignus Amoris, ac paternæ dilectionis in Ecclesia sua ab eo Sacratissimum corpus suum relictum fuisse, ipsiusmet Saluatoris nostri verba testantur, qui nos id in sui memoriam facere præcepit; prætereaq. semper frequens illius vsus in Ecclesia Sancta Dei laudabilis fuit, ac valde à Sanctis Patribus commendatus. est enim veluti firmissimum quoddam aduersus hostes omnes, tam visibiles, quàm inuisibiles, tutamen, & pharmacum quoddam spirituale, quod nos à peccatis etiam præseruat, ac Deo coniungit, illiusq. gratia dignos efficit, ac propterea dæmones, horribiles, ac formidolosos reddit. verum enimuero, quando multi, & ministrorum negligentia, & communicantium iniuria, irrepserunt abusus, quanto huius sacramenti dignitas maior esse dignoscitur, tanto diligentius Visitator in his, quę ad illius cultum, ac administrationem pertinent, elaborare debebit, vt omnes abusus tollat, & vt Sancta sanctè, & pie tractentur: proptereaq. conuocatis ijs, qui Sanctissimum Sacramentum in Ecclesia ministrant, hoc modo eos interogare poterit:

An, quando Sanctissimum Sacramentum ministratur, super scabella, siue oratoria extendantur mappæ mundæ, siue mantilia; vt communicaturi, ea mento supponere possint.

An, qui ministrat Sanctissimum Sacramentum, superpellicio, siue cotta cum stola sit indutus. Nec aliter fieri permittat.

An, cum ministratur, certa lumina ardeant semper cereis accensis.

An communicaturi, genu flexo, capitibus detectis, pie, & humiliter, & orantes maneant.

An minister sermonem ad communicaturos habeat, & qua de re in eo agat, & quomodo exprimat; & ipse Visitator audiat.

An, postquam eis, quid, & quanta res agenda sit, insinuauerit, generalem Confessionem præmittat, quæ semper est præmittenda.

Qui sit modus ministrandi, exprimat, & Visitator audiat.

An saltem Clericum superpellicio indutum coadiutorem adhibeat.

An vase à sacro calice diuerso, pro oris ablutione vtatur.

An substrata mappa munda labia eos abstergere faciat, an vero alio mantili ad id deputato, & quo modo.

An homines diuisim à feminis communicent. Si commode id fieri possit, laudabile prorsus est, & obseruandum.

In communicando populum Feria V. in Cena Domini, & in die Paschatis, cum totus populus ad communicandum conuenit, quomodo, quave ratione vtatur, exprimat.

An in cedulis fidem confessionis, & absolutionis à communicandis exigat; vt Ecclesiæ præcepto[a] satisfactum esse certus sit.

a c. vtriusque sexus de pœn. & remiss.

An, qui numquam alias communicarunt, prius instruantur.

Si qua irrepserit superstitio, tollatur.

An, qui in Paschate communicarunt, dent nomina, & an scribantur, notenturque:

An externi etiam, & aduenæ scribantur seorsum etiam in alijs Ecclesijs collegiatis.

An incaute, & nulla adhibita diligentia, externis non confessis, & incognitis viris administretur Sacramentum.

An publice peccantes, excommunicatos, viros armatos, & alios huiusmodi ad sacram Communionem admittat.

Cum ad infirmos[b] defertur. Cap. XI.

b Côc. Trid. sess. 13. c. 6.

INTERROGET, & perquirat super hoc:

An, quando deferendum est, prius campana pulsata populo signũ detur, aut alio quouis modo; prout loci illius consuetum est.

An deferatur in vase firmiter clauso, conopeo, seu velo sericeo cooperto.

An intus in vase illo saltem sint tres particulæ.

An vas illud tale sit, vt, si quo casu è ministri manibus decidat, Sacramentum non exeat.

An minister illud deferens superpellicio, stola, ac pluuiali secundum vires locorum sit indutus.

An consueuerint velum super humeros ministri deferentis imponere, cuius extremitatibus, vas, in quo Sacramentum defertur, contegatur.

An sub

An sub Baldachino decenti, iuxta Ecclesiæ, ac loci facultatem, ac opes, incedat. Procuret Visitator, quod aliter non deferatur, quam sub Baldachino.

An multi illud comitentur; an Clerici cum superpellicijs, nec ne; an fratres Societatis saccis induti; an verò populus frequens; & tunc, an cum luminibus accensis, vel sine.

An luminaria contis auratis infixa præferantur.

An Clerus cum superpellicijs, cruce, & campanello præcedat, & seniores, digniores subsequantur; prout in nostra Ecclesia Andrien. reuerenter, & deuote seruatur, & etiam in Parochijs alijs.

An moneantur populi, vt, cum otiosi, & nulli operi addicti sunt, ad illud comitandum frequentes conueniant.

An, prætereunte Sanctissimo Sacramento, qui in domibus sunt, audito signo campanellæ, saltem genuflectant, orantes, & illud venerantes.

An inter eundum, & redeundum, Hymni, Psalmi, & orationes dicantur, vel cantentur, & quænam, si cantatur. Debet cani Hym. *Tange lingua, &c.* prout hoc bene seruatur in prædicta nostra Ecclesia Andrien. & Parochijs.

An minister deferens, oculos ne latum quidem vnguem à Sanctissimo Sacramento remoueat.

Domum infirmi ingressus, quid faciat, Visitator interroget.

Qui modus in ministrando, quidve infirmo dicat.

An, priusquam illi Communionem ministret, ad orationem, & confessionem præmittat; & an prius verbis ad id idoneis infirmum hortetur. Hæc omnia præmitti debent.

An alijs cærimonijs, & ritibus vtatur; &, quinam sint, exprimat.

An pannum paruum ante pectus infirmi ponendum curet.

Si fragmenta supersint, an illa in Ecclesiam referant, an verò infirmo sumenda tribuat.

An, facta digitorum ablutione, fragmenta infirmo ministret, aut quomodo.

An moneat, & hortetur infirmum, vt inditam à Deo Omnipotente gratiam sibi conseruet.

An, vt de peccatis postea commissis intimo cordis affectu doleat, & confiteatur, eundem hortetur infirmum.

An moneat adstantes, vt pro infirmo orent.

Cùm ab infirmo discedit, quid faciat, tum, cum ad Ecclesiam reuertitur, quid identidem agat.

Cùm iam ad Ecclesiam peruentum est, an, priusquam Sacramen-

tum reponat, illud manibus tenendo, populo benedicat, seruet pro vt supra dictum est in Visitatione Sanctissimi Sacramenti c. 9.

An indulgentias, quas ij, qui affuere pio operi, consecuti fuerunt, publice alta voce, & intelligibili enunciet, vbi à Summis Pontificibus concessæ fuerunt.

Cum processionaliter circumfertur in sollemnitate Sanctissimi Corporis Christi. Cap. XII.

IN cum luminibus accensis, & decenti numero deferatur; an velum, Baldachinum, & aliæ cærimoniæ Diuino cultui aptæ, & necessariæ adhibeantur; an, qui illud defert, superpellicio, stola, & pluuiali sit indutus.

An in Tabernaculo ostensorio argenteo, inaurato, decenti, deferatur, & quo modo.

An in interiori illius parte, Lunula aperta, in qua Sanctissimum Sacramentum ita teneri possit, vt ab omnibus cernatur.

An per vias quasdam decentes, distinctas, & ornatas circumferatur.

An in illis vijs apponantur, sternãturve panni lasciui, vel aliæ res indecentes, quæ risum potius, quàm pietatem excitent.

An aliqua superstitio, vel aliquid indecens hac in re committatur.

An dicta processio fiat diebus ferialibus; si fiat, tunc claudantur officinæ, donec processio finita fuerit.

An fiat post prandium. Curet, ne fiat, si fieri potest, vel saltem fiat post vesperas.

Quid cantetur, tum quæ orationes dicantur.

An inter eundum minister illud in aliquo loco quiescendi gratia, vel aliqua alia de causa reponat. Sit locus ille decens, ornatus, fiat incensatio, & reuerentia semper.

Quo pacto in Ecclesia referatur, reponatur, ac conseruetur.

Ne extra horas Canonicas super Altare relinquatur diu noctuq. vt videatur extra solitum Tabernaculum; vt in aliquibus Diœcesibus obseruatur, & male; sed reponatur in illo, sub claui, & tuta custodia.

Mandet, prædicta, si qua desunt, infra competentem terminum fieri; desides, ac negligentes in prædictis corrigat.

Visitatio sacrorum Oleorum. Cap. XIII.

SOLENT in nonnullis Ecclesijs Olea sacra in Altare maiori cōseruari,in aliquibus in loco seorsum ab Altari, sed tamen prope illud: in alijs seruantur in Custodia sacrarum rerum,quam Sacristiam, siue Sacrarium vocant: in alijs tādem intra ipsummet Fontem Baptismalem custodiuntur. Vbicum que reponantur,bonum,& salutare institutum est, dummodo debita eis reuerentia exhibeatur. Sed,quoniam longe satius esset, & melius, adhibitis luminibus assidue ardentibus ea conseruari, propterea ad minuendos sumptus,præcipue si Ecclesiæ illius census esset exiguus,præstaret,huiusmodi sacra Olea, vel post Altare, super quod Sanctissimum Sacramentum reponitur,& custoditur,vel certe ibidem prope collocare: atque hoc fieri magis mihi probatur, ac placet: nam illæmet lampades, quæ assidue ante Sanctissimum Sacramentum ardent, custodiendis quoque sacris Oleis inseruire possent.

Prælatus itaque,siue Visitator, huiusmodi cœptæ Visitationi insistendo,per Sacristam,superpellicio,ac stola indutū, locum, vbi sacra Olea conseruantur,aperire imperabit,& præsentibus Coassumptis,& Notario, diligenter ipse per se omnia inspiciet, ac considerabit; interrogabitq. ac requiret,vt infra; videlicet:

An locus aptus, decens, clausus, tutusq. sit.

An clauis, & sera tuta, bene seruiens.

A quo, & vbi nam conseruetur clauis. Caueat, ne ibidem, vel in aliquo loco relinquatur,vt ab omnibus possit accipi.

An Olea noua, & sufficientia sint.

An vasa ita integra sint, vt Oleum non fundant.

An omnia in vno vase,vel separatim conseruentur.

Quia Chrisma, & Oleum cathecumenorum debent in vno vase, licet distincte,conseruar ,& in alio Oleum infirmorum tantum.

An cum gossipio, bombyceve seruentur.

An vasa sint stannea,vel argentea,non autem ænea, propter rubiginem,aut vitrea,ne forte frangerentur,ac sanctum Oleum funderetur.

An bene clausa, vt non possint aperiri, nisi proprijs manibus; & tecta sint illa vasa,vt ab immunditijs illæsa conseruentur sancta Olea.

An singulis annis innouentur, & vetera comburantur.

In Parochijs extra Cathedralem sic interroget Parochos. Cap. XIV.

AN singulis annis à Cathedralis Ecclesiæ Præfecto, siue alio, cui id competit, sacra Olea recentia sibi tradi curent; cumq. ea ad Ecclesias suas deferũt, an superpellicio induti, & adhibitis luminibus id faciãt.

An reuerenter huiusmodi sacra Olea, cum ad Ecclesiam suam peruenerint, recipienda curent, ac debitum illis honorem exhiberi.

An Parochi dent aliquid, quando ea accipiunt, loco mercedis, vel prçmij.

An postea ipsi aliquid pro illorum asportatione, & collatione Sacramenti accipiant.

An superpellicio, & stola induti, & adhibito lumine illud ministrẽt.

An sacra Olea alicui in vsum medicinæ corporalis, vel ad veneficia, fascinationesq. dentur.

An aliud Oleum admisceant, & quantum.

Quo modo ad fontem, & ad infirmos deferant.

An serico panno inuolutum superpellicio, & stola induti circumferant.

An capite detecto, & cum lumine, & Clerico saltem præeunte: vbi talis viget consuetudo.

An gratis, diligenter, & prompte illud ministretur.

An, quandocumque petitur, etiam intempesta nocte ad infirmos deferant.

An seruentur cærimoniç, & ritus Sanctæ Ecclesiæ.

An iuxta illam formam, quam eademmet tradit Ecclesia, ita ab illis ministretur, vt ab ipsa nç latum quidem vnguem recedant.

An bombyx, qua tergitur infirmus, in Sacrario vratur; sic etiam illud, quo infantis frons abstergitur, comburi debet.

An vno, & eodem gossipio, siue bombyce, vel stuppa loca vncta tergantur. Ne fiat, sed semper mutetur.

Moneantur Parochi, vt commendationi animæ agonizantium adsistant, quantum fieri potest, & vt populo frequenter declarent cærimonias, & vim huius Sacramenti, vt sciant, quid ægrotantibus profit, ac nouerint, quo tempore, quave de causa sit sumendum.

In

In Cathedralibus autem, & in oppidis insignioribus, vbi commode id fieri poteſt, inſtituatur Congregatio piorum virorum, qui ſemper agonizanti aſsiſtere teneantur, eumq. vſque ad extremum vitæ adiuuare. Quod ipſe in Ciuitate Andriæ faciendum inſtitui, & nouandum curaui.

Primusq. ego tam pio operi exercẽdo, cæteris præiui, ac Chriſtianæ pietatis exempla, Cruc fixum in manibus tenẽs, agonizantem verbis, & exemplis adiuuando, monſtraui. Quibus ſic per eum conſtitutis, omnia in Actis Viſitationis redigi curabit, mandabitq.

Mandet præterea Parocho, vt adſtantes moneat, vt pro infirmo, & agonizante orent, ipſumq. in huiuſmodi vltimo Spiritus, ac vitæ conflictu adiuuent, ac corroborent.

Et, quot defides, negligentes, & culpabiles in prædictis ſacris Oleis conſeruandis, & miniſtrandis inuenerit, corrigat, emendet, &, ſi videbitur, puniat, ac caſtiget, iuxta decreta Sacrorum Canonum, & Conſtitutiones Synodales locorum.

Confirmationis Sacramenti miniſtratio, & Viſitatio. Cap. XV.

INTER Epiſcopalis Officij munera præcipuum eſt Sacramenti Confirmationis miniſtratio, quod Sacramentum à ſolis Epiſcopis, tanquam Sanctorum Apoſtolorum ſucceſſoribus, miniſtratur. Conſueuere tamen Prælati omnes pro eorum, & Diœceſis commoditate, illud ſemper in Viſitatione miniſtrare, cum vnico quaſi actu poſsit, & Viſitatio fieri, & Confirmatio pueris, & adultis miniſtrari. [a] Ideo, ſi in Ciuitate, vel oppidis ſuæ Diœceſis cognouerit Epiſcopus Viſitator illo opus eſſe, cum omni charitate paterna ouibus ſuis miniſtrabit. Propterea, viſitato Sanctiſsimo Sacramento Euchariſtiæ, & ſacrorum Oleorum; ſi tempus ſupererit, ante prandium poterit pueros confirmare, & ſic continuando ipſe Epiſcopus (vt ſupra) indutus Pontificalibus veſtibus, & mitra, & ſeruatis prius omnibus cærimonijs, & monitionibus in Pontificali Romano deſcriptis, in principio ipſius, dictum Sacramentum miniſtrabit. Mandabitq. Archipresbytero, vel cui hoc onus incumbit, quod omnes Confirmatos, eorumq. Patres, & Matres, & illos, qui in Confirmatione pueros tenent, cum ſuis nominibus, & cognominibus

[a] Ita Sanctus Greg. Papa lib. octauo Epiſt. 46.

gnominibus in libro describat, illumq. cum alijs Libris conseruet. Quando vero extra tempus Visitationis Episcopus hoc Sacramentum ministrare voluerit, curet, si fieri potest, vt in Diebus Pentecostes fiat.

Episcopus Archipresbyteros sedulo moneat, ne negligant populos sibi commissos monere, ne hoc Sacramentum suscipere prætermittāt; & adulti confirmandi prius confiteantur; & hoc negligentes Canonicis disciplinis corrigantur.

Visitatio Fontis Baptismalis. Cap. XVI.

EXPLETA sacrorum visitatione Oleorum, Fontem Baptismalem inuisere debet. In cuius quidem visitatione hæc præcipue considerāda proponuntur. Qualis Fons esse debeat. Quo in loco reponendus, qua ratione tenēdus, custodiendusve sit. Quomodo exercitandum, ac ministrandum sit Baptismi Sacramentum; & quæ cærimoniæ adhibendæ. Quæ omnia, vt clara, & perspicua fiant, & vt omnes intelligant, quæ ad saluberrimi huius Sacramenti cognitionem pertinent, placuit hęc interrogata proponere, quibus Visitator vti poterit.

An locus, vbi sacer Fons manet, sit commodus, decens, ornatus, & conspicuus.

An Fons ipse lapideus, stabilis, rotundus, integer, eleuatus, & bene sculptus sit; vt & spectantibus pietatis spem exhibeat, nec facile dimoueri possit, ne caderet, ac aqua funderetur.

An opertus, mundusq. sit, pyramideq. ornatus, sine rimulis, ne in sacrum Fontem immunditiæ cadere possint.

An conopeum pictum, ac decenter ornatum super pyramidem extendatur.

An clausus vndique, tutus, & ligneis cancellis circumdatus sit.

Animaduertatur, ne lapis ille, ex quo Fons Baptismatis conficitur, aliquo tempore sepulturæ gentilium inseruiuerit in vsum, neve signa aliqua sculpta, aut inscriptiones profanæ ibi conspiciantur; sed illarum loco, piæ tantum historiæ reponantur.

An sub pyramide bene clausa sit aliud tegmentum ligneum supra Fontem, cum clausura tuta.

An aqua clara, munda, & sine sordibus sit, tātaque, vt sufficere possit.

An

An fuerit ſacrata, admi xtis ſacris Oleis, debitis Sanctæ Eccleſiæ temporibus, & cærimonijs.

An vaſculum mundum ad Aquam fundendam, decensq. ibi ſit. In Eccleſijs autem inſignioribus, vbi id commode fieri poterit, debet eſſe vaſculum, aut cochlear argenteum, quo Aqua Baptiſmatis ſuper Baptizandi caput, Eccleſiæ ſanctæ more, fundatur. Sed valde laudamus, vt hoc fiat cochleare argenteo ad id deputato, & intus Fontem conſeruato, prout in noſtra Cathedrali Eccleſia Andrienſi, & Parochijs obſeruari mandauimus in prima Viſitatione, & laudabiliter, & reuerenter obſeruatur.

An Arca, ſiue capſula nucea decenter ornata cũ goſsipio, ſiue bombyce, & linteis ad extergendum, ibidem conſeruetur.

Si Olea ſacra ibidem intus Fontem conſeruentur, viſitentur, vt ſupra dictum eſt in viſitatione Oleorum, cap. 13.

An ibi Sal, an vero alibi ſeruetur, ne nimiam humiditatem contrahat.

An ſit Sacrarium iuxta Fontem decenter coopertum, in quo lotiones manuum, & alia proijciantur.

Aquæ Baptiſmatis viſitatio. Cap. XVII.

POST Viſitationem Fontis, & eorum, quæ ad eum pertinent, Aquam quoque Baptiſmatis inuiſet Viſitator, ac de ea, ordine, qui ſequitur, perquiret, ac interrogabit: videlicet:

An Aqua ſuis temporibus innouetur, &, quæ prius ibidem fuerat, in ſacrarium proijciatur.

An adhibeatur Sal benedictum, an mutetur, & an detur Laicis.

An in collatione Sacramenti aliquid accipiatur quouis quæſito colore.

An huius Sacramenti adminiſtratio in Eccleſia tantum fiat.

An cum ſuperpellicio, ſtola, lumine, libro, & alijs cærimonijs, iuxta ritum Eccleſiæ, adminiſtretur.

An, cum ſacra Olea ex loco deferant ad Sacrum Fontem, reuerenter, & cum lumine præcedenti deferantur.

An prius perquiratur, ſi infantes fuerint baptizati domi, & quomodo, & à quibus. In quo non parua eſſet adhibenda diligentia, ne Sacramentum Baptiſmi iterari contingat.

An examinentur obstetrices, vt certo sciri possit, an formam Baptismi nouerint, nec ne.

Si nesciant, an doceantur patria lingua.

An publice in Ecclesia moneantur mulieres, ne Baptizent, si viri facultas commode haberi posset, aut alterius dignioris personæ.

An curent, vt vnus tantum, siue vnus, & vna ad summum, iuxta Sacro sancti Conc. Trid. decreta, [a] Baptizatum de Baptismo suscipiant.

a Seff. 24. c. 4. de refor. & c. nô plures de conf. dift. 4.

An duos viros, duasve mulieres simul infantem ex sacro Baptismatis Fonte suscipere permittat.

An, qui Baptizatum suscipiunt, ex voluntate parentum eligantur. Curet omnino, vt ex eorum voluntate, ac certa scientia eligantur.

An ad suscipiendos Baptizatos admittantur omnes, non habita ratione ætatis, & peritiæ.

b Non liceat. ca. Monachi de cõf. dist. 4.

An regulares, [b] & nescientes rudimenta fidei. Nequaquã admittat.

An excommunicati, & non confessi tempore Paschatis. Nec admittat.

An moneat illos, qui tangunt tantum puerum, & non tenent in fonte, non contrahere affinitatem spiritualem.

An admoneat suscipientes de officio, & onere ipsorum.

An de cognatione contracta, & impedimentis eius in contrahendo matrimonia, exprimant Parochi, quæ ista sint impedimenta, quæve suscipientium officia, & onera.

An moneant parentes, ne per annum secum habeant infantes in lecto. Prohibeant, ne fiat.

An puerperæ benedictionem suscipiant in Ecclesia.

Quomodo illa fiat; & an Parochi aliquid ab eis accipiant. Exprimant.

An aliquando declarent Parochi Ecclesiæ cærimonias populo. Si sint idonei ad id faciendum, videant.

An faciant Librum Baptizatorum, & Confirmatorum, scribendo Patrem, & Matrem Baptizati, & nomẽ ipsius Parochi, ac etiam Baptizantis, & leuantis, diem, & annum.

An faciant etiam Librum eorum, qui contrahunt matrimonia.

An moneant populum, quod in ligando, vel soluendo fasciam lineã Baptizati, vel Confirmati, non contrahitur affinitas spiritualis [c].

c Conc Trid. sess. 24. ca. 2. de reformat.

Tandem moneantur Parochi, vt gratis, & sincere Sacramentum hoc administrent, cum vehementi, quo ad eius fieri potest, intentione regenerandi hominem in Christo, & faciendi quod facere intendit Ecclesia, ad laudem, & gloriam Dei Omnipotentis.

Reliquiarum

Reliquiarum Sanctorum visitatio. *Cap. XVIII.*

IN illis Ecclesijs, in quibus Sanctorū Reliquiæ erunt, statim completa Visitatione præmissa Sacramentorum, expediet prius Sanctorum Reliquias visitare, antequam maioris Altaris, ac Ecclesiæ visitatio fiat; ac præcipue, si huiusmodi Reliquiæ super Altare maius conseruentur, sicuti in nostra Andrien. Ecclesia, in qua mille, & trecentæ Reliquiæ plus minus, partim conspicuæ reclusæ, & apparentes in Icona, partim vero in Sacrario inuasibus, & thecis argenteis, & eburneis margaritis ornatis, portatilibus conseruantur: quarum omnium à nobis index libellus est confectus, quoniam prius non erat, & in Libro Visitationis descriptus, & in fine Noui Officij, & Missæ Sancti Ricardi primi Episcopi Andrien. per nos compositi, & iussu Fel. Mem. Sixti PP. V. Romæ ad nostram instantiam impressi, imprimi Alphabetico ordine curauimus, ad perpetuam memoriam; vt fieri conuenit, ac rationi consonum est. Vt igitur huiusmodi Visitatio recte peragi possit, & omnes suo munere fungantur, Visitator, præsentibus, & adiuuantibus Deputatis, conuocatis illius Ecclesiæ dignitatibus, Sacristis, ac ijs, quibus onus illas Reliquias conseruandi incumbit, eos interrogabit, vt infra.

An habeant indicem libellum omnium Reliquiarum. Exhibeant, si habent, & legatur, & videatur diligenter, si integræ, & omnes sint, ne deficiant, & si bene conseruantur; si non habent, faciendum quamprimum curet, ac mandet.

An sepultæ, & quæ non videntur, habeant signum desuper.

An non sepultæ in capsa cum vitro, aut alias, in Reliquiario, vel alibi clausæ conseruentur.

An vas, in quo conseruantur, sit mundum, conspicuum, siue diaphanum, & clausum.

An locus separatus, mundus, non humidus, & clausura tutus.

Videantur claues, si bene seruiunt; & quæratur, vbi, & apud quos maneant.

An ibi lumen, iuxta Ecclesiæ facultatem, ardeat, vbi Reliquiæ conseruantur; si non ardeat, videat, an accendi debeat.

E 2 *Videantur.*

Videantur.

NOMINA, documenta, certitudo, antiquitas illarum Reliquiarum, ex quibus certæ sunt scribendæ, & vsu receptæ à non receptis separandæ.

Si non sint documenta, & non habeant nomen; fiat Congregatio Theologorum, aut in Concilio Prouinciali discutiendum proponatur, vel Sacra Congreg. Rom. per litteras consulatur.

Fiat, si commode fieri potest, Sermo de Veneratione ipsarum, iuxta Concilium Tridentinum [a].

a Sess. 25. c. de inuoc. & venerat & re liq.

Quod si essent ostendendæ super Altari in Reliquiario, tunc vocetur Sacerdos, cui incumbit onus illas custodiendi, & interrogetur, vt infra.

Circa Reliquias ostendendas,

QVOMODO exponi, & reponi in suis diebus festis soleant. An à sacerdote, & à quo, an cum superpellicio, stola, & luminaribus.

An tunc cantetur Hymnus, & qualis, mandabitque, quem iam volet, nec alium cantari permittat.

An custodes sint presbyteri approbati, non autem pueri.

An sit aliqua superstitio in ueneratione illarum.

An, quo die ostenduntur, fiant comessationes, vel quid profanum.

An quid tumultuarium, inhonestum, an præposterum, contra Concilium, & Canones.

An à sæcularibus eas tangi permittatur. Caueant. sed videndas tantum exhibeant. viris autem, siue fæminis insignibus, vas tantum deosculandum præbeant.

An vendantur, vel donentur. Prohibeatur sub censuris.

Claues Reliquiarum, vbi, & apud quem.

Reliquiæ ostensoriæ, vbi fieri potest, mandet, quod conseruentur in capsulis, seu tabernaculis argenteis, vel æneis deauratis cum vitro, vel crystallo diaphano.

Prohibeat, ne Reliquiæ incertæ, quæ non habent inscriptionem sui proprij nominis, aliquo pacto ostendantur, sed tantum reuerenter conseruentur.

Moneatur Parochus, vt fideliter, & deuote se gerat, & ipsas non ostendat absque cærimonijs prædictis, & habita licentia à Reuerendissimo Domino, & ad nullum quæstum.

Et, si

Et, si prædicta omnia non sic bene disposita, & accommodata inuenerit, mandet, vel prohibeat, vt fiant, prout res, tempus, ac locus postulabunt, cum pœnis Canonicis, & termino, arbitrio Visitatoris, iuxta qualitatem rei, & loci, præfigendo.

Visitatio Altaris maioris. *Cap. XIX.*

Die N. Mensis N. 1586.

REVERENDISSIMVS Pater Dominus N. Episcopus N. Visitationem iam cœptam prosequendo vna cum prædictis Coassumptis contulit se ad prædictum Reuerēdissimum, & post Aquæ benedictæ aspersionem, factaq. oratione cum profunda reuerentia ante Sanctissimū Sacramētum ibidē præsentibus R.R. N. N. Archidiacono, &c. & N. Sacrista visitauit Altare maius ipsius Cathedralis Ecclesiæ, quod inuenit in capite ipsius Ecclesiæ ex parte orientis sub Tribuna fornicata sculpta, positum, lapideum, firmumque, consecratum, & ex omni latere circumdatum, supra quod reposita est Custodia deaurata Sanctissimæ Eucharistiæ iam visitata.

Habet pallium damasci rubei cum Cruce aurea, & insignibus, vel armis N. habet tres mappas.

Videatur, si adsunt infrascripta, &, si desunt, mandet cum termino conuenienti, vt fiant.

An Altare sit, vt supra dictum est.

An supra habeat vmbellam, & quam.

An sint gradus, & quanti.

An habeat planitiem ante ipsum.

An habeat bradellam ligneam, & firmam.

Quot mappas. Ad minus tres mundas; sed superior ita oblonga fit, quæ vsque ad imam Altaris partem pertingat.

An habeat Crucem argenteam, æneam, vel ligneam, deauratam, vel pictam in medio, & quæ, vel qualis sit, describat omnia sigillatim.

An desuper extendatur tela viridis, vel alterius coloris, siue corium, aureum, vel coloritum, ad arcendam puluerem.

An habeat tabellam, continentem Secreta Missæ, cum tabula lignea bene conglutinata.

Videat,

Videat, curetque, vt Altare nullis prorsus immunditijs, vel puluere sit infectum.

An habeat Candelabra ornata, & decentia, & quæ sint, an argentea, ænea, vel lignea.

An habeat puluinaria diuersorum colorum, quibus diuersis temporibus vtitur Ecclesia. Duo ad minus cuiuslibet coloris esse debent.

An habeat Pallia omnium pariter colorum, quibus Ecclesia vti cõsueuit, & quot, quæve sint.

An habeat identidem tot Planetas, & dalmaticas dictorum colorum, cum suis stolis, & manipulis.

An habeat Missale nouum Romanum, cum suis signaculis.

An tegumenta Missalis eorumdem colorum, quos diximus, habeat, & quot.

Quot Albas, quot Amictus, quotve Cingulos habeat ad vsum prędictorum paramentorum, quando cantantur Missæ conuentuales, & sollemnes.

Quot Corporalia, quotve Purificatoria.

Quot Calices, & qui sint.

Quot Bursas, vel Capsulas sericeas pro conseruandis corporalibus.

Quot Vela sericea diuersorum colorum, quibus Ecclesia diuersis anni temporibus vtitur pro Calice cooperiendo.

An sit Turibulum, cum acerra, siue nauicella, & cochleari argẽteo. In Ecclesijs autem, quarum census est exiguus, sit saltem ex auri chalco.

An sit Tintinnabulum pro eleuationis signo dando.

An sint Tapeta ad vsum cooperiendi scabellum.

An sint Vrceoli duo argentei vel vitrei, cum Bacili argenteo, vel ex aurichalco, iuxta facultates Ecclesiæ.

An sint Candelabra lignea deaurata, pro eleuatione Hostiæ. In Cathedralibus ad minus quatuor esse debent.

Reliqua videantur in Visitatione Sacristiæ. Hac tantum sufficiant pro ornatu Altaris maioris.

An prope Altare maius sit Abacus, siue Credentia, pallio, & mappis mundis cooperta, & ornata decenter.

Visitatio

Visitatio Iconæ Altaris maioris. Cap. XX.

QVA QVIDEM Visitatione Altaris maioris, sic hoc ordine præscripto peracta, æquum est, vt suspiciens Visitator, Iconam quoque inuisat, an rectè disposita sit, an decenter ornata, an vero vetustate corrosa, atque labefactata sit. In qua, quidem Visitatione, vt facile omnia exequi possit, hunc, qui sequitur, ordinem sibi obseruandum poterit proponere. Primo, longitudinem, latitudinemq. ipsius Iconæ in libro Visitationis describendam curabit, considerabitque, an firmiter infixa sit, ac ita immobilis permaneat, vt non facile remoueri possit, nec per se decidere. Deinde signa, siue figuras omnes describet, quo ordine sint disposita, & quot numero sint.

An pietatis, & religionis speciem, habeant, ita, vt intuentes ad pietatem prouocent.

Describatque, quis eam faciendam curauit, & cuius expensis facta reperitur, si memoria haberi poterit. Qua in re diligenter animaduertet Visitator, ne alia signa, præterquam Sanctorum, in ea, si fieri poterit, effingantur, ac ita delineentur, ac pingantur, ne ore, aut corporis dispositione, gestuve, aliud, præterquam pietatem, præseferant.

Postea, ornamenta, quæ vndique circa ipsam sunt, aspiciet, ac diligenter considerabit.

An Diuino cultui apta, & congruentia sint; prouidebitque, ne scurrilia quædam apponantur ibi, quæ spectantes ad risum, potius, quam ad pietatem, ac religionem prouocare solent. non enim rectè Diuina profanis miscentur. Quin immo, si quod ibi tale repererit, laudauerim, vt tollendum quamprimum curaret, ac illius loco, pia aliqua Sanctorum signa reponenda mandaret.

Postremo, considerabit, quo modo cooperiatur, à puluere præseruetur, an scilicet tela aliqua super ipsam extendatur, in qua colorem, qualitatemq. obseruabit; & an recens sit, & decenter ornata, an vero vetustate conscissa, ac corrosa; an vero ligneis foribus occludatur, in quibus, si quæ Sanctorum Reliquiæ fuerint, ea visitabit, vt supra [a] docuimus. Si qua autem ibidem signa, ornamentave fuerint, ea quoque inuiset, ac loco, vbi reperiuntur, congrua esse curabit.

[a] Prima part. c. 13. per tot.

Tribuna

Tribuna Ecclesiæ. *Cap.* *XXI.*

DEINDE, Visitationem prosequendo, visitauit Tribunam ipsius Ecclesiæ Cathedralis, quam inuenit bene dispositam, fornicatam, & dealbatam, ac Ecclesiæ conuenientem. pro quibus Deo gratias egit: vel, si aliquid desit, mandet, vt fiat; & ipsam, prout est, in Visitatione describat.

Lampades ante Altare maius. *Cap.* *XXII.*

QVOT Lampades ardeant, an sint plures, vnaque, vel tres continuo accensæ permaneant; quæ autem in medio positæ sunt, vna, vel tres numero sint semper, vel plures dispari numero.

An omnes accendantur, vel quando, & quantæ.

An in illis, quæ continuo ardent, sint Lampadaria ex vitro, vel tela, ne à vento extinguantur.

Cuius impensis ardeant.

An munde, & nitide conseruentur.

Videat, vt integræ sint, ne fundant Oleum in terram.

Videat præterea Oleum, vt sit clarum, & lampades tersæ, ac nullis sordibus coinquinatæ.

Curet Visitator, vt Lampades, quæ continue ardent, habeant Lampadarium ligneum deauratum, vel vitreum, vel saltem ex tela incerata, ne à vento extinguantur.

Scabella

Scabella ad vsum orandi, siue Cancella. Cap. XXIII.

AN ante Altare circum circa sint Scabella ad vsum orandi, cum balaustis, vel columnulis ligneis, vel lapideis.

An desuper extendantur mappæ mundæ pro communione ministranda, quando tamen ministrant.

Si non sint prædicta omnia, curent quamprimum facienda.

Sedes Pontificalis. Cap. XXIV.

AN Sedes Pontificalis sit lapidea, vel lignea.

An habeat gradus, & quot. Ad minus quatuor esse debent.

An sint Scabella ad vsum assistentium, inferiora Sede prædicta.

An ex parte Euangelij, & prope Altare, sita sit huiusmodi Sedes Pontificalis. Aduertat, vt non sit ex Cornu Epistolæ, nisi aliter fieri non possit.

An habeat post gradus planitiem; vt debitum obsequium Episcopo commode præstari possit.

An adsit Tapetum, vel aliud pannum, pro gradibus cooperiendis.

An desuper Vmbella, & vestes ipsorum colorum, quibus Sancta Ecclesia diuersis anni temporibus vtitur.

An sericea, vel ex panno sint.

An habeant Insignia, & à quibus fuerint facta.

An Fimbrijs, & alijs ornamentis decentibus sint ornatæ.

Visitatio Cappellarum, & Altarium ipsius Ecclesiæ. Cap. XXV.

CONTINVANDO ipse Reuerendissimus D. Episcopus cum prædictis Coassumptis Visitationem iam cœptam, & visitato Altare maiore, vt decet, Altaria, & Cappellas ipsius Ecclesiæ visitare decreuit: & primo incepit à Cappella Sancti Petri, quæ est in latere dextro ipsius Ecclesiæ, vt infra.

Cappella Sancti Petri.

VISITAVIT Cappellã, & Altare Sãcti Petri, & inuenit in ea Altare lapideum firmum, cum lapide sacro infixo æqualiter; (si desuper, & mobilem inuenerit, mandet, vt infigatur firmiter, & æqualiter) & supra dictum Altare est figura, seu imago Sancti Petri in muro depicta, valde decens, & deuota; &, si ita non est, ipsam describat, prout est; similiter describat, si imago est in tela, vel in tabula, prout est; &, si non est decens, mandet, assignato termino, vt fiat, iuxta facultates redditeuum.

Si Cappella fuerit depicta tota, describatur, & describantur figuræ Sanctorum, quorum Imagines ibi fuerint supra Altare; si non sint figuræ decentes, & contra formã Sacrosancti Concilij Tridentini [a], mãdet, vt fiant, vel quod fiat super Altare imago sculptilis, vel depicta pulchra, in tabula, vel in tela, & reliquum Cappellæ dealbetur; & hoc, arbitrio Visitatoris, prout magis expedire iudicauerit. Quòd si dictum Altare careat mappa maiore, quæ debet ab vtroque latere vsque ad ima pendere, mandet, vt fiat.

[a] Sess. 25. de inuocat. & ven. & reliq. sanct.

Pari ratione, si careat pallio, vel quod non sit decens, mandet, vt fiat, habita ratione facultatum, ac redditauum; qui si tales fuerint, vt plura pallia diuersorum colorum, quibus Ecclesia diuersis anni temporibus vtitur, confici possent, facienda quamprimum mandet, curetque. & hoc totum iudicio, arbitrioque Visitatoris integrum relinquitur.

Videatur

Videatur postea,

AN Altare sit vt supra.

An habeat mappas tres, vt supra; & si est maior, vt supra.

An pallia diuersi coloris, & qualitatis, & quot.

An duo Candelabra saltem.

An Crucem in medio saltem ligneam deauratam.

An Tabellam, Secreta Missæ continentem, cum tabula lignea conglutinatam.

An ad minus Puluinar vnum, ad vsum Missalis.

An Telam viridis coloris, ad arcendam puluerem.

An Campanulam muro affixam.

An Clauum muro affixum prope Altare, pro reponendo biretto Sacerdotis celebrantis.

An Fenestellam ex parte Cornu Epistolæ, pro Bacili, & Vrceolis conseruandis.

An Bacile, & Vrceolos vitreos.

An Candelabrum gestatorium magnum cum Cereo pro eleuatione Hostiæ, & Calicis.

An indumenta Sacerdotalia: &, quæ sint, videat diligenter.

Quod si decentia non fuerint, laceret, & mandet decentia fieri. Sic etiam fiat in reliquis prædictis, & sequentibus.

An Calicem cum Patena, & cuius generis metalli.

An Missale cum suis Signaculis.

An Tegumentum Missalis, si facultates suppetant.

An Corporalia, Purificatoria, & Vela sericea ad vsum Calicis.

An Bursam, vel Capsulam sericeam, ad vsum recondendi, ac conseruandi Corporalia.

An sint Cancelli ferrei, vel lignei, qui possint claudi. Si non sint, quòd fiant, si possunt fieri.

Hæc omnia videantur iuxta qualitatem Cappellæ, & Beneficiati.

In Cappellis separatis ab Ecclesia: quia hæc dicuntur in Sacristia.

AN sit Tabella continens orationes, ante, & post Missæ Sacrum dicendas.

An sit Tabella alia, continens orationes, quæ à Sacerdote dicuntur; cùm Missæ Sacrum facturus vestes sacras induit, & exuit.

An Scabella firma, lignea, vel lapidea.

An Candelabrum ad vsum accendendi faculam pro eleuatione Sanctissimi Sacramenti.

An Pauimentum mundum sit, & æquale.

An sit fornicata, nec ne, an depicta, aut qualis.

An Cancellis ferreis, vel ligneis sit munita, cum sera, & claue. Si non sit talis, mandet fieri, & accommodari: quotidieque, peractis Officijs Diuinis, à Sacrista claudatur; & Altare semper decenter ornatum permaneat.

His peractis, ac omnibns sic descriptis, & prouisis, interroget postea Visitator, quis Cappellanus, & describat in hunc modum: videlicet.

In qua Cappella, seu Altari est Cappellanus N. de N. & est de collatione ordinaria, prout demonstrauit per ostensionem litterarum suæ Canonicæ institutionis, expeditarum à Reuerendissimo D. N. Episcopo N. sub Datum N. Die, Mense, & Anno, vel prout nobis constitit per alios Libros Visitationum præteritarum; vel, si est de iure patronatus, videat, vt sibi constet, iuxta decreta Sacrosancti Concilij Tridentini; [a] & omnia describat, prout inuenerit describenda, præsentationes litterarum, ministrorum, prout supra, describendo onus iniunctum illi celebrandi semel, bis, vel ter in hebdomada, vel quoties, prout ibi inueniet; & sic omnia alia onera; & interroget, an plene ijs satisfaciant; mandet, impositis pœnis, adimpleant; vt in posterum omnia, ad quæ tenentur, re ipsa præstent, curentq. omnino, vt omnes iniunctum sibi munus impleant; quæ antea per negligentiam prætermissa fuere, resarciant, ne animæ defunctorum defraudentur suis debitis suffragijs.

[a] Sess. 25. c. 9. de refor.

Quod si Cappellanus non habeat Canonicam institutionem, similiter describat, & notet; quia non facit fructus suos, sed ad eos restituendos tenetur, & priuandus in fine Visitationis, in prolatione decretorum debet condemnari.

Deinde mandet, vt præsentet Inuentarium bonorum mobilium omnium, & stabilium ipsius Ecclesiæ, seu Cappellæ, quod alligabit, & conglutinabit in Libro Visitationis.

Quod si Inuentarium bene descriptum cum Iuribus, prout in Edicto Generali mandatum fuit, non præsentauerit, ipsum Cappellanum cogat ipsum quamprimum præsentare, cum descriptione confinium; prout decet, & solet fieri.

Curet præterea, ac prouideat, vt ea, quæ debent fieri, fiant, termino conuenienti assignato, & pœnis Canonicis appositis ijs, qui parere recusauerint; &, quantum poterit, pœnas pecuniarias declinet; sed, si aliter fieri non poterit, operibus pijs, vel certis illas applicet

Procura-

Procuratori, seu Præceptori prouentuum soluendas, & non Procuratori Mensæ Episcopalis.

Et hoc modo visitare debet omnia alia Altaria, & Cappellas, scribendo, & notando omnia, prout ea inuenerit; &, quæ resarcienda, sunt, resarciantur; & quæ de nouo facienda, de nouo, vt fiant, curet, ac mandet.

Tectum Ecclesiæ. Cap. XXVI.

SVSPICIENS postea, visitauit Tectum ipsius Ecclesiæ, quod inuenit supra Chorum, bene dispositum, & accommodatum, vel fornicatum, vel egens reparatione, &, prout fuerit, describat, prouideat, & mandet, vt fiat, à quo fieri debet, præfixo termino.

Ne supra illud sint cubilia, ne ve quis ibi inhabitet, præcipue sæculares personæ.

Vt bene reparetur à pluuia.

Supra Altare maius saltem sit fornix, vel laquearia picta, vel deaurata.

Muri Ecclesiæ. Cap. XXVII.

SIMILITER visitauit parietes Ecclesiæ, &c. mandauit reparari, dealbari, &c. prout inuenerit esse necessarium, & vt mundi, absque araneis, telis. & puluere, & immunditijs seruentur,

Si sint picturæ, & sculpturæ lasciuæ, & impiæ, tollantur.

Imagines, vel statuæ corrosæ tollantur pariter.

An sint reparandi, intus & extra, reparentur.

Si non sunt dealbati, dealbentur; prout hodie in omnibus Ecclesijs seruatur.

Ne supra illos ab aliquo sit fabricatum.

Nec illis vllo modo adhæreat domus profana, vbi fieri potest.

Nec quid profanum, sordidum, & inhonestum fiat prope illos.

Fenestra

Fenestra Ecclesia. Cap. XXVIII.

VIDEAT, ne sint superfluæ, & damnosæ; si autem Ecclesia obscura appareat, mandet plures fieri, & ad arcendam pluuiam, & ventum, vt vitris, vel tela, cera illinita, sint occlusæ.

Et, quæ occludendæ sunt, mandet claudi.

Curet, ac mandet, districtè præcipiendo, Ne sæculares habeant fenestras, quibus intra Ecclesiam prospicere possint.

Crucifixus. Cap. XXIX.

DESCRIBATVR, quo in loco conseruetur, & quomodo, & qua egeat reparatione, mandet resarciri, & perquirat, à quo factum fuit, idest impensis cuius.

Videat postea, an sit deuotus, & decens.

Quod si indeuotus, ac corrosus fuerit, tollatur, & alius nouus, ac decens fabricetur.

Quomodo pie, & honorifice seruetur, vt decet; &, si fieri potest, teneatur Lampas accensa, certis saltem diebus, ad excitandam deuotionem.

Organum. Cap. XXX.

SIMILITER describatur, & visitetur, quo in loco sit Organum, quibus egeat, & quæ, quantave merces detur Organista, & à quo; si bene, & diligenter officium suum exercet, mandet, & reformetur prout sibi videtur.

Videat, ne canentur cantus lasciui, sed spirituales; &, si bene,&

ne, & pie psallant. Scriptum est enim: *In chordis, & Organo laudate Deum.*

Suggestum. Cap. XXXI.

AN sit in loco conspicuo, & eminenti, vt Concionator possit totam quodammodo Ecclesiam prospicere, ac oculis lustrare.

Curet, ac videat, An sit in medio Ecclesiæ, vt possit ab omnibus commode audiri.

An ibi sit Crucifixi effigies, apte, ac bene accommodata.

Quod scala, quæ ascenditur, sit plana, & commoda, prout melius fieri poterit.

Prouideat, quod feminæ à viris semotæ maneant, tabulis, vel tela extensa diuisæ, ac segregatæ.

Quod super Suggestum sit Laqueare, seu Baldachinum ligneum laboratum, ac decenter ornatum, ne vox Concionantis desuper dilatetur, ac diffundatur.

Animaduertat, quod sub Suggestis non sit Altare. quod si erit, tollatur.

Chorus. Cap. XXXII.

AN sit ex lignis cõfectum, videlicet, nuce, vel abiete, describatque ipsius formam; tum, quot sedilia desuper in medio, & in ima parte sint.

An sit ornatus, sculptus, occlusus, & separatus à laicis.

An sint loca, subsellia, & alia Diuino cultui condecentia.

An sint in medio Ecclesiæ, vel vbi. Quod si fieri potest, vt secus Altare maius collocetur, melius: prout hodie in omnibus Ecclesijs quasi seruatur.

An ser-

An ſeruetur ordo in ſedendo; vt ſupra in dignioribus locis primiores, & dignitates Eccleſiæ, poſtea Canonici, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, iuxta eorum promotionem, ac dignitatem ſedeant, & Clerici, ſemper ſtent.

Quod ſi inuenerit hanc ibi conſuetudinẽ ſeruari, qua ſolum Presbyteri ſedeant, reliqui vero inferiores ſtent; vt bene, & inuiolabiliter in Cathedrali Eccleſia Ciuitatis Licij ſeruatur; curet omnino hanc laudabilem conſuetudinem ſeruari [a].

a c. non oportet. il primo q. diſtinct.

An egeat refectione, & reparatione.

An ibi ſeruatur ſilentium.

An debitæ cærimoniæ in Diuinis officijs ſtandi, ſedendi, genufle&endi, capita tegendi, & detegendi, à Choro diſcedendi, veniendi, & redeundi, & ſimilia ſeruentur.

An ſit Sedes Epiſcopalis in Choro alijs omnibus eminentior, præter eam, quæ eſt prope Altare maius; &, ſi habet veſtes quatuor colorum, quibus Eccleſia vtitur.

An ſit in eodem Choro Sedes Vicarij; omniaq. particulariter deſcribat, vt repererit; prouideat, & decernat, prout neceſſarium, & opportunum iudicabit, ſecundum Eccleſiæ qualitates, & vires.

Pulpita in Choro, ſeu lectecilia.
Cap. XXXIII.

AN ſunt plura, vel vnum tamen, vel duo, ſcribantur; an omnes ad canendum ibi deſcendant, vel qui, & quot numero, & qui ordo in hoc ſeruetur. An ſint determinati, aut inuitentur, vel quomodo, qui ad canendum accedunt.

An in diebus feſtis deputentur Canonici, vel Preſbyteri ad intonandum, ac cæteris in canendo præeundum.

An in ſollemnitatis diebus deputantur, & à quo, & an cum pluuialibus incedant, maxime in Pontificalibus, Veſperis, & Miſsis: nec aliter fieri permittat.

An Pulpita egeant reparatione, & an ſint in loco lucido; vt Cantores commode, quæ canenda ſunt, videre poſsint.

An legantur à deputatis Antiphonæ, quando pſallente organo replicantur in Choro, quia debent legi aperta voce, dum organo pſallitur.

Porta Ecclesiæ. Cap. XXXIV.

PORTA maior an ad Occidentem pertineat, & quorsum aliæ spectent, & quanto numero sint, describantur omnia.

An super ea sint supportica, nec ne.

An sint firmæ, & stabiles, vel egeant reparatione.

An bene, & firmiter claudantur ex parte inferiori.

Si seræ, & claues bene aptatæ sint, & accommodatæ.

Quisnam curet ipsas claudere, & aperire, & qua hora, & claues retinere.

Fontes aquæ benedictæ ad vsum aspergendi. Cap. XXXV.

DEBENT esse intra Ianuas Ecclesiæ à latere dextero; & in Ecclesijs maioribus, & insignioribus, vbi hoc commode fieri potest, sint ex vtraque parte.

Videat, quod Fontes sint marmorei, & expoliti, & bene laborati.

Tollanturque inscriptiones gentilium, si ibi fuerint, nec vllo modo in his permittantur.

Quod sint integri, ne aquam fundant.

Quod aqua sit munda, noua, & clara.

Quod semper sint aspersoria ad vsum introeuntium.

Interroget, an singulis Sabbathi diebus innouetur, & benedicatur ab Hebdomadario, superpellicio, & stola induto; & vetus in sacrario, vel per Ecclesiam proijciatur.

An singulis diebus Dominicis populi fiat aspersio, iuxta ritum Ecclesiæ.

Interoget, per quem, & quando fiat, quia in Ecclesijs Parochialibus, & paruis, fit per Presbyterum celebrantem; in Cathedralibus, & alijs insignioribus, fit per Diaconum, antequam Missa conuentualis incipiatur, & processionaliter totam Ecclesiam circumeundo,

do, ac aspergẽdo; prout laudabiliter fit in nostra Cathedrali Andrien.

Prohibeat, pœnis impositis, ne homines prope eos, ne ve prope portas Ecclesiæ stent, vel super eos reclinent corpora ad quiescendum, ne ve super Altaria.

Demum interroget, an Ecclesia sit consecrata; videat, an sit Crucibus signata, rubeis, nec ne; mandet, vt Cruces depingantur duodecim, si non appareant.

Quod si Ecclesia non fuerit consecrata, consecretur, seruato ritu, ac consuetudine Sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

Confessionalia. Cap. XXXVI.

AN Confessarij in Confessionalibus sedeant, induti superpellicijs, & stolis, quando audiunt Confessiones: si ita Visitatori videbitur.

An ante ortũ Solis, & post occasum, mulierũ confessiones audiãtur.

An Confessionalia sint numero sufficientia.

An præbeant aures pœnitentibus, facie ab eis auersa, præcipue, quando audiunt Confessiones mulierum.

An sint lignea commoda, tam ad vsum Confessoris, quã pęnitentis.

An sit cratis ferrea, vel lignea inter Confessorem, & pænitentem.

An pænitens commode genua flectere possit.

An ante oculos pænitentis sit imago Crucifixi.

An ex parte Confessoris sint in tabula affixa casus Sanctissimo Domino, & Ordinario reseruati.

An sint in loco conspicuo, & non in angulis, vel in cappellis, & locis obscuris.

An in alijs locis non audiatur Confessio, necessitate excepta.

Pauimentum Ecclesiæ. Cap. XXXVII.

VISITAVIT Pauimentum, Quod inuenit, &c.

Mandet, vt sit lapideum, æquale, & bene accommodatum, ac concinne dispositum, iuxta Ecclesiæ facultates, atque mundum à sordibus conseruetur per Sacristas, qui in eo inuigilent; vt, cum mortui sepeliuntur, lapides sepulcrorum postea bene aptentur, ac cetero pauimento æquentur.

Saltemq. semel in hebdomada emundetur à sordibus.

Sepulcbra.

Sepulchra. Cap. XXXVIII.

AN ſint vicina Altaribus, vel ſubtus illa.
An ſint bene clauſa, ne fetorem emittant.
An habeant operimenta lapidea, æqualia pauimento Eccleſiæ.
An ſupra ſepulturas ſint inſignia offendentia, ac ſculpturæ ſimiles.
Lignea Depoſita tollantur.
An Cruces pauimento inſculptæ, vel nomen Dei, ita, vt pedibus ambulantium conculcentur.
An ſubterranea loca claudenda, an alia. Prouideantur.

Feretrum. Cap. XXXIX.

VIDEAT, ac curet, vt bene accommodatum ſit, & in omni Parochiali, & Collegiata Eccleſia.
Vt id in loco conſeruetur, quòd non impediat Eccleſiæ, & Cappellarum miniſteria.

Cœmeterium. Cap. XL.

AN ſit clauſum, & vndique ſæptum; ſi ſit, ſic conſeruetur; ſin minus videat, ac conſideret, An poſsit claudi; ne animalium incurſionibus pateat, & claudatur, ac ſæpe circundetur, vel muro.
Ne immunditiæ ibi ſint, nec petræ, nec ligna, ſed vacuum ſit prorſus, & expeditum.
Ac ſit ibi Crux, & Cappella, & Vas aquæ benedictæ. Si nõ ſit, erigatur.
An ſint ibi oſſa in humum aſperſa.
An oſsium congeries.

An terra illa effodiatur, areturve, vel aliquid in ea plantetur. Non permittat id fieri; curetque, ne prope Ecclesiam, & parietes, sint arbores, vineæ, vel quid simile.

An mortuorum corpora ibi sepeliuntur.

Si ibi sint sepulcra. Subterranea permittat; & prohibeat, ne ibidem fiant ioci, nundinæ, & similia.

Porticus Ecclesiæ. Cap. XLI.

AN ante Portam Ecclesiæ sit Porticus. Videat, curetque, ne ibi fiant ludi, nec nundinæ, neque aliquid profanum, & inhonestum.

Ne ibi sint sedilia, in quibus possint homines sedere, & fœminæ, & confabulari, ac propter hoc à deuotione, & ingressu Ecclesiæ retrahantur.

Tollantur illico, si fuerint; pro vt factum fuit in Cathedrali nostra Andriensi de nostro mandato in Visitatione.

Campanile. Cap. XLII.

AN sit prope Ecclesiam, vel cum Ecclesia connexũ.

Ex qua parte maneat.

An sit coopertum ad formam Campanilis, vel detectum.

Quot Campanas habeat, & describat magnitudinem, & paruitatem, cum numero, & pondere earum, si ita videbitur.

An sint benedictæ. Sin autem, benedicantur, si videbitur.

An bene accommodatæ, & deseruientes.

An sit in eo porta, cum sera, & claui.

An semper clausum cum sera ita permaneat post peracta Diuina.

An sit scala commoda ad ascendendum, & descendendum.

An possit in omni tempore Sacrista ipsas pulsare.

An bene deseruiēt Campanarum ministri Sacristæ, & debitis horis.

An ibi

An ibi bene, & honeste versatur ab hominibus; ne fiant ibi ludi, peccatave; ne quid inhonestum, & profanum; necpueri, & adolescentes ibi versentur.

Circa alias Ecclesias visitandas post Cathedralem. Cap. XLIII.

VIDEAT, & describat Regionem, Nomen, Rectorem, Possessorem, an sit Collegiata, Parochialis, Titularis, & de iure, vel collatione Ordinarij, & an sit consecrata.

An dependenti, simplicive Ecclesiæ annexa, vnitave fuerit, &, prout erit in facto, eam eodem met ordine describat, & infra scripta perquirat, præter ea, quæ superius diximus.

An scilicet sit Iuris patronatus. Si fuerit, videat, quod constet, iuxta Concilij Tridentini decreta; [a] &, qui eam in titulum obtinet, dicat, & ostendat litteras. [a] Sess. 25 c. 9. de refor.

An alteri Ecclesiæ vnita, & an ei alia beneficia vnita sint, & quæ, exprimantur; fundationem, iura, priuilegia exponat.

Inuentarium bonorum stabilium, & mobilium exhibeat.

Redditus, & in quibus consistant, deponat.

An in ea sint Canonici, & quot.

An habeant Præbendas diuisas, vel in communi.

Quo modo seruiant.

Quæ expensæ fiant; quæ onera, obligationes ipsis incumbant, & an satisfiat.

Qui non satisfacit muneri suo, vt tenetur, citetur ad restituendum fructus, vel sequestrentur fructus Præbendæ eius.

Quando aperta teneatur, & quando clausa.

An, quando est aperta, aliquis curam eius habeat.

In Cathedralibus, & Collegiatis, insignioribus maxime, eligendus, ac instituendus esset aliquis, qui in die curam eius habeat, & prohibeat fieri in Ecclesia quæ non debent, vt infra dicitur.

An in eis fieri permittantur, quæ sunt reprobanda, [b] & prohibita. [b] Infra eod. c. 3. 9. & 40.

An sæpius araneæ, & puluis circum amoueatur.

An saltem semel in hebdomada pauimentum emundetur.

An ornetur pannis, seu picturis lasciuis, aut gentilium.

An fiant ibi sepulturæ, & monumenta, sine licentia.

An pro

An pro eis aliquid Ecclesiæ annuatim soluatur, & quantum.
An ibi sit fabrica, & quæ, quosve redditus habeat pro ea, exhibeat.
An redditus illi separati sint ab alijs, & quæ impensæ fiant.
An libri computorum fiant, & ratio reddatur à ministris.
An ibi indulgentiæ sint, & quales, ostendantur.
An sint aliquæ prauæ consuetudines, tollantur.
An sit Societas Sanctissimi Sacramenti. Si non sit, instituatur.
Vocentur Ecclesiarum possessores, moneanturque, vt adsint cum litteris ordinum, & beneficiorum.
Videatur, an sint idonei ad onus sibi impositum sustinendum; & an exequantur id, ad quod tenentur.
Exhibeatur Inuentarium bonorum omnium. Quod si Ecclesia reparatione indigeat, aut ornamentis, sequestrentur fructus, quoad omnia executioni demandata fuerint.
In qualibet Parochiali Ecclesia conseruari debet Sanctissima Eucharistia, quæ visitetur vt supra, c. 9.
In Ecclesijs collegiatis, quibus iniuncta est cura animarum, solet esse Vicarius perpetuus, qui videatur, an sit idoneus ad illam exercendã.
Idem faciendum est in Parochialibus, quæ sunt vnitæ Hospitali, vel Collegio.
Dirutæ Ecclesiæ, ad matricem sunt transferendæ, erecta ibi Cruce.[a]
Si de consecratione Ecclesiæ non constet, & ibi sint sepulturæ, esset consecranda.
Videantur statuta Clericorum, Societatum, & Confraternitatum. Item Consuetudines.
Videantur vniones,[b] à quibus sint factæ; & an à quadraginta annis deinceps sine edicto factæ fuerint.

[a] Cõc. Trid. sess. 21. c. 7. de refor.

[b] Cõc. Trid. sess. 7. c. 5. & sess. 25. c. 9.

Iuris patronatus vnio, & visitatio. Cap. XLIV.

VNIONES,[c] & iura patronatus, iuxta decreta S.C.T. Clericorum ne, an Laicorum sint, & an legitime constituta.
A quo, & quanto tempore factæ fuerint; an à quadraginta annis citra, & examinari debent; an vero deinceps; & tunc seruanda forma Sacrosancti Concilij Tridentini.
Exhibeantur iura, fundationes, dotationes, documẽta, & priuilegia.
Quo modo fiat præsentatio, & an in ea aliquid illicitum cõmittatur.
Perquiratur, an præsentatus promisit, deditq. aliquid præsentanti. Vterq. corripiatur.

[c] vt sup. sess. 25. c. 9.

An, qui

An, qui præſentauit, participet de fructibus, & quantum. Prohibeat.

Interrogetur, an præſentatus ſit amouibilis ad nutum patroni. Non permittat.

An fructus à Patrono percipiantur. Priuari, & iure puniri debet. Conc. Trid. ſeſs. 24. c. 9.

Quot fructus, in quibus conſiſtant, & quæ expenſæ fiant.

Quæ onera, & an illis ſatisfiat.

An ad aliquid patronus teneatur.

An reparatio aliqua facienda ſit.

An Ornamenta, & Paramenta deſint. Mandet fieri.

Poſtquam totam Eccleſiam viſitauerit, videat diligenter, quæ in ea fieri non debent, & prohibeat mandando, prout exequi volet, impoſitis pœnis Canonicis, qui non paruerint, & ſunt infraſcripta, & alia, quę Viſitatoris iudicio integra relinquuntur. Multa enim locus, multa tempus, multa denique res ipſa ſuppeditabit, quæ, licet per ſe non ſint mala, tamen, quia ſcãdalum facere poſſunt, tollenda, ac prohibenda ſunt.

Prohibenda in Eccleſiis. *Cap.* XLV.

MENSAE, ad quæſtum poſitæ, cum bacili, & libro, candelæ, item & cætera venalia, expoſita, vel delata, præterquam in Oratorijs Confraternitatum.

Deambulationes, colloquia, congreſſus laſciui, & ſimilia.

Vigiliæ nocturnæ, maxime mulierum.

Adhærentes Altaribus, & fontibus, qui exiſtunt in foribus, vel prope fores Eccleſiæ.

Comedentes, & bibentes.

Mendici circumeuntes dormientesq; irreuerenter.

Scholæ puerorum.

Stipulationes, & tranſitus cum oneribus.

Concilia, Congregationes laicorum, & Confratrum.

Contractus, portantes accipitres, & ſcloppettas.

Inſpectio vulnerum, Proceſſus, Inciſio corporum, ligna, cæmenta, ſaxa, & omnia ad Eccleſiæ vſum non neceſſaria.

Canum, & animalium introductio.

Tranſlatio corporũ ſepultorum de vna Eccleſia ad aliã ſine licẽtia.

Rixantes, lugentes, ludentes, & ſtrepitus faciẽtes; & omnia alia, Diuina officia impedientia, ac quouis modo interrumpentia.

Prohibenda

Prohibenda in Porticibus, & Gradibus Ecclesiæ. Cap. XLVI.

RERVM quarumcumque venditores.
Nundinas diebus festis, & Stationum exercentes.
Circulatores, vociferantes, & rixantes.
Ludentes, quid vis operis facientes, & ijs similes.
Quoquomodo delinquentes, aut quæ vis indecentia committētes.

Visitatio Sacristiæ. Cap. XLVII.

Die N. Mensis Prædicti Anno N.

CONTINVANDO Visitationem prædictam ipse Reuerendissimus D. N. Episcopus N. vna cum prædictis Coassumptis, vel plerisq. eorum, se personaliter contulit in Sacristiam ipsius Cathedralis Ecclesiæ, quæ sita est prope Altare maius, ex Cornu dextro, habens portam versus Chorum; &, facta prius oratione more solito, accensis intortitijs, mandauit primo aperiri locum, in quo Reliquiæ Sanctorum reconduntur, situm in dicta Sacristia, quem reperit honorifice positum, & munde conseruatum cum tribus clauibus, quæ detinentur per talem, & N. &c. quæ bene deseruiunt, & sunt firmæ: & ante locum prædictum continuo ardet Lampas.

Quibus omnibus prospectis, petijt Inuentarium earum, & Sacristiæ, quo facilius, secundum eius ordinem, omnia visitare posset; quod exhibitum fuit per Reueren. Archidiaconum, &c. Atque omnia in Actis Visitationis per Notariū suum redigēda curabit. Sin secus fuerit, prout repererit, describet, ac prædictum Inuentarium ibidem inserendum curabit, quem præ manibus habendo diligenter visitet, & videat omnia, & in fine prouideat, factis decretis, vt infra ponetur.

Primo, visitandæ sunt Reliquiæ, & Vasa argentea, quarum Inuen-

tarium

tarium poteſt ſic forma rilingua patria; prout ſolet fieri; & ſic tradimus formam, pro facilioti Sacriſtarum, & Parochorum intelligentia, & omnium vtilitate.

Inuentario delle Reliquie de' Santi, & Argenterie, che ſi conſeruano in queſta Sacriſtia della Cathedral Chieſa d' Andria, fatto dalli R. R. Archidiacono, Capitolo, & Sacriſtani di eſſa. Cap. XLVIII.

IN prima, vna Spina della Corona, con la quale fu Coronato Noſtro Signor Gieſu Chriſto, la qual ſi cõſerua in vn Tabernacolo di Rame ben lauorato indorato, & eſſa ſtà affiſſa in mezo amouibile, che ſi può moſtrare, coperta d'vna vainella d'argento indorata con trenta perle, & quattro rubini, con vna crocetta piccola di criſtallo roſſa in cima, & da piedi vn pometto indorato, con quattro gemme pretioſe, & vn diamante.

Et coſi ſeguiterà il reſto delle Reliquie, Croci, Calici, Patene, Turiboli, & altre ſimili.

Inuentario di tutti li Paramenti, & Ornamenti della Sacriſtia, vt ſupra, &c.

ET, acciò che vada ogni coſa ben' ordinata, & quando ſi vuol trouare vn Paramento, ſubito ſi troui, ſi ſcriuerà diſtintamente in queſto modo: videlicet.

Vmbellæ, ſeu Baldachini.

IN primis, vn Baldachino di broccato d'oro fino, foderato di tela turchina, con venti banderole d'ormiſino cremeſino con l'armi del Rè Federico, poſto in oro, & guarnito di frangie di ſeta di diuerſi colori,

colori, & oro, con sei mazze pinte rosse con pomi dorati.

Et in questo modo si scriuano tutti li Baldachini distintamente, se son vecchi, noui, rotti, sani, & il colore, & con l'arme.

Et così si seguiterà con quest'ordine scriuere in mezo panni d'Altari bianchi, & dopò scriuerli, tutti vno per vno.

Et dopò scriuere panni d'Altare rossi; & à questo modo seguitar delle Pianete, Dalmatiche, Tonicelle, Piuuiali, color per colore, & tutti quelli d'vn colore metterli sotto il lor colore, & nome, & così delle touaglie, mantili, & di tutte le supellettili della Sacristia, etiam d'ogni cosa mobile; perche, scriuendosi quel nome in mezo, come rubrica, fa facile il trouarle, quando bisognano; & se ne tiene più particular conto.

Postquam omnia prædicta eo ordine diligenter visitauerit, factis, prout infra dicetur, decretis, ea omnia decernet, ac mandabit, quæ decernenda, mandandaq. erunt; &, quæ desunt, vt fiant modo infrascripto curabit, & animaduertat, an in Sacristia sint paramenta quinque coloribus distincta, quibus Ecclesia diuersis anni temporibus vtitur, & quæ sunt corrosa, & conscissa, vt resarciri minus possint, comburi debent, potiusquam ad profanos vsus vsurpari.

Et postea eodem met ordine, quo singula sunt descripta in Inuentario, singulis decreta, accommodet, pro decretis formandis hæc pauca.

Reliquiæ.

MANDAVIT, vt in illo loco, siue Sacrario, vbi Reliquiæ conseruantur, nil aliud conseruetur; si quæ autem aliæ ibi fuerint, tollantur.

Et sic de singulis, ac eodem ordine procedet in omnibus Paramentis.

Necnon in Vasis argenteis, Vmbellis, Pluuialibus, & omnibus prædictis, &c.

Sequitur Visitatio Sacristiæ.

VIDEAT postea, an Arca, siue Armarium, vbi Paramenta conseruantur, sint bene disposita, integra, ne mures ingrediantur, ac ea corrodant, & an humida, an habent seras cum clauibus bene aptatas.

Et deinde videat infrascripta, & interroget, & prouideat, prout necessarium esse iudicabit.

An Sacristia sit tuta, munda, & decens.

An in aliquo restauranda.

An Mu-

An Muri reparandi, & dealbandi.

An Porta sit à latere Altaris maioris. Tollatur.

An Campanula muro affixa supra portam Sacristiæ, ad vsum dandi signa, cum Sacerdotes rem sacram facturi egrediuntur; vt populus ad illam audiendam conuenire possit.

An sit Porta tuta, & sera, cum claui bene aptata.

An Fenestræ lucidæ, tutæ crate ferrea, & vitris, aut tela cera linita occlusæ.

An laici ibi versentur. Prohibeat omnino.

An ibi colloquia, rixæ, & tumultus fiant. Caueant.

Mandet, ne ibi versentur alij, nisi Sacristæ, & Sacerdotes parati, parandive ad Missas celebrandas; reliqui vero omnes eijciendi sunt.
An in ea sit Altare, & an ibi celebretur.

An locus separatus, ac semotus, in quo celebraturus orare possit, ac se ad rem sacram faciendam præparare.

An locus commodus, in quo Sacerdos sacras vestes induat.

An Lauacrum cum Mantilibus, & quis numerus mantilium.

An Peluis pro abluendis corporalibus, & Purificatorijs; & quis ea lauet.

An pro Aqua benedicta deferenda, Vasculum æneum cum aspersorio decenti.

An Vinum album, & recens, in vasis mundis.

An Ampullæ, seu Vrceoli, vitrei ad vsum rei sacræ, & an Peluis paruus, in quo vrceoli illi conseruentur.

An Vas, in quo Hostiæ ad vsum Missarum conseruantur, sit decens, & mundum, cum plumbo.

An ferrea instrumenta pro Hostijs tondendis, & aptandis.

An Hostiæ recentes, & bene à fragmentis purgatæ.

Videat, ne prædicta desint. Si qua autem defuerint, mandet, vt fiant tamquam necessaria.

An Crux portatilis, cum Baculo ad vsus necessarios.

An vexilla pendentia in Cruce.

An Lanternæ astis affixæ ad vsum deferendi Sanctissimum Sacramentum.

An Campanulæ portatiles.

An Breuiarium magnum ad vsum comune affixum, vt asportari non posit.

An Libri Cantus firmi, (vt aiunt) & alij pro Missis, & Diuinis Officijs celebrandis, cantandisq. Psalteria, Antiphonaria, & Gradualia, an pro feriali, & sollemni officio sint apta, & sufficientia.

An ij vetustate consumpti sint, an laceri, corrosive.

Inuentarium librorum Chori, Sacristiæ, & aliorum exhibeatur.
An innouetur singulis annis, cum distributione interuenientibus.
An Bibliotheca, tuta, munda, bene, & fideliter custodita.
An ornamenta recte, & diligenter custodiantur.
An duplicia habeant pro festis, & ferijs.
An rubrica de coloribus Paramentorum seruetur.
An Pallijs ad ornatum sedium, & similium, aliquis abutatur.
An Paramenta omnia munda; & bene disposita sint.
An sericea, & pretiosiora cum mantilibus interpositis conseruentur, ac custodiantur.
An fragmenta ornamentorum veterum conseruentur.

Si sint aurea, comburi debent, & argentum illud applicari debet vsibus Sacristiæ, prout fecimus in Visitatione nostra Cathedralis Andriensis.

AN ea sine licentia vendantur.
An reparanda, vel renouanda, aliqua alienanda.
An instrumentum ligneum, ad vsum pulsandi fores in Hebdomada sancta, cum Campanæ non pulsantur.
An Candelabrum triangulare ad vsum accendendi super illud candelas in officio Hebdomadæ sanctæ, iuxta ritum Ecclesiæ.
An Calices, & vasa omnia munda & decentia sint.
An reliqua ornamenta integra, & munda, pariter conseruentur.
An præsertim circa Corporalia, & Purificatoria adhibeatur diligentia, vt semper munda, & alba sint.
An Sacristia habeat redditus separatos, ac diuisos à reliquis redditibus Ecclesiæ.
In quibus consistant, & in quos vsus expendantur.
Quis illos administret, & quæ ratio administrationis reddatur, & cui exhibeatur Inuentarium prædictorum omnium redditum; & diligenter perquirat rationem ipsorum.
An Tapetia, & panni ad vsum sternendi, & ornatus sedilium.
An aulea, panni ve plures ad ornatum Altaris maioris Ecclesiæ, & ad vsum sternendi super bradellam, & gradus ipsius.
An Sacrista det cautionẽ idoneã; & recipiat omnia per Inuentariũ,
An sit, qui scribat omnia vota, quæ Deo in Ecclesia soluuntur.
Cereos, & alias oblationes, & eleemosynas pro Missis annotent, & scribant.
An etiam eleemosynæ ponantur in arca communi, & quomodo, & quid de illis fiat.

Videat,

Videat etiam, an ornamenta ſint iuxta numerum Altarium ſufficientia.

Videat, curetque, quòd Pulpita ad vſum legendi, ſiue Legilia ſint ad minus duo.

Videat pariter, an ſint ornamenta quinque coloribus Eccleſiæ diſtincta, pro ipſius vſu.

Archiuium Scripturarum quomodo Viſitandum. Cap. XLIX.

VIDEAT deinde Archiuium Scripturarum Reuerẽdi Capituli, & Eccleſiæ, exiſtens in vna arca magna, ex nuce fabrefacta, cum duabus ſeris firmis cum clauibus, quarum vna conſeruatur per R. N. altera vero per R. N. Procuratorem Capituli, &c.

Petat Inuentarium ipſarum; &, ſi non habent Inuentarium, mandet, vt fiat, hoc ordine: videlicet:

Inuentario di tutte le Scritture, che ſi trouano nell'Archiuio del Reuerendo Capitolo, &c. fatto da' R. N. & preſentatoſi nella Viſitatione per D. N. &c.

Inſtromenti.

IN PRIMIS, vn'Inſtromento in carta pergamena d'vna compra N. N. per tanto, &c.

Et coſi ſeguitare tutti gl'Inſtromenti, & dopò ſeguiterà diſtintamente tutte l'altre Scritture per ordine, notando in mezo la qualità delle Scritture: verbi gratia:

Libri di Procuratori.

IN PRIMIS vn Libro della Procura di D. N. de N. in Anno N. &c.

Polize.

IN PRIMIS, vna Poliza di cinque decime Papali pagate al R. N. Commeſſario, & Subcollettore, &c. & ſic de ſingulis per ordinem.

Mandet

Mandet postea, ordinatim conseruentur, prout ordinatim scriptæ sunt.

Videat, ne mures in huiusmodi Arcam, seu Archiuium prædictum irrumpere possint, ac scripturas corrodere.

Videat, & interroget.

AN Scripturæ, priuilegia, instrumenta, & similia habeant summaria desuper; si non habent, mandet, vt fiant.

An pro faciliori inuentione earum, Libros, & Scripturas vetustate consumptas, transcribendas curent, & conseruandas antiquas, & transcriptas.

An sit, qui seruet illas, & successori tradat per Inuentarium.

An seruetur ibi Inuentarium scripturarum Bibliothecæ, & Paramentorum Sacristiæ.

An Inuentaria bonorum, & reddituum ibidem custodiantur; quot sint, & custodiantur; &, si non fuerint, mandet, vt fiant, & conseruentur.

Libri, qui in Sacristia seruari debent, quos videat, & visitet. Cap. L.

LIBER Baptizatorum, & Confirmatorum.

Liber Matrimoniorum contractorum.

Concilia Prouincialia.

Constitutiones Synodales in diœcesana Synodo editæ.

Liber Decretorum Visitationis.

Liber Canonum pænitentialium.

Liber Anniuersariorum pro suffragijs defunctorum.

Forma Excommunicationum fulminandarum.

Liber bonorum, & reddituum Ecclesiæ.

Liber de statu animarum, videlicet Matricula omnium animarum Ciuitatis, vel Oppidi.

Libri impreßi, pro communi omnium neceßitate, & commoditate, ibidem in Sacriſtia ſeruandi. Cap. LI.

MISSALIA plura.
Biblia Latina.
Iuris Canonici corpus.
Concilium Tridentinum.
Catechiſmus Romanus.
Bullarium nouum.
Cæremoniale vnum.
Pontificale.
Rationale diuinorum officiorum.
Homiliarium.
Aliquæ Summæ.
Sacerdotale.

Libri pro Choro.

BREVIARIA duo magna.
Calendarium perpetuum.
Ritualia duo, & tot Baptiſteria.
Martyrologium vnum.
Directorium Chori vnum, vel plura.
Libri Proceſſionum quatuor, vel duo ad minus.
Libri omnes Cantus plani pro Miſſis, & alijs Diuinis Officijs canendis neceſſarij.

Alia Supellex Sacriſtiæ neceſſaria. Cap. LII.

VASCVLA ænea cum chordis pro haurienda aqua.
Forcipes ferrei duo pro Hoſtijs conficiendis.
Cochlearia ferrea duo.
Vaſa olearia magna, & parua, plura, ad vſum lampadum.

Lampades

Lampades plures pro necessitate occurrente.
Lanternæ paruæ duo.
Scala gestatoria.
Ligones varij.
Mallei ad minus duo.
Hastilia, seu conti, perticæve quinque.
Tripodes cum vasis ferreis superpositis ad vsum ignis conseruandi, cum suis forcipibus.
Focarij duo.
Spongiæ plures maiusculæ.
Scopæ, siue penicelli maiores, & minores plures.

Visitatio Tabellarum, quæ in Sacristia Ecclesiarum Cathedralium, & insignium pendere debent. Cap. LIII.

VISITET deinde, an in Sacristia sint infrascriptæ Tabellæ; &, si non inuenerit, mandet, vt apponantur, & in Sacristia appendantur.

Sunt autem infrascriptæ: videlicet:

Tabellæ plures, Secreta Missæ continentes.
Tabella, Sacrarum Reliquiarum indicem continens.
Tabella Indulgentiarum.
Tabellæ duæ, continentes orationes præparatorias ad vsum Sacerdotum.
Tabellæ item duæ, orationes à Sacerdotibus, cum sacras vestes induunt, dicendas continentes.
Tabella omnium Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, & Clericorum, qui ascripti sunt seruitio Ecclesiæ.
Tabella Clericorum adscriptorum, seruientium per hebdomadã.
Tabella Confessorum, pænitentium confessiones in illa Ecclesia audientium.
Tabella festorum dierum.
Tabella Missarum celebrandarum à Reuerendo Capitulo singulis diebus, & mensibus.

Tabella

Tabella omnium Missarum celebrandarum singulis diebus,& mensibus per beneficiatos in Cappellis.

Tabella omnium anniuersariorum celebrandorum in illa Ecclesia.

Tabella hebdomadariorum Sacerdotum pro Missis conuentualibus canendis.

Tabella Diaconorum, & Subdiaconorum per hebdomadam seruientium.

Tabella, continens Bullam, in Cœna Domini legi consuetam.

Tabella, continens Casus Reuerendissimo Domino Episcopo reseruatos.

Videat postea diligenter ea, quæ in prædictis Tabellis continentur, an fideliter impleantur ab omnibus; & vnusquisque iniuncto sibi oneri satisfaciat; Interrogetque ac perquirat, an superioribus temporibus, ea omnia re ipsa præstiterint, ad quæ tenebantur; decernatque, atque prouideat, prout iuris fuerit, & prout sibi magis expedire videbitur.

Habitatio Sacristarum. Cap. LIV.

DEMVM visitet cellas Sacristarum; an honestæ, decentes, & commodæ sint; an bene, & honeste in illis versentur; curetque, ne fiant ibi ludi, neve actus inhonesti, & lasciui; & quod sint in locis decentibus, & honestis; nec mulieres ingrediantur in eas; sed sancte, & honeste ibi habitent, prope Sacristiam; prout commodius fieri poterit; & quod noctu, diuq. ibi semper vnus saltem assistat; & quòd habeat fenestras in locis publicis; vt de nocte in necessitatibus possint vocari, & vt faciliter audiant vocantes, & clamantes.

Videatque, ac perquirat Visitator, an egentibus præsto sint, quando vocantur pro Sacramentis ministrandis, & præcipue de nocte.

Visitatio Capituli, & Collegij. *Cap. LV.*

Die N. Mensis N. &c.

REVERENDISSIMVS D. N. &c. prosequendo Visitationem prædictam, voluit visitare Capitulum ipsius Ecclesię in genere, vna cũ prædictis Coassumptis, vel plerisq. eorum, facto signo cum cãpana, statuta hora, in sua camera, coram ipso, & prædictis, ad se vocari fecit Dignitates, Officiales, & Canonicos ipsius Ecclesiæ, nec non Procuratores eiusdem Capituli, à quibus infrascripta perquisiuit.

Primo mandet, ac curet describi primates Capituli, Canonicos, Officiales, Beneficiatos, Clericos, & Ministros; quam notam in scriptis dent, & libro Visitationum colligetur.

Deinde nomina, numerus, dignitates, officia, & onera eorum, omnes requirendi sunt, ac monendi; vt cum litteris ordinum, & beneficiorum conueniant; si non intendit visitare quemlibet personaliter.

Interrogandi autem erunt, an aliquid soluatur ab ijs, qui Capitulo adscribuntur, ac in eorum numerum coaptantur, etiam ab Archipresbytero, quomodo id fiat, ad quem vsum deseruiat; tum quid ante Concilium, quidve post soluatur; ad cuius manus pecunia illa perueniat, quantum retineat, & an in alium vsum, quàm Ecclesiæ, erogent; an verò in comessationibus absumant.

Videndum postea, an iurent, se Statuta, ac Constitutiones Capituli seruaturos simpliciter, & an in aliquo deficiant.

Pari ratione, an in eis contineatur excommunicatio, & an confirmata sint statuta, & à quo, & quæ sint illa, videat.

Inquirendum, an alia habeant beneficia, quot, & quæ, & in quibus Ecclesijs; an omnia in vna, &c. Quod si quis plures Canonicatus, vel beneficia habeat, debet prouideri circa pluritatem, prout iuris; & circa fructus male perceptos, eo magis si fuerint sub eodem tecto.

An sit aliquis absens, & quandiu, & si participat fructus, ac quotidianas distributiones.

An domos pro habitatione Canonicorum habeant. Quærendum, an illas semper habitent, an vero alijs locent, & quibus, & an alias ipsi prope Ecclesiam cohabitent, vt facilius, ac commodius inseruiant.

An in

An in communi viuant. Quærendum est, & omnia notentur, prout inuenerit. Qui modus in viuendo : quæ rerum communicatio: quæ obseruantia.

Quærendum, an omnes redditus Ecclesiæ sint in communi, an vero Præbendas singuli habeant; an ve aliqui, ex communibus participent, & simul habeant etiam Præbendas suas.

Si communes fuerint redditus, in quo consistant; quomodo, & à quibus ministrentur, quove modo, & quando diuidantur; quid cuique, & quantum Vicario, si est, & non sit Cathedralis, obueniat.

Quæ expensæ fiant, quæ onera, quibus incumbant, & an fraus aliqua committatur; & an ratio reddatur à ministris; & cui, & quando.

Quod si Præbendæ singulorum sint distinctæ, videndum, quomodo inter se diuisæ sint; quis modus sit in optando; quis locus in Choro, & in processione, an per promotionem, an verò secundum ordines.

An habeant Ecclesias, Altaria, aut Cappellas annexas. Videatur, an sit in illis aliquis titularis; & quid à quaque annexa percipiat; & quæ sint bona cuiuslibet; vt, habita illorum ratione, possit iniungi, vt fiant ornamenta, vel reparatio, si necessaria erit.

Quæratur etiam, quomodo, & per quos in annexis seruiatur, & si satis sit plene oneribus eis impositis.

An sint aliqui redditus addicti functionibus prædictis.

An habeant Archiuium commune Scripturarum; videatur, qui nam eius claues teneant, & an possint ab illo Scripturæ transferri sine licentia, & subscriptione, seu alia cautela.

Habeant Inuentarium Scripturarum, & exemplum verbotenus descriptum, quod apud se teneant: habeant etiam Summarium Scripturarum, & custodiatur cum Scripturis in Archiuio.

An habeant Catalogum, Catastum stabilium authenticum, & cum finibus nouis nostri temporis.

Innouandum est, nisi sit iam innouatum, & antiquum conseruandũ.

Eligantur, ac deputentur à Capitulo, qui referant, & ostendant fundationes, priuilegia, statuta, & iura omnia, & dicant consuetudines non scriptas, ad hoc, vt, quæ bonæ sunt, describantur, ac in Actis Visitationis redigantur, malæ verò reijciantur, ac aboleantur.

Quæratur, quæ sit eorum obligatio in Missis, & alijs Diuinis Officijs, & an satisfaciant.

An sint plura Anniuersaria per Capitulum celebranda; & si sint plura eodem die, quomodo satisfiat omnibus; curet, vt omnia celebrentur diebus statutis.

Deputandi sunt aliqui Canonici, aut alias Beneficiati, docti, & bonæ, integræ, ac incorruptæ vitæ, qui videant Scripturas antiquas, &

colligant obligationes, & onera, ad quæ tenentur, & illa in ordinem redigant, ac in tabella describenda, & publice proponenda curent; etiam intra debitum terminum illius exemplum verbotenus fideliter descriptum Visitatori tradant; vt in libro Visitationis adscribatur, ac in Actis referatur.

Habeant etiam omnia onera relicta à defunctis in publica Tabella descripta; vt omnes videant, ad quid tenentur, & sciri possit, an satisfiat.

Quod si eis cura animarum iniuncta est, habeant Parochiæ suos descriptos fines, & exerceant omnia, quæ dicenda sunt infra, cum de Parocho agemus.

Videatur postea, quis exerceat curam animarum, qua ratione id faciat, an sit Vicarius perpetuus, quantum habeat mercedis, an ab Ordinario sit approbatus.

Compareat coram Visitatore, præsentet approbationem, & Bullas, & examinetur, vt infra de Parocho dicetur.

An sint aliqui redditus pro Fabrica, aut pro Sacristia, aut pro Cappella Sanctorum.

Deinde, si sunt, quæratur, an sint distincti ab alijs: in quo consistant: à quo exigantur: quomodo administrentur, & expendantur: an ad hunc vsum relicti redditus, ac destinati ad alium vsum conuertantur: puta, si de Fabricæ redditibus reparentur domus, quas locant; aut alia quæuis fierent, non pertinentia ad Fabricam ipsam.

De redditibus Sacristiæ, videndum est, an electi, & ad id potissimum deputati possint vsque ad quamcumque summam impendere absque Capitulo, & qui interueniant in impensis faciendis, & quàm vtiliter expendantur huiusmodi redditus.

Videndum est etiam, quomodo, quoties, & cui reddant rationes, & an Librum Rationum habeant, exhibeantq. illum Visitatori.

Quærendum, quos, & quot officiales habeant, quomodo creentur, an per vota, & suffragia secreta, & an tunc ambitus, & corruptelæ in eorum creatione, & an cantetur prius Missa Spiritus Sancti.

An eligentes, iuramentum præstent de fideliter eligendo, & electi de fideliter administrando.

An eligant coram Vicario, vel Superiore: an ipse habeat votum.

Quæ munera singulis officialibus incumbant. Si non sunt scripta, scribantur.

An ipsi pro se obeant diligenter, & fideliter ea munera.

An aliquod præmium habeant pro officio.

An aliqui recusent officium sine legitima causa, probanda coram Vicario. Non liceat.

Qualis

Qualis administratio redditũum: an semper ijdem administratores: an singulis annis rationem reddant de tota administratione coram Capitulo,& Vicario,aut Superiore,& de expensis quotidianis. An singulis mensibus in Capitulo,vel coram aliquo officialium, vel computatore, rationem identidem reddant.

An sit computator vel Computista ordinarius, vel eligatur à Capitulo.

An ratio diligenter exigatur ab omnibus; sine differentia.

Capituli Congregatio. Cap. LVI.

QVOTIES, & quando conueniant in Capitulo.
An congregetur ad sonum Campanę consuetum.
An coram officiali Episcopi.
An, priusquam incipiatur Capitulum, fiat oratio, & preces pro Congregatione; & quæ sint.
Si non consueuerint orationem præmittere,mandet, vt in posterum id faciant, eo, qui sequitur ordine. Semper igitur, postquam fuerint omnes congregati, & genuflexi, qui inter eos principem locum obtinet, vt puta Episcopus,vel Vicarius, vel, si non interest Vicarius, primus Capituli pariter genu flexus, vel hebdomadarius,& capite detecto, dicat orationem sequentem: videlicet:

Oratio.

ADsumus, Domine Sancte Spiritus; adsumus quidem peccati immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter congregati: veni ad nos, & esto nobiscum, & dignare illabi cordibus nostris. Doce nos, quid agamus,quo gradiamur,& ostende,quid efficere debeamus; vt te auxiliante tibi complacere in omnibus valeamus: esto salus, & effector Iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre, & eius Filio nomen possides gloriosum: non patiaris perturbatores esse Iustitiæ, qui summam diligis æquitatem: non in sinistrum nos ignorantia trahat, non fauor inflectat, non acceptio munerum, vel personæ corrumpat: sed iunge nos efficaciter tibi, solius tuæ gratiæ dono; vt simus in vnum, & in nullo aberremus à vero; quatenus in nomine tuo collecti sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis iustitiam, vt hic à te in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis consequa-

consequamur præmia sempiterna. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

Deinde dicat orationem.

Oremus. Actiones nostras quæsumus Domine aspirando præueni, & adiuuando prosequere: vt cuncta nostra oratio, & operatio à te semper incipiat, & per te cœpta finiatur. Per Dominum nostrũ, &c.

Qua finita, omnes respondent Amen.

Postea incipiant negotiis, ac actionibus vacare.

Et finita Congregatione iterum repetatur oratio, Actiones nostras, &c.

An admittantur ad suffragia danda in Capitulo, qui non sint saltem Subdiaconi.

An sit aliquis Canonicus non Subdiaconus [a].

[a] Conc. Trid. sess. 22. c. 4. de refor.

An Capitulum agant in Ecclesia, & in loco Capitulari, vel vbi.

An habeant locum determinatum, & solitum.

An diebus festis, & tempore Officiorum Diuinorum caueant Capitulum congregare.

An absque Vicario, vel absque licentia eius, & consensu, in quolibet actu congregetur.

An quisque suo loco sedeat, & modeste proponat, & respondeat, absque strepitu, iurgijs, & cachinnis indecentibus.

Quæ res ibi tractentur, & an per suffragia secreta.

An soli Canonici intersint rebus agẽdis, an etiã alij de Choro, & qui.

An Excommunicatio in reuelantes, quæ secrete in Capitulo tractantur, sit decreta.

An ibi Ecclesiæ vtilitatem sincere procurent, vel proprijs animi affectibus in diuersa trahantur.

Canonicatus, & Præbendæ. Cap. LVII.

INTERROGET primo, si sint in communi, an quis habeat Præbendam separatam.

An quilibet Canonicus habeat Præbendam suam.

Quot redditus habeat, & in quibus consistant.

Quot Canonici sint, notentur.

An habeant cum Canonicatibus Ecclesias, vel Cappellas annexas.

Et an illæ Ecclesiæ, vel Cappellæ habeant alia onera, & quæ.

An illa onera compleantur, & an sint compatibilia.

An ha-

An habeant officia, & ordines annexos.

An sint distinctæ Præbendæ Sacerdotales, Diaconales, & Subdiaconales. Scribantur omnia, & annotentur separatim.

An seruiant in communi, vel per hebdomadas.

An alij Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi deseruiant, & quid eis competat pro seruitio.

An soli Canonici canant Missas conuentuales diebus festis, & ferialibus, an etiam Presbyteri, & quomodo deseruiant.

An præcedant in Choro, ac processionibus per promotionem, vel per ordines annexos, an per antiquitatem, an verò secundum dignitatem, & consuetudinem antiquam Canonicatuum, qui habent primum locum, qui secundum, &c.

An deferant in Choro, & in processione almutium, vel capucium super superpellicio.

An habeant vocem in Capitulo, & stallum in Choro.

An, cum moritur aliquis Canonicus, constituant illi exequias intra aliquos dies.

Locationes. *Cap. LVIII.*

AN locationes [a] vltra triennium fiant, vel singulis tribus annis innouentur. [a] Conc. Trid. sess. 25. c. 11. de refor.

An fiant consanguineis, etiam per interpositam personam.

An remittantur caducitates.

An aliqua occupari permittantur à quopiam, & detineri.

An alienent, perceptis ante, & anticipatis fructibus.

An aliqua Ecclesiæ bona alienata contra sacros Canones sint.

An in locationibus fraus aliquæ Ecclesiæ, vel communibus redditibus fiat.

An ex oblatis condicionibus melior semper, & vtilior accipiatur; sine exceptione personarum etiam Ecclesiasticarum.

An sint aliqui deputati ad visitandas possessiones, fines, & domos Ecclesiæ, & Præbendarum, & Canonicorum. Hos curet Visitator, vt videant, an reparatione, & refectione indigeant aliqua.

An singulis domibus, & apothecis ad censum illius Ecclesiæ pertinentibus, sit pictum, vel insculptum signum illius; vt dignosci possint. si non sit, apponendum curet, ac mandet.

Lectiones

Lectiones sacræ. Cap. LIX.

a Conc. Trid. sess. 5. c. 2. & sess. 24. c. 4. de reformat.

AN sit prouisum de lectione [a] sacræ Theologiæ, & an legatur, & à quo.

An constituta sit illi Præbenda Theologalis, iuxta Decreta Concilij Tridentini.

An sit lectio Casuum conscientiæ.

An sit Præceptor Grammatices, & Musices.

An doceatur, & legatur Doctrina Christiana.

An omnes pueri accedant ad illam audiendam, ac perdiscendam.

Si ciuitas sit magna, legatur, & doceatur in pluribus Ecclesijs, facto signo cum campana, pro vt fit in Ciuitate Andriæ, in qua in septem Ecclesijs pueri doctrinam Christianam docentur de nostro mandato.

An prædicetur Verbum Dei mane diei festi totius anni, prout in Ciuitate Andriæ faciendum curauimus, & mandauimus: in qua de nostro mandato singulis diebus Dominicis, & festiuis Magistri diuersarum Religionum in Ciuitate existentium, per orbem, quilibet concionatur vno die Verbum Dei, in nostra Cathedrali: & post prandium leguntur in Ecclesijs Conuentuum Religiosorum Lectiones sacræ, post vesperas.

An cantentur Litaniæ D. N. Iesu Christi, etiam deuota processione singulis sextis ferijs Mensis Martij; prout in Ciuitate Andriæ cum Musica fieri præcepimus.

An cantentur Litaniæ Beatissimæ Virginis Mariæ singulis diebus Sabbathis. & vigilijs Festiuitatis eiusdem vesperi ad signum Salutationis Angelicæ; prout cum Musica mandauimus fieri in nostra Andrien.

Quas Litanias Iesu, & Beatissimæ Virginis expresse per nostram Ecclesiam, imprimi curauimus: & in fine operis imprimentur, pro augenda deuotione fidelium.

An sit in Ciuitate Societas Sanctissimi Rosarij Beatissimæ Virginis. si non fuerit, hortetur omnes, mandet, ac iubeat institui, ac erigi.

Diuina

Diuina Officia in Choro; tum etiam circa habitum, tonsuram, reuerentiam, & obedientiam præstandam. Cap. LX.

AN omnes in habitu, & tonsura [a] incedant, vt tenentur.

[a] Conc. Trid. sess. 22. c. 1. de reformat.

Caueant, ne vestes, & caligas habeant diuersis coloribus distinctas, sed nigras tantum; nec sericas, nec incisas, sed integras, nec pileo fastigiato, ac oblongo vtantur, sed decenti, ac demisso.

An omnes Superiori suo sint obedientes.

An inferiores Superioribus assurgant, eisq. debitam reuerentiam exhibeant.

An inter se honores deferant.

An negotijs sæcularibus se immisceant.

An laicis inseruiant.

An omnes in officio suo pie, ac deuote se gerant.

An omnes assidui in Diuino Officio persistant.

An omnes assidue, vel per hebdomadam inseruiant.

An aliquis Choro vacare, ac inseruire subterfugiat.

Quomodo inter se distribuant seruitium, & quomodo seruiant.

An habeant indicem dierũ, in quibus omnes conueniant. exhibeant.

An habeant festa propria, & quæ. exprimant.

Quod Officium recitent, quamve Missam dicant.

An nocturnum, an diurnum in Choro persoluant.

An debitis, modo, & tempore id faciant.

An in Choro recitent Officium Beatæ Virginis.

An vmquam Officium Mortuorum recitent, vltra dies statutos in Breuiario.

An ordine exeant è Sacristia in Chorum.

An statim, ac in Chorum peruenerint, genuflectant, & orent.

Si super Altari maiori seruatur Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, genibus flectant capite detecto, & orent.

An eodemmet ordine è Choro discedant.

Superpellicium in Sacristia, & non in Choro induant.

An vmquam recitent Officium extra Chorum, & vbi.

Qua hora, & per quantum temporis spatium Campana pulsetur in singulis Officijs.

Et an determinatus sit terminus pulsationis.

An in vltimo pulsationis detur particulare signum; vt sciant, & cognoscant alij.

Qua hora incipiant, & quis mandet incipi.

An aliquis expectetur.

An omnes in Choro cantēt, etiā Dignitates, Officiales, & Canonici.

Sed, quid de illis, qui nesciunt canere, aut vocem non habent?

An distincte Diuina Officia pronuncient.

An fiat pausa in medio Versiculi.

An omnes pari voce, & deuote canant.

An in recitando verba transcurrant in syncopen.

An vnum versum incipiant ante finem alterius.

An Canonici canant Lectiones, & quas.

An Euangelium Passionis in Hebdomada Sancta.

An personaliter omnes deseruiant, an per substitutos.

Omnes personaliter absque exceptione seruire compellantur, iuxta decreta Sacrosancti Concilij Tridentini [a].

sess. 24. c. 12. de refor.

An prædicta cum distributione, vel sine fiant.

An omnes seruientes participent, ac quot annis seruire debeant; vt participantes fiant, vel quomodo.

Missæ Conuentuales, & priuatæ. *Cap. LXI.*

AN omnes etiam cantent Missam Conuentualem, & in quibus, qui non, cum Canonicis ministris illas Missas cantent.

In nostra Cathedrali Andrien. omnes Missæ Conuentuales singulis diebus etiam feriatis, & etiam in Missis Anniuersariorum mortuorum cantantur ab hebdomadarijs, & alijs Sacerdotibus per circulum, cum ministris, paratis cum dalmaticis, coloris tempori congruentis.

An sit Tabella in Sacristia, in qua sint notati, & descripti, qui Missas Conuentuales singulis diebus cantare teneantur.

In Missis Conuentualibus quis ordo seruetur.

An diebus ferialibus semper cū ministris indutis dalmaticis canatur.

Si forte

Si forte non affuerit, cui incumbit onus illam canendi, quid agatur.

An tunc sit assignata distributio illi, qui pro eo supplet.

An Sacerdotes frequenter celebrent [a].

An frequentius Parochi.

An scribantur celebrantes diebus Dominicis, & sollemnibus. In nostra Cathedrali scribuntur. Et sic omnes celebrant singulis diebus Dominicis.

An alij frequenter communicent simul, saltem diebus festiuis, & in signioribus.

An bene sciant cærimonias Missæ, easq. seruent.

An ordinate exeunt à Sacristia, iuxta Constitutiones Synodales.

An omnes, iuxta eorum onera, in Tabella descripta satisfaciant.

An Missa defunctorum ante vel post Conuentualem [b] feria secunda canatur. Non prætermittatur; nisi eo die occurrat festum sollemne.

Quando conueniunt in orbem ad orandum pro defunctis, an ibi ordinate procedant. adsint, cantent, faciant prout in Choro.

An omnes candelas accensas in manibus teneant.

An pactiones in sepeliendis defunctis faciant.

[a] Conc. Trid sess. 23. c. 13

[b] Cum crea tura, de celeb Miss.

Quomodo versandum sit in Choro. Cap. LXII.

AN orantes ante Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ, genu flectant; &, quoties inde transeunt, id faciant.

An simul omnes, quando opus est, genuflectant, surgant, caput aperiant ad prolationem nominis Iesu, Mariæ, Gloria Patri, &c.

An omnes sui muneris periti sint.

An etiam ministri in Choro decenter conueniant.

An quisque per se suo munere fungatur.

An soleant inter se mutare hebdomadas, & dies.

An in Choro quisque suum locum teneat.

An in sedendo, & in Processionibus seruetur ordo promotionibus, vel quo ordine sedeant, incedant.

An laici in Choro sedeant. Prohibeantur.

An seruetur silentium in Choro, & Processionibus.

An legant alia officia, præter illud, quod legitur in Choro. Non prætermittat.

An, dum cantatur Missa, legatur Officium in Choro. Similiter non permittat.

An legant litteras, & libros in Choro, & in Processionibus. Prohibeat omnino.

An colloquia habeant inter se, aut cum laicis.

An permittant in Choro publicas errantium derisiones, vel dormientes.

Distributiones. *Cap.* *LXIII.*

AN sint distributiones quotidianæ, iuxta Concilium.

Quantæ sint, & an dentur ijs, qui Diuinis Officijs non interfuere.

An propter aliam causam, quam propter instantem corporis necessitatem, è Choro exeant.

Et an in eorum arbitrio sit reditus, vel cuius.

Et an in Choro negotijs vacent, ac rebus inanibus.

An aliqui absint, & quas absentiæ causas adducant.

Quomodo probentur huiusmodi causæ, præcipue vbi agitur de necessitate, & vtilitate Ecclesiæ.

An se ægrotos fingant, vt Chorum declinent, & an de infirmitate perquiratur.

Qualis debet esse infirmitas, quæ aliquem excuset.

Si ex aliqua alia causa erant absentes, quam causa infirmitatis, prouideat Visitator.

Infirmi etiam, qui, cum bene valerent, non solebant conuenire, non percipiant distributiones quotidianas.

Nec percipiant iusta de causa in vincula coniecti, vel excommunicati, suspensiue.

Interroget, quomodo distribuantur fructus Canonici, vel Presbyteri demortui inter hæredem, & alios.

An aliqua collusio etiam post receptam pecuniam fiat inter Canonicos.

An in computis remissiones fiant.

An in his computis obseruentur notationes punctatorum.

Punctatores,

Punctatores, & qui absentes, seu errantes notent. Cap. LXIV.

PVNCTATORES, quo modo creentur, & an iurent se fideliter suo munere functuros.

An confirmentur, vel approbentur ab Episcopo, vel eius Vicario.

An singulis annis mutentur.

An in Choro publice notent, statim lapso tempore, eos, qui non interfuere, in Libro ad hoc fideliter confecto, & sine personarum exceptione, non expectantes, aut excusationem vllam admittentes.

An etiam notent transgredientes, colloquentes, & ridentes indecenter.

An etiam notent non recte obeuntes munus suum.

An alicui pareant, an vlli ostendant Libros Punctationum.

Quando, idest ad quem Psalmum punctare solent, ac notare absentes.

An idem Punctator notet deficientes, & errantes in circulis pro mortuis.

An idem in processionibus in transgredientes, colloquentes, & locum suum deserentes, & non obseruantes quæ in Constitutionibus Synodalibus continentur, faciat.

An Punctatores sint probatæ vitæ, & morum.

An ab aliquo nimis terreantur verbis, aut minis.

An sint Canonicorum nutu amouibiles.

An singulis mensibus in Capitulo habeatur ratio errantium coram Vicario.

An in fine cuiuslibet mensis ostendantur Episcopo, vel Vicario Punctationes.

Si reperti fuerint simul colludentes, tam errantes, quàm consentientes, puniantur ab Episcopo.

An dormientes, facta prius monitione, punctentur.

An etiam discedentes, qui statim non reuertuntur, habita ratione necessitatis corporis, adnotentur.

An aliqui, ridentes se punctatos, ac notatos, recedant, nec interesse Diuinis Officijs post modum curent.

Eligendus

Eligendus esset Præfectus Chori, qui, absente Vicario, Chorum regat, & habeat Indicem omnium punctandorum, ne per absentiam Vicarij, quid de debita diligentia, relaxetur.

Eligendus pariter esset, qui laicos prohiberet ingredientes Chorum; & ibi indecentia fieri non permitteret.

Cærimoniarum Magister, siue Præfectus, & Cærimoniæ. Cap. LXV.

AN sit Magister Cærimoniarum. Si non est, instituatur.

An ei omnes, sine contradictione, in ijs, quæ ad Cærimonias, & Diuina Officia pertinent, obediant.

An quotidie Cærimonijs Præfectus adsit in omnibus Diuinis Officijs, & etiam in ferialibus.

An perlegãtur, quæ legẽda, vel canantur, quæ canẽda sunt in Choro.

An pœna imponatur errantibus.

An ipse Magister Cærimoniarum denuntiet singulis suum officium.

An etiam singula ministrorum munera.

An etiam conficiat Tabellam singularum hebdomadarum.

Qui, quæ, quo tempore, quove ordine.

An Cærimonias diuersas ab alijs habeat, easq doceat.

An Cærimonias nouas ordinatas doceat, & ijs instruat Clerum.

Conformet se, in quibus potest, cum Cærimoniali Sanctissimi D. N. & rubricis Pontificalis.

An curet, vt omnia recte, & decenter fiant.

Diaconi, & Subdiaconi. Cap. LXVI.

EPISCOPVS, vel Visitator, Diaconos, vel Subdiaconos visitare intendens, primo animaduertat, an rite, & recte ordinati sint; vitamq. eorum ante actam, actionesq. præstitas, vel ne, videat; si ætatem à Sacro Concilio Trid. præscriptam habeant.

An deferant tonsuram, & habitum talarem, ordini congruentem.

An à suis Parochis approbati, à quibus; curet, sciat, si ordines bene exercent, & ministrant.

An com-

An communionem frequentauerint.

An Diuinas horas Canonicas recitare ſciant. Exprimant, & an quotidie recitent.

An bene ſciant ea, quæ ad eorum ordinem, officium, & functionem pertinent.

An ſciant Eccleſiæ Sacramenta, peccata mortalia, opera miſericordiæ, & reliqua in Doctrina Chriſtiana contenta, bene, & expliciter declarare.

An litteras Latinas, & bene legere ſciant; &, ſi intelligunt, & declarant quæ legunt.

Et, ſi vberius examẽ Viſitator facere voluerit, videat Examen ordinandorũ ſuper hoc. nam quædam breuitatis cauſa prætermittuntur.

Demũ Viſitator diligenter videat, & perquirat, ne ordinati, vel ordinandi, aliquo Canonico impedimento irretiti ſint; qui ſunt: videlicet:

Minores natu.
Sacramento Chriſmatis non confirmati.
Rudes, & ignari.
Criminoſi.
Sollemniter pænitentes.
Neophyti.
Ebrietati, & gulæ dediti.
Impudici.
Lapſi poſt ordinem ſuſceptum.
Periuri.
Vſurarij manifeſti.
Infames.
Ratiocinijs obligati.
Serui.
Corpore vitiati.
Inſigniter deformes.
Illegitime nati.
Peregrini, & ignoti.
Bigami.
Irregulares quo vis alio modo.
Suſpenſi.
Interdicti.
Excommunicati.
Amentes.
Morbo caduco laborantes.
Energumeni.
Non examinati, & probati.

Quod

Quod si Visitator aliquem ipsorum aliquo prædictorum impedimẽtorum irretitum inuenerit, suspensum, & irregularem declarabit, ad Sanctamq. Sedem Apostolicam remittat, dispensandum.

Postea interroget,

AN Choristas, Diaconos, Subdiaconos, & alios, cærimonias recte obire doceat Præfectus cærimonijs.

An Diaconus, & Subdiaconus semper partem ministrent.

An semper, an verò diebus festis præmittant confessionem.

An diebus Dominicis, & sollemnibus communicent.

Quando non àdest, cui incumbit onus Diaconi, vel Subdiaconi, quid agendum.

An distributio sit illis assignata, & an sit æqualis cum Presbytero, & quæ, quantave.

An in Aduentu vtantur Dalmaticis plicatis.

An modesti, & reuerentes sint, cum ad Altare ministrant.

An sciant omnia, quæ ad eorum munia obeunda spectant.

An in dando Incenso alloquantur aliquem, an rideant, aliudve indecens faciant.

An in dando Pacem, aliquod indecens committere consueuerint.

An in Antiphonis intonandis similia faciant.

Processiones. *Cap. LXVII.*

AN, & quando fiat Processio per Ecclesiam.

Quomodo Cærimoniarum Magister sit diligens in Processionibus ordinandis.

An etiam fiant aliæ Processiones, quot, & quibus diebus, & quo ordine, & modo.

An ordinate incedant, exeant, & reuertantur decenter.

An tunc, cum fit processio, omnes canant, & à colloquijs abstineãt.

An honeste, & modeste, ac deuote gradiantur.

An congruenti interstitio interposito bini procedant.

An ad Processionem congrue conueniant.

An controuersia de præcedentia, & loco inter aliquos sit.

An omnes secundum eorum promotionem, & dignitatem incedãt.

An adsit

An adſit Præfectus, Punctator, & nota punctandorum, & quæ diſtributio portionum intra, & quæ extra Eccleſiam fiat.

Cantores in Cappella Muſices. Cap. LXVIII.

AN Magiſter Cappellæ ſit verſatus in arte, & inſtructus eorum, quæ dicenda ſunt.

Cantores an ſint Clerici, aut ſaltem veſtibus ad talum demiſſis, & ſuperpellicio induti, cum Clericali apice, & interula ad collum, non in rugas obducta, plicatave.

An vbique tales ſint, vt Eccleſiæ miniſtros decet; an vero in Eccleſia tantum.

An aliquando à Choro deficiant.

An colloquijs, riſui, cachinnis, & alijs inter cantandum vacent.

An præter organum, cætera excludantur inſtrumenta.

An recitentur Verſiculi organo canente, & Antiphonæ.

An aliquid profanum in organo, & Muſicis cantetur.

An, quæ canenda ſunt, ſonentur in organo, & è contra.

An deuote verſentur in Cappella.

An pueri ibi pro ſupranis interueniant.

Quæ cura puerorum cantantium habeatur, & à quo, vt bonis moribus, doctrinaq. Chriſtiana inſtruantur.

Curet omnino, vt ſoli dormiant.

An in domibus priuatorum Pueri ad cantandum vadant.

Quantum cuilibet cantori ſoluatur pro mercede, & vnde.

Quomodo introducantur, & dimittantur.

An ad libitum canant alterius, an vero ipſi prout ſibi libuerit.

L Cappellani,

Cappellani, & Sacerdotes. Cap. LXIX.

EXQVIRAT Visitator, & interroget de Cappellanis, & Sacerdotibus, qui celebrare tenentur; & numerum describat, & nomina, cognomina, ætatem, & patriam eorum.

Curet, per ipsos exhiberi licentiam celebrandi, examen, &, si aduena sit, litteras dimissorias.

An simul omnes habitent, & vbi.

An habitu, & tonsura decenti vtantur.

Quæ sint eorum munera.

An sint obligati ad celebrandum quotidie.

An ad Missam celebrandam, se ordinatim diuidant, ne simul plures celebrent, & postea, cum populus frequens conuenire solet, nullus sit, qui rem sacram faciat.

An sit ei assignata merces, siue (vt dicunt) prouisio, & quomodo.

An habeant Cappellam.

An Cappella habeat sacras Vestes, Calicem, Missale, ac cætera ad vsum rei sacræ faciendæ necessaria, vt dictum est [a].

[a] Sup. in Visitatione Capellæ.

An ipsi habeant prædicta.

An suo munere fungantur.

An in Choro cantare detrectent.

An inter cantandum colloquantur.

An celebretur aliqua Missa in aurora.

An vsque ad meridiem pro nobilibus, curialibus, & alijs.

An celebrent simul in Altaribus sibi inuicem oppositis, vel adeo propinquis, vt alter alteri sit impedimento.

An rite, & deuote celebrent.

An cærimonias, & rubricas bene sciant, & obseruent.

An in festo duplici celebrent pro mortuis,

An tunc etiam Missas votiuas celebrare consueuerint.

An intermisceant orationes, [b] præter illas, quæ sunt in Missali nouo.

[b] Conc. Trid. sess. 22. decr. de obser. & euit.

An aliquis eorum expectet eleemosynas, alias celebraturus.

An ante portam Ecclesiæ stans, officiumque, & horas recitans, eleemosynas expectet pro re sacra facienda.

An eleemosynas paruas oblatas dedignentur.

An à Sacrista disponente congruis temporibus ad celebrandum accedant.

An, cum

An, cum ſacris veſtibus induti ſunt, colloquantur.

An ſe præparent oratione præmiſſa, & Miſſam perlegant prius.

An ſemel in hebdomada, an vero pluries confiteantur.

An birretum, aut quid aliud ſupra Altare ponant.

An, cum celebraturus à Sacriſtia exijt, ſupra Altare moretur, aliquem expectando.

An, inchoata Miſſa, ſubſiſtant, & initium repetant in gratiam alicuius, & vnde repetunt.

An omnia prius deponant ſupra Altare, antequam incipiant.

An finita Miſſa, capite cooperto grauiter Sacriſtiam repetant, Pſalmos, uel alias Sacras Orationes recitando.

An ſemper Clerico præcedente.

An, finitá Miſſa, Deo gratiæ agantur.

An mox ad confabulationes, & vaniloquia accedant.

An habeant alias Cappellanias, & quibus oneribus grauatas.

An habeant plura beneficia, & tum, an ſub eodem tecto, vel vbi locorum.

An habeant beneficia, reſidentiam requirentia.

An alteri arti, ſiue exercitationi vacent, &, quæ ſit, exprimant.

An habeant lites, & quot, & quarum rerum occaſione.

Cuius condicionis ſint, an ſeruitio alterius addicti, & cui, & an laicis famulentur. Caueant.

An tabernas, ſiue caupo nas ingrediantur, easq. frequentent. Caueant, niſi in itinere.

An ad emendum ſibi publice neceſſaria, & an ea per ſe ipſos ferant. Non debent, ſi fieri poteſt.

An aliqua prohibita in Collegiatis committant.

An ſint ſordidi, & veſtibus conciſis, & immundis incedant.

An ſæpe barbam circa os præcipue tondeant.

An inter ſe pro eleemoſynis iurgia, & rixas committant.

An vmquam inter ſe ipſos de defectibus occurrentibus conferant.

An habeant Librum Ordinationis Miſſæ.

Quos Libros habeant, quosvé frequenter lectitare conſueuerint: habeant ne ſaltem à Diœceſana ſynodo mandatos.

Hi ſunt libri, quos quilibet Sacerdos ad minus habere debet.

Bibliæ, aliquæ Summæ, Breuiarium, Miſſale, Officiolum Beatiſſimæ Virginis, Conſtitutiones Synodales, Prouinciales, Conc. Trid. Rituale, & alij ſimiles, &c. Nec permittat Viſitator, eos, libros laſciuos, quo vis pacto, apud ſe tenere.

An punctentur deficientes, & peccantes, ab aliquo deputato.

An ſtatim poſt Miſſam vadant ad comedendum.

An honeste, & modeste viuant.
An cum mulieribus cohabitent, & cum quibus.

Visitatio Clericorum. Cap. LXX.

CLERICI etiam visitandi sunt circa eorum munia, & ordinum functiones, in quibus initiati sunt.

Et videat, vt alicui Ecclesiæ ascripti sint, à qua non liceat recedere sine Episcopi licentia, sed ibi inseruire, iuxta sanctionem Sacrosancti Concilij Tridentini.

Et quilibet ordinandus, sciat, antequam ordinem suscipiat, de eo periculum, & experientiam fieri debere, non solum in litterarum scientia, natalibus, moribus, & vita, sed etiam in cantus peritia, quam omnes Clerici cuius vis ordinis, præcipue maiorum, callere debent, & in recitandis Diuinis Officijs, Horis Canonicis, Precibusve.

Et videat, si in eorum ordinationibus fuerunt prædicta omnia, & quæ à Sacrosancto Concilio Tridentino præscripta sunt, particulariter seruata, & circa Doctrinam Christianam ipsos accurate examinet.

Postea interroget,

QVOT ordines minores habeant.
A quo collati eis fuerint. ostendant litteras.
An Clerici omnes in minoribus constituti tonsuram ferant.
An pauperes saltem birretum Clericale, & interulam non in rugas ad collum deductam gestent.
An celebranti semper assistant.
An, dum Diuina Officia celebrantur, vagentur per Ciuitatem.
An bene respondere, ac deseruire celebranti sciant.
An, antequam finitum sit vltimum Euangelium, candelas, aut aliquid aliud ex Altari tollant.
A quo eligantur, & approbentur.
An bene instructi sint in his, quæ ipsis incumbunt.
An sciant Doctrinam Christianam.
An Grammaticam studiose discant.
An Musicæ dent operam.

An Ecclesiasticam disciplinam, & bonos mores tenere studeant.
An superioribus sint obedientes.
An immorigerati, rixosi inter se, & loquaces sint.
An in omnibus se modestos præbeant sine scandalo.
An vestes sordidas, & concisas habeant.
An habeant redditus in Ecclesia sibi tributos, distinctos ab alijs, & quomodo diuidant inter se.
Quæ onera habeant, & an eis satisfaciant.
Describantur nomina eorum, & numerus.
An habitent simul, & dormiant soli.
An bonorum conuersationem sectentur, ac malorum fugiant.
An gaudeãt immunitatibus, quibus perfruuntur Ecclesijs seruiẽtes.
An adsint Clerici coniugati, & inseruiant.
An ij cum habitu incedant. An bigami. Non gaudeant priuilegijs.
An confiteantur singulis hebdomadis, vel mensibus saltem.
An etiam qui sunt ætatis legitimæ frequenter communicent.

Decretorum Visitationis Generalis, & Decretorum Generalium publicatio. Cap. LXXI.

PERACTA Cathedralis Ecclesiæ, & Cappellarum Visitatione, antequam ad visitationem personalem omnium Dignitatum, Officialium, Canonicorum, Presbyterorum, & quorumcumque Clericorum ipsius Ecclesiæ deueniat; in dicta die festiua, si fieri poterit, per edictum, quòd omnes in Ecclesia conueniãt in Missa conuentuali, ad audiendum decreta in Visitatione descripta, ac tunc perferenda, & publicanda, præsente Episcopo, seu Visitatore in Choro, in loco suo sedente, intra Missarum sollemnia, post Offertorium, vel Missa finita, Notarius Visitationũ ex suggestu publicabit omnia Decreta lata, quæ signari in margine debent cum D. ad hoc, vt facili negotio inueniri possint, & sola Decreta legantur, & ab omnibus audiantur, & exequantur. Quibus lectis, & publicatis, deinde infrascripta Decreta generalia similiter ex suggestu publicari mandabit, vt, quæ forsitan defuere in Visitatione, cum infrascriptis compleantur, & magis memoriter seruentur. Aliaq. forma Visitator vti poterit, prout melius videbitur.

Decreta Generalia in prædicta Generali Visitatione Cathedralis Ecclesiæ prolata per N. Cap. LXXII.

NOS N. dictam Ecclesiam, & Diœcesim visitan.

In Visitatione Sanctissimæ Eucharistiæ.

IN primis, præter alia Decreta, & mandata facta, & in progressu Visitationis prolata, mandatur semper sub pœnis arbitrarijs; vbi specialiter pœna non fuerit apposita in omnibus decretis præcedentibus, & sequentibus, semper intelligatur apposita.

Quolibet octauo die Archipresbyter curabit Sanctissimum Sacramentum renouari, & fragmenta super corporale, ne pereant.

Semper cum superpellicio, & stola, ac luminibus, genuflexionibus, & oratione, & publica, & generali confessione, & absolutione, ac sermone per prædictum Archipresbyterum habito, & præmissis omnibus, Sacramentum ministretur.

Vas, seu mappa sub mento communicandi in eius administratione supponatur: & saltem vnus minister cum cotta assistat.

Ad oris ablutionem, vas diuersum à calice vtatur, ac sudariolum ad os tergendum præ manibus habeat.

Fœminę à Maribus diuisę sint, quātū fieri potest, in cōmunione p̄dicta.

Nemo communicetur, nisi prius tesseram, seu cedulam absolutionis dederit, & postea sigillum accipiat, si tamen ita videbitur Visitatori.

Noui in communione recipienda ab Archipresbytero, & alijs ministris instruantur.

Tollatur quælibet superstitio in tali administratione: & communicantes tempore Paschatis, ciues ab externis separate scribantur.

Caueant, ne inconfessis, exteris, & ignotis illud ministrent, nec publicis peccatoribus, excommunicatis, armatis, & huiusmodi.

Quando defertur ad Infirmos.

CVM ad Infirmos defertur, seruentur Constitutiones Synodales, & Archipresbyter, & alij ministri moneant populum, vt, cum non sint grauissime occupati, associent dictum Sanctissimum Sacramentum; &, qui in domo sunt, cum campanulam audiant, genibus flexis, & mente saltem adorent.

Illud

Illud deferentes, ſemper oculos intentos ad ipſum habeant, nec vmquam ſine pluuiali, vmbella, & luminaribus, ac campanula.

Cum ad domum Infirmi peruenerint, faciant ingreſſum, cum *Pax huic domui:* hortationem, confeſsionem, & adorationem præmittant: & pannus ante pectus Infirmi ponatur; ac caueant de fragmentis.

Infirmos moneant, vt ſe in gratia Dei conſeruent, & de ante commiſsis doleant; ac ſtantes moneant, vt pro Infirmo orent.

Ad Eccleſiam reuerſi, recitando Hymnos, & Pſalmos antequam ipſum Sanctiſsimũ Sacramentũ reponatur, cum ipſo populũ benedicant, & Indulgentias Apoſtolicas publicent, & noſtras quadraginta dierum.

Poſtea manus lauẽt in Sacrario, ad hoc prope Altare maius pparato.

Hoc fiet poſtea à Sacerdotibus Congregationis pro auxilio agonizantium, vt charitatis officium, ipſis à nobis commiſſum, erga Infirmũ exerceant, & vſque ad extremum vitæ adiuuent.

Delatio in Proceſſione.

SEMPER in Proceſsione ſollemniter cum Pluuiali, Velo, Baldachino, Luminaribus, Turibulis fumigantibus, & Tabernaculo oſtẽſorio argenteo, & decenti deferatur.

Omnes Presbyteri, cũ Pluuialibus, & Planetis, & Diaconi, & Subdiaconi, dalmaticis, & tunicellis ornati, in Proceſsionibus incedant, ſi ornamenta adſint.

Mandatur, vt Proceſsiones Generales prædicti Sanctiſsimi Sacramenti fiant per vias ſolitas, deſtinatas, & decentes, per ipſum Reuerendiſsimum Epiſcopum ordinatas, tam in die Sollemnitatis, quàm in Die Dominicæ, infra octauam, quàm in octaua eiuſdem Sollemnitatis; & viæ mundentur, & ornentur, prout fieri poteſt, cum pœna arbitraria; & omnes officinæ claudantur.

In Viſitatione Fontis Baptiſmalis.

PRAETER Decreta in Viſitatione ipſius lata, mandatur D. N. Archipresbytero, vt ipſe tamquam Parochus hoc Sacramentum conferat, & vigilet, ne Olea ſacra, & Sal benedictum in medicina detur, nec aliquid profanum applicetur.

Caueant omnes, ne aliquid in collatione Sacramenti exigant, & accipiant, præter illud, quod laudabili cõſuetudine, à ſponte dantibus in ducta, offertur; & ipſius collatio ſemper in Fonte in Eccleſia fiat, neceſsitate excepta.

Miniſtri huius Sacramenti prius inquirant, ſi infantes fuerunt baptizati domi, & quomodo, ne Baptiſmus reiteretur.

Archipresbyter attendat; vt obstetrices examinentur, si sciunt recte formam Baptismi, in casu necessitatis; &, si nesciant, doceant patria lingua.

Archipresbyter præfatus singulis mensibus populum moneat in Ecclesia inter Missarum sollemnia, ne obstetrices mulieres pueros baptizent in casu necessitatis; quando adest commoditas virorum digniorum, qui hoc facere possint.

Procurent Baptizantes, vt compatres sint de voluntate parentum, & ætatis conuenientis.

Archipresbyter, & alij Baptizantes non admittant ad hoc regulares, erudimenta fidei nescientes, excommunicatos non confessos tempore Paschatis, publicos peccatores, & similes.

Iuxta Sacrosancti Concilij Tridentini decreta, Parochus in Ecclesia moneat frequenter, Compaternitatem non contrahi, nisi in Fonte, & in Confirmatione, reiectis alijs abusibus lotionum, & tactus, & similibus.

Insuper Compatres, admoneant de officio, & onere ipsorum, & quæ tenentur facere susceptis, sic etiam de cognatione spirituali contracta, & eius impedimentis.

Mandatur præterea Archipresbytero, tamquam Parocho, vt aliquando cærimonias populo declaret, iuxta formam à Catechismo Romano præscriptam.

Item, ne parentes per annum infantes in lecto teneant, sed in cunis; item, vt puerperæ benedictionem suscipiant in Ecclesia.

In Visitatione Sacrorum Oleorum.

PRAETER ea, quæ in Visitatione scripta sunt, mandatur Sacristis, hoc Sacramentum ministrantibus, vt diligenter, & prompte, etiam in nocte ministrent, iuxta Rituale Ecclesiæ.

Quando vnget, dicat etiam verba vngens, & socij assistentes Amen respondeant.

Bombyx, & Vas, quibus vngitur, in Sacrario vratur, vel proijciatur.

Mandatur Archipresbytero, & Parocho, vt cærimonias, & vim huius Sacramenti populo declaret; vt sciant omnes, quid ægrotantibus prosit.

Moneatur Archipresbyter, & Confessores, & denique omnes Sacerdotes Religiosi in visceribus Iesu Christi, vt agonizantibus assistãt, eos hortentur ad bene, sancteq. moriendum, quantum fieri potest, iuxta Ordinationes per nos circa hoc factas.

Altare Maius.

MANDATVR Sacriſtis, vt ſæpe Altare prædictum, & tabernaculum à puluere excutiatur.

Nec candelas ſuper Altare accendant, ſed extra, niſi cum paruula candela, ne cera decurrens mappas maculet.

Sudariolum pro abſtergendis manibus Sacerdotis album ex lino in Cornu Epiſtolæ ipſius Altaris dependeat, & ſæpe mutetur.

Icona Altaris maioris, cum Reliquijs.

MANDATVR Reuerendis Archidiacono, Archipresbytero, & Cantori, Conſeruatoribus Reliquiarum, ac Sacriſtis, vt Tabernaculrm, & Portæ, ſaltem ſingulis menſibus, puluere excutiantur, nitide conſeruentur; contrafacientes pœnis ordinarijs puniantur, tam Sacriſtæ contrafacientes, quàm prædicti Conſeruatores id non curantes.

Item, ne Portæ prædictæ aperiantur, & prædictæ Reliquiæ demonſtrentur abſque licentia Reuerendiſſimi D. Epiſcopi; & ſit, qui ipſas demonſtrat, cum ſuperpellicio, & ſtola, & luminaribus accenſis, niſi quando aperiuntur in feſtis ſollemnibus, in quibus diebus officijs peractis claudantur.

Luminaria diu, noctuq. accenſa ibidem permaneant, prout ſemper ardent tres lampades.

Mandetur, vt, quando oſtenduntur tam Reliquiæ prædictæ, quàm etiam aliæ intus Sacriſtiam exiſtentes, à Clero cantentur Hymni conuenientes Reliquijs, & venerentur ab omnibus.

Caueant, ne à ſæcularibus tangantur, nec oſculentur, niſi vaſa, vbi conſeruantur, ſeu earum thecæ.

Nec aliquid earum cuiquam dent, vel accommodent abſque noſtra licentia, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ.

Denique monentur omnes prædicti, vt fideliter, & deuote ſe gerant in prædictis conſeruandis, & cuſtodiendis.

Viſitatio Cathedralis Eccleſiæ in eius corpore.

MANDATVR Sacriſtis præſentibus, & futuris, vt ſemel in hebdomada mundam in pauimento, parietibus, & Cappellis, & Altaribus hanc Eccleſiam conſeruent, ſub pœna, &c.

Iuxta tenorem noſtrarum Conſtitutionum, quando Officia Diuina non celebrantur, ſemper clauſam Eccleſiam cuſtodiant.

In diebus sollemnibus, & festiuitatibus Sancti Richardi, & tituli Ecclesiæ, non solum mundam in omnibus habeant, sed etiam pannis, ornamentis, & ramis viridibus, vt moris est, ornent.

Cappellæ ipsius Ecclesiæ post Missarũ celebrationẽ sera claudãtur.

Vnus ex Sacristis, donec Ecclesia aperta manet, & Officia Diuina celebrantur, ipsius Ecclesiæ curam habeat.

Nil vendatur in Ecclesia, & in cœmeterio, etiam si fuissent candelæ, & vota, sed extra Ecclesiam.

Non fiant in ipsa deambulationes, colloquia, congressus, nocturnæ vigiliæ, & similia; nec fores ipsius de nocte apertæ maneant.

Nemo Altaribus, & Fontibus adhæreat, nec in Ecclesia comedat, & bibat, nec dormiat irreuerenter.

Mendici, & quæstuantes ab ipsa eijciantur, & ante fores eleemosynam petant.

Ne fiant in Ecclesia transitus cũ oneribus, stipulationes, contractus, consilia, congregationes laicorũ, nec accipitres, nec sclopettas portẽt.

Ligna, cæmenta, saxa, & quælibet alia ad Ecclesiæ vsum non necessaria in Ecclesia non sint.

Nec cadauera ab vna Ecclesia ad aliam transferantur sine licentia Episcopi.

Ludentes, mærentes, rixantes, circulatores, venditores, & similia indecentia facientes ab Ecclesia prohibeantur, & contrafacientes excommunicentur.

In Visitatione Sacristiæ.

MANDATVR Sacristis, sub pœnis arbitrarijs, vt hanc Sacristiam, & eius supellectilem in omnibus mundam, & ornatam conseruent.

Caueant, ne Laici ibi versentur, nec ibidem colloquia, rixæ, & tumultus fiant, nec à Laicis, nec à Clericis, sed in silentio, & deuote ibi versentur; &, si Sacristæ contrafacientes non denunciauerint, & curiæ non notificauerint, ipsi in pœnam incidant.

Ornamenta Eccesiæ diligenter custodiant, & seruent, ne scissa ministris tribuant; sed, si sint ita, à Reuerendo Archidiacono petant resarciri, alias ipsi punientur.

Caueãt Sacristæ, & alij, ne Pallijs & alijs vestimentis Ecclesiasticis, & ornamentis sedium, & similium abutantur, ad eorum, vel aliorum vsum, tam de nocte, quam de die.

Paramenta linea, corporalia, purificatoria, & similia nitida conseruentur.

Fragmenta paramentorum veterum seorsum ab alijs cõseruentur.

Calices,

Calices, cruces, turibula, & alia vasa argentea munda, & decentia conseruent.

Sacristæ omnia supellectilia Sacristiæ per inuentarium recipiant, conseruent, & sic successori restituant, si opus fuerit cum cautione.

Diuinis Officijs de mane peractis, Sacristæ omnes cappellas huius Ecclesiæ claui claudant, & curent, vt altaria semper ornata permaneant, alias &c.

Non discedat de Sacristia ad minus vnus de die, & duo de nocte, sed semper assistant pro collatione Sacramentorum, maxime Baptismi, Eucharistiæ, & Extremæ Vnctionis: &, si absque Sacristis Ecclesia reperta fuerit, puniantur: & circa hoc Sacrista maior vigilet. quod si negligens fuerit, ipse iam puniatur: vbi Sacristæ habent curam.

Maior Sacrista in omnibus, post Archidiaconum præsit in Sacristia; &, quando Diuina celebrantur, ipse ibidem præsit alijs Sacristis, & alijs Sacerdotibus in Missis dispensandis; & præcipiat, vt vnus curam habeat Missarum celebrandarum, videlicet aperiendi, & claudendi cappellas, luminaria accendendi, & eorum, quæ ad Missarum celebrationem faciunt; & alius in Choro præsit, & in Ecclesia eorum, quæ ad eius officium pertinent, & curam habeat Altaris maioris, lampadum, & similium, & prout Archidiaconus, vel Sacrista maior, officia alijs duobus Sacristis diuidet facienda.

Quolibet mane, qui deficit ab obligationibus Missarum, Anniuersariorum, & aliarum rerum in Tabellis existentium, Sacrista ad Episcopum, vel eius Vicarium deferat in scriptis, sub pœna arbitraria, vel saltem in fine hebdomadæ.

Sollemnibus, & Dominicis diebus exceptis, in quibus omnes Sacerdotes celebrare tenentur, in alijs diebus nō permittant exire à Sacristia Sacerdotem celebraturum, nisi post eleuationem alterius, qui celebrat: & hæc seruentur in Missis, quæ ex debito celebrantur.

Sacerdos, qui Missam matutinalem celebrabit, curent Sacristæ, vt, quando secunda campana Matutini pulsatur, illico exeat ad celebrandum; & qui contrafecerit, & Sacristæ non notificantes Episcopo, vel Vicario ipsius, etiam puniantur.

Mandatur Reuerendo Archidiacono, vt sub pœna suspensionis ab officio semel in mense videre, & reuidere habeat paramenta, & supellectilia Sacristiæ; &, quæ refici, & resarciri, & accōmodari, & reformari debeant, fiant; &, quæ mundari, ablui, & conseruari nitide debeant, conseruentur à Sacristis; & quod singulis annis, quando supellectilia Sacristiæ Sacristis consignātur, consignentur cū inuentario, cū receptione in calce, ac in fine; quando successoribus consignantur à prædecessoribus, dent rationem omnium, & quarumcumque rerum

Ecclesiæ etiam parui valoris; &, si sunt consumptæ, ostendant Reliquias, seu fragmenta ipsarum; alias, si in hoc Archidiaconus negligens fuerit, vltra prædictam pœnam, incidat in pœnam priuationis portionis cõmunis massæ pro illo anno, & alias pœnas arbitrarias, &c.

Multa alia decreta generalia fieri poterũt pro necessitate Diœcesis. Et Ecclesiæ, & maximè circa vitam, & mores Clericorum.

Ita pronunciamus, & declaramus nos N.

N. Not.

Instrumentum publicationis Decretorum. Cap. LXXIII.

DIE 28. Mensis Iulij 1585. in Cathedrali Ecclesia Andrien. intus Chorum ipsius, inter Missarum sollemnia Clero ibidem congregato, & ipso Reuerendissimo D. Episcopo pro tribunali sedente in eius Sede Pontificali, in Choro, assistentibus ipsi Reuerendo Archidiacono, & Archipresbytero, omnia decreta signata cum D. & etiam hæc vltima generalia fuerunt per me N. ordinarium Notarium, & actuarium ipsius Curiæ Visitationis publicata de verbo ad verbum, vt iacent, alta, & intelligibili voce, præsentibus omnibus collegis, & coassumptis in Visitatione prædicta videlicet Cathedralis Ecclesiæ, ibidem assistentibus, præsente Reuerendo Capitulo, & Clero ibidem congregato. Præsentibus pro testibus Reuerendo N. N. N. & alijs. Et in fidem ego idem N. me subscripsi, & signum meum apposui.

Idem qui supra N. manu propria. Locus signi.

Visitatio personarum. Cap. LXXIV.

SI autem Episcopus personaliter quemlibet visitare volet, ipse solus cum Notario, vel præsente aliquo alio, prout sibi videbitur expedire, (nam id totum eius prudentiæ integrum relinquitur) in cubiculo suo, seorsum, remotis omnibus alijs, poterit

rit quemlibet visitare, ac examinare, singulis prædicta interrogatoria proponendo, iuxta eorum officium, & ordinem; quibus etiam & infrascripta addere poterit, quæ hoc modo describenda per Notarium curabit, nec deferat cuique iuramentum.

Archidiaconi personalis visitatio. Cap. LXXV.

Die N. Mensis N. M. D. LXXXVI. in Episcopali Palatio N. &c.

COMPARET coram Reuerendissimo D. N. Episcopo N. R. D. N. Archidiaconus Ecclesiæ N. Visitandus.

Primo interrogatus, an sit prima dignitas in illa Ecclesia post Episcopalem, & an habeat litteras collationis, si habet, & ostendit, Notarius scribat, Ostendit Bullam plumbeam expeditam Romæ primo Ianuarij 1579. à Gregorio XIII. & dixit se esse in prima dignitate constitutum post Episcopalem in illa Ecclesia.

Quod si dictam Bullam bene expeditam inueniat, nec subreptitiã, approbet; sin minus, prohibeat, prout iuris fuerit; & omnia in actus Visitationis adnotabit.

Interrogatus postea, quot redditus, & quæ onera habeat annexa, præsentauit infrascriptum Inuentarium.

Quod sicuti præsentauit, sic legat primo, deinde alliget Libro Visitationis bene, ac fideliter ad verbum descriptum; videatque, quòd ibi annotentur noui fines, cum omnibus redditibus, honoribus, & oneribus, quæ ipsi incumbunt.

Interrogatus, an habeat litteras Ordinationis, si habet, & exhibeat, scribatur in Actis, Ostendit; si non habet, in eisdem actis scribatur, Nõ ostendit. & postea mandet, vt infra terminum certum ostendat, vel doceat saltem per testes, se ad Ecclesiasticos ordines Canonice fuisse promotum; alias sit suspensus ab ordine, donec Canonice docuerit de huiusmodi litteris, quæ sic declaret.

Item, an habeat alia beneficia, & quæ, & quot sint, & an sint incompatibilia, vel plura sub eodem tecto habuerit. prouideat, prout iu-

ris; & aduertat, quod similes personæ non faciant fructus suos.
Si est Sacerdos, ipsum interroget; prout supra in cap. 69.
Si est Diaconus, prout in verbo Diaconi cap. 66.
Postea perquirat, an bene legat; An litteras Latinas calleat, si non est Doctor.
An incedat in habitu, & tonsura, & scribat, si est conueniens.
An frequenter celebret.
An habeat vestes sacras: si Visitatori videbitur.
An Missale, Breuiarium, & libros, quos supra notauimus, & alios maiores, & ad eius officium pertinentes, & à Synodo Diœcesana decretos apud se habeat.
Postea interroget, & visitet ipsum super sui officij functione particulariter; vt habetur in Decret. per totum tit. de off. Archidiac.
Nec non, & de alijs, quæ ad ipsum pertinent, ea consuetudine Ecclesiarum, quæ aliqua in parte, nonnumquam sunt diuersæ ab ijs, quæ ibi continentur. & ideo non curamus interrogatoria particularia describere.

Circa Clericos.

Interroget eum postea eo qui sequitur ordine, in ijs, quæ ad Clericos pertinent; & eius responsionem ad singula Interrogata apponat.

AN sciat Interrogatus, qui sunt Clerici Concubinarij. Dixit, se nescire; vel dixit N. N. & N.
An sciat, qui sunt Clerici filios habētes. & scribat, prout respōderit.
An sciat, qui sunt Simoniaci.
An sciat, qui sunt Aleatores.
An sciat, si qui sunt scandalosæ vitæ.
An sciat, qui sunt desides, & negligentes in Ecclesia.
An sciat, si qui sint incorrigibiles.
An sciat, si qui sint Laicis seruientes.
An sciat aliquos, qui se sæcularibus negotijs immisceant.
An sint, qui quæstori, ac negotijs illicitis dent operam.

Circa Laicos vero interroget.

AN sint suspecti in fide.
An sint sortilegi, fascinatores, cantionibus, magicisve artibus addicti.
An sint publici concubinarij.

An sint publici fæneratores, & vsurarij.
An sint publici Blasphematores.
An ijs similes personæ in ea ciuitate peccata publica committentes reperiantur.

Et sic de singulis; prout ipse Visitator iudicauerit expedire. & hunc modum visitando obseruet in omnibus alijs officialibus post interrogationes factas, in ijs, quæ pertinent ad functiones suorum officiorum, dignitatum. Idemque in Clericis visitandis præstandũ erit.

Quod si forte Procurator Fiscalis exhibuerit processus, & informationes, & querelas post Visitationem prædictam, scribatur tantum instantia Fiscalis, qui scilicet præsentauit tot processus, &c. & postea aut ipse Visitator, aut eius Vicarius, iuris ordine seruato, procedat contra ipsum, prout sacri Canones, & Constitutiones Synodales mandauerint; vt latius infra in secunda parte dicetur. Et eandem met formam seruet in omnibus alijs interrogandis, & visitandis, de quibus infra, siue sint officiales, siue Canonici, presbyterive, aut quiuis alij. seruetur forma Conc. Trid.

Archipresbyteri, seu Parochi personalis visitatio. Cap. LXXVI.

POST visitationem Archidiaconi, sequitur visitatio Archipresbyteri, vel Decani, siue Parochi, vel illius, qui secundam dignitatem in illa Ecclesia Cathedrali, vel primam in Collegiatis, vel Parochialibus extra Cathedralem obtinebit, quem visitabit eo ordine, quo supra dictum est de Archidiacono, exceptis, quæ ad officium, munusve Archipresbyteri spectant; & sciat, quòd Archipresbyter, vel Parochus, si curam animarum habet, debet primo scire ea omnia, quæ, vt Sacerdos, scire tenetur; prout in visitatione Cappellani, & Sacerdotis celebrantis supra dictum est. de quibus ipsum interroget, & præterea, si cura animarum sibi iniuncta fuerit, debet scire infrascripta, super quibus erit diligenter interrogandus, & examinandus per Visitatorem. & hæc eadem visitatio debet fieri etiam Parochis, Archipresbyteris, & curatis omnibus in Ciuitate, & Diœcesi existentibus. & de prædictis interrogare debet singulos post visitationem eorundem personalem; &, postquam omnia ab ipso circa Clericos, & circa Laicos perquisierit,

rit, vt supra in Visitatione dictum est modo infrascripto.

Primo, mandet Notario, vt illius, quem visitat, nomen, cognomem, patriam, ætatem, gradus, ordines, tonsuram, habitum, & professionem fidei scribat in libro Visitationis; si iam non fuerint scripta.

Quod si non constet de fidei professione, mandet, vt ipsam coram Visitatore emittat; atque id ipsum etiam obseruet in omnibus dignitatibus, officialibus, & Canonicis, qui omnes professionem fidei emittere tenentur, iuxta Sacrosancti Conc. Trid. decreta.[a]

a Sess. 24. cap. 12. de refor.

Postea videat titulum, fundationem, & omnia iura Ecclesiæ, & quos redditus habeat Parochus, & quæ bona, de quibus exhibeat Inuentarium, & in libro Visitationis colligat.

Interroget postea, an sciat, aliquid de bonis Ecclesiæ à quopiam occupari.

Et exprimat, quæ pacifice ex eisdem bonis possideret.

Postea eum interroget, eo, qui sequitur, ordine, ac modo.

An lites habeat pro se, vel pro alio, & quas.

An habeat pensiones, vel patrimonium.

An redditus alios, præterquam suæ Ecclesiæ.

An alia beneficia teneat, & quo titulo.

An soluat pensiones, quas, & quomodo, & cui.

An aliquid pro sacris ordinibus suscipiendis soluerit.

An aliquid pro consequendo beneficio Ecclesiastico.

Exhibeat probationem ad audiendas confessiones.

Si non est approbatus, & Ecclesiæ fructus suppetunt, dandus est ei Coadiutor, iuxta decreta Sacrosancti Conc. Trid.[b]

b Sess. 21. c. 6. de reform.

An iuxta Ecclesiam habitet, & an in domo Ecclesiæ.

An habitet ibi die, & nocte, an saltem in Parochia. Domi quos secum habeat viros, an mulieres, & an suspectos.

An habeat adiutorem ad certum tempus amouibilem, & perpetuũ.

An Clericum vnum, vel plures cum vestibus talaribus, superpellicijsque.

An Clerici sciant bene respondere, & an dicant in Missa, Suscipiat.

An habeat Cappellanos, quot, & quales.

An conductos mercede, an in Ecclesia beneficiatos.

An aliquod onus dictis Cappellanis incumbat, & an satisfaciant.

Vocentur, & interrogentur, vt supra in verbo Cappellani, vel infra in verbo Capitulum, & in verbo Sacerdotes.

An omnibus diebus festis in sua Ecclesia celebret.

An hora competenti, & populo commoda.

An præ-

An præter dies festos frequenter etiam celebret.
An saltem tribus diebus in hebdomada
Quot inhebdomada Missas sit obligatus dicere.
Quot in sua Ecclesia celebrari soleant.
An Missæ celebrentur simul in Altaribus oppositis.
An in Parochia sint oratoria, in quibus celebretur, & qualia.
An in Parochia pro mortuis celebret semel in hebdomada.
An sic ibi abusus vigeat, vt viduæ, vel aliæ non videant Missam. Moneat, vt veniant.
An illos, qui absque debita reuerentia rei sacræ intersunt, moneat.
In diebus festiuitatum suæ Parochiæ, quot Missas celebrari faciat, & an tum commessationes fiant, & quomodo.
Vbi plures Missæ celebrantur, an cum interuallo temporis vna post aliam.
An etiam in Altaribus ita dispositis, vt celebrantes se inuicem non impediant.
An celebrent ante, vel post meridiem.
An in dominicis, & maioribus festis Missam, ac vesperas cantet.
An rem sacram facturus ad Altare moretur alicuius expectandi gratia.
An, Missa inchoata, subsistat, & ab initio repetat.
An Missis celebrandis adhibeantur candelæ ex cera alba, vel flaua; quot, & cuius exiguitatis, magnitudinis ve, in ferijs, & festis diebus.
Quæ Missæ soleant celebrari, cum præfixo [a] num. Candelarum. Vbi ad hoc aduertitur,
An in altari extinguantur non finito Euangelio vltimo.
An, dum eleuatur Hostia, pulsetur campana, vt, qui in Ecclesia non sunt, cum signum audiunt, saltem genibus flexis, & capite detecto, mente adorent.
An eleemosynas expectet, alias non celebraturus.
An paruas pro Missis oblatas eleemosynas dedignetur.
An in Missa soleat intermiscere alias orationes, præter in Missali descriptas; puta, Nunc dimittis, De profundis, O sacrum conuiuium, & similia.
An habeat Missale, & Breuiarium nouum.
An rubricas obseruet, & experiatur.
An cærimonias deuoto, & decenti gestu exprimat.
An in Dominicis diebus confessionem generalem cum populo faciat.
An ad populum sermonem habeat lingua patria.
An quæstores eleemosynarios in Ecclesia admittat.

[a] Conc. Trid. sess. 22 decr. de obser. & euitan. in celebr. miss.

An huiusmodi quæstores sint in Parochia sua sine licentia.
An in Missis quæstus eleemosinarij fiant.
An populo denuntiet festa, & dies Ieiuniorum.
An moneat, quomodo ieiunandum in Quadragesima.
An rudes, & pueros Christianam Doctrinam doceat.
An populum verbo, & exemplo pascat.
An declaret Euangelium, sacramenta, & cærimonias.
An doceat, quomodo inuocandi sunt sancti; quæ veneratio eisdem, qualis honor sit adhibēdus, tum imaginibus, & Reliquijs eorum, iuxta Conc. Trid decreta. a

a Sess. 25. de inuoc. & vener. & reliq. Sanct.

An, quando Sanctissimus mandat publicari Indulgentias, moneat populum, quid agendum pro illis consequendis, & quomodo.
An item moneat, quid agere debeat, qui Stationum Indulgentias assequi cupit; & an moneat de contritione, & confessione præmittenda, & de vi ipsius; & quæ vitanda in illis; item, ne noctu vadant, maxime mulieres.
Quòd si ad hæc facienda non est idoneus, & fructus Ecclesiæ sufficiunt, alius pro eo ad hæc ipsa introducatur Coadiutor. b

b Conc. Trid. sess. 21. c 6. de reform.

Quo modo agat in officijs maioris hebdomadæ.
An distribuat palmas, & candelas suis diebus.
An moneat subditos, ne permittant famulos diebus festis rem sacram, siue Missam prætermittere, sed eos pie illi interesse, ac audire studeant.
An etiam moneat ipsos, vt eisdem diebus ad Parochiam veniant.
An publicet Indulgentias sine licentia.
An cum clausula Manus adiutrices.
Cauendum, ne publicentur miracula ficta pro oblationibus.
An aliquem permittat in Ecclesia sua celebrare, aut confessiones audire, qui licentiam non habeat ab Ordinario.
An benedictionem faciat, cum ad mensam manducaturus accedit.
An gradum suum seruet apud omnes, & vbique.
An assiduus in Parochia maneat.
An vmquam sine licentia Ordinarij abfuerit, & quam diu.
An confessionum, aut alterius necessitatis Ecclesiasticæ tempore abfuerit.
An, quando discessurus est à Parochia, diligenter perquirat, si quis in ea sit infirmus, si quæ parturientes, quæ Sacramentis egeant.
An sit seruitio alicuius addictus, aut aliena negotia gerat.
An aliquam mechanicam artem exerceat.
An Musicam, aut aliud quidquam mulieres doceat.
An scholam puerorum in Ecclesia habeat, aut alibi.

An, cum vacuus est, se se studijs occupet.
Quos libros habeat, quos legere soleat.
An habeat librum Rituum, an alios Parochiales, & quos.
An Canones sciat pænitentiales.
An ad lectionem casuum conscientiæ eat.
An habeat libellum Casuum reseruatorum.
An item Bullam in Cœna Domini.
An sciat, quæ ex Concilio publicare debeant.
An sciat declarare omnia prædicta, & patria lingua.
An sit de societate Clericorum, & an conueniat cum illis in diebus festis, & alijs constitutis.
An assiduus sit in confessionibus audiendis omni tempore.
An in priuatis ædibus Confessiones audiat, maxime mulierum. Caueat, necessitate excepta.
An etiam noctu cuiusquam Confessionem audiat, præterquam infirmorum. Similiter abstineat.
An subditis det licentiam confitendi in Pascha alibi, quàm in Parochia.
An tempore Confessionis, & Communionis, aliquid dari soleat, perquirat, ac se certiorem fieri curet.
An visitet Infirmos, & eos, vt confiteantur, &c. an non vocatus accedat.
An sciat, Medicos seruare decretum [a] super Infirmos. a c. cum infirmitas, de pænit. & remiss.
An moneat grauidas, vt confiteantur.
An rationem habeat venientium, & recedentium.
An tempore Paschæ requirat in hospitijs forenses, & aduenas.
An circa mendicantes, & an circa subditos sit accuratus.
An, cum peregrinantes in patriam redeunt, moneat, vt satisfaciant præcepto Ecclesiæ. [b] b c. omnis vtriusque sexus, de pœn. & remiss.
An moneat, ne ad ultimos Quadragesimæ dies Confessionem prorogent.
An tempore Paschæ communicantes dent schedulam, & eos describat.
An etiam separatim describat, ac notet non communicantes eo tempore.
An non communicantes, & non confessos post Pascha denunciet Ordinario suo.
An baptizatorum, & morientium, librum conficiat.
An sciat, qui confirmati sint, an non.
An, vt baptizatorum, sic etiam confirmatorum, librum habeat. Ostendat.

An libros annorum ſuperiorum conſeruet.

An horum exemplum, ſiue copiam det Vicario, in publico Archiuio recondendam.

An curet, vt Confirmationem omnes accipiant.

Placeret, Parochos, cum fit Confirmatio, accedere, & intereſſe. ac ſuos quenque ſcribere.

An moneat, vt faſciam cum goſſipio, ſiue bombyce vnctam ad Eccleſiam referant, vt in ſacrario exuſta proijciatur.

An moneat, quod leuando faſciam, aut alias res faciendo, nulla contrahitur cognatio ſpecialis, ſed tantum per manutentionem.

An doceat, quæ cognatio contrahitur per Confirmationem & Baptiſmum.

An moneat ſubditos de præparatione adultorum, & confeſſione permittenda ante Confirmationem.

An, vt diligentiam adhibeant, ne reiteretur Sacramentum.

An moneat de onere Compatrum, & de off. & impedimẽto ipſorũ.

An doceat, qui ſe ingerere ad ſuſcipiendum e ſacro Fonte, ſiue ſacra Vnctione, non debeant. puta, non legitimæ ætatis, neſcientes rudimenta fidei, Religioſos, & eos, qui nõ ſunt de volũtate parentũ baptizandorũ.

An doceat, quid Sacramentum Confirmationis importet.

An item omnes ad illud teneri, poſt diſcretionis annos.

a Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 7. de reformat. An pariter in reliquis Sacramentis populum inſtruat, [a] quare, quorſum, quomodo. Interrogetur quid ſoleat dicere.

An populo ſuo cum charitate Sacramenta adminiſtret.

An etiam diligenter, prompte, gratis, eo modo, quo debet.

An cum ſuper pellicio, & ſtola, præſertim Matrimonium.

b Seſs. 24. c. 1. An frequenter publicet decretum Concilij [b] de Matrimonio.

An ſeruet tempus interdictum [c] nuptijs, & quod illud.

c ead. ſeſs. c. 10. An ſine teſtibus, & fide, & licentia Vicarij vagantes in Matrimonium coniungat.

d ead. ſeſs. c. 1, circa princ. An denunciet Matrimonia, iuxta Concilium.[d]

An, ſi diuerſarum Parochiarum ſint contrahentes, in vtroque fiant monitiones, & fides habeatur.

An benedictiones extra Eccleſiam fiant, & an pro his aliquid exigatur.

An Matrimonia in Eccleſia duntaxat contrahantur.

An clam, vel ante Solis ortum, vel ſine præſentia teſtium, & cum irreuerentia aſtantium; & an aliquis abuſus, vel ſuperſtitio in ijs contrahendis irrepſerit.

An perſuadeat contrahentibus, vt prius confiteantur, & communicent.

An, ſi

An, si est idoneus, per aliquos dies ante habeat sermonem de vi, & effectu illius Sacramenti.

An sint in sua Parochia, qui benedictionem non acceperint, maxime post Concilium. Vtatur diligentia, & illos moneat.

An librum Matrimoniorum conficiat, & qua forma. Ostendat.

Quid seruet in secundis nuptijs.

An fiant consignationes Annuli, vel fileti ante denunciationem.

An coniuges in benedictione se osculentur, aut amplexentur in Ecclesia.

An sub Baldachino Sanctissimi Sacramenti. Ne fiat.

An sciat aliquam superstitionem ad vitandas fascinationes.

An propter dictas fascinationes aliqui separatim vitam agant.

An sint, qui vxores impie derelinquant, aut male tractent, & e conuerso.

An in sua Ecclesia per se, vel alium prædicet, & quando.

Dum prædicatur, si ei videbitur, poterit pannus extendi inter viros, & mulieres.

An in Parochia sint Oratoria, Societates, Monasteria monialium, Hospitalia.

Nomina, instituta, mores, redditus, fama singulorum exhibeatur.

An illis aliquis sine licentia prædicet.

An eius Parochia distincta sit ab alijs. An alterius membrum, aut ei annexa membra, & an ipse vtrobique curam exerceat.

An nimis numerosa sint membra Parochiæ vnienda, aut disunienda, segreganda ve.

An distantes domos habeat, & alteri Parochiæ viciniores.

An numerum familiarum in Parochia sua existentium sciat.

An omnium Parochianorum librum habeat. si non habeat, iubeat, vt illum conficiat alphabetico ordine.

An qualibet hebdomada totam Parochiam visitet.

An sciat populi sui necessitates temporales, & spirituales; & an eis consulat, vt potest.

An habeat curam mendicantium, & expositorum in sua Parochia.

An moneat mulieres, præsertim obstetrices, ne circa infirmitates infantium superstitiosa dicant, aut faciant.

An curet, vt in Parochia sua nulla sint vitia.

An sciat aliquos in Quadragesima carnes comedere, tam in Parochia sua, quam alibi, & ob quam causam, an infirmitatis.

An Apostatæ in Parochia aliqui sint, seu regulares, extra eorum Monasteria viuentes, & quomodo appellentur.

An intra.

An intra, vel extra Monasteria delinquentes, seu scandalosi, qui vocentur.

An comœdiæ, seu aliæ comicæ actiones, vel repræsentationes spirituales, & maxime cum fictione Sacramentorum, aut religiosorum, aut cumperuersione Scripturæ sacræ, aut alias fiant sine licentia.

An suspectæ lamiæ, vel striges.

An morbum hominum, uel animalium carminibus, & incantationibus curantes.

An diuinatores, an superstitiones, circa herbas colligendas, & dies Lunæ obseruandos.

Animaduertat Parochus, ne in Pane benedicto, aut similibus obrepat aliqua superstitio.

An in Parochia Clerici sine habitu, & censura incedant.

An perditæ vitæ, siue dissoluti, mali exempli, aut scandalosi sint.

An permittat meretrices publicas, concubinariosque eiusmodi.

An excommunicatos ab Ecclesia arceat.

An in Parochia sua peccata aliqua publica vigeant.

An domus suspectæ, an artes illicitæ.

An incogniti homines, vel circulatores.

An delatores, blaspemi, lenones, aut bonorum morum corruptores.

An dissidia, & inimicitiæ, & an eas pacificare curet.

An in omnibus curet, ne quod scandalum populo detur.

An in Parochia sint mulieres, quæ puellas doceant.

An ex legato, cappella, aut pictura, & quid aliud in Ecclesia fieri debeat.

An iocos, aut alia prohibenda in Ecclesia fieri permittat.

An oblatæ pro Missis eleemosynæ describantur, ac notentur.

An earum librum habeat, & eis satisfieri curet.

An sint aliqua legata pro Missis, officiis, seu luminaribus.

An, quæ legati vigore fieri debent, diligenter fiant.

An moneat subditos de legatis pijs seruandis.

c.1.de sepu. 6. Caueat, ne per auaritiam persuadeat infirmis, vt relinquant [a] aliquid Ecclesiæ, qui alias non essent relicturi.

An in sepeliendis cadaueribus auaritiam vitet, & quid pro illis soluatur.

Quæ consuetudines sint circa illas, & an obseruentur.

An in sepulchris tantum, cœmeterijsque sepeliat.

An permittat Ecclesiam effodi pro sepulchris conficiendis.

An in Ecclesia extra monumenta sine licentia sepeliat, etiam lapide superimposito.

An diſcedat, antequam clauſum ſit ſepulchrum.

An librum teneat redditumm, & expenſarum Eccleſiæ.

An habeat Inuentarium omnium bonorum Eccleſiæ. Exhibeatur exemplum Viſitatori.

Poſtremo interrogetur, ſi ſunt plures Parochi in ciuitate, vel oppido inſigni.

An alios Parochos noſcat, an ſciat aliquem ex illis male viuere, aut eſſe ſcandaloſum, concubinarium, aut alios habere defectus?

Item, an Parochi ſe inuicem viſitent, præſertim conuicini, in infirmitate, & vnus alium adiuuerit, & ſe ab ægrotante certiorem fieri curet de iuribus ad Parochiam ſpectantibus.

Eligendus eſſet Parochorum Præfectus in Ciuitate, vbi ſunt plures Parochiæ, qui conuocaret alios ad Parochiam vacantem, vt celebrarent pro defuncto, & orarent pro bono ſucceſſore, qui etiam acciperet omnes libros, & ſcripturas Parochiæ aliis preſentibus

Viſitetur domus Parochi, & videatur, an ſarta tecta ſint, & an aliqua ibi indecentia habeat.

Videantur libri omnes.

Vocandi ſunt ad domum, & examinandi ſubditi aliqui melioris exiſtimationis, & conſcientiæ, de vita Parochi.

Item quærendum, an ſubditi ad aliquid Parocho teneantur.

Item, an aliquid ſint ſoliti dare tempore adminiſtrationis Sacramentorum Confeſſionis, Communionis, Baptiſmi.

An de die permittat Altaria eſſe ſine ornamento, ſaltem maiora. Ne fiat.

An mane ſingulis diebus parentur.

An ſint Altaria, quę non habeant dotem; & an parentur impenſis Eccleſię, vel cuius.

An habeat Altare priuilegiatum.

An in eo aliquando pro defunctis celebret. a Si eccleſ[ia]

An teneat tabellam in Sacriſtia omnium Miſſarum, quę in quolibet die ſunt celebrandę, & per quem, eſt in oppi[do] inſigni, offe[rat] uet tabell[am] prout ſup. c. 52. & al[ibi] deſcripta i[n] uiſitatione S[a]criſtiæ.

An notentur, qui non ſatisfaciunt muneri ſuo.

An ſciat aliquos non ſatisfacere, & qui ſint.

An doceat populum, quomodo ſit honor, & reuerentia adhibenda reliquijs, & imaginibus Sanctorum.

Et quomodo ſunt inuocandi Sancti, & quę veneratio eiſdem debeatur, iuxta Sacroſanctum Concilium Tridentinum. b Seſſ. 25. de[cret.] de inuo[c]at. & ven.

An curet, vt lāpades ſemper ante S. Sacramentū Euchariſtię ardeāt.

An curam diligenter habeat omnium pręsbyterorum, circa eorum vitas mores, & ſeruitia Eccleſię.

Visitatio Primicerij, vel Cantoris. *Cap. LXXVII.*

ABSOLVTA Visitatione Archipresbyteri, Visitator debet visitare Cantorem, vel Primicerium, qui ijdem sunt, & si diuersis nominibus vocētur, à quibus ea, quæ in Visitatione Archidiaconi notata sunt, interroget, & ea, quæ ad Sacerdotem pertinent; & circa clericos, & circa laicos, vt supra. Et, quia eius officium est, habere curam Diaconorum, & Subdiaconorum in canendis lectionibus, & Choro etiam præesse, vt in Decretali, De offic. Primicer. habetur: animaduertat in hoc, quòd secundum consuetudinem locorum, variæ consuetudines obseruantur, ex quibus illa est attendenda, quæ bona, & laudabilis est. Ideo visitandus est Cantor, & interrogandus, vt supra; & etiam pro vt supra in Visitatione Magistri cærimoniarum, & Diaconi notatum fuit: & præter prædicta non solum perquirendum, an ipse bene canat, & intonet in Choro, & suum officium bene exerceat, sed etiam an sciat alios docere, & regere Chorum: quia citra hoc, vt plurimum versatur eius officium.

Interroget postea, an emiserit professionem fidei, prout etiam omnes Canonici tenentur facere, idque coram Episcopo, vel Vicario, vel coram Capitulo, iuxta decreta Sacrosancti Concilij Tridentini.[a]

[a] Sess. 24. c. 1. & melius. 12. de reform.

Et omnia, quæ ad eius officiam pertinent, prout inuenerit, describi faciat in libro Visitationis per Notarium.

Item, an semper præsit in Choro in Diuinis Officijs.

An permittat canere in Choro vocibus disparibus, & dissonantibus.

An plures Missæ cantentur in vna Ecclesia eodem tempore.

An faciat tabellam ministrorum in festiuitatibus sollemnibus, maxime quando Episcopus Pontificaliter celebrat.

An in Choro silentium seruetur, & illud seruari curet.

Reliqua videat in Decret. eod. tit. per tot.

Visitatio Sacristæ, seu Custodis Sacrorum. Cap. LXXVIII.

POSTEA visitabit Custodem, seu Sacristam, qui est unus ex officialibus principalibus Ecclesiæ, licet officium hoc parui pendatur nostris temporibus in aliquibus Ecclesijs, & male. cum sacri Canones illud valde commendent; [a] dicantque, In his tribus Ecclesiæ columnis, Archidiacono, Archipresbytero, & Custode, seu Sacrista consistere debet alma mater Ecclesia. Propterea curabit, vt ad hoc ij potissimum eligantur, qui meliores, & sanctiores esse cæteris existimati fuerint: vt nulla negligentia in sancta Dei Ecclesia conspiciatur.

[a] In fin. de off. cust.

Quod si non inuenerit Sacristas tales, quales sacri Canones mandant, ipsos admoneat; & meliores, & bonæ opinionis, famæ, & conscientiæ, viros substituat. In Sacrista autem visitando hac methodo vtetur.

Primo describi curabit nomen, & cognomen, patriam, ætatem, & ordines illius.

Animaduertat, si est vnus tantum, qui sit Sacerdos; si sunt plures, possunt esse alij eius Coadiutores Diaconi, sed nequaquam Clerici.

Interroget postea eum, prout supra in Visitatione Archidiaconi, si est Presbyter, prout supra in verbo Sacerdotes. Si est Diaconus, pro vt supra in verbo Diaconi.

Deinde interroget, an bona Sacristiæ per inuentarium acceperit.

An cautionem dederit idoneam.

An omnia munda conseruet, & an diligens sit in ministerio suo.

An vllis Ecclesiæ ministris præsit, & quibus.

An Clericos, & Acolythos regat, & corrigat.

An male moratos, & perditis moribus præditos perferat.

An in Sacristia Laicos versari permittat.

An etiam mulieres.

An deambulationes tam in Sacristia, quam etiam in Ecclesia permittat fieri.

An pariter, risus, colloquia, tumultus, & similia.

An fores Ecclesiæ opportune claudi curet, & aperiri.

An aquam benedictam singulis sabbathis renouet, & mutet.

An Officia, & Missas opportune significare curet.

An curet obseruari ea, ad quæ Cappellani, Clerici, & alij ministri tenentur; &, si defecerint, Episcopo, vel Vicario notum faciat.

An Sacristia habeat tabellas omnes, vt supra notatas in verbo Tabellæ a in visitatione Sacristiæ.

a Sup. eo. c. 47

An in tabella Missarum ponatur, vbi, quæ & per quem sit Missa celebranda.

An in Ecclesia permittat eos celebrare, qui licentiam non habent.

An ornamenta sint omnia munda.

An male ordinata, & conscissa, vel diffuta.

An libenter præparet, & cum charitate ornamenta celebrantibus exteris, & aduenis.

An permittat aliquem celebrare ante auroram, vel post meridiem.

An studiose ornet Altaria.

An frequenter Altaris tobaleas mutet, & quando.

An diligenter custodiat Ecclesiam, & Sacristiam.

An in festiuitatibus maioribus, & Sancti Titularis Ecclesia ipsa paretur.

An Calices, Corporalia, Purificatoria, & alia decenter curet.

An curet luminaria, ceram, & oleum.

An paret hostias, vinum, aquam, & cereos, ad vsum rei sacræ, vt conuenit.

An omni suo conatu curet in Ecclesia deuotionem, & cultum augeri Diuinum.

An discedat à Sacristia, donec est tempus celebrandi Missas, & alia Diuina Officia.

An habeat socium in Sacristia.

An habitet, & dormiat de nocte prope Sacristiam, vel vbi.

Interroget, an sciat conferre Sacramenta, si illa conferenda nocte contigerit; & quomodo; sin minus, instruatur.

An sit aliquis in dignitate constitutus, vel Canonicus, vel quis, qui præsit Sacristiæ, & videat sæpe vinum, an sit bonum, vel hostiæ an sint recentes, & bene purgatæ, & ornamenta an diffuta, an conscissa, & omnia alia, an sint munda, & nitida.

An sciat colores, quibus diuersis anni temporibus Sancta Ecclesia vtitur, vt dicant distincte, qui sint.

An in Sacristia sint ornamenta omnium prædictorum colorum.

Visitatio personalis Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, & Clericorum, remissiue. *Cap.* *LXXIX.*

VISITATIS ijs, dignitatem, vel officium aliquod habentibus in Ecclesia, ac Canonicis, & Mansionarijs, eo ordine, quo diximus, deuenire debet Visitator, ordine seruato eorum promotionis, (si fieri potest) ad visitationem aliorum sigillatim, & in eorum visitatione eundem seruare ordinem, quē tradidimus in visitatione Archidiaconi, mutatis mutandis; & quemlibet eorum interrogare; vt ibi dicitur: & praeterea addet etiam, quae sequuntur; interrogabitque,

An habeat beneficia, declaret quae, & omnia describat; videat litteras collationis, & cognoscat.

An sit Canonice institutus.

An habeat plura beneficia.

An sint sub eodem tecto, vel alia incompatibilia.

An illis deseruiat, vel non. quia ex causis praedictis condemnari debet ad restitutionē fructuum. quòd si dictae litterae, quas exhibuit, sint bonae, adnotentur in libro Visitationis, hoc modo, Ostendit litteras expeditas à Sanctissimo D.N. Anno N. sub die N. Si non habet litteras, & ipsa beneficia possideat, absque Canonica institutione, scribat in ijsdem Actis; Non ostendit, & similiter tenetur ad restitutionem fructuum. postea interroget,

An sciat recitare horas Canonicas, diurnas, & nocturnas, & si eas recitat quotidie. alias tenetur ad restitutionum fructuum vigore Concilij Lateranensis sub Leone [a] X. & const. fel. recor. Pij. V. [b]

Videat pariter, an Sacerdotes bene, & distincte legant.

An frequenter, vel raro, vel quando celebrent.

An sciant bene, & explicite celebrare, & an caerimonias Missae teneant, vt in rubricis noui Missalis adnotantur.

Interrogentur omnes sacros ordines habentes super doctrinam Sacramentorum Sanctae Romanae Ecclesiae, quae ad singula interrogata distincte, & explicite respondere teneantur.

a Sess. 9. §. statuimus.
b Incipien. ..n. expresse

Quod si bene responderint, scribat, Bene respondit. Sin minus, Competenter respondit.

Quod si omnia penitus ignorauit, scribat, Ignorauit, vel, Penitus omnia ignorauit, vel ipsius responsionem ad verbum scribat, ac notet.

Interrogētur pariter omnes Clerici super doctrinam Christianam, & scribat eorum responsiones: prout supra.

Postea ab omnibus indifferenter perquiret,

An habeant libros dignitati, officio, & ordini suo congruentes, & quos. dicant, & ostendant. & Visitator in capite libri cuuslibet sua manu propria nomen, & cognomen domini, cuius liber, erit, apponat: quod faciat etiam similiter in Missalibus, & Breuiarijs.

An habeant Constitutiones Prouinciales, vel Diœcesanas Synodos.

An habeant vestes sacras, superpellicium non conscissum, nec sordidum.

An incedant in habitu, & tonsura. Et omnia scribat, prout inuenerit.

Notandum etiam, quod Sacerdotes præter prædicta scire, & habere debent ea omnia, quæ notauimus: super quibus interrogandi

a Sup.eo.c. sunt, vt in verbo Cappellani, & Sacerdotes [a] celebrantes.

Interroget etiam Diaconos, & Subdiaconos, prout supra in verbo

b Sup. Diaconi, [b] & Subdiaconi notatum est. Videatque,

An habeant litteras ordinum. si non habent, detur terminus, vt saltem per testes doceant; alias suspendantur.

Similiter etiam Clericos debet interrogare, prout supra in verbo

c Sup.eo.c. Clerici. [c]

Et, quos eorum aptos, & bene dispositos inuenerit, laudet eorum diligentiam, quia Virtus laudata crescit.

Quos vero desides, negligentes, & ignorantes, reperiet, arguat, increpet in omni patientia, & admoneat, vt filios, eisque præfigat terminum, vt discant, quæ scire teneantur, & apti fiant ad munus suum obeundum, &, quos perseuerantes in ignorantia inuenerit, & obstinatos, in fine Visitationis suspendat, & priuet, prout sibi de iure videbitur.

Quoniam huc vsque multa de Visitatione Ecclesiarum, & personali diximus, multaque adnotauimus, quibus opportuna sunt adhibenda remedia, postulat ordinis ratio, vt, quo pacto sint publicanda huiusmodi remedia, siue Decreta, demonstremus.

Decreta Visitationis Ecclesiarum, & Cappellarum, quomodo publicanda. *Cap. LXXX.*

POSTQVAM visitauerit Ecclesias, & Cappellas, eo ordine, quo docuimus, & Decreta, quæ necessaria uisa fuerint, interposuerit suis loco, & tempore, vt omnia debitæ excutioni demandentur, ne quisque i gnorantiæ clypeo se tutari possit, moneat in Ecclesia prius omnes, vt conueniant die N. festo. quibus sic congregatis, & ipso Visitatore sedente, in Choro, in sua Sede, ibidem præsentibus Assistentibus, & Clero, & Populo in vnum coacto, inter Missarum sollemnia, vel post, legantur Decreta in Visitationis serie interposita, per Notarium Visitationis, ex suggestu, ad hoc, vt omnibus, quæ prouisa, ac statuta fuerunt, innotescant, nec elapso termino in Decretis præfixo, se excusare possint, sed ea, prout decet, exequantur, prout supra late docuimus.

Decreta personalis Visitationis. *Cap. LXXXI.*

SIMILITER expleta Visitatione personali, diligenter Visitator videat, inspiciat diligenter, ac scrutetur omnia huius personalis Visitationis acta, prout scilicet singuli interrogati responderint in suis Visitationibus; &, prout necessarium esse, ac conducere iudicauerit, ipsos moneat, corrigat, & castiget, ac puniat, vel suspendat; vt iuri consonum fuerit; hoc modo.

D. N. ob eius notabilem ignorantiam ab Altaris ministerio remotus fuit.

D. N. ob eius in Sufficientiam fuit ſuſpenſus, quoad ſcierit ea, quæ ad ſuum ordinem exercendum. & ſic de ſingulis.

Quod ſi quem plura beneficia ſub eodem tecto tenentem inuenerit abſque Apoſtolica diſpenſatione; interponat decretum huiuſmodi.

D.N. inuentus eſt tenere, & poſſidere beneficium, ſeu capellam N. & aliud beneficium N. vel Ius patronatum intus, & ſub eodem tecto dictæ Eccleſiæ, quæ de iure abſque Canonica diſpenſatione teneri non poſſunt. Nos itaque, mitius cum eo agendo, aſſignauimus illi terminum duorum menſium peremproprie à publicatione præſentium numerandorum, infra quem obtinere debeat à Sancta Sede Apoſtolica, & huic Curiæ præſentare diſpenſationem obtentam. alias, termino prædicto elapſo, & non obtenta, & præſentata prædicta diſpenſatione, ex nunc, prout ex tunc, ipſo termino elapſo, prædictis omnibus beneficijs priuatus ſit, prout ex nunc, ſicut extunc, ipſis prædictis beneficijs priuatur, ita, vt termino prædicto elapſo. ſi de prædicta diſpenſatione non docuerit, poſſint dicta beneficia abſque alia declaratione alijs conferri.

D.N. Qui repertus concubinam, & filios habere, & in ipſo concubinatu incorrigibiliter perſeueraſſe, &c. extendat Viſitator decretum, prout ſibi videbitur, ſeruatis ſanctionibus Sacroſancti Concilij Tridentini, & Conſtitutionum Synodalium.[a]

[a] Seſſ. 14. c. 14. de refor.

Et ſic, prædicta methodo ſeruata, poteſt formare omnia alia decreta, ſeruatis ſeruandis, tum circa eos, qui incorrigibiles fuerint, concubinarijve, ſiue non recitantes horas Canonicas, & ijs ſimiles.

Et ſic per Viſitatorem decretis conſcriptis, & firmatis, omnes, & ſingulos monebit, vt die tali conueniant in Sacriſtia, vel in aula Reuerendiſſimi, vel in alio loco ſecreto, ne Laicis innoteſcant defectus, & imperfectiones Clericorum; ibique præſente ipſo Viſitatore, & ſedente, per Notarium legantur, & publicentur decreta Viſitationis perſonalis ipſis pœnitentibus, & audientibus.

Visitatio orationis Quadraginta horarum. Cap. LXXXII.

DEINDE interroget assistentes, & dignitates Ecclesiarum, ac Parochos, an, & quando, & quoties fiat oratio Quadraginta horarum.

Quod si ibi non sit in vsu, eam instituat, hortetur que Clerum, & populum, ac societates, quod ad æmulationem in ea frequenter se exerceant. Quomodo autem sit facienda, quæ ve regulæ sint seruandæ, videantur Acta Ecclesiæ Mediolanensis sub hoc verbo. Præterea, quæ in calce hic ponentur. Quod si fiat, interroget,

An delicentia, & a quo facultas fiat.

An cum deuotione, & an sit Præfectus in tali opere, vt omnia ordinate fiant, & ad Diuini cultus dignitatem dirigantur.

An decenter, quot luminaribus, & expensis quorum.

Quas orationes faciant, & quis modus orandi.

Quomodo alijs subeuntibus locum cedant.

An hora prorogetur.

An de nocte fores claudantur.

An diuisis maribus à fæminis oretur.

An fæminæ de nocte. Nequaquam sed de die.

An cum deuotione, & processione portetur Sanctissimum Sacramentum ad locum deputatum.

An locus decenter ornatus sit, & aptus ad tales orationes.

Regula

Regulæ quomodo fieri debet oratio Quadraginta horarum, & quare sub hoc numero. Cap. LXXXIII.

SANCTOS Patres nostros legimus varijs modis orare solitos fuisse: sed semper valde laudata fuit, ac commendata oratio communis, & multorum. ad quod confirmandum varia exempla per eos adducuntur: quæ quoniam apud eos passim legi, ac videri possunt, prætermittam, contentus hoc vnū tamen adduxisse. nam sæpe vsu euenire solet, vt Dominus temporalis, vnius intuitu, ac precibus, nolit aliquam concedere gratiam; sed, postquam viderit totam ciuitatem acclamantem, seque enixius rogantem, flectitur tandem, nec potest denegare, quin concedat, quod tantorum precibus, ac supplicatione petitur. ita misericors, ac pius Deus, licet omnibus eum inuocantibus semper præsto sit, tamen multorum precibus, ac orationibus facilius eius gratiam impetrari censendum est. Scriptum est enim, Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi in medio eorum esse Deum; & alibi dicitur, Multum valere orationem iusti assiduam. Et, quia hic numerus quadragenarius sacratus est, & valde commendatus in paginis veteris, & noui Testamenti, & Deus omnipotens per ipsum multa signa nonstrauit, propterea sub hoc dierum numero potissimum hāc orationē faciendam à sanctis Patribus institutum est. nam 40. [a] Pluit Deus aquas diluuij. post 40. [b] dies Noe aperuit arcam. 40. [c] diebus Moyses fuit supra montem Synai, vt legem Domini mereretur accipere. Per 40. [d] mansiones Populus Israel venit in terram promissionis. 40. [e] annis dictus populus manna cibatus fuit à Deo in deserto. 40. [f] diebus ieiunauit Moyses, & [g] totidem Helias. 40. [h] diebus pœnitentiam fecerunt Niniuitæ. 40. diebus dormiuit Ezechiel super latus suum dexterum. 40. annis desolatus fuit Aegyptus. 40. mensibus prædicauit Dominus noster Iesus Christus in hoc mundo. 40. [i] diebus ieiunauit in deserto. Quadraginta horis Sanctissimum eius corpus fuit in Sepulchro. 40. [k] diebus in hoc mundo post Resurrectionem suam.

a Genes. c. 7. b Genes. c. 8. c Exod. c. 34. d Numer. c. 33. e Exod. c. 16. f Exod. c. 34. g Reg. 3. c. 19. h Ioan. c. 3. i Matth. c. 4. k Act. c. 1.

Et, licet omnibus, & cuilibet prædictorum actuum huius orationis series posset applicari, nihilominus Patres sancti Primitiuæ Ec-

clesiæ prædictis quidem omnibus aptauerunt, sed præcipue 40. horis, quibus Corpus S. D.N.Iesu Christi fuit in sepulchro.& ideo hæc oratio debet fundari super passionem eius; quæ, vt pie ac sancte à Christi fidelibus fieri possit, has regulas subtexuimus in ea seruanda.:

In primas, cum hæc oratio erit facienda, debet iudicari, & publicari aliquot diebus ante, vt omnes se ad eam præparare possint.

Debet præparari locus ornatus, obscurus, ad modum Sepulchri D.N.Iesu Christi, prout feria V. in Cœna Domini construere consueuit Ecclesia.

Non adhibeantur ad illius ornatum panni lasciui, & picturæ inhonestæ, sed deuotæ.

Sint ad minus 13.lampades ardentes & candelæ mediocris magnitudinis, iuxta facultatem locorum, vel totidem, vel ad minus sex.

Sint Ministri, & custodes, qui illas subministrent, & custodiant.

Sanctissimum Sacramentum cum processione deuote portetur cum luminaribus, & ibi supra Altare collocetur in Tabernaculo ostensorio, vt ab orantibus videatur, superposito velo sericeo, & deaurato.

Homines orent, diurno, & nocturno tempore, sed feminę nunquam nocte sed de die tantum, & separatim a maribus.

Sit Pręfectus huic sancto operi, qui per aliquot dies antea distribuat horas quadraginta viris & feminis, qui sunt veluti duces, & ante signani aliorum.

Nunquam cesset oratio, sed continua sit.

Pręfectus constituat Sacerdotes, vel Clericos, qui ibidem semper in Ecclesia assistant, tenentes supra tabulam horam a renariam, & campanulam, qua finita detur signum cum campanula.

Primus, siue dux illorum, qui orauerunt, exeat primo capite detecto cum Crucifixo in manibus eleuato, & omnes bini sequantur, & ex loco orationis per Ecclesiam processionaliter ad Altare maius accedant.

Ibidem genuflexi inueniãtur alij oraturi, & ibidem primus eorum, qui orauerunt, cum deuotione tradat Crucifixum Primo, siue Duci aliorum, qui ad orationem pergunt, qui eodem met ordine per Ecclesiam processionaliter ad Altare maius accedant, & deuote ingrediantur locum Oratorij.

Vbi commode id fieri potest, debet quidam Theologus, vel Parochus in principio orationis genuflexus capite detecto ad modum exhortationis proponere aliquid ex passione D.N. Iesu Christi meditandũ,& pro quibus orandũ docere,& pręcipue pro summo Romano Pôt. pro Rege, & Principibus Christianis, pro Prælato eius Ciuitatis, & pro oĩbus alijs Prȩlatis S.Eccl. pro omni Clero,& Populo, pro virginibus,

 & viduis,

& viduis, & pro omnibus alijs, & in vniuersum pro omni statu Sanctæ Ecclesiæ, & Christianorum; eisque insinuabit, si quid à Præfecto mandatum fuerit.

Finita qualibet hora, post pulsationem campanulæ, cum campana maiore Ecclesię detur signum vnum in prima hora, duo in secunda, & sic in reliquis, vsque ad quadraginta horas.

Moneantur orantes, vt, antequàm ad orandum intrent, confiteantur peccata sua; qui si communionem quoque sumpserint, melius erit, & facilius exaudientur eorum orationes.

Oratióne durante de nocte, Ecclesiæ fores claudantur, & aperiantur pulsantibus.

Circa Laicos quomodo procedendum remissiue. Cap. LXXXIV.

QVONIAM Visitator in Clericis visitandis, multa eos de Laicorum vita, & moribus interrogare debet, vt supra docuimus, facileque eueniet, vt ex eorum responsionibus Visitator colligat, multaque emendet, ne hac reformatione indigeant in Populo, cumque insuper Curati, & Parochi teneantur Visitatori nota facere publica Laicorum crimina, quæ corrigere, punire, ac multare ad forum Ecclesiasticum pertinet, de quibus etiam Visitator inibi à senioribus viris, & timore Dei plenis perquirere debet, eos hortando, vt ad Omnipotentis Dei gloriam, Populi reformationem, & salutem animarum, ad ipsum perferant; si quod sciant enorme crimen, aut publicum ibi vigere, ad eorum pœnam, ac multam debet Visitator, perfecta Visitatione, procedere. Quomodo autem hæc facienda sint, & quomodo contra ipsos sit agendum, dicemus infra, suo [a] loco, cum de visitatione Diœcesis agemus. quæ omnia huic loco accōmodari possunt. quæ etiam, quæcunque hic dicta sunt de visitatione Ciuitatis, inseruient visitationi Diœcesis peragendæ, demptis aliquibus, quæ sunt Ecclesiarum Cathedralium, Canonicorumque, & officialium, & ciuitatis præcipua, & particularia, de quibus à nobis supra sigillatim pertractatum est. Sed, ne hanc partem totam in visitatione Ciuitatis aut neglexisse, aut per ignorantiam, socordiam ve omisisse

[a] Part. 2. c. 10. & seq. & c. 14

omisisse videamur, nonnulla hic apposuimus, quæ per Visitatorem præstanda erunt, ad vitam, ac mores Populi corrigendos, ac reformandos, quæ inutilia fore non existimamus.

Quæ pertinent ad mores Populi corrigendos. Cap. LXXXV.

PRIMO videat, an Parochus habet librum animarum populi, & an distinctè compositum, & digestum per Alphabetum exhibeat.

An in ipso sint notati, & descripti, qui illo anno confessi fuerunt, & communicati, & qui neutrum præstiterunt.

Si quos non inuenerit satisfecisse præcepto Sanctæ Ecclesiæ, corrigat, & pœnitentiam eis salutarem iniungat, contumaces excommunicet, corrigat, & castiget, prout animarum saluti expedire videbitur.

Videat posta, (referente Parocho, & viris probatis tum Clericis, tum Laicis locorum, vel Parochiæ) an sint abusus particulares inter Laicos: videlicet.

An aliqua festa ex præcepto Ecclesiæ sanctificanda violauerint, & quæ. tum, an consueuerint festa violare.

Animaduertant, an dicant festa violare non esse peccatum, quia sapit hæresim.

An sint aliqui blasphemi, & qui.

An aliqui, & qui sint concubinarij, & quanto tempore perseuerauerint.

An sint adulteri, & incestuosi.

Qui nam cohabitent cum mulierbus suspectis.

Curet, & diligentiam adhibeat circa meretrices, & lenones, & circa confessiones eorum, & perquirat, an communicent, & quando, & quomodo; ne in damnationem accipiant Sacramentum.

Choreæ ne fiant die festo, & cum lasciuia.

Prohibeat, ne sint loca destinata, vbi aleatores se congregent.

Videat, an sint mariti, & vxores non cohabitantes simul, vel diffidentes.

An ſint fæneratores, & vſurarij, publici venefici, & incantatores, ac ſimiles.

An ſint aliqui ſuſpecti in fide, vel hæretici: & in hoc maximam diligentiam adhibeat.

An ſint aliqui excommunicati, & qua excommunicatione, an ſint contumaces in eius curia, & in diſciplina Eccleſiaſtica.

Prohibeat falſos quæſtuarios, ac ipſos puniat.

Confraternitates, Sodalitates, & Scholas Laicorum videat, viſitet, & prouideat, vt infra dicetur.

Præcedentiam ipſorum determinet.

Demum videat, an ſint in ciuitate, oppido, vel Parochia homines rixoſi, & an inter eos vigeant rixæ, inimicitiæ, & ſimultates; fures autem, & latrones, & huiuſmodi, & omnes facinoroſos homines hortetur, vt viam ſuam malam deſerant, à malo perpetrando declinent, & ad diſciplinam Chriſtianam aggregentur; ac cum omnibus agat, vt bonum Paſtorem, & Patrem ſpiritualem decet.

Viſitatio cum examine pro approbandis confeſſoribus. Cap. LXXXVI.

CLauium poteſtatem à Domino Ieſu in Eccleſia relictam fuiſſe ad ſoluenda peccatorum vincula, & ad fores Cæli reſerandas, nemo verus Chriſti ſectator dubitabit, ac ſanctum Pænitentiæ ſacramentum ab

Ioan. c. 20. eodem inſtitutum, [a] vt lapſis, & peccati labe infectis eſſet remedium, & ad abluendas peccati ſordes, & ad ſummi Dei comparandam gratiam. proptereaq. & ſancti Patres, & Theologi omnes communi conſenſu dixerunt, Sanctum Pęnitentię Sacramentum eſſe ſecundam poſt naufragium tabulam. ex quo facilè apparet, quanta ſit huius Sacramenti neceſſitas. proptereaq. non parua eſt adhibenda diligentia, vt dignè, ac congruè miniſtretur. ideoq. ab inſtituto noſtro non alienum eſſe duximus, huic Directorio inſerere praxim examinandi Confeſſores. in qua diligens, & exquiſita ratio ſeruari debet, vt infra docebimus. quod examen etiam à Viſitatore fieri poterit in viſitatione; ſed, quando extra viſitationem fiet à Prælato, vel eius Vicario, fieri debet præſentibus ibidem examinatoribus Synodalibus: prout Sacroſanctum

Conci-

Concilium Tridentinum [a] mandat. Et, quoniam totum hoc onus approbandi Confessores, eosq. ad audiendas pænitentium confessiones admittendi, examinatorum humeris incumbit, multa eos Visitator monebit, & hortabitur, vt hoc sibi iniunctum munus diligenter exequantur; ac omnia ad omnipotentis Dei gloriam, & honorem, atque ad animarum salutem dirigant.

[a] Sess. 24. c. 18. de reformat.

Conuocatis igitur examinatoribus omnibus, eos instruet, ac docebit, vt cognoscant, quanta sit commissi sibi muneris grauitas, quantum pondus eorum humeris incumbat: qui si negligenter, aut male, se vllo modo gesserint, Deo optimo primùm culpæ in eo munere admissæ exactam rationem se reddituros esse nouerint; postea verò hominibus, propter scandalum ignorantiæ eorum, quos approbauerint. Proptereaque eos monebit, hortabiturque, ne spe, ne ve metu, non prçmio, non personarum acceptione, nec aliquo affectu ducantur in eligendis ijs, qui pænitentium confessiones audire debent. nam, vbi affectus animi, ac perturbationes vigent, non facilè rectum, ac bonum dignoscitur.

Verùm, præposito sibi inprimis timore Dei, nequaquam, quem indignum norint, probent, aut, quem experimento, periculo de facto idoneum, dignumque compererint, ne reijciant; sed grauiter, maturè, prudenter, rectèque tam in probando, quam in reijciendo deliberent.

Et, priusquam examen incipiant, cum in vnum congregati fuerint, orationes & preces præscriptas [b] præmittant, ac Dei opem humiliter implorent, sine quo nouerint se nihil boni, nihil recti, vllo vnquam tempore posse facere, dicente Veritate: Sine me nihil potestis facere [c].

[b] sup. c. 56.

[c] Ioan. c. 15

Et sciant, quod quilibet ad confessiones audiendas admittendus, præter ea, quæ scire debeat, vti Clericus, Diaconus, Subdiaconus, & Sacerdos, vt supra notatum est suis locis [d], debet etiam interrogari, priusquam ad Confessarij onus approbetur, sigillatim de infrascriptis, super quibus benè respondere debet, aliàs non est approbandus.

[d] cap. supra c. 66. & 69.

Et primo de Sacramenti Pænitentiæ necessitate.

Quare institutum sit hoc Sacramentum, & à quo institutum.

Quæ huius Sacramenti materia }
Quæ forma } sit.
Qui illius effectus }
Qui minister }

Quæ conditiones in eo requirantur.

Quę regulę ad dignoscẽdũ, & distinguẽdũ peccatũ mortale à veniali

Quæ Pænitentię partes sint.

Quę

Quæ earum partium ratio.
Quid Contritio sit.
Quæ ad veram Contritionem sint necessaria.
Qui Contritionis fructus, & vtilitas.
Qua quisque ratione se ad Contritionem exercere possit.
Quæ signa sint veræ Contritionis.
Perquiratur item, quæ Confessionis, quæ par Pænitentiæ natura est, atque substantia.
An diligenter inquirere sciat, & peccatoris circumstantias, & peccati item.
Quæ mutent speciem peccati, & quæ in Confessione explicandæ sint.
Quæ restitutionem postulent, quæ radices, causæue restitutionis.
An dubios, suspectos ve contractus norit, aut saltem de ijs dubitationes & quæstiones instituere, inire ve faciat.
Quibus criminibus annexæ sint censuræ.
An item illarum peritiam, & vim teneat.
An casus, in quibus irregularitatis macula contrahitur.
An saltem in ijs omnibus, & alijs, quæ ad verum, perfectum ve huius Sacramenti Pænitentiæ ministrum pertinent, sciat dubitare, & nouerit consulere peritos, quomodo agendum sit id, quod in dubitationem adducit.
Qui item ritus, & sacræ cærimoniæ Confessionis.
Quæ condiciones ad Confessionem vere pænitentis necessariæ.
Qui ordo confitendi, quando quis statim confiteri debeat, quomodo.
Item confessionem iterare.
An sciat condiciones Pęnitentiæ.
De Satisfactione, quæ tertia pars Pænitentiæ est, quæratur.
Quæ Satisfactionis partes.
Qui Satisfactionis finis.
Qui fructus, quæ ve vtilitates Satisfactionis.
Quæ in Satisfactione requirantur.
Qualis, & quanta pænitentia pænitenti imponi debeat.
An salutares, & conuenientes satisfactiones pro grauitate criminũ, & penitentium facultate iniungere sciat.
An item ex Innocentij Tertij præscripto, more periti medici, sciat infundere vinum, & oleum vulneribus sauciati, ac quale debeat præbere remedium, aut consilium.
Dicat modum, quo vtitur examinando pænitentes.
An sciat inducere pænitentem ad contritionem, & quomodo.

An prę-

An pręterea Canones Pænitentiales recte teneat.

Quæ differentia sit Satisfactionum, & Pęnitentiarum. &c.

De Absolutione indagetur.

Quę verborum formula requiratur.

Quę preces, quę ve orationes pręterea adhibeantur.

Quis ordo seruandus in absoluendo, tam à peccatis, quam ab excommunicatione, suspensione ve.

De sigillo item Confessionis plura quęrantur; ac pręsertim, quę uis, & quanta sigilli.

Quæ sub illud cadunt.

An recte norit casus, & Sanctæ Sedis Apostolicę, & Ordinario reseruatos, & signanter in Bulla Cænę Domini.

Tandem, sit Confessor probatę, & exemplaris vitę, & doctrinę, bonorumque morum grauitate præditus, & ętate matura, maxime qui mulierum confessionem audit.

Visitatio cum examine pro approbandis Prædicatoribus. Cap. LXXXVII.

NON paruam quoque diligentiam, Visitatorem adhibere oportet, in visitandis, ac approbandis Prędicatoribus. sunt. n. veluti morum magistri, ac totius Christianę Disciplinæ duces, & præceptores: cum Populus, quę ex ipsis audierit, veluti oracula quædam, & prudentum responsa sibi imitanda, exequenda ve proponat. Qua propter diligenter animaduertendum erit à Visitatore, vt ij Prędicatores potissimum eligantur, qui in Vinea Domini operentur, errores tollant, ac bonum semen serant, ne ve iam satis seminibus zizania in serant. Conuocatis igitur ijs, quibus concionandi onus incumbit, ac adhibitis Examinatoribus, multa ab ijs perquiret, ac præsertim super ijs, quæ sequuntur, diligenter eos interrogabit, qui examinandi, ac approbandi Prædicatores. Ordo ab Episcopo etiam seruari poterit, cum pro Quadragesimæ, Aduentusue tempore, Prædicatores examinabit, ac præuio examine approbabit, ac prædicandi facultatem eis gratis, iuxta, Sacrosancti Concilij Tridentini decreta,[a] impartietur.

[a] Sess. 5. c. 2. §. regulares.

Primo

Primo interrogabit, an dogmata omnia, ac articulos a Sacro S. Trid. Conc. explicatos teneat, sciatque: super quibus sigillatim erit examinandus. Deinde,

An reliquos Theologiæ locos necessarios notos habeat.

Quos auctores potissimum sequatur in explicandis sacræ Scripturę locis; quem ex scholasticis præcipue familiarem habeat; tum, quem ex sanctis Patribus.

An sacros Bibiliorum libros sæpius cum glossa, vel alio interprete ita legerit, ac studiose euoluerit, vt locos inde prompte, & expedite in concionibus sumere possit.

An ex antecedentibus, consequentibusque verum sacræ Scripturæ sensum, & Euangelij elicere sciat. ac vno proposito exemplo fiat periculum.

An temere, & ad suam sententiam Scripturæ sanctæ sensum detorqueat: an tropologicos, morales ve sensus cum littera non cohærentes commentetur.

An in explicandis Parabolis, verum, germanumque sensum, iuxta sanctorum Patrum placita, sequatur, prætermissis ijs, quæ nihil ad rem faciunt.

An Apostolicas, Ecclesiasticasque traditiones, an sacrorum temporum, & rituum mysteria, tum an rerum in Ecclesia gestarum, Conciliorum pręsertim vniuersalium, cognitionem habeat.

An Sanctorum vitas, gesta, mores, actiones, historiasque teneat.

An summorum Pontificum Iura, & Constitutiones sciat. tum, an congruam saltem Iuris Canonici cognitionem habeat.

An in Casuum conscientiæ doctrina sit probe versatus.

An Mystica Theologię pręcepta, dogmataque probe norit, ad spiritualis vitæ instituta tradenda, ac sedandos animi affectus, ac homiminem interius reformandum.

An morum, ac Christianę disciplinę locos ordine collectos recte notos habeat.

Quibus locis vtatur ad commouendos varios affectus in animis auditorum; cum eos, aut ad Diuinum amorem, aut ad cęlestis Patrię desiderium, aut ad virtutum studium accendit, vel ad detestanda propria scelera, vel ad misericordiam, ac cęteras animi affectiones inducit.

An concionem recte, ac concinne disponere sciat.

An concionis ingressum recta ratione faciat, vt vitia, quæ in eo committi solent, fugiat, vitetque.

An claram, dilucidam, ac distinctam rationem faciat.

An bene pronunciet.

An aliquos

An aliquos gestus indecoros manibus, vel oris, ac corporis dispositione committat.

An denique totam concionem apte, decore, & concinne, ad rei propositæ rationem recte accommodare sciat. Ac multa alia insuper perquiret, quæ locus, tempus, ac occasio Visitatori subministrabunt, suggerentque.

Visitatio quorumcunque Regularium. Cap. LXXXVIII.

ET, vt hæc nostra praxis visitandi omnibus prosit, prout est omnibus necessaria, nos non pigebit aliqua interrogatoria summatim scribere, quæ valde Visitatotibus, & officialibus regularium deseruient. Cum munus, & officium Visitatoris (prout supra diximus) in eo potissimum consistere dignoscatur. Quod si quæ vigent in Monasterio scandala, & dedecora, vel peccata, radicitus euellant, vt omnes in eo existentes munda omnipotenti Deo conscientia deseruiant. Nec tamẽ ad specialem inquisitionem alicuius certæ personæ deuenire debet, nisi aliquod crimen, priusquam illud manifestetur, aut innotescat, vel pro sceleris euidentia, aut per delationem aliorum in Visitatione facienda clarescat.

Nihilominus Visitator exactissimam debet adhibere curam, vt mala detegantur propter scandalum, ad hoc, vt opportunis iuris remedijs curari possint. Atque ita Visitator ex officio in Monasterio, seu Conuentu inquirere debet, An in eo delicta vigeant, & succrescant. Interroget tamen in communi de omnibus.

Sed, antequam Visitationem Monasterij, seu Conuentus faciat, primo visitabit Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ, Ecclesiam in eius corpore, Cappellas, & Altaria, & Sacristiam: in quibus visitandis poterit vti methodo, prout supra docuimus c. 9. & sequentibus.

Cum postea Visitator voluerit visitare monachos, seu fratres, singulis fratribus, siue monachis, qui sunt de corpore Monasterii, siue Conuentus, quem visitat, ad sonum campanæ, ac loco, & more solito congregatis, sermonem faciat eis congruentem, negotiumque Visitationis proponat.

Q Singulisq.

Singulisque de capitulo mandet in virtute sanctę obedientię, & sub excommunicationis pœna, vt ipsi, omni mendacio remoto, veritatem dicant de ijs, quę ab ipso interrogati erunt sigillatim in secreto.

Ipsi quoque fratres teneantur veritatem dicere tam in ijs, de quibus ab ipso Visitatore interrogati fuerint, quam in alijs, quę contra Deum Omnipotentem, contra eius Diuina præcepta, & contra regulam eorum, sub qua militantur, quę etiam contra doctrinam Euangelicam sciuerint à monacho, vel fratre aliquo suisse commissa, & alia in detrimentum Diuini cultus Monasterij, & in candalum religionis.

Vt autem de omnibus in Visitatione perquirendis facilius elucescat, percunctetur Visitator ipse de omnibus Monacis, & fratribus illius Monasterij, in quo visitat; à tempore Capituli vsque tunc mutatis: quos etiam suo loco, & tempore de rebus illius Monasterij, & Conuentus tam in spiritualibus, quam in temporalibus examinare teneatur. Et, vt ad rem veniamus, postquam omnes congregatos fuerit allocutus, incipiat à minore, & à quo voluerit in secreto visitare, omnia describendo, Abbatem, Priorem, vel Guardianum in fine visitabit, ad hoc, vt per alios fratres intelligat, etiam vitam, & administrationem officialium.

Sanctißimi Sacramenti Eucharistiæ, & in Ecclesiis Sacristiæ visitatio fiat; vt supra diximus c. 9.

MONASTERII SEV CONVENTVS VISITATIO.

CAP. I.

PRIMO videat clauſtra, an ſint clauſa ex omni parte; ſi completa, munda, & commoda.

An portę ſint decentes, & clauſę teneantur, cum portinario.

An ibi bene verſetur à fratribus, & ab aliis.

An ibi mulieres verſentur. Caueant, niſi in proceſſionibus Roſarij, Conceptionis, & ſimilium.

An ibidem in Clauſtro ſint membra neceſſaria, vti Capitulum, & alia.

Dormitorium. *Cap. II.*

DEINDE visitet Dormitorium, per ordinem, hoc modo videlicet.

An scalæ sint commodæ, lucidę, & an egeant refectione.

An in dormitorio in nocte semper lumen adsit.

An quęlibet cella habeat ianuā cum sera, & claue.

An cęllæ possint aperiri communi claui à superiore, quoties ipsi placuerit.

An Monachi habeant in cellis capsas clausas.

An in cellis aliquid prohibitum, vt figurę lasciuæ, libri lasciui, an vo citharas, & huius generis instrumenta detineant.

An sine necessitate, & licentia paramenta, apparatus, & alia in cellis retineant prohibita.

An aliquid contra eorum regulas, sub quibus militantur.

An aliquid proprium in cellis habeant.

An in cellis aliquid deficiat necessarium pro fratribus.

An in cellis fratres detineant (vt decet) Imaginem Crucifixi, Beatissimæ Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorum.

Bibliotheca. *Cap. III.*

SI in Monasterio, seu Conuentu adsit Bibliotheca pro communi fratrum studio, illam visitet hoc modo:

An libri sint ad sufficientiam pro studio.

An habeant Indicem librorum ipsorum. si non est, mandet, vt fiat.

An ibi sint libri prohibiti, seu profani, vel lasciui.

An debite custodiantur.

Videat, ne à muribus comedantur.

An à puluere, & araneis excutiantur.

Infirmaria.

Infirmaria. Cap. IV.

PROSEQVENDO Visitationem ipsam, conuenit vt Infirmaria visitetur, vbi est, & vbi non est; quomodo fratres infirmi tractentur, & gubernentur. & videat,

An cellę aptę pro infirmis sint, humidę vel frigidæ.

An fenestræ ipsarum vitreis, vel tela cera linita occludantur, ad arcendum frigus, & ventum.

An ibi sint cubicula apta, & salubria pro infirmis.

An ibi sint lecti ad sufficientiam cum culcitris, linteolis, & debitis tegmentis.

An linteola, & puluinaria sæpius mutentur munda.

An ibi sint vasa, ad Infirmorum curam sufficientia, & necessaria.

An sint in loco, qui curam infirmorum habeant.

An pro curandis ægrotis conductus sit Medicus.

An siruppi, medicinæ, & reliqua ad Medicorum præceptum infirmis debitis temporibus ministrentur.

An cum charitate gubernentur, & ab omnibus fratribus visitentur.

An infirmorum cura habeatur, & omnia necessaria eis cum charitate ministrentur - & præcipue Sanctissimũ Sacramentum Eucharistię.

An agonizantes ab alijs fratribus adiuuentur ad bene moriendum.

Hospitium. Cap. V.

PROSEQVATVR Visitator Visitationem suam iam cœptam, & diligenter visitet Hospitium pro aduenis Fratribus, & alijs. Et videat primo,

An hospitium commodum sit.

An cellæ Hospitij habeant necessaria pro hospitandis hospitibus, & aduenis.

An ipsum Hospitium omnia habeat linteola necessaria.

An ipsũ Hospitiũ separatũ sit à dormitorio, & claustro Monasterij.

An

An omnibus hoſpitibus dent linteola linea munda, & alba, ad eorum vſum.

An ſit, qui curam habeat hoſpitum.

An cum charitate recipiantur, & tractentur.

An bene in ipſo ab Hoſpitibus verſetur.

Veſtiarium, ſiue Communitas. Cap. VI.

AN in eo ſint veſtes ad ſufficientiam pro vſu fratrum.

An ipſæ veſtes bene conſeruentur.

An indumenta vetera ibidem conſeruentur, & cuſtodiantur.

An omnia, quę ibidem conſeruentur, ſint communia.

Mandet Viſitator, vt omnia ſupra dicta cum inuentario aſſignationis alias iam factę Abbati, Priori, vel Guardiano conſeruentur; & ſic viſitentur,& ſucceſſoribus conſignentur;&, ſi non ſit inuentarium, mandet, vt fiat. & videat diligenter Viſitator, an deſit aliquid de aſſignatis. deficientia vero mandet fieri, & prouideri, & vetera, ſiue inutilia refici, & reſtaurari, mandato in ſcriptis facto.

Refectorium. Cap. VII.

AN Refectorium ſit commodum pro fratribus.

An ſint menſę ſufficientes, & ſedilia commoda.

An ſit locus pro lectione legenda.

An ſit locus pro lotione manuum cum mappis mundis.

An menſę habeat mantilia, oriſtergia ſufficientia, quę poſſint munda, & alba mutari.

An ſint cyathi, & vrceoli ad ſuggerendum vinum, & aquam, ad ſufficientiam, & mundi.

An omnia hęc bene in eorũ locis conſeruẽtur,& cõmode detineãtur.

Coquina. *Cap. VIII.*

AN commoda sit, & ne fumo sit affecta.
An habeat sua supellectilia necessaria.
Videat, quę desunt, & prouideat.
An ligna necessaria.
An coquus aptus, & mundus in suo exercitio.
An vasa coquinaria munda conseruentur, & sana.

Cellarium, Promptuarium, & Horreum. *Cap. IX.*

AN in Cellario sit vinum pro potu fratrum; & videat quantitatem, & qualitatem, & describat, & mandet prout sibi videbitur.

An locus sit aptus ad vinum, & dolia conseruanda.

An dolia, & vasa vinaria bene custodiantur.

An vinum inertia, & negligentia officialium sit corruptum. Prouideat, ne corrumpatur.

An in promptuario, siue caneua, vel vulgariter dicta dispensa, sint mantilia manus, & orislergia, mappę, & similia necessaria, & sufficientia pro mensa fratrum; & quod illa mutentur.

An munda ibidem, & in loco optimo conseruentur.

An ibi cyathi, vrceoli pro vino, & aqua, & similia sint sufficientia.
An istęc omnia munda conseruentur.

An in horreo sint frumenta sufficientia pro victu fratrum.

An bene, & optime ibi conseruentur.

An habeant notam qualitatis.

An bene ministretur, & dispensetur.

Videat, & sciat, quot modia sint, & an sint per annum sufficientia Monasterio, vel Conuentui.

Deinde

Deinde visitet omnia loca Monasterij, & videat ipsemet omnia sigillatim. Cap. X.

AN sint ibi omnia pro qualitate loci necessaria & requisita.

An sint portę falsæ, (vt dicitur) per quas possint monachi, vel fratres, vel aliæ personæ intrare, & exire. Prohibeat omnino, ne sint; sed mandet, vt claudantur.

His peractis, ipse Visitator procedat ad singulorum fratrum examen, & visitationem, requirendo prius, & inspiciendo in communi ab omnibus.

An superfluas, vel splendidas habeant vestes, contra eorum regulam; & sint vniformiter vestiti.

Visitatio particularis cuiuscunque. Cap. XI.

DEINDE Visitator ipse, in particulari, circa mores & vitam ipsorum, & cuiuslibet eorum, iuxta sub sequentium Interrogatoriorum continentiam interroget,

An Diuinū Officium deuote, & distincte, sine derisu, aut, iocis,& colloquio,& nō cursim celebretur.

An omnes diu noctuque attendant in Ecclesia ad Officium dicendum; & qui sunt qui non surgunt, & quare.

An, qui Officium omittunt in Ecclesia, dicant seorsum.

An Officium in Ecclesia aliquod omittatur, tam Diuinum, quam Beatę Virginis, & sanctorum, & fidelium defunctorum.

An Offi-

An Officium debitis horis dicatur.

An quotidie Missæ in Ecclesia celebrentur, & quot.

An sæpius communicent, & peccata sua confiteantur.

An mortui ordine debito, & cum officio, & orationibus ab Ecclesia statutis sepelliantur.

An deuote Missas celebrent.

An celebrauerint vnquã, vel sciant aliquem celebrasse duas Missas, vel absque paramentis requisitis, vel non ieiunum, vel illotis manibus, vel non confessum, vel non dicto Officio.

An aliquam negligentiam, vel malitiam commiserint, seu negligentia, vel malitia aliquid omiserint in Missa.

An celebrauit coram excommunicatis scienter.

An in Ecclesia solitis, & consuetis cærimonijs vtantur.

An ipsorum aliquis excommunicatus, vel interdictus celebrauit.

An scienter dederit Eucharistiam alicui excommunicato.

An celebrauit in Altari non consecrato, vel cum Tabula non consecrata, vel totaliter fracta, vel in Calice non consecrato, & paramentis non benedictis.

An sciant Officium disponere, cantare, & legere, &c.

Quam ætatẽ habent ordinati, Diaconi, & Subdiaconi, & Sacerdotes.

Quandiu est, quod sunt ordinati.

A quo Episcopo sunt ordinati.

A quo licentiam habuerint ordines suscipiendi.

An ante legitimam ætatem, vel ab Episcopo excommunicato, vel interdicto fuerunt ordinati.

An in Monasterio sint confessores deputati, & quot, & qui sint illi; & de ipsis inquiratur, an sciant audire Confessiones, & quem ordinem seruant in eis audiendis; & dando pænitentiam, an sciant discernere inter peccatum mortale, & veniale; & quot sint Peccata mortalia, Præcepta Legis, Articuli Fidei, Sacramenta Ecclesiæ, Opera Misericordiæ, &c.

An omnes Breuiarium habeant.

An in Ecclesia pulsetur quotidie campana ad horas Canonicas dicendum, & Salutationem angelicam, de sero, & mane.

Quot item sint Clerici, & qui.

Quot item sint Conuersi.

Quot etiam fuerunt in præterito, & qui.

An ad Monasterium cum mandato fuerint transmissi.

An, mandato assignato, recto tramite ad Monasteriũ se trãstulerint.

An aliqui a Monasterio discesserint, seu mutati fuerint, & vbi in præsenti commorentur.

An Monaci omnes ipsius Monasterij sint professi regulam, sub qua militant.

An aliqui de nouo professi fuerint.

An aliqui de nouo ad congregationem sint recepti, & qui, & à quos & de eorum ætate, sufficientia, & qualitatibus,

An nouitij similiter, & professi suum officium faciant.

An in Monasterio sit nouitiorum magister, & qui.

An nouitij regantur, & custodiantur in Dei timore, & regulæ obseruantia.

An cæteri fratres secundum regulam viuant.

An seruent silentium suo loco, & tempore.

An semper, & simul in Refectorio comedant, & cum lectione.

An omnes in dormitorio dormiant.

An bene, & semper gestent Monachalem habitum.

An obseruent ieiunia secundum Canones, & regularia instituta.

An ibi adsit aliquis vagabundus.

An in Monasterio fiant aliqua indebite, & contra regulam, sub qua militant.

An ibi fiant capitula frequenter; & quid in eis agatur,

An in mensa, vel dormitorio, vel vestitu, fit aliqua differentia, & acceptio inter eos.

An sit satisfactum monacis, vel fratribus de pannis debitis, & tempore debito.

An portæ Monasterij, seu Conuentus, & Ecclesiæ, debitis horis claudantur, & aperiantur.

An semel in mense cellæ visitentur ab Abbate, Priore, vel Guardiano.

An aliqui portent inter se odium, & qui.

An sint aliqui proprietarij.

An Abbas, Prior, vel Guardianus bene tractet suos subditos opere, & sermone.

An subditi debitum obsequium, & obedientiam præstent suo Superiori.

An aliqui faciant sortilegia, vel incantationes.

An aliqui male sentiant de fide.

An fama volet, & vox contra aliquem de incontinentia, furto, praua conuersatione, inhonesta, ac turpi vita.

An omnes incedant cum decenti habitu, & tonsura sociati.

An personæ aliquæ suspectæ, vel contra honestatem religionis, Monasterium, seu Conuentum ingrediantur.

An sciant aliquem esse excommunicatum.

An aliquis

An aliquis eorum exerceat negotia sæcularia, vel mercaturam, vel vsuras, & alios contractus illicitos, vel exigat vectigalia, seu alia onera sæcularia.

An ibi sint aleatores, vel alicuius ludi prohibiti lusores.

An mechanicis artibus incumbant.

An aliquis soleat se vino, vel crapula ingurgitare.

An aliquis sit impudicus re, & verbis, vel consuetudinem habeat cum impudicis personis, vel cum scurris, grassatoribus, & his similibus.

An sint aliqui ex ipsis blasphemi, vel conspiratores.

An in Monasterio excipiantur banniti.

An admittantur, vel sint admissi aliqui conuersi, vel monaci, seu fratres, per simoniam, vel aliqua fiant, vel concedantur.

An aliquis sit concubinarius, vel habeat filios illegitimos.

An aliquis eorum frequentet Monasteria monialium.

An aliquis sit rixosus, vel contentiosus.

An aliquis sit contemptor regulæ, & institutorum nostrorum.

An in locis, vbi studia retinentur, sint studentes in numero sufficienti, an sint in lectionibus assidui, an sint nimis elati, vel superbi, an in horis, quibus tenentur, Officium, & Ecclesiam frequententur; an sit in Monasterio, seu Conuentu, Lector Catholicus, qui eis lectiones exponat, binas saltem singulis diebus, aut etiam ternas; & an sæpius in disputationibus cum studentibus se exerceat; & an monacis, seu fratribus, qui studentes non sunt, exponantur Casus conscientiæ, regulæ, & Patrum Congregationis,

An Prælatus vitam, & conuersationem honestam agat,

An, quæ ad obseruationem ordinis, & religionis pertinent, diligenter persequatur, & in exequenda regula, & statutis ordinis feruens conspiciatur.

An eandem regulam ad Christianam pietatem, & æquitatem pro ratione personarum, & aliarum circumstantiarum moderetur, vt semper primatum obtineat fraterna charitas, & magis spectetur in omni opere pietas, quam exercitatio corporalis.

Num sæpe ex Monasterio discedens alio proficiscatur, & extra illud habitationem suam constituat, vel diu commoretur.

An pacem, tranquillitatem, & concordiam inter omnes sibi subiectos nutriat, & conseruet.

An fratres ad studia sacrarum litterarum, & meditationes inuitet.

An communiter conuiuant cum fratribus, seu monacis in mensa communi.

Num superfluos, & vanos faciat sumptus.

An familiam superfluam, vel equos ad fastum, & pompam Principum more nutriat.

An sua negligentia fratres, vel monaci vitam laxiorem ducant.

An sæpius, quam expediat, exeundi monacis, vel fratribus licentiam concedat.

An vitia intrepide, & amice corrigat. sine personarum delectu.

An instrumenta, & iura, & priuilegia conseruet.

Quot, & quæ officia sint in Monasterio, & qui sint officiales, & de ipsorum sufficientia, condicionibus, vita, & moribus, & conuersatione.

An sint officiales omnes secundum cōstitutiones, & reformationes.

An Monasterium, seu Conuentus magno ære alieno sit obstrictum & cui, vel quibus, in qua summa; & de causis eorundum debitorum.

An aliqua bona Monasterij, seu conuentus, & Ecclesiæ, seu etiam Sacristiæ, mobilia, vel immobilia, vel sese mouentia sint pignorata, vel alienata, & cui, & pro quanto, & à quibus, & qua de causa.

An locationes domorum, terrarum &c. fiant fideliter, sine fraude, & damno Ecclesiæ.

An Abbas, Prior, vel Guardianus manuteneat, & conseruet bene Monasterij, seu Conuentus.

An studeat processiones fieri, vt decet.

An Abbas, Prior, vel Guardianus bene defendat iura Monasterij, seu Conuentus.

An prouentus conuertatur in vsum, & necessitates Monasterij, seu Conuentus, & vtilitatem monacorum, vel fratrum.

Ad quam summam ascendant prouentus Monasterii, seu Conuētus

Quot personæ possunt ex illis ali, si recte administrentur.

An eleemosynę iuxta Monasteri, seu Conuentus facultatem pauperibus erogentur.

An maior numerus monacorum, vel fratrum posset esse, & commode viuere in Monasterio, seu Conuentu, secundum facultates.

An in aliquo anno supersint aliqui redditus, & quid fiat de illis.

An aliqua cognoscant reformanda, & corrigenda esse in temporalibus pro conseruatione bonorum, & vtilitate Monasterij, seu Conuentus.

Post hæc inspiciant libros computorum tam in introitu, quam in exitu, earumque depositiones diligenter examinent, & attendant, an deficiant in introitu, & an superfluæ sint in exitu.

Postquā Visitator in visitatione secreta singulorum audierit eorum depositiones, & scripta viderit, & bene viderit, & considerauerit pro imponendis singulis pænitentijs; si sibi videbitur, & placuerit,

seruare

seruare poterit methodum per nos supra traditam,[a] vel secundum eorum constitutiones, & consuetudines, & ex dictis fratrum, vel monacorum audiet vitam, & bonum regimen, vel malum superiorum, vel officialium Monasterij, & Conuentus; vt possit Canonice prouidere.

a c.81.

Animaduertat etiam Visitator, quod, si monaci, vel fratres, sic & etiam Moniales habuerint Ecclesiam aliquam curatam, tenentur curatum, siue regularem, siue sęcularem pręsentare Episcopo, in cuius Diœcesi Ecclesia fuerit: qui antequam instituatur, debet ab Episcopo examinari, & institui, à quo etiam, si regularis fuerit, poterit corrigi, visitari, & puniri, tanquam Sedis Apostolicæ delegato, iuxta decreta Sacrosancti[b] Concilij Tridētini.in quibus casibus dicta decreta sunt seruanda: &, quando Episcopus dictos Parochos regulares visitare voluerit, ipsos interroget, prout supra docuimus in visitatione Archipresbyteri,[c] vel Parochi.

b Seff.7.c.14 & seff.25.c.11

c c.27.

Visitatio Monasterij Sancti monialium. *Cap. LXXXIX.*

VBI maius vertitur periculum,[d] ibi cautius est agendum. & quid charius, & acceptius Deo esse potest, quam virginitas, eo magis, quando cum humilitate annexa est? & propterea Sancta Mater Ecclesia virginitatem cum humilitate admiratur: & quotidie in Ecclesia legitur de beata Virgine, Quia respexit humilitatem ancillę[e] suæ.Spōsæ.n.Iesu Christi Domini nostri sunt, quæ sponsum suum sequuntur, quocunque ierit, cum hymnis, laudibus maximis, & canticis. Ideo Episcopus cum maxima cautela agere debet in hac Sancta Visitatione sponsarum Christi:& diligenti perscrutatione inquirendum est, an quid inductum sit in earum disciplinam,quod non pium,& Sacrosanctū videatur,& dicatur,& sit,cum Deo vero,& nō hominibus desponsatæ sint;& ideo nihil eis proponi, & dici debet, nisi quomodo Deo earum sponso placere possint.

d c. vbi de lect. lib. 66.

e Cant. Beat. Virg. Mariæ.

Primum Visitator animaduertat, & diligenter videat clausuram Monasterij,curetq.vt sit iuxta decreta Sacrosf. C. T.etiā si Monasteria

sint

ſint exempta etiam regularium. nam quoad clauſuram ſunt ſubdita
·25.c.5 Ordinarijs locorum virtute decretorum dicti Sacroſancti Concilij Tridentini,tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatis.Mandetque,quod nemini liceat Moniales alloqui abſque licentia Epiſcopi, vel eius Vicarij in ſcriptis obtenta, curetque, quando extranei, citra patrem, matrem,fratres, & ſorores,illas alloquantur, vt ſit cum præſentia Confeſſoris,ſiue Cappellani, ab extra, & intus cum præſentia auſcultatricis; prout honorifice, & bene hoc obſeruari facimus in noſtro Monaſterio Andrienſi.

Deinde Viſitationem proſequendo, ſi neceſſarium eſſe iudicauerit; conferat ſe ad Eccleſiam vnà cum collegis, procuratoribus, Confeſſore Monaſterij, & Notario; & facta oratione more ſolito, celebret ipſe Viſitator, vel Miſſam audiat; poſtea viſitet primum Eccleſiam Monaſterij, & Cappellas ipſius, vt ſupra dictum eſt in viſitatione
b cap. Eccleſiarum [b]. In quo animaduertat,ne Moniales Sanctiſſimum Sacramentum Euchariſtiæ in choro ſeruent,vbi Diuinis Officijs vacant, ſed in Eccleſia ſuper Altare maius: quod etiam viſitabit, prout ſupra di-
c cap. ctum [c] eſt.

d cap. Sacriſtia, ſi eſt in Eccleſia, pariter & paramenta Eccleſiæ,eo ordine, quo ſupra [d] docuimus, erunt viſitanda. Si autem Sacriſtia eſt intra ſepta, & clauſuram Monaſterij, ipſam viſitabit,quando clauſuram ingreſſus fuerit.

Deinde,Eccleſiæ viſitatione peracta, cùm ſe viſitationi Monaſterij, Abbatiſſæ, & Monialium accinget, Monaſterij clauſuram intrabit ipſe Viſitator, & ſecum ducet duos coaſſumptos ſeniores, & probatiſſimæ vitę, & earundem Monialium Confeſſorem, & Notarium, &, quanto citius poterit, ſe expediat, nec ibi diutius commorabitur.

Cum verò clauſura ipſa aperta fuerit in ingreſſu Viſitatoris, intus ianuam ibi inueniet Abbatiſſam, & Moniales, quæ reuerenter ipſum recipient, cum reuerentia, capitis inclinatione; & poſtea Crucem præcedentem ſecundum eorum gradus, ipſæ ſubſequentes, proceſſionaliter Viſitatorem deducunt in dormitorio earum, vel refectorio; vbi commodius poterunt permanere,cantando, vel legendo hymnũ, Veni creator ſpiritus.

Ibidem, ſi Altare, & Imago Crucifixi, vel aliorum Sanctorum in capite dormitorij fuerint, facta oratione, audita Abbatiſſa, & omnibus, quibus Monaſterium eget, incipiet cum omni celeritate viſitare Monaſterium, & omnia eius membra; prout ſupra docuimus in viſitatione regularium, cap.88.

Atque, cùm primum Viſitator membra omnia Monaſterij viſitauerit, Abbatiſſa det illico indicem, ſeu notam omnium Monialium, in

qua

qua ſcribantur, ac notentur diligenter nomina, cognomina, & ætates omnium, ac quę profeſſæ, quæ ve non profeſſæ fuerint; quin etiam aliarum virginum, quæ ibidem ſunt pro earum ſeruitio, notam ſibi exhibendam ab eadem Abbatiſſa curabit Viſitator.

Det etiam Abbatiſſa notam Viſitatori aliquarum ſororum inſignis virtutis, vel pręrogatiuę in Monaſterio, vt eas debito honore afficere poſſit, ac earum exemplo reliquas ad virtutem inflammare; delicta quoque, & crimina, ſi qua ibi vigent, inſinuet, ac detegat; & tandem omnium bonorum, vel malorum morum, qui ibidem obſeruantur, eum certiorem faciat; vt ſingulis opportuna remedia adhibere poſſit.

Interroget Abbatiſſam, an habeat extra Monaſterium aliquas conuerſas, vt vacent pro ſeruitijs, vel quæſtuationibus Monialium, & det notam illarum.

Det etiam notam Presbyterorum, virorum, & officialium, qui dicto Monaſterio ab extra inſeruiunt, & eorum, qui curá habeant clauſurę, Confeſſariorum, Cappellanorum, Medicorum, & ſimilium; quos omnes videat, ac curet Viſitator, vt viri boni ſint, & vitę integritate, & morum ſuauitate cæteris antecellant.

Videat etiam, quibus ex cauſis, & quando liceat eis ingredi ſepta Monaſterij, iuxta decreta Sacroſancti Concilij Trident. ſeſſ. 25. c. prę-allegato, & per totam ſeſſ.

Perquirat, quomodo, & quo ordine puellas admittat, & an habeat ſtatuta, & conſtitutiones particulares ipſius Monaſterij, quas ſibi exhibendas curabit; videbitque diligenter, an ſint ſanctę, & iuſtę, & ſecundum decreta Patrum.

Videat etiam Viſitator, & perquirat, an Moniales e Monaſterio exeant, vel exire cupiant; & in hoc obſeruentur Conſtitutiones felic. recordation. Pij V. & Gregorij xiij.

Perquirat, an obſeruetur regula, ſub qua militant.

An viuant in communi, & in vna menſa. quod fieri, & obſeruari præcipiat.

An omnes Moniales in vno dormitorio dormiant, an ſolæ; nec permittat duas, aut plures ſimul in eodem lectulo permanere, ſed ſeparatim ſingulas in ſuo lectulo quieſcere iubeat, & in vno, eodemque dormitorio, lampadibus ſemper accenſis de nocte, vel ſaltem vna non deficiat.

An ſit Infirmaria, & qualis debeat eſſe. Videat ſupra in Viſitatione regularium.

An ſit locus nouitiarum ſeparatus à profeſſis. ſi non ſit, iubeat fieri.

Quæ ſint inter eas rixoſæ, & inobedientes.

An

An sciant bene legere, & recitare horas Canonicas.
Si die, vel nocte communi orationi mentali vacent.
An bene in Choro versentur.
An commode ibi maneant, & an habeant libros necessarios.
Quot, & quæ sint professæ, & velatæ.
Et quę sunt habẽtes debitam ętatem, videlicet professionis 16. annorum, & velationis 25. quæ aptę, & idoneæ sunt, profiteantur. & velentur.
a Sess. 25. c. 15. An in professione facienda obseruentur decreta Sacrosancti Concilij Tridentini, & eorum constitutiones.
An in Monasterio sit carcer pro criminibus sororum multandis. si non sit, fiat.
An Monasterium habeat omnia membra, & requisita, & commoda. & super hoc bene aduertat.
An sæpe confiteantur, & sumant Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ.
An sint in Monasterio sorores, quæ habeant curam Rotæ, Portæ, Chori, Sacristiæ, & similium. si non sint, curet Visitator, vt omnino instituantur.
An sint aliqui, qui habeant facultatem a Sancta Sede Apostolica ingrediendi Monasterium. exhibeant. Si habent, admittant: cæteris omnibus prohibeat, necessitate excepta.
Quæ dos soluatur à Moniali ingrediente Monasterium.
b Sess. 25. ca. 17. An, priusquam puellæ ingrediantur, exploretur earum voluntas ab Episcopo, vel Generali Vicario, iuxta decreta Sacrosancti [b] Concilij Tridentini.
An pecunia dotis bene applicatur in beneficium Monasterij, & tuto seruetur, vel erogetur.
Det Abbatissa inuentarium bonorum omnium, & actionum, rerum mobilium, & stabilium ipsius Monasterij.
Videat, an bene census, siue introitus ministretur.
An fideliter, & cum integritate a Procuratoribus tractetur.
An reddant Procuratores, & Rectores quolibet anno rationem administrationis suæ. si non reddant, compellantur ad id præstandum.
An habeat alias portas extra ordinariam. mandet, vt claudantur lapidibus, & cæmentis, nec fenestellam aliquam permittat apertam.
An sit in Monasterio ludi magistra, seu scholæ pręfecta, quæ Latine in rudimentis Gramatices. instituat iuniores virgines, & an educat eas ad pietatem, & religionem, & quæ nam rudimenta tradat, & quos libellos pios rudioribus virginibus perlegat, & exponat.

An etiam

An etiam in Vigilijs dierum festorum, & in ipsis diebus festis exponat suis virginibus hymnos, sequentiam Epistolam, & Euangelium Dei, & an ad literam saltem sciat exponere Psalterium.

Quibus libellis vel ad proficiendum in spiritu, vel ad precandum Deum virgines vtantur, qui sunt inspiciendi simul cum libris, quibus vtuntur in Diuinis Officijs.

An habeant concionatorem aliquem, virum grauem, Catholicum, à quo audiant verbum Dei in diebus saltem festis.

Et an idem, vel alius non minori grauitate, integritate, & prudentia audiat eorum Confessiones.

An is ex iusta virginibus petentibus causa concedat, vt alicui alij prudenti, & pio Sacerdoti confiteri peccata sua possint.

An suis temporibus, iuxta regulę præscriptum, communicent.

Quærendum de Ecclesijs incorporatis, si quas habeant.

An pateant virorum conspectui, seu permittant illos Monasterium ingredi, dempta ineuitabili necessitatis causa.

An habeant picturas non honestas in suis cubiculis, & sæcularibus potius conuenientes.

An conuersationem aliquam suspectam habeant cum externis.

An permittatur eis literas accipere, vel dare extra Monasterium, quas non prius legat Abbatissa, vel illa, cui regimen Monasterij incumbit.

An illis permittatur cum extraneis priuata colloquia habere, & suis vti diuerticulis.

Quibus artificiolis tempus, quod superest à sacris lectionibus, precibus, & contemplationibus Diuinis, impendant.

An sint aliquę, quæ dissidia, rixas, & contentiones excitent, an sint iracundæ, inuidæ, odij tenaces, contumeliosæ, & dicaces, seu mēdaces.

Interrogandum est, vt supra de Monacis dictum est, de obedientia, & paupertate; an quid proprium possideant, & de cōtinentiæ custodia.

De mensa communi, quis, aequalis victus singulis quibusque tēporibus præbeatur; & an propter hoc versentur querimonię inter ipsas.

An sint, quæ stultam aliquam superstitionem teneant. quibus eripiendus est hic error; inflammandæque sunt aduersum Dei cultum, ac ipsius charitatem.

An habitus nouitiarum, & professarum sit distinctus.

An nutriant canes, vel aues.

An fiant ieiunia debitis temporibus à Sancta Ecclesia statutis.

An sit aliqua, quę Musicis instrumentis vtatur.

Videat, quod fenestella cum crate ferrea, quæ est in Parlatorio vulgariter dicto, ex parte interiori sit tela nigra apposita, quod Monia-

les nõ videãt ipsas alloquẽtes, vel lamina perforata, vt vox audiatur, & facies nõ videatur sic etiã apponatur tela ĩ Cãcellis Chori, seu zelosijs.

Et, quando fit hæc visitatio prædicta à Visitatore, sint omnes Moniales in refectorio, vel alio loco publico, & commode congregatæ in vnum, quæ stent cum omni humilitate, honestate, ac debita reuerentia, vt Virgines, & Christi sponsas decet.

Deinde, his omnibus peractis, & toto Monasterio, & eius membris bene visis, & lustratis, ibidem astantibus omnibus Coassumptis, Confessore, Notario, Abbatissa, & Monialibus, ipso Visitatore in eodem loco conspicuo sed segregato ab ipsis, taliter, quod videantur, & non possint audiri, sedente, accedentes; & singulæ Moniales, vna post vnam, incipiendo a minore vsque ad maiorem, & in fine Officiales, & postremo Abbatissa, quæ, facta reuerentia Altari, si ibidem erit, uel Imagini, & postea Visitatori, & osculata eius manu, (si fuerit Episcopus) dicat quælibet, quidquid ei occurrat in secreto, dicto Visitatori, ascultanti; qui, faciem eius auertens ab ea, audiet quidquid dixerit de Abbatissa, de Officialibus, Monialibus, Confessore, Procuratoribus, & quidquid pro beneficio Monasterii, & salute animarum, & suis particularibus necessitatibus occurrerit; &, si habuerit aliquem casum reseruatum, poterit obtinere absolutionem; & ipse Visitator ab vnaquaque perquiret, quomodo se gerant Abbatissa, & aliæ Officiales sorores, circa earum officium. sic etiam Procuratores, Confessores, & Cappellani, & alij Officiales externi circa administrationem bonorum ipsius Monasterij, & ipse Visitator omnia notabit, vt possit omnibus prouidere. Ex quibus omnibus ipse Visitator bene informatus erit, vt possit in fine de omnibus prædictis interrogare, & corrigere Abbatissam in secreto, vt supra, & alias Officiales, & prouidere per decreta proferenda, prout sibi iustum videbitur.

Quibus peractis, & omnibus bene ab ipso, & Notario notatis, ipse Visitator prædictas Moniales grauibus verbis alloquatur, eas ad bene, pie, sanctèque viuendum exhortans, vt Sponsas Iesu Christi decet, & prout Spiritus sanctus ipsum docuerit.

Facta eis benedictione, faciat omnes, quos ipse introduxit, præcedere: ipse, & Confessor subsequantur eos, & vltimus ipse Visitator exeat, & mandet clausuram claudi, & ab extra, & ab intus. Aduertens, quod in clausura sint ad minus ab extra duæ claues à probatis viris detentæ, & vna ab intus, quæ ab Abbatissa teneatur. Postea eius decreta, quæ proferri debent in Visitatione prædicti Monasterij, in libro Visitationis describere faciat à Notario, & proferat, ac ipsis Abbatissæ, & Monialibus eorum copiam transmittat, ad hoc, vt sci nt, quid ab eis, & procuratoribus earum pro Diuino cultu, & Dei seruitio, ac Mo

nasterij

nasterij beneficio,& necessitatibus exequendum erit. quę omnia diligenter exequi mandabit.

Et, quia in ciuitate Andriæ erat cœptum ædificari Monasterium Monialium, quod viginti annorum spatio non potuerat perfici, tandemq; Deo adiuuante ad optatum finem primo Episcopatus nostri anno fæliciter perductum fuit: Nos, vt Diuinus in eo cultus rite ageretur, ac vt Monasterij illius vtilitati consuleremus, quasdam Constitutiones, & ordinationes patria lingua pro Monialium intelligentia cōscriptas, ab eiusdem Monasterij Abbatissa, & Monialibus, Confessore, Cappellano, & Procuratoribus seruandas præscripsimus, ac addidimus. Quæ quoniam Visitatori, & Ordinarijs locorum plurimum vtilitatis afferre possunt, vt ex illarum met serie quilibet perspicere poterit, non inutile fore existimauimus, nec ab instituto nostro alienum, eas hic subtexere, ac huic nostro Operi inserere: videlicet.

ORDINATIONI, ET CONSTITUTIONI

fatte, et ordinate dal molto Ill. et Reu. Luc' Antonio Resta, Vescouo della Città d' Andria, da osseruarsi inuiolabilmente dalla R. Abbadessa, et Monache, nel nuouo Monasterio dell' ord. di S. Benedetto, fondato in questa Città, sotto il nome, et inuocatione della S. Trinità et S. Ricardo; et così anco da tutti & qual si voglia ministri di detto Monasterio, & altre persone, li quali ci haueranno che fare, & trattare, vt infra.

Cap. XC.

Del Diuin'Officio. Cap. I.

ORDINIAMO, che tutte le Suore interuengano in Choro al Diuin' Officio così di giorno, com'anco di notte, fatto il primo segno; & la Badessa habbia diligentissima cura, che detto Officio si reciti ad agio, con deuotione, ad hore, & tempi deputati, & ciascheduna Suora sia obligata leuarsi, & andare al Matutino, & a tutte l'hore Canoniche, se già non fosse inferma, ò legitimamente impedita, ouero, che fosse d'età di sessant'anni, & in tal caso ci rimettiamo alla conscienza di essa Badessa, dandole auttorità, che possia con tali dispensare. Et, chi sarà negli-

negligente al Diuin'Officio, per la prima volta dirà in refettorio cinque Pater noster & cinque Aue Marie. Per la seconda farà la disciplina in communità. Per la terza starà senza pietanza. & per tutte l'altre, che sarà consuetudinaria, per ciascheduna mangierà in terra in refettorio.

2 Non ardirà Suor'alcuna, mentre si dice il Diuino Officio, ò s'ascolta la Messa; ragionare, ridere, & burlare, ò far'altre cose inconuenienti; & niuna si partirà dal Diuin'Officio, ò Messa, se non per vrgentissima causa, & con licenza della Badessa, essendo presente, &, quando non vi fosse, della Vicaria, ò di chi precede in Choro.

3 Et ciascheduna senza replica farà l'Officio in Choro, che le sarà imposto da chi particolare haurà questa cura, & nissuna si ritiri à dietro, con dire, Non tocca à me; e, chi contrafarà à quanto si è detto, dirà per ogni volta la colpa in publico refettorio.

4 Siano sollecite le Suore vn'hora almeno in far oratione, & spendasi ogni giorno da ciascuna delle Suore vn'hora almeno in far orationeme ntale chi saprà farla, ò almeno vocale, dicendo Corona, ò Rosario, ò Salterio, ò Sette Salmi, ò Officio di Morti, secondo la deuotione di ciascuna, nell'hora della mattina inanzi l'hore Canoniche del Choro, ò dopò dette hore, non potendosi prima; & per vn quarto auanti di andare à letto si soni la campanella all'esame della conscienza, che si habbia à fare da tutte nel dormitorio, ciascuna auanti l'Imagine posta presso al suo letto.

5 Il Canto del Choro hà da esser semplice, & vniforme, & vnisono, distintamente, & con deuotione detto; & nissuna impari di cantare canto fermo, ne figurato; ne si vsi canto fermo, ne figurato senza licenza.

Della Confessione, & Communione. Cap. II.

1 ORDINIAMO, che tutte le Suore debbano confessarsi, & communicarsi ogni Domenica, & non lascino di confessarsi, & communicarsi nelli giorni,
2 ch'ordina la lor Regola, & di S. Benedetto.
Commandiamo anco, che in quei giorni, che si farà la Communione, niuna delle Suore priuate s'accosti à parlare con

niuna

niuna persona secolare à crata, ò ruota, se non dopò il vespero, & questo per vrgente causa, sotto pena, se andassero in detti giorni a parlare nell'hore, & tempi vietati, d'esser priue per un mese d'accostarsi à crata, ò ruota, & le Ruotaie, che le chiamassero, d'esser priue di lor officij, & la Badessa, che lo permettesse, d'esser dal suo officio sospesa ad arbitrio nostro,

3 Debbano le Badesse, tutte volte, che non sarà assegnato loro il Cõfessore straordinario, chiederlo da loro, due, ò tre volte l'anno, secondo l'ordine del Concilio di Trento; [a] & tutte le Suore siano tenute andar da detto Confessore straordinario, etiam quelle, che non si volessero confessare; & le Badesse, ò Vicarie saranno sempre le prime, per dar animo à tutte l'altre. Et in quel tempo, che detti Confessori straordinarij v'anderanno; gli ordinarij Confessori per modo alcuno non si accosteranno al Monasterio; & il Confessore straordinario hà da esser vn Padre della compagnia del Giesù, potendosi hauere da Bari, ò dalla Cirignola, ò almeno alcuno delli Preti ben'instrutti di Bisceglia, ò, non potendosi, qualch'altro Padre di buona qualità, ad arbitrio dell'Ordinario.

a Sess. 25. c. 10

4 E, s'alcuna Suora nostra in articolo di morte dimanderà altro Cõfessore, ordiniamo gli sia concesso, pur che quello, che chiederà, sia stato altre volte Confessore d'alcun Monasterio, ò almeno sia frate graue, e maturo, al quale per la presente Constitutione gli sia concesso co'l Confessore ordinario, ò co'l compagno, entrare à confessarla, &, incontinente, che l'harà confessata in loco patente, & honesto, talmente, che possa esser veduto dal compagno, & da due Suore vecchie, se ne vscirà dal Monasterio.

Dell'officio, & auctorità della Badessa. Cap. III.

ORDINIAMO, & commandiamo, che la creatione, & elettione della Badessa si faccia ogn'anno, secondo l'ordine di Nicolò Quinto Pontefice, il qual vuol, che subito finito, & compito l'anno, sia tenuta la Badessa sotto pena di scommunica Papale, da incorrersi in quell'instante, di renonciare il suo Officio; & detta elettione si farà alle

crate,

etate,come vuole il Concilio Tridentino,[a] per scrutinio & voci secre- aSeſ.25.c.7.
te; & non potrà esser'eletta alcuna di menor'età di quarant'anni, & che otto anni sia stata professa nella sua regola co'l timor di Dio. potrà detta Badessa, dopò finito il primo anno, & rassegnato l'Vfficio, di nuouo esser rieletta,& così per lo secondo per scrutinio,come di sopra, talmente, che non procederà oltre di tre anni, nè potrà di nouo esser rieletta, se non dopò d'vna elettione, almeno d'vn'altra.

2 Non mancherà la Badessa, come Madre commune, mandare le cose vguali, però con religiosa discretione, considerando il bisogno delle persone particolari,trattando,in quel che concerne l'vfficio suo, tutte le Suore ad vn modo, secondo la giustitia, & egualità frà di loro, ne perseguitando più vna che vn'altra per sue passioni, ò particolar affettione, sotto pena d'esser sospessa dall'Vfficio.

3 In oltre, ordiniamo,che detta Badessa conuenga continuamente al Choro, & al refettorio, se ella non fosse inferma, come vuole la sua professione. sia nel commandare benigna, nel riprender, sollecita, & zelante, nel penitentiare le sue figliuole giusta, & seuera,& nel prouedere à bisogni, & occorrenze del Monasterio diligente.

Della Vicaria. Cap. IV.

PERCHE suole spesse volte accadere, che la Badessa per le cotidiane, & continue occupationi, che occorrono nel gouerno,ò per la grau'età, ò infermità non possa conuenire, & esser sollecita in attendere, che le Suore viuano con quell'osseruanze, che deuono; ordiniamo, che in ogni Monasterio, dopò l'elettione della Badessa, debbasi eleggere con l'istesso modo per voti secreti vna Vicaria, delle più zelanti, & diligenti,dal Monasterio, & potrà anco lei continuare nel suo Vfficio per tre anni, come si è detto della Badessa.

2 L'Vfficio della Vicaria è d'interuenire, & di trouarsi sempre in Choro, & in refettorio con le Suore, & far l'officio proprio della Badessa, quando essa però fosse assente, o inferma; & vogliamo, che sia obedita, & reuerita, la prima dopò detta Badessa, alla quale s'è dato questo aiuto della Vicaria, non per far due capi, ma perch'ella sopplisca

plisca a tutto quel, che la Badessa non potesse; & questo, acciò che vna di loro almeno sopplisca sempre, & si troui presente.

Delle Discrete. Cap. V.

ACCIO che il gouerno del Monasterio proceda regolatamente, & con ordine, commandiamo, che capitolarmẽte si eleggano ogni anno per seruitio secreto, come si e detto della Vicaria, quattro, ouero più Suore, secondo la consuetudine di ciaschedun Monasterio, le quali debbano essere delle più diligẽti & zelanti dell'honor di Dio. queste Madri, & Suore, si chiameranno Discrete; & senza l'interuento loro, la Superiore non potrà fare cosa alcuna d'importanza pertinente al Monasterio, & alla dispositione del viuer commune, & laudabile consuetudine; & non si farà mai contratto di compra, ò vendita, di locationi, & liberationi, ò altro d'importanza, oltre il conseglio delle dette discrete, senza il consenso, & voto di due terzi del Monasterio, & assenso, & beneplacito nostro.

2 Et, perche spesse volte dalli Capi procedono i beni, & i mali, acciò che la Badessa, & Vicaria, & altre Officiali siano sempre Canonicamente elette, commandiamo, che in simil'elettione niuna Suora habbia ardire di far prattiche, nè fauorire per amicitia, ò parentela, ò commodo particolare, più vna, che vn'altra, nè vsar fraude, ò particolarità nell'eleggere, sotto pena di priuatione di voce attiua, & passiua per tre anni.

Delle Portinaie, & Ruotaie. Cap. VI.

PERCHE molti ſcandali naſcono ne'Monaſterij, per molti ciarlamenti,& nouelle,che per lettere,& ambaſciate eſcono,ò entrano nel Monaſterio & per vani ragionamenti,che ſi fanno,con cagione di molti mali,oltre la perdita del tempo,che ſi fà,ordiniamo,ch'ogn'anno ſi debbano eleggere tre,ouero più ò meno,ſecondo il coſtume de i Monaſterij, le quali ſaranno chiamate Ruotaie,ò Portinaie,& à tali ſi ſpetterà riſpondere à chi viene per parlare alle Suore. Et prima, chi vorrà parlare con qualche Suora, lo interrogheranno con qual Suora egli voglia parlare, & non faranno mai ambaſciata à Suora alcuna, ne gli porteranno lettere, che prima non lo dicano alla Badeſſa, &, ottenuta licenza da lei,le Monache, che ſono chiamate,potranno parlare con chi l'haurà fatto dimandare, & non altrimenti, ſotto pena d'eſſer priue delli loro officij.

2 Ordiniamo in oltre, che ſi debbano anco eleggere alcune Suore per aſſiſtere à quelle, che alle ruote, ò alle porte ſaranno dimandate, il numero delle quali ſarà ſecondo la conſuetudine de'Monaſterij,& queſte tali ſi chiameranno Aſcoltatrici, & ſenza la preſenza almeno d'vna di loro non poſſa Suor'alcuna ragionare à ruote, nè à crate, & non permetteranno dette Aſcoltatrici, che alcuna Suora poſſa ſtare alle crate,ò altroue à ragionare con huomini per lungo tempo, ancorche foſſero ſtretti parenti, ſotto pena alle Aſcoltatrici, che aſſentiſſero à molto lunghi ragionamenti,di priuatione di voce attiua & paſſiua per vn'anno. Et le Suore,che voranno parlare à crate ò ruote,con ſecolari, non haranno ardire, & poteſtà di chiamar ſeco qualunque Aſcoltatrice,che vorranno,ma quella,che ſarà loro aſſegnata determinatamente dalla Badeſſa, ò dalla loro Vicaria; & quell'Aſcoltatrice, che non vorrà aſſentire à quanto gli ſarà ordinato dalle Superiori, per penitenza ciaſcheduna volta farà la diſciplina in Refettorio.

Della vita commune, & pouertà. Cap. VII.

1 PERCHE non è cosa, laquale sia più commandata dalle regole, & dalli Monasterij ben disciplinati, quanto l'osseruanza della vita commune trà le Suore, com'hanno promesso per solenne voto osseruare, commandiamo, che tutte debbano viuere in comune ad vna medesima mensa d'vn medesimo pane, vino, & pietanza. Prouederà pero la Badessa, secondo la facoltà del Monasterio, ben commensurata alli bisogni delle Suore, cō discretione, & carità circa il vitto, & altre cose necessarie, facendo, come Madre prouida di famiglia, ante uedendo nel principio dell'anno l'occorrenti necessità del Monasterio, & l'entrate con le solite elemosine, per poter prouedere à quanto sarà bisogno: & sarà diligente, & verso tutte vguale, acciò che le Suore, lasciata la cura di queste cose terrene, siano più feruenti nelle cose spirituali, in tanto, che nissuna sappia alcuna cosa esser sua, non hauendo in loro libertà il volere, ò non volere, ma harāno l'vso di tutte le cose à libero beneplacito della Badessa, perche, altrimente facendo, sariano proprietarie, & non seruerebbono il voto della pouertà, ch'è non solo non hauer cosa alcuna propria, ma ne anco desiderare d'hauerla. onde, acciò che questo habbia effetto, commandiamo, che niuna Suora in suo nome proprio possa tenere beni mobili, & immobili, nè in qual si voglia modo acquistati, ne anco danari, ma debbano quanto prima notificare quanto hanno alla Badessa, acciò che sia palese, & manifesto tutto quello, che possederanno per loro vso; & amino tutte inuiolabilmente la santa pouertà, come muro della Religione: & ciascuna sappia, & intenda, niuna cosa benche minima esser sua, ne poterne disporre in modo alcuno come propria, ma con licenza della Badessa, & in casi necessarij, ò molto conuenienti, poiche non è in loro libertà, ne hanno volere, ò non volere; ma intendano, il voto della pouertà consistere non solamēte in non hauer dominio, ò proprietà di cosa alcuna, ma ne vsufrutto, ne vso, che si debba per via di ragione, ma solamente vso di fatto condecente, & nuda tenuta ad arbitrio della Superiore.

Et perciò

2 Et perciò sappia ciascuna, che non può donare, ne dare presenti, ne riceuere, nè può vendere, ne locare, ò fare altri contratti, eccetto la Badessa, & Monasterio in commune, & quel che le sarà concesso tenere, ò pigliare con licenza, non lo può spendere in vsi profani, ò vanità, ò in cose souerchie, & inconuenienti.

3 Intenda ancora la Badessa, & ciascuna Monaca, che non solo è peccato di proprietà tenere alcuna cosa di danari, ò d'altri in suo potere, ò d'altri, senza licēza ne saputa della Superiore, disponēdone à suo proprio arbitrio, ma ancora è proprietaria quella Religiosa professa, che, tenēdo alcune cose con licenza, ne disponesse in vsi profani, & disutili, ò donasse à parenti, ò ad altri per complimenti vani, ancorche lo facesse con licenza della Badessa, poiche li Superiori non hanno potestà di dissipare le cose del Monasterio, ma carico di conseruarle; & la licenza data in vsi disutili non vale; & pecca la Badessa, & la Suddita; & guardinsi di non tener cosa alcuna occolta, & secreta, che non lo sappia la Badessa. chi contra farà, come proprietaria, sia carcerata per otto giorni.

Del modo vguale de' vestimenti. Cap. VIII.

TVTTE le Suore si vestiranno d'vna medesima sorte di panno, & siano li habiti d'vna medesima fattione, & senza curiosità, & il colore sia secondo che ricerca l'ordine di S. Benedetto, & secondo la laudabile consuetudine antica della Religione, sotto pena alla Badessa, che altrimente permettesse, d'esser sospesa dal suo Officio, & le Suore, che tali panni disforniti vsassero, d'esser priue, senz'alcuna remissione, di detti panni.

Delle spoglie delle Suore defonte. Cap. IX.

ORDINIAMO, che, quando occorrerà morire alcuna Suora, niuna discepola, Badessa, Sorella, Zia, nepote, parente, ò qualunque altra Suora priuata possa attribuirsi, ne appropriar si spoglia alcuna di detta defonta, ma tutto quel, ch'era ad vso di detta morta, si consegni fedelmente alla Bádessa, & seruirà per vso cōmune, & beneficio del Monasterio.

2 Potranno però la Badessa, Vicaria, & discrete, se vedranno il bisogno, dispensare tali robbe alle Suore più bisognose. & se alcuna Suora occoltasse, tenesse, ò spendesse à suo gusto spoglie d'alcuna defonta, non possa essere assoluta, se non da noi, fatta però prima la restitutione.

Dell'Obedienza. Cap. X.

DESIDERANDO, che'l voto dell'Obbedienza al tutto sia osseruato in quel che non è contrario alla salute dell'anime, & alla professione: Ordiniamo, che ciascheduna Suora obbedisca alla Vicaria, & a tutte le altre Officiali, respettiuamente in quel che cōcerne l'officio loro; & quelle, che saranno penitentiate, esseguiscano dette penitenze senza replica, quando saranno loro imposte alla colpa, ò altroue, per le transgressioni della loro regola, & di queste nostre ordinationi; & la Badessa non mancherà, secondo la consuetudine del Monasterio, ascoltare la colpa, vna, ò più volte la settimana; & riprenderà tutte le delinquenti, secondo la qualità, & quantità de' difetti, oue però non saranno determinate le penitenze in queste nostre Ordinationi. Ma, doue sono espresse semplicemente, siano esseguite, & per niun modo rilassate; & quando s'ascol-

s'ascolterà la colpa alle professe, non vogliamo, che siano presenti le nouitie; & nissuna presuma rispondere alla colpa, difendere, ò scusare alcuna, che fosse ripresa, sotto pena d'vna disciplina publica in refettorio; ma, quando ragioneuolmente apparesse, che si facesse ingiustitia ad alcuna, à lei sola con ogni modestia, & humiltà separatamente potrà dir'il suo parere.

E, quando la Badessa commanderà cosa alcuna per santa obbedienza, mostrando voler esser obbedita, come verbi grâtia se ella commandasse più volte, che vna tacesse, quando nascesse alteratione frà le Suore, ouero, che non si riuelino cose, dalle quali ne potesse nascere scandalo, ouero odio, tutte le volte, che non si osseruerà tal'obbedienza, quella tale, che sarà disobbediente, sarà tenuta mangiare in terra pane, & acqua, senza niente in testa. & se occorresse, che alcuna Suora non solo rispondesse arditamente alla Badessa, ma ancora (che Iddio non voglia) con parole ingiuriose d'infamia insurgesse contra di lei, commandiamo, che quella, come disobbediente, e ribella, sia incarcerata, & stia in prigione per quindici giorni: &, chi dicesse tal'ingiurie all'altre Suore, sia incarcerata per tre dì, & nissuna ardisca rinfacciare difetto alcuno passato, & innouar le piaghe passate corrette, & castigate; &, chi contrafarà, mangierà vna volta in terra co'l capo scoperto in refettorio; &, se alcuna infamerà in cosa graue la sua Sorella, non vogliamo, che possa esser' assoluta, se non da noi, fatta però la restitutione della fama, & pacificata che sarà con lei.

Della Clausura. *Cap. XI.*

POICHE il Sacro Concilio di Trento, [a] tanto seueramente ordina, sotto l'attestationi del Diuin Giudicio, & minaccie della maledittion'eterna, à tutti li Superiori, l'osseruanza della clausura de' Monasterij, acciò che questo si osserui inuiolabilmente, commandiamo per santa obbedienza, che niuna Badessa, ò qualunque altra Suora, ardisca intrometter dentro alle prime porte del Monasterio, che saranno quelle oltre la casa del Parlatorio, & Ruota, ne Huomini, ne Donne di qual si uoglia condicione, ò per qual si uoglia causa, se non vedrà prima la licẽza in scritto del Superiore, sotto pena della scõmunica Papale, da incorrersi in quello istãte, & priuatione dell'vfficio che haueßero, & inhabilità in perpetuo à qualũque potessero hauere, oltre della pena della carcere

[a] Sess. 25. c. 5

carcere per dieci giorni la prima volta, & per la seconda vn mese. Et il Sacro Concilio Tridentino, & Constitutioni di N.S.Gregorio XIII. sotto grauissime pene commandano, che si osserui la clausura, & non si possa entrare, ne vscire extra septa Monasterij.

Ne presumino mai Confessori entrare nella clausura, se non per cagione d'amministatione li Santissimi Sacramenti à inferme, racomandar l'anima, & far l'Officio alle defunte; &, tutte volte ch'entreranno, entrino con la cotta,& stola, si come vuole la Regola delle Monache velate.

Dichiaramo etiam, & commandiamo alli Confessori, che non ardiscano andar mai à celebrar Messa in tempo alcuno nella Chiesa di dentro d'esse Suore;& siano certi, che,entrandoui, fuor di tal necessità,come habbiamo detto di sopra, incorreranno nella scommunica ipso fatto, & priuationi di loro officij; &,tutte volte, che per tal necessità v'entreranno, subito che da quelli negotij saranno spediti, se ne vsciranno fuora, & sempre il compagno sarà con essi loro, entrando, stando, & vscendo. Non permetteranno,che,mentre essi confessano,uadano li compagni per il Monasterio, mà staranno talmente disposti insieme, che vno vegga l'altro.

Auuertiranno le Badesse, che, quando sarà necessario, che alcuni entrino dentro la clausura, come il Confessore, il Medico, Chirurgico, ò altri, per portar dentro grano, vino,oglio,legne, farina, e simili,habbiano questi tali sempre la licenza in scriptis da Superiori,& sempre siano accompagnati da quattro Suore in ciò deputate, & si dia segno con vna campanella, che tutte le Suore, lequali fossero sparse per il Monasterio, si ritirino nelle loro camere per non esser viste;& nissuna delle Officiali, fuor che nelle cose appartenenti nelli loro officii, ardisca di parlare con quelli tali, sotto pena della priuatione di voce attiua, & passiua per vn'anno.

Commandiamo ancora espressamente, che nissuna Suora possa stare alla porta,lasciandosi vedere, ò guardando altri, ò ragionando cō qual si voglia persona, sotto pena d'vno mese di carcere; & ordiniamo, che niuna intrometta per la porta, ò per la ruota, fanciulli,ò putti maschi, ò femine,di qual si voglia picciola età, & che non si possano tener dentro il Monasterio, per imparare, giouane, & iui custodirle, ne altre donne ammettere, se non per monacarsi senza licenza del Sommo Pontefice commessa all'Ordinario,il quale harà da vedere, se sia vera, ò sorrettitia.

Del

Del riceuer delli presenti. *Cap. XII.*

COMMANDIAMO ancora espressamente à tutte le Suore, che, tutte le volte, che sarà loro data alcuna cosa da mangiare, la debbano consegnare alla Badessa, la quale (essendo la cosa donata in quantità) debba farla dispensare in seruitio commune dell'altre: però à quella, che sarà stata donata, se le ne potrà dare vna parte maggiore. ma, essendo li presenti di cosa minima, si consegnino alla Badessa, da distribuirsi à chi in Domino le parerà, come ad indisposte, ò conualescenti, se non sarà cosa da poter si dare in commune.

Non vogliamo, che per l'auenire alcuna possa accettare presenti, quantunque minimi, da qual si voglia persona, senza espressa licenza della Badessa, Vicaria, ouero di allun'altra madre zelante, alla quale ciò fosse commesso: &, essendo esse occupate, questa tale intenderà bene, chi lo manda, & chi lo porta, & che interesse hà la Suora presentata con quella persona, che dona; &, conoscendo, che vengono da parenti, ò da persone timorate di Dio, & non sospette, vogliamo possa dar licenza, che si accettino; ma, dubitando, ò sospettando altrimenti, debba riuocarli, & riprender chi li porta.

Commandiamo ancora, che niuna possa mandar fuora presenti à qual si voglia persona, ancorche fossero parenti stretti, se prima non mostra il tutto alla Badessa, & glie ne chieda licenza, laquale consideri bene, chi sia la persona, alla quale si presenta, se è persona bene merita del Monasterio, (che il donare à tali persone, sarebbe atto di gratitudine, & caritatiua remuneratione) & che cosa gli manda, & di che importanza, & donde si può muouere à fargli simile presente: &, conoscendo la persona sospetta, ò il presente di valuta, ò l'occasione scandalosa, non gli darà licenza in modo alcuno, sotto pena di sospensione del suo Officio: & quella, che senza tal licenza presentasse, resti priua di voce attiua, & passiua per vn'anno.

Ne manco sotto pretesto di seruigio alcuno, Suora alcuna darà pane, vino, ò qual si voglia altra cosa del Monasterio, à donne, ò ad altri,

che faceſſero ſeruitij, ſenza licenza della Badeſſa, ò Vicaria, le quali eſſortiamo che debbano eſſer nõ meno diſcrete, & prudenti, che amoreuoli, & caritatiue.

Dello ſcriuere, & riceuere lettere. Cap. XIII.

LE lettere non ſi' ſcriuano ſenza prima dimandar licenza al'a Badeſſa, à cui ſi dirà, à chi, & che coſa s'haurà da ſcriuere, & non ſi mandino, ſe prima non ſaranno viſte, & lette dall'iſteſſa Badeſſa, à cui ſtarà il mandarle, ò nò, & non ſi riceuano lettere, ne polize, ſe non per la Portinaia, ò Ruotaia.

Delle Crati, & Ruote. Cap. XIV.

ORDINIAMO, che le rote habbiano di dentro le porte ſerrate con ſerrature, & chiaui, & parimente le crati; & le ruotaie hauranno diligente cura per tempo la ſera ſerrare dette ruote, & la mattina non l'apriranno auanti il leuar del Sole, ſe non foſse per cauſa d'importanza, & con licenza della Badeſſa. Le crati poi ſiano doppie, & diſcoſte almeno vn palmo l'vna dall'altra, doue però nou ſono le lamine perforate, & piaſtre, perche, doue foſſero, baſterebbe vna crate ſola; & habbiano dette crati i telari di tela nera dentro, & che ſi ſerrino à chiaue, & tal chiaue la terrà ſempre preſſo di ſe, etiam quella della crate della Sacriſtia, & del ſportellino della Communione, la Badeſſa, la quale non conceda à Suora alcuna per poterſi moſtrare ad huomini, eccetto, che ſe foſſero parenti molto ſtretti, & alle donne, purche ſiano parenti, ſe ben non tanto ſtrette. Ne ſi potranno le Suore moſtrare à detti parenti loro, più di tre volte l'anno, ſenza licenza noſtra.

Comman-

Commandiamo ancora alle Ascoltatrici, che non si discostino mai dalle Suore, che ragionano, ne permettano, ch'alcuna ragioni di secreto, ouero di cose inconuenienti.

Commandiamo etiamdio à tutte le Suore, che non tengano amicicie di Preti, ò Frati della loro, ò altra religione, ò di secolari, che non siano parenti, sotto pena della priuatione di voce attiua, & passiua, & inhabilità in perpetuo ad ogni vfficio; & la Badessa, sotto pena di priuatione del suo Vfficio, non permetterà, ch'alcuna ragioni con alcun Frate di qual conditione si sia, se prima non si farà presentare la licenza hauuta da noi in scriptis, & tal licenza la riterrà presso di se, senza mai renderla al Frate, perche detta licenza non valerà per più d'vna volta.

Del refettorio. *Cap. X V.*

TVTTE le Suore non mancheranno di conuenire in refettorio fatto il primo segno, & ritrouarsi presenti alla benedittione della mensa, eccettuate l'inferme, & entrino tutte insieme à tauola, & nessuna si parta, fino che non saranno rese le gratie, se non fosse per cosa d'importanza, & questo con licenza di quella, che precederà in refettorio; &, mentre si mangia, vna continuamente leggerà; & tutte l'altre attenderanno non solamente à cibar' il corpo, ma ancora l'anima con qualche deuota, & spiritual lettione, & ciascheduna sederà nel suo luogo, secondo l'ordine, & antichità; & continuamente s'osseruerà il silentio, & non sarà lecito ad alcuna parlare, se non per caso d'importanza, & con bassissima voce, ne si dispenserà il silentio dalla Presidente, se non rarissime volte, & nel tempo di tal dispensattione le Suore staranno con modestia, & discretione, si come conuiene alle vere serue di Christo.

Del riceuere, & spendere l'entrate del Monasterio. Cap. XVI.

PER leuar via totalmẽte la proprietà, & per vtilità commune, ordiniamo, che tutti li danari, che vengono nel Monasterio, ò siano d'entrate di possessioni, & d'altre cose spettãti à quello, come d'affitti, doti, legati, elemosine, certe, & incerte, che peruenissero al Monasterio, ò fossero lasciate in particolare à qualche Suora, si debbano riceuere dalla Badessa, & si scriuerãno tutte in vn libro da vna Suora, la quale in alcuni Monasterij si chiama Camerlinga; & si metterãno tutti li detti danari insieme in vna cassa, la quale habbia due chiaui differenti, delle quali vna ne terrà la Badessa, & l'altra quella Suora, c'harà cura di scriuerli.

Questa tale spenderà, quando sarà'l bisogno, però con interuento, & licenza della Badessa, & subito scriuerà partita per partita nell'istesso libro, tanto la spesa, come l'entrata del Monasterio; & nell'istessa cassa terrà ciascheduna Suora li danari, che le saranno concessi per vso particolare: douendo la Badessa, & Camerlinga poi dare in ogni quattro mesi conto all'Ordinario, & deputati per l'Vniuersità, dalli quali dipenda la significatoria in assoluere, & condennare secondo la qualità delli conti, che si daranno: dichiarando, che li danari, & robbe donate, ò lasciate ad alcuna Suora particolare si hanno da mettere in commune per li bisogni del Monasterio, & non s'hanno da riserbare per darli alli particolari, ne ci hà da essere altra cassa da rimettersi danari per vso particolare, ma solo la cassa commune.

Del

Del riceuere le nouitie. Cap. XVII.

NON si possa accettare alcuna persona minore di dodici anni compiti. come vuole il Concilio di Trento [a], col consenso di due terzi del Monasterio, & licenza nostra; & non s'accetterà à viua voce, & publica, ma per voti secreti, accioche si leuino tutti i sospetti, che potessero nascere. Auertiranno però le Suore, quando hanno da dar voto ad alcuna per esser Monaca, che tale sia ben nata, di parenti di buona fama, & di buona, & santa mente, sana di corpo, & atta à fare gli essercitij communi del Monasterio. Auertiranno in oltre le Badesse, insieme con le Vicarie, ch'auanti, ch'introducano alcuna dentro per monacarsi, che se le faccia sapere tutta la regola, l'asperità del viuere, del vestire, delle vigilie, de'digiuni, dell'orationi, & d'ogn'altra asprezza del viuer loro; non permettendo, ch'alcuna Suora particolare si pigli, & allevi alcuna discepola, etiam che le fosse parente, perche si fanno poi com'vn'Idolo di quella, & cercano di lasciarla herede delli loro oratorij, ò celle, & delle spoglie, che non sono loro, ma del Monasterio, auezzandole ad esser proprietarie, & sensuali. Onde, per estirpare questa mala consuetudine, commandiamo espressamente, che per Scrutinio secreto s'elegga vna Suora delle più discrete, & zelanti, la quale sarà detta Maestra delle nouitie, & haurà cura di loro, & insegnerà ad esse il modo di viuere, & le cirimonie della Religione, l'Officio Diuino, & l'osseruanza della loro regola; & niuna sarà ammessa alla professione, se non haurà finito il sesto decimo anno co'l voto delle Suore, & licenza nostra. Detta Maestra haurà cura di esse non solo nell'anno del nouitiato, ma ancora due anni seguēti, che sarāno professe, che stiano seco, ne vadano vagādo per il Monasterio cō le Suore professe, ma sempre accōpagnate da lei, ò d'alcun'altra da lei deputata, & le alleuerà nel timor di Dio; &, insino che non sarà compito il terzo anno, dette giouani professe non haranno voto nell'elettione della Badessa, quantunque fatta la professione possano in tutte l'altre elettioni hauer voto.

[a] Sess. 25. c. 17.

Del numero delle Suore. Cap. XVIII.

PERCHE per esperienza vediamo, ch'è molto meglio esser poche,& buone, ch'assai,& inutili,acciò che non sia maggior il numero di quanto siano basteuoli l'entrate,& l'elemosine cotidiane, & che, mancando la sostanza corporale, non si perda l'osseruanza regolare,secondo,che vuole il Sacro Concilio di Trento [a], & secondo la Constitutione di N. S. Gregorio xiij. il quale vuole, che non possa esser maggior'il numero delle Suore di quanto comporta l'entrata del Monasterio: Per questo si faccia il conto, quanto si può spendere l'anno per vitto, & vestito di ciascuna; &, conforme à questo esito, & all'entrate del Monasterio, & alla dote, che si darà, habbia da esser il numero delle Suore.

a Sess. 25. c. 3.

Di non reuelare i difetti del Monasterio fuora, & l'imperfettioni delle Suore. Cap. XIX.

CONSIDERANDO il grã scandalo, che nasce spesse volte ne'Monasterij per riuelarsi i difetti delle Suore fuori del Monasterio à secolari, à quali nõ si deue,& nõ senza ammiratione di loro; per dar rimedio à tali diffetti, Commandiamo sotto pena di scommunica,& maledittione del Beato Santo Benedetto, & nostra, che niuna riueli i difetti della Religione, ò del suo Monasterio, à qual si voglia persona fuora del Monasterio, saluo, che à suoi Superiori, & suoi legitimi Prelati per rimediaruici: &, chi contra facesse à questo, che Iddio non voglia, oltre alle pene arbitriarie cõforme al delitto, non potrà esser assoluta senon da noi.

De

De' tempi, quando questi nostri Statuti, & ordinationi si deuono leggere. Cap. XX.

ACciò che questa fatica non sia frustatoria, & vana, & li buoni ordini, che si fanno, non vengano in dispregio, vogliamo, che tutte le sopradette ordinationi da tutte le Suore, tanto superiori, quanto suddite, siano osseruate intieramente; & quando le superiori saranno negligenti in osseruarle, & farle osseruare, saranno seueramente penitentiate da noi, con la priuatione, ouero sospensione de'loro vfficij. Ordiniamo ancora, che, dopo che sarãno le presenti ordinationi cosi fatte, ogni Badessa, che pro tempore sarà, sia obligata hauerle nel Monesterio; & almeno ogni due mesi vna volta le faccia leggere in Refettorio, acciò che niuna sia scusata per l'ignoranza; &, dopò, che saranno lette, si conserueranno; & gli Ordinarij, che saranno nelle loro Visitationi, cosi paternali, come giudiciali, trouando le Suore difettose, & non osseruanti di dette ordinationi, le castigheranno seueramente; altrimente aggrauiamo le conscienze loro, che nel giorno del Giudicio ne habbiano à render conto strettamente auanti il Tribunal di Christo Signor Nostro, al quale sia honor, & gloria adesso, & sempre. Amen.

Lucas Ant. Resta, Epũs Andrien.

Locus sigilli.

ALIAE CONSTITVTIONES ET ORDINATIONES EXCEPTAE EX REGVLIS EARVM MONIALIVM ET EX SACRIS CONCILIIS ADDITAE

Per ipſum Illuſtriſſ. & Reuerendiſs. D. Epiſcopum, pro bono regimine ipſius Monaſterij, poſt alias Conſtitutiones, de quibus ſupra, traditas.

Cap. XCI.

De Confeſſione Monialium.
Cap. I.

CONFESSORES Monialium, qui eligantur graues, & maturi, tùm ætate, tum moribus, non poſſint ingredi Monaſteria earum, niſi inſtante infirmarum, & conferendorum Sacramentorum neceſsitate, & ſemper cum ſocio ſibi deputato.

Et, vt, iuxta Apoſtoli ſententiam, omnia honeſtè, & ſecundum ordinem fiant in nobis, & quia his, qui in Chriſto piè viuunt, non malum tantùm, ſed etiam mali quoque ſuſpectio cauenda eſt: ſtatuimus, vt ſocius Confeſſoris Monialium, quantũ fieri poterit, ab ipſius latere non recedat, & pro amborum cuſtodia ſemper alter alterum videat.

Cùm

Cùm verò pro audienda confessione, aut àliquo Sacramento conferendo ingreditur, vadat semper superpellicio; & stola indutus; exceptis verò his casibus, nullo modo ingredi possit, nisi de speciali licentia Prælati sui, ob aliquam causam, si iusta, & necessaria iudicata fuerit.

Socij verò Confessorum cum aliqua Monialium loqui non præsumant absque licentia Confessoris: contrafacientes autem, toties in pane, & aqua ieiunent, quoties contrafecerint, nec à quoquam dispensari possint, nisi pænitentiam fecerint.

Nec petant ipsi Confessores, nec socij, aut accipiant, siue dent aliquid Monialibus, sine expressa licentia Prælati sui.

Communio autem ipsarum, quæ saltem semel in singulis mensibus fieri debet, fiat semper ad fenestram ad hoc deputatam, excepta feria V maioris hebdomadæ, & sollemnitate Corporis Christi, propter processiones, & cærimonias illarum dierum. Exhibeatur quoque à Prælato Confessor extraordinarius, bis, aut ter in anno, qui omnium confessiones audire debeat, sicuti præcepit Tridentina Synodus [a]. a Sess.25.c.10

De acceptandis Monialibus. Cap. II.

IN accipiendis puellis tum ad habitum, tùm ad professionem, illa omnia sunt executioni mandanda, quæ Tridentina Synodus [b] præscripsit: inter quæ id b Ses.25.c.17 præcipuè aduertendum, quòd professio fieri non potest, aut debet ante sextum decimum annum expletum: ad quam nulla admittenda, quæ minori tẽpore, quàm per annum, in probatione extiterit.

Nulla autem possit in Capitulo proponi, nisi de consensu Prælati, si præsens fuerit: aliter omnia pro infectis habeantur: si quæ autem reiecta fuerit, non possit proponi amplius, nisi maior pars Capituli, præsente Prælato, consenserit. quo facto, possit denuo proponi, attento, quod, si quæ Moniales præsentes non fuerint acta in Capitulo tàm in his, quàm in cæteris actibus, committere, nec etiam ipsi Abbatissæ debet; Sed Prælatus sic absentium pro infirmitate vota requirat, denturq; vota per calculos, aut fabas, & non per voces.

Quando

Quando autem erunt veſtiendæ puellæ habitu ſanctæ Religionis, ad euitandum tumultum, & conſeruandam illarum deuotionem, ipſæ, pro ſumendo habitu nouitiatus, veſpere introducantur in monaſteriũ, & manè ſecreto induantur habitu ſanctæ Religionis in interiori Eccleſia; & hoc fiat abſque ſæculari pompa.

Caueatur autem, ne multiplicentur nouitiæ, vltra numerum, quæ vel ex redditibus proprijs Monaſterij, vel ex conſuetis eleemoſynis commodè non poſsint ſuſtentari; vt decreuit Sancta Tridentina [a] Synodus: nec eleemoſynæ pro receptione nouitiarum acceptæ, ab Abbatiſsis, abſque interuentu Prælati, & Monaſterij diſcretarum, expendantur.

a Seſſ. 25. c. 3

Aduertatur præterea, ne, ante emiſſam profeſsionem, excepto victu, & veſtitu, quo tempore in probatione eſt nouitia, quocunque prætextu à parentibus, vel propinqnis, aut curatoribus eius, Monaſterio aliquid ex bonis eiuſdẽ tribuatur; ne hac occaſione diſcedere nequeat, quòd totam, vel maiorem partem ſubſtantiæ ſuæ Monaſterium poſsideat; nec facilè, ſi diſceſſerit, id recuperare poteſt; quin potius præcipit Sancta Tridentina [b] Synodus, ſub anathematis pœna, tàm dantibus, quàm recipientibus, nec hoc vllo modo fiat.

b Seſs. 25. c. 19.

Abbatiſſa, & Moniales nullam amodo in Monialem recipiant, niſi Chriſmatis charactere inſignitam; ne tali occaſione cogantur introducere Epiſcopos, & aperire Monaſteria ſæcularibus.

Nulla etiam mulier, cuiuſcunque conditionis, vel ætatis exiſtat, pro quacunque cauſa proponi poſsit in Monaſterijs, niſi ſeruatis ordinibus Illuſtriſsimæ Congregationis, & diplomatibus, ſiue priuilegijs Summi Pontificis, obtentaqna licentia etiam à nobis in ſcriptis, excepta tamen cauſa vrgentiſsima, videlicet, tempore belli, & huiuſmodi.

Statuimus etiam, vt inſuper Moniales noſtræ ſubditæ, omnino abſtineant a colloquijs perſonarum laicarum vtriuſque ſexus, etiam cõſanguineorum, omnibus diebus Quadrageſimæ, & Aduentus Domini, & in quibus ſacta fuerit Sanctiſsima Communio, ob reuerentiam talium dierum, & vt contemplationi rerum Diuinarũ vacare poſsint.

Nulla autem Monialis, nec etiam Abbatiſſa præſumat introducere alios medicos, præter ordinarios Monaſterij, ſine licentia Prælati, quiquidem non facile licentiam huiuſmodi impartiatur, ſed omnino aduertat, vt in hoc ſeruentur decreta Sacroſancti Concilij Tridentini, & Conſtitutiones Apoſtolicæ Fel. Record. Pij V. & Gregorij XIII.

c Seſs. 25. c. 5

De

De litteris, & munusculis non mittendis, neque recipiendis.
Cap. III.

ORDINAMVS, vt Moniales a modo non præsumant mittere sine nostra licentia munuscula, tàm generaliter, quàm particulariter.

Volumus etiam, & ordinamus, ad euitandum proprietatis vitium, furta, & inobedientias, & alia inconuenientia, quòd nulla Monialium donare aliquid possit vlli Confessorum, aut aliorum ex nostris, vel cuilibet, neque etiam de speciali licentia Abbatissę.

Contrafacientes verò, tam Moniales, quàm alij, cuiuscunque gradus existant, ieiunent ter in pane, & aqua, intra quindecim, aut viginti ad summum dies, & Abbatissę recepta restituant. super quo à nemine dispensari valeant.

Ordinamus etiam, quòd Moniales scribentes, vel mittentes litteras sine facultate, pro qualibet vice comedant in terra in refectorio, in pane, & aqua, & genuflexæ maneant ad Refectorij portam transeunte conuentu, cum Zona ad collum.

Si contigerit in hoc Monasterio esse plures sorores germanas, si earum vna Monasterio pręfigatur, & Abbatissa creetur, alias sorores mandamus omnibus officiis carere, & vitam ibi priuatam agere.

Quæ electę fuerint, vti earum obedientia postulat, officia suspiciãt, & munera sibi iniuncta sine recusatione humiliter exequantur. Quę aliter fecerint, absque iusta causa, quæ vel ab Abbatissa, vel Ordinario Superiore probata sit, & admissa, careant voce actiua, & passiua.

Abbatissa, vel eius Vicaria, & omnes etiam in simul curent, vt pax, & concordia Sororum conseruetnr, sublatis, quantum fieri poterit, omnibus dissidijs, & discordiæ causis, vt (quem admodum debent) vnum corpus, & vnus spiritus fiant in earum Sponso Iesu Christo, perfectoque charitatis vinculo ei colligentur.

Studeat etiam Abbatissa, vt singulæ Sorores suo munere rectè fun-

gantur; neque vlla alterius officium occupet, nisi auxilij causa; idque ipsius nutu. Et, vt omnia recto ordine perficiantur, mandatur, vt silentium locis, ac horis præscriptis seruetur. si verò alicuius improbitas, vel importunitas, vel verbo, Sororum, pace turbata, charitatem violauerit, acerrime ab Abbatissa, vel Vicaria, & (si opus fuerit) à Superiore puniatur; vt eius animi elatio dometur.

Demum prędicta Abbatissa, tanquam communis omnium mater, ipsarum & corporis, & animæ saluti diligentissimè consulat, easque studiosè admoneat, vt puro corde sint, integritatem seruent, & ad perfectionem virtutum omnium contendant; si quidem, quæ religionem sumpserunt, nisi ad summum illum gradum pro viribus peruenire conentur, minus sanè efficiunt, quàm debent, prouitæ, & ordinationis instituto, quod profitentur. Meminerit autem Abbatissa, sibi reddendam esse rationem iustissimo iudici erratorum, quæcunque Moniales eius negligentia, aut culpa admiserint.

Lucas Ant. Resta, Epus Andrien.

Locus sigilli.

Visitatio Ecclesiarum, & Cappellarum, intus, & extra Ciuitatem. Cap. XCII.

ET sic, Cathedrali Ecclesia, Clericis, Laicis, Religiosis, & Monialibus visitatis, modo prædicto, debet Visitator visitationem iam cœptam prosequi, ordine prædicto semper seruato in omnibus Ecclesijs, & cappellis, quæ sunt intra, & extra ciuitatem; accedendo personaliter cum Notario, & Coassumptis, notando omnia, prout supra dictum est. Ordinarius tamen sciat, ad se hoc munus pertinere [a]: vt visitet omnes Ecclesias suę Diœcesis, Monasteria, & xenodochia etiam heremitarũ, & quorumcunque locorum piorum; vt sacri Canones tradunt, in quibus dicitur, quòd Episcopus quascunque Ecclesias suæ Diœcesis circundare, & inuisere debet, an refectione, & alijs necessarijs egeant; & præcipue illas Ecclesias, & pia loca visitare debet, quę auctoritate ordinaria fundata sunt. Quin etiam communiter tenetur, quòd Ordinarius potiorem, ac specialem iurisdictionem habeat visitandi hospitalia, & loca pia [b], sic constituta per Diœcesim; sciscitetur que a Coassumptis, tàm in ciuitate, quam etiam extra, & similiter in oppidis Diœcesis, an sint aliæ Ecclesię, oratoria, & cappellę, tàm intus, quàm extra ciuitatem. quas Ecclesias personaliter accedendo visitare debet modo prędicto. Et, vt facilius omnia exequi possit, visum est etiam infrascripta interrogatoria subtexere, pro recentiori memoria Visitatoris; quibus vti poterit, addendo, vel diminuendo, prout sibi videbitur.

[a] c. Romana. de cen lib. vj. c. Episcopum x. 91. 5. c. 7. sess. 6. c. 4.

[b] Conc. Trid. [illegible]

Primò, notanda curet nomen, cognomen, Rectoris, possessoris, dotem Ecclesię, seu cappellæ, & patronum, si ius patronatus erit; sin autem, scribat, de iure ordinario.

Nocet etiam locum, distantiam, ædificium, altitudinem, altare, scabellum, Iconam, Crucem, picturas, sculpturas, & ornamenra, pro vt supra in Visitatione Cathedralis explicitè docuimus.

Altare firmum lapideum, integrum, consecratum, portatile, am-

plum, bene ſigillatum ſit, lapidem ſacratum æqualiter Altari infixum habeat, Baldachinumque, ſiue vmbellam amplam deſuper appenſam.

Spatium hinc inde amplum ſeruitio neceſſarium ſit.

Feneſtellę conuenientes pro bacili, & vrceolis conſeruandis.

Calicem, corporalia, purificatoria, veſtes ſacras benè diſpoſitas, nec immundas, nec confractas, & ſciſſas habeant.

Miſſale, candelabra, campanam, & campanulam, cancella, ſcabellum } habeant.

Videat, an munda omnia ſint, & decenter ornata.

Videatur poſtea, an noua conſtituta aliqua ſint, aut vetera demolita ſine licentia, vel aliqua reformanda, vel demolienda, vel ędificanda, vel transferenda, vel reparanda ſint.

Item, an aliqua ſint cum propria ſepultura, & quid pro ea ſoluatur, & cui.

Item, an aliqua legata pia, aut relicta pia perpetua.

Item, an bona vſurpata, à quo, & quanto tempore.

An aliqua bona vnita Eccleſię, vel Capitulo, & quæ.

An remittant Cappellani caducitates.

Vocentur Cappellani, & poſſeſſores ad Epiſcopale Palatium, & omnes adſint cum litteris ordinum, & beneficiorum.

Mandet illis, vt dent inuentarium ſtabilium cum finibus nouis noſtri temporis intra terminum; citentur Patroni, & alij, ad quos pertinet oſtendere fundationes, vniones, iura, priuilegia.

Seſs 25. c. de refor. Requirantur, & videantur priuilegia; & prout de iure, & de diſpoſitione Sacroſancti Concilij Tridentini prouideatur.

Si altaria ad ius patronatus ſpectantia non ſunt depicta, hortandi ſunt Patroni, vt pingenda, & ornanda curent.

Sed, ſi non habent Patronum, vel nolint, & aliqua difficultas oritur, cõſulat Sanctiſsimam Congregationem, & iuxta eius Decreta exequatur; ſin autem, ipſe, prout ſibi de iure videbitur, decidat.

Videat, ſi Eccleſia non ſit conſecrata, vt conſecretur.

In Eccleſijs Collegiatis ſtatuendum eſt, vt ex fructibus plurium cappellarum conſtituatur merces, ſiue ſalarium alicui Clerico, vt inſeruiat, ſi opus eſt, & ſcribat, notetque eos, qni celebrant, vel non.

De

De xenodochiorum, siue hospitalium visitatione. Cap. XCIII.

QVoniam Ordinarius parens est, & dispensator pauperum; æquum est, ac rationi consentaneum, vt per se, vel, si impeditus fuerit, per Vicarium suum reformationi, ac bono regimini hospitalium, ac reliquorum piorum locorum incumbat, iuxta sacrorum Canonum [a] regulas, ac Sacrosancti Tridentini [b] Concilij decreta, quibus omnia impedimenta, ac difficultates tolluntur, ac remouentur. Qua propter, confecta prædicta visitatione, ac opportunis, necessarijsque adhibitis remedijs, sciscitabitur, ac diligenter perquiret, an in illa ciuitate, vel oppido reperiatur aliquod xenodochium, &, si reperitur, an sit sub alicuius Iurepatronatus nec ne; & , conuocatis Patronis, ac alijs viris ad illius regimen deputatis, ac electis, personaliter se conferet ad inuisendum huiusmodi xenodochium; & in primis libros Visitationum aliás in eodem loco factarum sibi tradi postulabit: quòd si nullus reperiatur, nouum statim faciendum curabit. Deinde perquiret, quot, & quantæ, sint opes, qui census illius xenodochij, cùm ad loci ipsius dignitatem retinendam, tùm ad pauperes alendos, ac subleuandos.

a De xenodochiis de relig.dom. clé. quia contigit eod.tit.doce. in c.si Romana de cens. lib.6.

b Sess. 25.c. 8. de refor.& sess.7.c.15.& sess.22.c.8.

Præterea, si nullum sit opum, ac census illius inuentarium, siuè index libellus, nouum faciendum statim curabit, in quo totius census rationes, & prædia, cum suis finibus, ac terminis, reliquisque condicionibus, describentur, ea ratione, ac methodo, quę supra in visitatione Ecclesiarum, & beneficiorum tradita est. Si quid autem, quod ad illius xenodochij iura pertineat, ab aliquo vsurpatum, vel male alienatum repererit, quamprimum recuperari mandabit.

Prçterea, rerum mobilium inuentarium, siuè indicē libellum confici imperabit; in quo lectulorum, & omnium, quæ ad peregrinorum, & ægrotantium vsum pertinent, numerus, ac qualitates diligenter adnotentur, ac conscribantur. quod quidem inuentarium xenodochij administratori, vel ei, cui illius administrationis onus demandatum est, tradet.

Perquirat etiam, an xenodochij magister, siue minister sit affabilis, pius in recipiendis pauperibus; & diligenter eis in necessitatibus inseruiat;

uiat; an à fordibus, tàm lectulos, quàm ipfofmet infirmos abluat fę-pè, ac magna adhibita diligentia. An mulieres in lectulis proprijs feorfum à viris iaceant. An ibi fit aliquod cubiculum remotius, fiuè conclaue aliquod, in quo Presbyteri, monachi, & nobiliores aliquæ perfonę collocari poffint; fi fortè illis ibi, vel ob malam valetudinem, vel ob aliquam aliam caufam, & fuperuenientem neceffitatem immorandũ effet. Quod ad infirmos attinet, interroget, an eis Confeffio, & alia Sacramenta fubminiftrentur.

Quod fi aliquod ibi hofpitale fit, in quo pauperibus infirmis, vulgò, ac ordinariè medicamenta adhibeantur; videat, ac diligenter fcrutetur, an ibi fit aliquod Sacellum, fiuè Oratorium, in quo facrum Miffæ peragi poffit. Interroget etiam, quomodo xenodochij opes, ac cenfus expendantur, ac in quo potiffimum erogentur. & in hoc, an fundatorum, & eorum, qui huiufmodi loca dotarunt, voluntas adimpleatur. Infuper, fi quæ erunt fcripturę, vel publicę vel priuatæ, vt diligenter, ac cautè cuftodiantur, imperabit. Illud quoque perquiret, an omnium bonorum, quę tam ex prędijs, quàm ex alijs locis percipiuntur, à miniftris ratio reddatur fingulis annis, dominis, vel alijs, cui id oneris demandatum fuerit, ac commiffum; rationefque huiufmodi, & cõputa ipfę per fe quoque percurret, ac diligentius confiderabit; vt fupra dictum eft, cùm de Ecclefiarum rationibus, ac cenfu ageretur. Tãdem omnibus prouidebit, ac opportuna remedia adhibebit; prout magis ei expedire videbitur, & ad Dei omnipotentis cultum, & ad xenodochij illius regimen bonum. Et, vt facilius omnia memorię mandari pofsint, poterit Vifitator de omnibus xenodochijs patronos, ac rectores, modo, ac ordine, qui fequitur, interrogare: videlicet:

Gubernia, & adminiftrationes, quę, & qualia fint, & quomodo fiant.

Miniftri qui, & quales fint, & an perpetui.

Temporales quomodo deputentur, & eligantur.

An ipfi fint debitores hofpitalis.

An actu hofpitalitatem exerceant, & quomodo.

An quolibet anno rationem adminiftrationis Ordinario reddant.

Officiales, qui, & quales fint.

Quomodo conftituantur, & quando per annum.

Quàm benè fuo munere fungantur.

Quot miniftri fint in hofpitali.

An piè viuant, & diligenter fuum officium exerceant.

De diligentia in recipiendis hofpitibus.

De charitate in ijs recipiendis, & tractandis.

Quot in hofpitali nunc fuftineantur hofpites.

Quot

Quot lectuli sint, & qui describantur; & detur inuentarium tam illorum, quàm rerum mobilium omnium.

An diligentes sint in perquirendis eleemosynis.

An alijs pijs locis respondeant.

An mares cum fęminis versentur, an separati maneant.

An hospites piè viuant.

An, cùm hospitale ingrediuntur curandi gratia, confiteantur, & communicent.

An etiam postea frequenter.

An Missa celebretur pro infirmis, qui in lecto iacent.

Quot cappellani sint.

An habeant in Ecclesia sepulchra pro mortuis sepeliendis, & quot.

Quę adhibeantur in ipsis sepeliendis.

Si mortui habent supellectilem, cui applicetur.

An, quando ad hospitale curandi gratia veniunt, per inuentarium recipiantur eorum bona, quę secum habent, & etiam pecunię. Omnia hospitali applicentur, si mori contigerit.

An alienata sint aliqua bona.

An sine consensu Ordinarij.

An per aliquot dies pręconizentur in locis publicis.

An subhastentur, & plus offerenti liberentur.

An reparatione vlla indigeant.

An aliqua sint membra annexa.

An habeant Ecclesias, seu cappellas.

Fundationes, instituta, priuilegia, exhibeantur.

Videat iura omnia, & redditus, onera, & expensas.

Rationes de pręterito, & statum presentem.

Inuentarium bonorum omnium hospitalis, & an singulis annis innouetur.

Visitatio

Visitatio Confraternitatum, Scholarum, & Societatum. Cap. XCIV.

QVoniam, quę religionis, ac pietatis causa instituta sunt, contingit aliquando ab humanę salutis perpetuo hoste deprauari: propterea Visitator diligenti indagine perquirere debet, ac scrutari, quę ad Societates, & Confraternitates, aut Scholas huiusmodi in populis sub pietatis nomine institutas spectant; Sacri Concilij Tridentini Decretis inhærendo.

In primisque, qui fundatores, quę origines earum, examinabit, ac considerabit; seque de omnibus institutis, legibus, ac ordinationibus informari, ac certiorem fieri curabit: in quo hęc potissimùm exquiret: an huiusmodi instituta, bona, & honesta sint, & ad sanctum finem directa. an aliquam in se superstitionem, an res vanas, & scandalis obnoxias contineant. atque eas solas sua auctoritate confirmabit, quas iustas, rectas, & honestas, ac super vera charitate, quę totius Christianę legis finis est, fundatas esse deprehendet; contraque illas destruet, & è medio tollet, quas tales esse minimè reperiet: nec vllo modo permittet, hunc in eis abusum irrepere, ac longa consuetudine corroborari, vt Dominicis diebus, vel in signioribus Sanctę Ecclesię sollemnitatibus, ad audiendas Missas votiuas, vel pro defunctis congregentur, prętermissa interim rei sacrę auditione, quam Sancta Mater Ecclesia eo die Dominico, vel in honorem illius Sancti celebrare consueuit: ad quam etiam audiendam omnes Christi fideles, eiusdem Ecclesię pręcepto, sub mortalis peccati pœna, tenentur[b]. Interrogabit etiam, an habeant sacella, siue oratoria particularia, in quibus Fratres diebus Festis sacris de more induci ad celebrandum Beatissimę Virginis Marię Officium conueniant. Illud quoque obseruatum est, in huiusmodi Societatibus, siuè Scholis, hanc legem, plerunque apud eos inuiolabiliter seruari, vt certum, ac statum Fratrum numerum pręteriri, ac trascendi nolint, nullúque in eis conscribi, ac admitti, nisi ex certa aliqua particulari familia originem ducat, ac quibusdam qualitatibus sit insignitus. Hos igitur omnis abusus, & ijs similes Visitator tollendos quamprimum curabit. Exquiret etiam, qui, & quantus

[b] c. missas de consecrat. distinct. 2.

& quantus ſit cenſus illarum, quomodo illum fuerint adepti, & quã ratione expendatur, an in ſacrificijs, cera, eleemosynis, & Eccleſiæ reparatione. Nec permittat in commeſſationibus, peregrinationibus, ac votis conſumi.

Interrogabit etiam, an ornamenta cultui Diuino apta, & neceſſaria habeant.

An vltimas voluntates eorum, qui res ſacras fieri, & alia pia opera exerceri reliquerunt, re ipſa comprobent, ac impleant.

Videbit etiam, an miniſtri ſingulis annis rationem reddant: & huiuſmodi rationes, & computa ipſe quoque per ſe conſiderabit, ac diligenter examinabit, ac omnium ornamentorum, cenſus, & prædiorum cum ſuis terminis, ac finibus inuentarium, ſiue indicem libellum confici mandabit: & , vt vnico verbo vniuerſa concludam, omnibus opportuna remedia adhibebit: pro vt ei magis expedire videbitur. ac, finita Viſitatione, omnia, quæcunque ordinauerit, ac ſtatuerit, in Actis referri imperabit.

In primis autem Præſul, ſiue Viſitator in omni Eccleſia, Monaſterio, Hoſpitali, Societate, ſiue Confraternitate, & Heremo, ac omnibus alijs locis pijs, quos inuiſet, ordinabit, vt libri particulares fiant, ac diligenter conſeruentur, in quibus eo modo, quo diximus, huiuſmodi Viſitationis acta conſcribantur: quorum etiam duo exemplaria conficienda curabit, ad verbum inuicem collata: quorum alterum ibi relinquet, alterum vero per Notarium ſuum in publico Archiuio conſeruari mandabit, vt, ſi forte alterum amitti contingeret poſſint Viſitationum acta deſcribi ex altero. quod etiam in cæterarum Eccleſiarum viſitationibus obſeruandum eſt. &, pro faciliori inſtructione, cum Viſitatoris ipſius, tum eorum, qui viſitantur, poterit Viſitator, eo, qui ſequitur examine, vti: videlicet.

In primis habeat, & videat omnia nomina, & cognomina confratrum, fundationes, inſtituta, priuilegia, conſtitutiones, modum orandi, & gubernandi.

An habeant libros prædictorum omnium, & archiuium, ſin minus, tent.

Recognoſcat redditus, expenſas, & onera.

Quot cappellanos habent pro oneribus ſoluendis.

Adminiſtratores quomodo conſtituantur.

Quomodo adminiſtratores, & confratres communionem frequententent.

An perpetui, an temporales, an debitores ſint miniſtri.

An habeant veſtes, & cuius coloris, & ſigni, quot omnes numero ſint, quas habent.

Quo modo administrent, an administrationis rationem, Ordinario, quolibet anno reddant.

Videat computa de præterito, & status præsens notetur.

An omnes confratres habeant in eorum cappellis sepulturas.

An ibidem omnes sepeliantur.

An omnes cum vestibus, seu saccis sepeliantur.

An omnes confratres adsint.

Inuentarium bonorum omnium, & an innouetur.

Exemplum omnium ad verbum descriptum detur Visitatori, & in libro Visitationis describatur.

Visitatio Seminarij, ac Congregationis adolescentium. Cap. XCV.

CVM Illustrissimi, & Reuerendissimi Sacri Concilij Tridentini Patres pro Cleri reformatione statuerint, ac decreuerint, [a] vt Episcopi in suis diœcesibus adolescẽtium congregationem in loco apto, & particulari instituant, adhibitis prçceptoribus, ac rectoribus, per quos & bene custodiantur, & in bonis litteris, ac morum elegantia, suauitateq. instruantur, eo consilio, ac ea ratione, vt nouum in Ecclesia Dei Seminarium fiat; quibus adolescentibus, sic institutis, suis loco, & tempore animarum cura demandaretur; cumque sanctum hoc institutum multi Præsules in suis Diœcesibus executi fuerint; Visitatores, postquam omnes Ecclesias, ac Monasteria, quarum illis cura connexa est, visitauerint, ad hæc Collegia, siue Seminaria visitanda se conferent.

[a] c. vult. sess. 23.

Vbi, perfecta, & considerata loci dispositione, an sit aptus, commodus, in loco honesto, boni aeris, ac situs, perquiret, qui sint electores, & primates illius Collegij, siue Seminarij, quibus onus recipiendi, & approbandi huiusmodi adolescentulos incumbit, qui ad minus quatuor sint.

An huiusmodi Electores in recipiendis, & probandis adolescenti-

bus

bus rationem habeant natalium vniuscuiusque, & vt corpore integri sint, absque vlla deformitate, & ad discendas virtutes propensi, vt sint mansueti, nec iræ valde obnoxij, & in primis ad disciplinam, & obedientiam bene dispositi.

Interroget etiam, an in huiusmodi approbatione considerent ingenij acumen, ac bonam indolem; & videat diligenter, ne bono publico, & spiritali, animarumque necessitati, potentium, & aliorum commendationes, & propriam suam vtilitatem præponant, non nullos approbando, ac recipiendo, qui prædictis qualitatibus carent, vt vel ab ijs, qui eos commendarunt, gratiam ineant, vel suis commoditatibus inseruiant, vel, quod longe turpius, & detestabilius esset, aliquid inde lucrum, & emolumentum percipiant.

Exquiret etiam Visitator, an, præmissis prædictis condicionibus recipiendorum, approbatio fiat secrete; &, qui recipitur, debet saltem tribus votis, ac suffragijs quatuor Electorum, quos supra diximus, approbari.

Perquiret etiam, an verus in eo Seminario, siue Collegio sit Rector, & gubernator, qui toti illi Congregationi præsit; & an is diligenter in primis, & moderate suo munere fungatur; prouidendo tam ijs, qui interius animæ regimen, Omnipotentis Dei timorem, studia, & bonos mores concernunt, quàm ijs, quæ ad exteriorem rerum familiæ, & opum administrationem pertinent.

Videbit etiam, an, cum adolescentulos recipiunt, in primis curent, vt, præmissa peccatorum suorum confessione, Deo reconcilientur, eosque admoneant, quid agendum, quid obseruandum, quid cauendum, quid denique præstandum sit.

Et, cum Rectori præsentantur, an faciant eos genuflectere ante Altare, ibi cum luminibus, & ornamentis præparato; atque ad obedientiam, & reliquas virtutes amplectendas hortentur; atque, his peractis, Hymnus, *Te deum laudamus*, totus submissa voce cantetur: quo finito, versiculus, & rationes Sanctissimæ Trinitatis recitentur; deinde versiculus, & oratio Beatæ Virginis Mariæ, cum Psalmo, *Magnificat*, & commemoratione Sanctorum Petri, & Pauli, & Sancti illius Seminarij, siue Domus Patroni, iuxta ritum, quo Sancta Romana Ecclesia vtitur.

Atque, his peractis, personas visitare incipiet, quas simul in vnum locum ad id aptum congregari, ac conuenire curabit; quos etiam omnes oratione ad id accōmodata hortabitur ad præstandum sedulo

munus ſuum, incipiens à Rectoribus, præceptoribus, & miniſtris; poſtmodum verò, ad adoleſcentes, qui ibi educantur, ſermonem conuertendo, eos ad pietatem colendam, ac litterarum ſtudia amplectenda inflammabit; vt conceptæ de ſe opinioni reſpondere poſſint; &, ſi quos ibi defectus repererit, eos omnes condemnabit.

Lectulos etiam diligenter viſitabit, conſiderando, an ſint benè, & concinnè diſpoſiti; atque iuxta loci amplitudinem, in debita proportione diſtent inuicem, ita tamen, vt omnes à Rectore ſiue Præfecto conſpici poſſint: qui & ipſe quoque in eodem cubiculo dormiet.

Videbit etiam, an ſinguli pro ſe ſeparatim dormiant; & an ſomnus ſeptimam horam excedat; & nocte ſemper in medio cubiculi lampas ardeat.

Illud quoque diſquiret, an adoleſcentes Rectori, veluti ſuo ſuperiori, obediant.

An manè, cum excitati à ſomno ſurgunt, ac alijs horis ad id potiſsimè conſtitutis, omnes ſimul orationi vacent.

An ſtudijs nauiter dent operam, & quo modo, & ordine, quas lectiones, & quorum auctorum libros præceptores interpretentur, & quid legant, aut in quo ſe exerceant illis horis, quibus à ſtudijs, ac lectionibus ſunt liberi, ac ſoluti.

An, dum comedunt, aliquis eorum ſacram aliquam lectionem alta voce legat, & cuius auctoris; vt ſimul cum corpore animus quoque paſcatur; idque ſingulis hebdomadis ſinguli præſtare debent.

Interroget etiam, quo pacto tempus diſtribuant, tam hiemali, quàm æſtiuo tempore.

Requiret etiam, an nocte locum, in quo adoleſcentes dormiunt, & reliqua loca communia Rector inuiſat; &, ſi vnus quiſque in ea domo, vel Collegio, ſuo munere fungatur, diligenter obſeruet.

An inferiores miniſtri ſuis præpoſitis obediant.

Videbit etiam, quæ ſit ratio, qui modus in victu, & veſtitu: & de omnibus bonis, tàm mobilibus, quàm immobilibus, quæ quouis modo ad Seminarij iura pertinent, nec non de cenſu, & opibus indicem libellum, ſiuè inuentarium conficiendum curabit.

In primis autem in huiuſmodi locorum viſitatione hoc animaduertet Viſitator, vt diligentiſsimè perquirat, quo pacto illi in communi conſuetudine viuant, quam curam, & diligentiam adhibeant Rectores, vt caſtè, pudicè, & honeſtè viuatur; quod eſt veluti baſis quædam, & fundamentum, cui huiuſmodi Seminaria, & Congregationes innituntur, vt ex D. Pauli verbis ad Timotheum conijcere licet:

cuius

cuius verba sunt [a]: *Te ipsum castum custodi*, & alibi [b], *Esto exemplum fidelium in conuersatione, in castitate*.

Exquiret etiam, qui modus in correptionibus, & pænitentijs iniungendis obseruetur; qua methodo in cõfessionibus vtatur; an sępius confiteãtur. quibus omnibus sic diligẽter perspectis, & cognitis, omnes tollet defectus, emẽdabitque, & singulis opportuna remedia adhibebit.

a Paulus primæ ad Tim. c. 4.

b Idem primæ ad Tim. c. 5.

Denium Visitator mandabit Præfecto, & Rectori Seminarij, vt hic mos perpetuo obseruetur ab ipsis: videlicet, quòd Catechismus Romanus pueris, & adolescentibus, semper prelegatur, & quàm diligentissimè explicetur, ita, vt nulla eius pars prætermittatur, eiusque doctrina eorum animi imbuantur, quam fieri potest, omni maximo studio.

Similiter, quòd magistri animaduertant semper legere lectiones morales, nec vnquam lasciuas, & profanas; & auctores non probatos reijcere.

Et, quando id commodè fieri potest, præter cætera, quibus ad pietatis exercitationem, & ad litterarum doctrinam adolescentium animi erudiuntur, studio etiam sacrorum rituum, historiaque omnis Ecclesiastica, certis statis diebus instituantur: quæ clericalis ordinis hominibus maxime accommodata sunt, & ad optimam religiosæ disciplinę rationem necessaria.

Visitatio Montis Pietatis. Cap. XCVI.

TANDEM, vt finem huic primę parti nostræ Praxis demus, Visitator, volens Montem Pietatis visitare, diligenter aduertat, vt bona dicti Montis benè, debitè, & diligenter conseruentur, & vt illa in pauperum, ac miserabilium personarum detrimentum non pereant, sed potius augeantur. Et, ne à nostro principio operis aberremus, hæc, quę sequuntur, ab omnibus administratoribus dicti Montis seruanda curabit.

Primo, mandabit, ne pecunia dicti Montis alicui detur, nisi super pignoribus maioris valoris vltra dimidium pecunię mutuatę.

Mandabit etiam officialibus dicti Montis, vt curent, quod pignora singulo quoque mense, & sæpissime à puluere, & immunditijs purgentur: quia facile aliter corrumperētur: &, si, culpa illorum, pignora perierint, vel deteriora fierent, quòd de proprio, Montis satisfaciant.

Pecuniæ non dentur pro rebus publicis, quia difficilis erit exactio: & contrafacientes, de proprio, Monti satisfaciant.

Pręfiget summam pecuniæ mutuandę Visitator, secundum quantitatem, quā Mons possidet, ad hoc, vt omnes pauperes, & egentes sentiant iuuamen dicti Montis.

Prohibeat etiam Visitator, ne officiales arma, & libros pro pignoribus recipiant; quia nec illa domini redimere curant, nec, qui illa emant, inuenietur. Si secus officiales fecerint, pignora pro se recipiant, & de propria pecunia Monti satisfaciant.

Sex mensibus elapsis, si pignora à proprijs dominis non fuerint exacta, mandabit, quòd vendantur, ad hoc, vt alij etiam egentes possint cum pecunijs prędictis, suis necessitatibus consulere. Quæ omnia si officiales exequi non curauerint, successores non teneantur recipere dicta pignora, sed priores officiales, de proprio satisfaciant Monti.

Si quis diuersas quantitates pecuniarum, relictis varijs pignoribus, à Monte receperit, meliora pignora, peioribus relictis, releuare non permittant.

Et, ne fraus aliqua committatur, prohibeat, ne Montis pręfecti permittant pignora iam tradita mutare, & alia ipsorum loco tradere.

Et, si aliquod legatum pium fuerit Monti relictum pro expressa voluntate testatoris adimplenda, in certum opus pręfixum, vt in nostra Ciuitate Andriæ reperitur, quòd testatores relinquunt certam pecuniarum quantitatem Monti Pietatis pro pauperibus vestiendis, & maritandis, &c. voluntas testatoris seruetur, & omnia cum pręsentia, seu consensu Ordinarij dispensentur: prout ita per S. Congregationem, contradicentibus administratoribus, fuit decisum, per litteras nobis directas.

Magistri, & administratores, seu officiales Montis, non per substitutos, sed per se ipsos officium exerceant: quia, si in aliquo pręmissorum errauerint, non valeant excusationem allegare.

Et, vt Montis prædicti indemnitati consulatur, mandet, quòd officiales prædicti in fine cuiuslibet anni rationem exactissimam eorum admini-

adminiſtrationis reddant coram loci Ordinario, cum pręſentia ſucceſſorum in officio prędicto.

Et, ne bona ſtabilia dicti Montis pereant, ſed potius augeantur, mandet, vt fiat inuentarium, iuxta pręſcriptam formam cuiuslibet diœceſis.

Curabit etiam, & expreſſe mandabit Viſitator officialibus prędictis, vt libros bene diſpoſitos habeant, in quibus pignora, quę recipiuntur, & redduntur, deſcribantur; vt quòd bene conſeruentur, vt non pereant.

DIRECTORII VISITATORVM, AC VISITANDORVM,

Cum Formula, & Praxi Generalis Visitationis, Reuerendissimi Patris

D. LVCÆ ANTONII RESTÆ, Episcopi Andriensis,

PARS SECVNDA.

In qua tractatur

DE VISITATIONE ECCLESIARVM, Locorumq. omnium Diœcesis, & personarum; cum quibusdam alijs formis, & modis pro visitandis personis quibusdam; cum solutionibus multorum dubiorum.

INSIGNIA REVERENDISSIMI AVCTORIS.

PRAEFATIO.

QVONIAM in superiori parte actum est de Visitatione Cathedralis Ecclesiæ, & aliarum Ecclesiarum, piorumq. locorum Ciuitatis; in qua methodum, ac praxim tradidimus, qua Episcopus, siue Visitator vti debet tam in visitanda eademmet Cathedrali Ecclesia, quàm alijs Ecclesijs, & locis pijs, quæ in Ciuitate sunt: reliquum est modo, vt vna cum eodem Episcopo, siue Visitatore, extra Ciuitatis mœnia egredientes, quo pacto Diœcesis sit visitanda, doceamus: illud tamen lectorem interim admonentes, eam esse huius Visitationis seriem, cum ordinem, vt omnia mutua quadam habitudine, sibi inuicem respondeant. Quapropter, quæ in priori parte dicta sunt de Visitatione Cathedralis Ecclesiæ, mirum in modum Diœcesanæ visitationi inseruiunt. Nam, quæcumque suæ Diœcesis loca Visitator inuiset, in ijs principalem Ecclesiam esse omnes norunt, quæ Cathedralis ibi Ecclesiæ locum retinet. Hanc ergo eo ordine, eaque ratione visitabit Episcopus, qua suam Cathedralem visitauit. Idemq. de Hospitalibus, Confraternitatibus, & reliquis locis pijs censendum est. Quæcumque autem de Diœcesis visitatione dicturi sumus, ex earumet serie vnusquisque facile colligere poterit, ea quoque ad perficiendam Cathedralis Ecclesiæ visitationem conducere, ac vtilia, & quodammodo necessaria esse. Sed, ne tempus frustra teramus, iam ad rem ipsam accedamus: hinc exordium sumentes.

Viſitator, aduentum ſuum in vnamquamque Ciuitatem, oppidum, ac alium locum ſuæ Diœceſis, quò ſe confert, prius indicare debet: idq. qua ratione ſit præſtandum. Cap. I.

QVEMADMODVM Chriſtus Dominus Saluator noſter, cum templum Domini in Hieruſalem viſitare vellet, duos ex diſcipulis ſuis præmiſit,[a] qui aduentum eius prænunciarent: ita Præſul, ſiue Viſitator in omnem ciuitatem, oppidum, & locum, quò erit ipſe venturus, nuncium cum literis Paſtoralibus ac mandato, manu Chirographi ſui, ac notarij, quem ſecum ad viſitationem peragendam ducet, ſubſcriptis mittat oportet; vt ſex, aut octo diebus ſaltem, plus minus ve, de aduentu ſuo ſubditi viſitandi certiores fiant; vt ſe ad viſitationem recipiendam congrue iuxta ſtatus ſui condicionem præparare poſſint, ac diligentius, quid vnicuique eorum ex officio præſtandum ſit, conſiderare, ac præmeditari, ne imparatos eos offendat Viſitator. Et Clerus quidem in ijs, quæ ad eum pertinent, Sacrorum vero præfectus, ſiue Sacriſta circa ornamenta, & alia, quæ in Eccleſia ad Dei cultum adhibentur; Procuratores vero, & Priores, ſiue fabricæ præfecti in ordinandis ſuis computis, tam quo ad cenſum, quàm quoad impenſas, ſedulam operam nauare poſſint. Tum vero, ſi qui in ijs locis aliquo excommunicationis vinculo fuerint irretiti, ſi quod teſtamentum, ſiue legatum pium re ipſa non fuerit executioni demandatum, ſi qua reſtitutio facienda erit, ſi eorum filij ſacro chriſmatis charactere non fuerint inſigniti, præſertim ſi Epiſcopus per ſe viſitationem peraget, ſi qua tandem alia publici, ac enormis delicti ſpecie fuerint deterriti, omnibus prænunciandum aduentum ſuum Viſitator conſulit. Ita enim fiet, vt recta via errantes reſipiſcant, & ad Dominum conuertantur; & vnuſquiſque diligentius, vigilantiuſque munus ſuum impleat. Huiuſmodi

[a] Matth. c. 21.

autem Pastorales literæ, siue mandatum, quæ præmittenda monuimus, eo, quo sequitur, modo poterunt fieri, mutatis aliquibus, siue demptis, vel additis, prout loci, temporis, ac rei occasio, & opportunitas postulare videbitur, seruataque interim gradus sui dignitate, prout Archiepiscopus, Episcopus, siue eius Vicarius, vel Locum tenens erit is, qui visitabit: sed, si simpliciter per literas moniti fuerint, infrascriptæ monitiones in principio Visitationis in Ecclesia per notarium publicentur, ad hoc, vt omnibus innotescant; prout seruaui ego, cum Prouinciam Sabinen. visitaui ex delegatione Illustrissimi & Reuerendissimi D. mei Innici Auali Cardinalis de Aragona, tunc Episcopi Sabinen. prout infra eo c.4. continetur, ibi, N. Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus.

N. Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus, vel Episcopus huius, vel illius ciuitatis. vel N. Visitator Generalis, & Vicarius huius, vel illius Ciuitatis, & Episcopatus pro Illustri, & Reuerendissimo N. Episcopo eiusdem Ciuitatis &c. Vobis, omnibus, & singulis Reuerendo Capitulo, & Clero, nec non magnificis Gubernatoribus, Syndicis, Electis, & Procuratoribus, Prioribus, & hominibus, ac Vniuersitati Ecclesiarum, Monasteriorum, Hospitalium, Montis Pietatis, Confraternitatum, ac cæterorum piorum locorum in ista ciuitate, oppido, siue loco Deo dicatorum, salutem in Domino. Noueritis, quod nos die N. post meridiem Deo adiuuante istuc venire cogitamus ad visitandam Ecclesiam, siue Ecclesias, populum, ac viros ipsius ciuitatis, oppidi, siue loci. Qua propter hortamur vos, ac in virtute sanctæ obedientiæ, vobis committimus, & mandamus, vt vos ad sanctum Visitationis officium peragendum præparetis; (vt bonum Christi gregem, ac obsequentes, obedientesque filios decet) inobedientes vero, ac rebelles omnes, & singulos excommunicationis pœna multamus. Datum, &c.

Nuncius vero, ac Tabellarius, qui huiusmodi ordinis, & decreti literas, siue mandatum perferet, hospitium in ea ciuitate, oppido, siue locum præparandum curabit, vbi Visitator commode cum suis commorari possit, ac reliqua ad uictum necessaria, & opportuna præparabit: id quod æquum, ac rationi consonum esse supra demonstratum est. [a] qua in eum adhibebit modum, ut se semper ad laudabilem ipsius loci, ac populi consuetudinem accommodet.

[a] In prima part. c. 3.

Quomodo

Quomodo Prælatus, siuè Visitator, cùm ad uisitandum venerit, sit recipiendus prima vice. Cap. II.

QVEMADMODVM Redemptori nostro, cùm ad inuisendum Dominicum templum in Hierusalē proficisceretur, populus iubilans occurrit, ac eum, gaudens, & Osanna benedictus, qui venit in nomine Domini, cauendo [a], sollemnique pompa vestes, ac varios arborum ramos ad leuandum itineris laborem prosternendo excepit: ita aduenien- [a] Matth. c. 21
te Visitatore Apostolico, vel Episcopo prima vice ad aliquam ciuitatem, vel oppidum, siuè locum, si fuerit Episcopus, debet eum Clerus omnis, ac populus, Cruce præeunte, & pulsu sonantibus campanis honorificè excipere, ac honoris gratia cantando extra Ecclesiam, quantum pro loci, ac personæ dignitate decere videbitur, obuiam ei prodire. Prelatus verò sub Baldachino incedens ad illius Ecclesię portā in loco ad id potissimùm preparato, ac congruè ornato, ante Crucem, siuè sanctorum reliquias genuflectat, quas etiam sibi porrectas deosculabitur: postea, ministrante ei aquam benedictam digniore illius Ecclesię Præfecto, astantes asperget, ac incenso per Episcopum benedicto, ac in Thuribulum infuso, ab eodem met illius Ecclesię digniore Prefecto Episcopus incensabitur, ac Sacrum Iesu Christi Euangelium sibi per eundem oblatum deosculabitur. Quibus omnibus sic peractis, duo ex dignioribus illius Ecclesię medium Visitatorem sumentes, atque hinc inde vnus à dextris, & alter à sinistris incedentes in Ecclesiam ducent, reliquis interim conuenienti ordine partim precedentibus, partim verò subsequentibus. Cumque ad Altare maius ventum fuerit, dum Episcopus ante ipsum genuflexus, ac prosternatus orabit, interim Clerus sequens responsorium cantabit.

Sacerdos, & Pontifex, & virtutum opifex, Pastor bone in populo, sic placuisti Domino, intercede pro nobis; aut aliquod aliud simile, prout magis ei videbitur.

V. Protector noster, Aspice Deus.

R. Et respice in faciem Christi tui.

V. Domi-

℣. Domine, exaudi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo. Oremus.

DEus, humilium visitator, qui nos paterna visitatione, & dilectione consolaris, ostende Societati nostræ gratiam tuam; vt per eos, in quibus habitas, tuum in nobis sentiamus aduentum. Per Dominum nostrum.

Quibus actis, Visitator surgit, & pluuiali violaceo, & mitra simplici induitur, &, habito sermone ad populum, vel ab ipso, vel ab alio, vnàcum clero, & populo, fit processio per Ecclesiam, & cœmeterium, cum suffragijs ad absoluendas animas defunctorum, prout habetur in Pontificali sub eadem hac rubrica, & supra in prima parte dictum fuit [a].

a Part. prima sup. c. 4.

Postea, si Visitator is erit, cui benedictio competat, stans sollemniter astantibus benedicet, ac indulgentias publicabit; ac postremò, comitantibus omnibus, eodem, quo ventum est, ordine domum redit, ac interim, quæ ad perficiendam visitationem necessaria sunt, disponit. Animaduertendum tamen est, hos omnes ritus, & cærimonias, quas commemorauimus, tunc obseruari solum, cùm Visitator Episcopus fuerit. Quòd si eius Vicarius, vel alius quiuis locum tenens fuerit, prætermittantur cerimoniæ prædictæ, ac sollemnitates; satisque erit eum mediocri sollemnitate, ac pompa excipere; quæ maior, minorne adhiberi poterit, prout Visitantis qualitas, ac dignitas postulare videbitur. Sed nos interim ad rem nostram redeamus.

Vespere eiusdem diei Visitator ad Ecclesiam inuisendam, ac perlustrandam se conferet, illiusque dispositionem ædificij, defectus, si qui sint, ac reparatione, ac restauratione indigeat, inspiciet, ac diligenter omnia considerabit. An iuxta ritum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ huiusmodi Ecclesia sit consecrata, perquiret. An cœmeterium habeat, quod quadraginta passibus intendatur, iuxta sacrorum [b] Canonum constitutiones. An benè distinctum sit, & segregatum, nec à rebus profanis occupatum; prouidebitque, ne quouis modo immunditiæ prope cœmeterium inijciantur. Id enim præterquã quod requirit honor, ac reuerentia, qua loca omnia sacra prosequi tenemur, vel hac vna ratione tamen præsertim præstandum est, quia ibidem plerunque contingit processiones fieri, vel in honorem Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramenti, vel pro suffragijs defunctorum iuxta laudabiles, ac optimas vniuscuiusque Ecclesiæ consuetudines, ac ritus, &, vt vnico verbo vniuersa concludam, seruetur in hoc, quicquid per sacros Canones statutum est. Illud interim monentes, in Cappellis, & Ecclesijs, quæ nec Cathedrales,

b 17. q. 4. c. sicut antiquitus.

drales, nec parochiales sunt, tantum cœmeterij spatium non requiri. quamuis nullo pacto sit concedendum, domos laicorum quouis quęsito colore cœmeterijs adhærere: eademque prorsus est eis adhibenda reuerentia, quam paulo ante diximus. Curabit etiam Visitator, antequam domum reuertatur, vt per Iuratos, vel Tubicines illius Ciuitatis, vel oppidi, in locis publicis indicetur, vt crastina die, lętitię, & sollemnitatis signa edant. nec ab re esset in ijs locis, in quibus homines, passim extra ciuitates, siuè oppida degunt, Visitationem die Dominico auspicari, ac incipere, aut aliquo die sollemni, quo diem Festum celebrare omnes Ecclesię præcepto tenerentur; statuendo, & ordinando, vt omnes, qui duodecimum ætatis annum excesserint, ad signum campanæ ad audienda Diuina Officia conuenire ad Ecclesiam tenerentur, sub pœna excommunicationis, vel quauis alia eius arbitrio imponenda, aut infligenda, quam restaurandæ illius Ecclesiæ, quam visitabit, applicare poterit; ac contumaces punire in omnibus illis, quę ad suum spectant officium, iuxta sacrorum Canonum [a] decreta, ac doctorum placita [b]: alioquin Visitatoris iurisdictio [c], ridicula prorsus, ac nullius esset auctoritatis. cui enim committitur principale, & accessorium quoque committi videtur: vt ex sacrorum Canonum [d] auctoritate colligere licet. Postremò Sacristę imperabit, vt, cum vesperi ad Salutationem Angelicam pulsatum fuerit, omnes campanas sollemniter pulsandas curet, prout in diebus festis, siue vigilijs magnarum Ecclesię sollemnitatum, ac sollemnium Ecclesię festorũ consueuit fieri; vt Christi fideles ad conueniendum, alacriori animo incitentur, & ad præstandum, quod publicè indictum fuerit, promptiores reddantur.

a c.Romana. de pænis. in 6.
b Archid. Io. And. Ber. Innoc. & Hostien.
c 1 c. ex literis de offic. iudic. deleg.
d c de causis c. prudent. §. si vero de off. deleg

Quando, cum aliquò Visitator iam peruenerit, Ecclesiæ visitationem debeat incipere: tum de Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti visitatione. Cap. I I I.

QVAMVIS tota, quę per Episcopum, vel eius Vicarium fit visitatio, tribus potissimùm partibus absoluatur, nempè Ecclesia, Clero, Populo visitandis: tamen ea est earum natura partium, vt nulla earũ tam distinctè fieri posśit, quin simul omnes aliqua in re concurrant. quod etiã temporis breuitati plurimum conducit, cùm pręsertim fit visitatio locorum Diœcesis, & pręcipue si sint oppida, ad minuendos sumptus, & nõ nunquam etiam, vt officij sui dignitatem retineat Visitator; vt infra docebimus, cum de methodo, ac forma, quibus illi in huiusmodi Visitatione vtendum erit, verba faciemus; pręter ea, quæ superius dicta sunt de Cathedralis Ecclesię visitatione. Proxima igitur sequenti die, sine vlla, nec minima quidem, temporis iactura, cùm campanę sono dato signo populus frequens ad Ecclesiam conuenerit, sicut in sollemnibus Ecclesię festis diebus fieri solet, Prelatus, siuè Visitator, cum duobus ad minus Coassumptis, ad Ecclesiam se conferet; ibique vel ipse rem sacram peraget, vel ab alio Sacerdote sollemni ritu factam audiet: qua finita, nisi forte ipse celebrasset, stola, ac pluuiali super rocchetum indutus cum mitra pretiosa, si sit Episcopus, sin minus, cum superpellicio, & stola, comitantibus Sacerdotibus, & Clericis omnibus, ac tot luminibus adhibitis, quot iuxta loci illius facultatem sufficere sibi videbuntur, ac sumpto Thuribulo, procesśionaliter ad visitandum eum locum pergit, vbi Sanctiśsimum Eucharistię Sacramentum conseruatur, ac custoditur; ibique genuflectentibus omnibus, Visitator, si fuerit Episcopus, mitra deposita, dicit:

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini.

℟. Qui fecit cælum, & terram.

℣. Sit nomen Domini benedictum.

R. Ex hoc nunc, & vsque in sæculum.

Postea

Postea Visitator incipit Psalmum:

Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. Quem alternatim cum ministris, & astantibus ad finem vsque complet.

Deinde dicat: V. Emitte spiritum tuum, & creabuntur.

R. Et renouabis faciem terræ.

V. Memento Domine in beneplacito populi tui.

R. Visita nos in salutari tuo.

V. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. Oremus.

DEus, qui corda fidelium, sancti Spiritus illustratione docuisti; da nobis in eodem Spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere. Per Dominum nostrum Iesum Christum. Deinde:

COnscientias nostras, quæsumus, Domine, visitando purifica, vt veniens Dominus noster Iesus Christus paratam in nobis inueniat mansionem. Qui viuis, &c. Deinde dicat orationem illius Sancti, & Sanctæ, in cuius honorem Ecclesia illa Deo dicata fuerit: & in fine addat, Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

Quibus peractis, surgunt omnes, & Visitator ad visitandum Sanctissimum Sacramentum Eucharistię accedit, &, sumpta claui, locum, vbi custoditur, aperit, illudq; ea, qua decet, reuerentia inde educit: & vel ipse per se, vel cantores canunt: *Tantum [a] ergo Sacramentum Veneremur cernui*: & hymnum ad finem vsque canendo perducunt. Interimque Visitator, sumpto thuribulo, à Thuriferario sibi oblato, genibus flexis Sanctissimum Sacramentum incensat. Deinde, adhibita omni reuerentia in visitando Sanctissimum Sacramentum, hæc potissimùm considerabit: nempe, loci, in quo illud conseruatur, ac custoditur, dispositionem, ac aptitudinem; modum custodiendi perquiret; videbitque, an species, (quod absit) siuè accidentia sint corrupta; an particulæ sint rotundæ, vel alterius qualitatis; an paucæ, vel multę, iuxta loci, ac Parochiæ indigentiam, ac necessitatem infirmorum, prout anni tempus refert, conseruentur. Curabitque corporalia ipsa, super quibus Sanctissimum Sacramentum conseruatur, adhibita patena, euacuari, & diligenter considerari; vt videri possit, an ibi sint reliquię aliquę, vel fragmenta: exquiret etiam, visis tamen prius palla, & corporali, an ab omni immunditie illęsa, & recentia, ac munda conseruentur, & an ipsa, omniaq; alia ad Diuinũ cultum necessaria per Sacerdotem super sacrarium lauentur ac mundentur. Illud etiam interrogabit, an Sanctiss. Sacramentũ quindecim dierũ spatio, & hieme singulis quibusque duabus, vel tribus hebdomadis, plùs, minusve, innouetur; & tũc, an particulę sint recẽtes, eodẽ met die, an pauloante confectę. Tandẽ, vt breuiter omnia cõcludam,

[a] Sic supra p. p. 1.25. vide as ibi.

cludã, in visitãdo Sanct. Sacr. sacris oleis, fonte baptismali, sanctorũ reliquijs, ac reliquis, quæ ibi erunt, vtetur Visitator eadem prorsus methodo, ac praxi, [a] quam supra tradidimus, cum de Cathedralis Ecclesiæ visitatione ageremus, interrogatoria ibi posita, vel omnia, vel ex parte adhibendo, prout magis ei expedire videbitur.

a Part. prima c.9. & seq.

Tandemque Visitator, ad augendam Christi fidelium pietatem, ac religionem sollemniter ibi, si ita videbitur, benedicet, canentibus interim cantoribus partem illius hymni, *Genitori genitoque, &c.*

Cumque ad illud verbum peruentum fuerit, *Sit & benedictio*, tunc Sacramentum manibus tenens benedicet populo. Hisque ita peractis, Sanctissimum Sacramentum reponet: deinde dicet:

V. Saluos fac seruos tuos.
R. Deus meus sperantes inte.
V. Mitte eis Domine auxilium de sancto.
R. Et De Syon tuere eos.
V. Domine exaudi orationem meam,
R. Et clamor meus ad te veniat.
V. Dominus vobiscum.
R. Et cum Spiritu tuo. Oremus.

Prætende, Domine, misericordiam tuam famulis, & famulabus tuis, dexteramque cælestis auxilij, vt te toto corde perquirant, & quæ digne postulant, consequantur. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

Qua methodo intendum sit in peragenda generali personarum visitatione in Diœcesi.
Cap. IV.

VISITATIS ea ratione, ac praxi, quam supra tradidimus, Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, Sanctorum reliquijs, fonte baptismali, sacrisque oleis, ac reliquis in Ecclesia, sacrario, cappelisque vt dictum est, [b] cum de visitatione Cathedralis Ecclesiæ tractaretur; Visitator ipse, siue sit Prælatus, siue eius Vicarius, secedens in locum remotum eiusdem Ecclesiæ, si tamen oppidum erit paruum, & incolæ,

b Supr. part. prima c.4. & sequen.

colæ, tam clerici, quam laici pauci erunt; si autem locus sit magnus, & amplus, & incolarum numerus frequens, domi hæc peraget, vbi concionem conuocandam curabit, ibique diligentius considerata temporum qualitate, ac moribus, ingenijsque illius populi, perquiret, quibus potissimum vitijs ciues, & incolæ loci illius passim detineantur, eosque, conuocata concione, breuiter hortabitur, ac monebit, vt munus suum implere, quantum in ipsis est, satagant; quod facere tenentur, re ipsa præstent; quæ fugienda sunt, caueant, ac vitent; prout Sacrorum [a] Canonum decreto sancitum est: eosque reprehendet, & exhortabitur plus minus ve, pro vt Dominus Deus os, & sapientiam illi ad id agendum præbebit. Et, quoniam Prælatus visitãs, siue eius Vicarius debet præcipue reformandæ, ac innouandæ hominum vitæ vacare; cum certum sit, omnium animas, iuxta eorum opera, quæ in corpore egerunt, vel æterna vita donandas esse, vel supplicijs æternis addicendas [b], propterea Visitator, vt facilius scire possit, ac cognoscere publica crimina, quæ in eo loco vigent, quem inuisit, ac cætera, quæ ad perficiendum sanctæ Visitationis opus necessaria sunt, exequi, litteras per generale edictum decernet, quas etiam publice per Notarium, cuius opera in Visitatione vtitur, legendas curabit, ac populo insinuandas. Harum autem litterarum, siue edicti series ad subsequentis exemplar, ac normam confici poterit: mutatis tamen interim nonnullis, & adiectis, demptis ve, prout ciuitatis illius, oppidi, siue loci necessitas, qualitasue postulare videbitur.

a c. Romana de censi. in 6. §. fene.

b Io. cap. 5. & Matth. c. 25.

Monitiones generales sunt præmittendæ, prout supra docuimus in prima parte, cap. vij. fol. 15.

Visitatio prædicorum, fabricæ, accensus Ecclesiæ. Cap. V.

ILLVD etiam Visitatorem perquirere æquum est: An scilicet fabricę, & ędificijs Ecclesię aliquis cẽsus sit proprius, & cui potissimũ incumbat onus reparationis, conseruationis, & constructionis eiusdẽ Ecclesiæ, curabit se certiorẽ fieri. Quòd si cõpererit aliqua prædia fabricę applicata, perquiret, an à quoquã occupentur, & an diligenter ea colant, omnibusque, prout opportunum videbitur, prouidebit, ac de omnibus

indicem libellum, siue inuentarium faciendum mandabit, in quo distincte, ac congruo ordine, prædia, vineas, domos, vna cum suis limitibus, ac terminis, mensurisque, ac reliquis, nec non & census rationem, ac omnia alia bona, tam stabilia, quam mobilia, quouis modo ad dictam Ecclesiam, fabricam ve pertinentia, redigi curabit: sin autem nulla sint prædia certa, nullus certus census, sed fabricæ expensas Episcopus, Canonici, & beneficiati subministrare teneantur, illius vtilitati consulet, prout tunc magis ei expedire videbitur. Et, quoniam longa dies multa solet afferre incommoda, tempore omnia consumente, poterit Visitator aliquam census partem congruam, & honestam pro Ecclesiæ reparatione assignare, habita ratione qualitatis, ac quantitatis illius census, & illius Ecclesiæ dispositionis. sæpius enim compertum est, Ecclesias, hac vna ratione, quia scilicet proprium cēsum non habēt, nunquam reparari, ac resarciri, donec ita corruant, ac desolentur, vt ad eas resarciendas multorum annorum census postea non sufficiat.

Quomodo Ministri administrati census Ecclesiæ rationem reddentes sint audiendi. Cap. VI.

POSTQVAM Visitator, omnium, quæ ab Ecclesijs possidentur, indicem libellum, siue inuentarium faciendum curauerit, ornamentaque, ac scripturas, ad Ecclesiarum iura pertinētes, inuiserit, à ministris perquiret, vt administrati census Ecclesię, ac fructuum perceptorum rationem reddant, iuxta laudabilem illius loci consuetudinem, & Sacrosancti Tridētini [a] Concilij decretum, per quod omnia, quæ incidere possent, impedimenta tolluntur. Pro cuius rei executione, œconomum, vel Priorem, siue Thesaurariū illius Ecclesiæ, pręsentibus ibidem Pręsbyteris prædictæ Ecclesię, & aliquibus laicis ex senioribus, & prudentioribus, ac cæteris omnibus, qui interesse volent, in locum publicum, & patentem venire curabit; &, delato iuramento illi primum, cui rationis reddendæ onus incumbit, (quod sine fuco, & fallacia præstabit), deinde nonnullis ex astantibus

[a] c.9 de ref. sess.22.

tibus ad id potissimum conuocatis, quòd vera dicent in his omnibus, quæ illi Ecclesiæ vtilia esse cognoscent, nec vllo pacto fraudi vlli consentient, Notarius, computa, & rationes in libro Visitationis, eo, qui sequitur, modo adnotabit.

Primo ponet rubricam hoc modo: Computa, & rationes per N. œconomum, siue Priorem, vel Thesaurarium Ecclesiæ N. reddita hoc anno tali præsenti N. episcopo, vel Visitatori, Visitationis munus continuanti, & præsentibus ibidem N. N. vocatis, & deputatis, vt interessent, ac assisterent præuio iuramento. Deinde sequetur: Episcopus, siue Visitator ab eodem N. œconomo, siue Priore, vel Thesaurario intellexit, ac cerior factus est, fundum oliuarum hoc anno dedisse centum &c. valoris tot ducatorum; vt puta, non gentorum aureorum.

Item, ex eleemosynis tot, verbi gratia trecentos aureos habitos fuisse, & sic in singulis, ex quibus fructus aliquis percipitur, procedendo, visis, ac percursis omnibus, in fine epilogabit: Totus supra dictus huius Ecclesiæ census, ascendit ad summam valoris scutorum tot: vt, exempli gratia, mille nongentorum &c. Subiunget postea immediate totius exitus rationem, omnes expensas factas computando, illas expensas admittendo, quæ admitti de iure debent; & inutiles, ac factas absque ordine Superioris, & quę non deberent fieri, non admittet. Quibus demptis, summam faciet totius iusti exitus. In calce quorum subiunget: Qua propter, viso omni censu Ecclesiæ, visis, ac consideratis expensis, siue exitu, repertum est, Dominum N. esse debitorem in summa, & quantitate scutorum tot. quam quidem summam committimus, & mandamus, vt tot dierum spatio eidem Ecclesiæ, vel ei, qui illius nomine recipiet, persoluere, ac reipsa dare sine vlla retentione teneatur, sub pœna &c. Sin autem reperiet exitum, siue expensas, census rationem excedere, œconomo, siue Priori, vel Thesaurario futuro imperabit, vt ex redditibus illius Ecclesiæ soluat illi, quicquid amplius in sua administratione pro Ecclesiæ vtilitate, atque honore de suo erogauerit.

Qua Visitatione sic peracta, nouem œconomum, siue Priorem, vel Thesaurarium. iuxta laudabilem illius loci consuetudinem, instituet, re prius cum illis, ad quos id spectat, maturius collata, & habitis illorum votis: idque, si huiusmodi Visitatio in tempora, quibus mutari solent ministri, incideret, eosque ad prestandum iuramentum, quòd fideliter officio suo fungentur, impellet, ac ad satisdandum, nisi pro se ad cautionem idonei sint, coget. Sin autem Thesaurarius, Prior ve, siue œconomus, qui tunc temporis rationem reddet, nondum administra-

miniſtrationis ſuę ſtatum tempus percurrerit,ſed medium plus,minúſue reſiduum ſit,tunc Viſitator ei imperabit, vt tam illius anni, quàm præteritorum annorum, & reſidui rationes, & computa ſucceſſori ſuo tradat.

Cumque hoc modo cēſus totius rationem confecerit,ac œconomo, vel Priori, ſiue Theſaurario tradiderit, vel is ſit, quem tunc ipſe inſtituit, ac creauit; vel is,quem in huiuſmodi adminiſtratione, ſiue officio repererit, ac confirmauerit, tunc expreſſe Viſitator ei imperabit, ne ſine Pręlati ſui licentia cenſum, ac prædia illius Eccleſię alicui de nouo locet; nec quouis alio modo, ſiuè ad certum tempus, ſiuè perpetuo, alienet; ac alia exequetur, quę ſub titulo de rebus Eccleſiæ non alienandis continentur: cui etiam Sacroſancta Tridentina [a] Synodus adſtipulatur, ac alibi Summorum Pontificum decreta conſentiunt. Locationes autem,quæ inpoſterum fient, ſub haſta, & ad lumen candelæ fieri curabit. Quòd ſi vineę, vel fundi oliuarum erunt locandi, condiciones in locationibus apponet,quæ in illis colendis ſeruandæ erunt ab ijs,quibus locantur. Sin vero prædia erunt; ne locatio ſecundum, vel tertium annum ad ſummum excedat, [c] cauendum erit. In primis autē obligentur,& teneantur ij, quibus Eccleſiæ bona locabuntur, limites ac terminos cuſtodire; &, ſi a quopiam immutentur, rumpantur ve, aut ſi quę arbores,prædij ve pars occupetur,ad dictam Eccleſiam,ſiue illius miniſtros ſtatim de ferre teneantur.

a Seſſ.25. ca. 11.
b Extrauag. ambitioſi pa. Eccl. 2.eod. tit.
c Dicta extr. ambi.de reb. vide.nō alie.

Prȩterea, ſi quando Viſitator reperit à miniſtris redditam eſſe rationem Archipreſbytero,vel alicui alteri Viſitatori, conſuetudinis, aut priuilegij alicuius virtute,rationes illas omnes, & computa publice coram Clero,ac populo diligenter conſiderabit, ac percurret. ſi bene redditas rationes,ſi nullam fraudem commiſſam reperiet, ea auctoritate ſua comprobabit,& debita pœna illius negligent jam multabit, qui huiuſmodi rationes, & computa admiſerit, ac probauerit.

Visitatio beneficiorum, ac prædiorum Ecclesiæ. Cap. VII.

EXPEDITA rerum omnium, quas supra commemorauimus, visitatione, si generaliter, quod sequitur, præstare volet, ac se quam primum expedire, prout loci, rei, ac temporis opportunitas postulabit, omissis rebus particularibus, quas supra iam diximus, perquiret, quot beneficia, & dignitates, quot Canonicatus, & præbendæ in illa Ecclesia sint, qui numerus eorum, (si qui sunt,) qui mensæ communis participes sunt; titulos, ac institutiones diligenter perscrutando, ac discutiendo. qui dignitates huiusmodi, & beneficia in titulum, & possessionem tenent, an resideant. Quòd si quos forte ob aliquam causam ibi non residentes repererit,[a] videat, an beneficium illius huiusmodi sit, vt per Vicarium, seu substitutum regi possit, ac gubernari. huiusmodi etiã Vicarium ibi residentem, aptum, idoneum, ac sufficientem ad illud onus subeundum esse oportet. Quòd Visitator considerabit, videbitque & an ibi habita à Prælato suo licentia maneat, iuxta Sacrorum[b] Canonum præcepta. Quòd si Ecclesia ex ijs erit, quibus animarum cura commissa est, curabit, vt Tridentini Concilij decretum[c] inuiolabiliter seruetur. cuius etiã dispositionem, ac leges, in omnibus sibi præ oculis ponet, ac seruandas omnino proponet, ac imperabit, siue Cathedralis Ecclesia,[d] collegiata ve fuerit, siue parochialis.[e] omnibus enim Tridentina Synodus opportuna remedia adhibuit. Si quos autem errores, defectus ve reperiet, illos emendabit, ac corriget, iuxta iuris communis, ac Synodalium illius Episcopatus Constitutionum methodum, ac Sacri Concilij Tridentini[f] decreta, quæ omnino inuiolabiliter sibi, ac omnibus nouerit seruanda.

Interrogabit etiã, an huiusmodi beneficia possidentes rem sacram faciant, ac Diuinis officijs vacent ac obligationibus, impositionibusq; beneficijs illis annexis, iuxta illorũ institutiones, satisfaciãt, Archipresbytero, vel Præposito, Priori ve, siue alteri, cui defectus notãdi cura cõmissa fuerit, iuramentũ deferendo, quod fideliter omniũ defectus notauerit. Si quos autem defecisse, ac iniuncto sibi muneri non satisfecisse

[a] Tot. tit. de cleric. non resid. & cõcord. trid. sess. 23. c. 1. de refor.

[b] cap. relatũ cum reliquis de cle. non residen.

[c] c. 2. de ref. sess. 23. præalle.

[d] c 4. de ref. sess. 22. & c. 12. & 15. sess. 24.

[e] c. 4. 5. 6. de refor. sess. 21. à c. 47. de ref. sess. 24. & alibi.

[f] Vt supra.

depre-

deprehenderit; si huiusmodi defectus circa Missarum celebrationem contingeret euenisse, eas intra certum tempus celebrari ab ijs, qui desuere, imposita arbitraria pœna, imperabit. Reliquos verò defectus corriget ad normam Synodalium illius Episcopatus constitutionum, beneficiorum etiam fructus (si ita necessarium videbitur) sequestrando, habita ratione illius summæ, quam pro huiusmodi defectu persoluere tenentur.

Quòd si fortè Priorem, aliumve, cui defectus huiusmodi notandi cura demandata est, negligentiorem fuisse deprehenderit, præteritam quidem negligentiam debita pœna mulctabit. In posterum verò, ne huiusmodi errores committantur, librum faciendum, ac apud eundem custodiendum mandabit, in quo huiusmodi defectus diligentissime adnotentur.

Pari ratione, vineas, territoria, oliuarum fundos, ac reliqua prædia ad prædicta beneficia spectantia inuiset, illorum indices libellos, siue inuentaria inspiciendo, si facta offenderit; sin minus, facienda curabit, iuxta ea, quæ in superioribus à nobis dicta fuerunt.

Circa prædia ad fabricam Ecclesiæ spectantia inquiret, an congruè reparata, ac resarcita fuerit, an statutis temporibus ea colant, an ab aliquo aliqua in parte, vel omnino occupentur, omnesque tàm beneficia obtinentes, quàm eorundem procuratorum, ac institorum defectus emendando, ac corrigendo. Quod ad fructus attinet, si à quopiam malè, ac indebitè preceptos, ac occupatos intellexerit, vindicandos intra certum tempus, & recuperandos curabit, mandabitque, iuxta Sacrorum Canonum decreta, ac Synodales constitutiones. quo termino elapso, ni paruerint, fructus beneficiorum eorum, qui contumaces fuerint, ac parere recusauerint, sequestrari imperabit, mandabitque, vt, quæ per Visitatorem constituuntur, nouerint omnes executioni esse demandanda [a], appellatione non obstante.

[a] Conc. Trid. sess. 13. c. 1. de ref. sess. 22. c. 1. de ref. sess. 24. c. 10. de ref.

Visitatio

Visitatio Cappellarum, quibus census in Ecclesia est constitutus, in alia breuiori forma. *Cap. VIII.*

QVONIAM Episcopus secundum iuris communis dispositionem, patronus, & tutor est animarum defunctorum; propterea æquum erit, vt Ecclesiarum in sua Diœcesi existentium cappellas visitet. quod si celerius, & compendiosè perficere volet, poterit id hoc modo præstare; nisi maluerit fortè eam methodum, ac praxim sequi, quam superius tradidimus [b], cum de Cathedralis Ecclesiæ visitatione tractaremus. Cum igitur huiusce-modi visitationis initium faciet, in primis perquirat oportet, quot in Ecclesia, cuius visitationi insistit, sint cappellæ: tum, quę, quantaque sit cuiusque dos, & à quibus data, & relicta fuerit, quoties in illis rem sacram facere teneantur. An statutis diebus hebdomadæ, & quibus. An in alicuius Sancti honorem. An vero pro defunctis huiusmodi sacra sint peragenda. Qui nam illas in titulum possideant. An huiusmodi rectores cappellarum, & qui illas in titulum obtinent, per se, an verò per substitutos, idque de Prælati sui licentia, illis inseruiant. Tum vero, singularum fundationes, siue constitutiones diligenter considerabit, examinabitque, & an onera, & conditiones annexas seruent, iuxta Sacrorum Canonum decreta [c], ac Doctorum [d], pręsertim verò Gabrielis [e] super Canonem Missæ. Priorem verò, siuè alium, cui onus incumbit eos notandi, qui huiusmodi Missas celebrare tenentur, iurare compellet, an fideliter hos, aliosque defectus adnotauerint. Quod si fortè eos, qui statutis diebus rem Sacram facere tenebantur, id per negligentiam, ac secordiam prætermisisse comperiet, tunc huiusmodi Missas, negligenter prætermissas, intra certum tempus omnes denuò celebrari, ac integrè illius Ecclesiæ seruitio satisfieri mandabit; defectusque, ac negligentiam salutari aliqua inflicta pœna corriget, ac emendabit, seruatis constitutionibus Synodali-

a c.3. & c. tua nobis, & c. Ioãnes de rest.

b part. prima c. 4. cum sequens.

Potest etiam Visitator seruare formam vt supra traditam in visitatione cappellarum, parte prima.

c c. vltima vo luntas xiij. q. ij.

d in c. tua nobis de testam.

d lectio. 18.

 bus

bus locorum; contumacesque, ac rebelles, vt munus suum implere cogantur, etiam fructuum sequestratione compescet. De cetero autem; ne huiusmodi errores committantur, librum conficiendum curabit, in quo omnium defectus in Missis celebrandis diligenter adnotentur; eique, cui huiusmodi officium adnotandi, curave demandata fuerit, certam aliquam mercedem assignabit, nisi prius assignatam fuisse comperiet. Quòd verò ad dictarum Cappellarum institutiones, siuè fundationes, & dotium assignationem, exquiret Visitator, quo iure potissimum illarum census consistat, ac totius census, siue introitus indicem libellum conficiendum curabit, prædia illis in censum assignata visitando: pro quorum quidem reparatione, si indigere videbuntur, expensas ex eorundem fructibus subministrari curabit. Singulis verò Cappellanis iniunget, vt exemplar, siue transumptum authenticum fundationis, reddituum, ac omnium rerum mobilium, ad cappellas suas spectantium apud se habere teneantur. Alterum verò verbo tenus descriptum per Priorem illius Ecclesię in publicum Archiuium scripturarum ad Ecclesiam illam spectantium custodiendum tradet. Atque eodem ordine, eademq; methodo, in visitandis Ecclesiarum anniuersarijs vti poterit.

Visitatio generalis, & particularis, siue personalis Clericorum. Cap. IX.

POSTQVAM autem Visitator Ecclesiam, fabricam, beneficia, cappellas, anniuersaria, ac prædia singulis annexa, eo ordine, ac methodo, visitauerit, quibus supra docuimus; Cleri visitationem aggredietur: quem si vniuersaliter visitare volet, (vel quòd particulari, siue personali visitatione non indigeat, vel quia alias personaliter, ac particulariter visitatus fuisset, (vt supra docuimus) tunc omnes conuocabit, ac simul ad se conuenire imperabit, vel in aliquam Ecclesię cappellam remotiorem, vel, si magis libuerit, in domum, in qua residebit; ibique delecto loco remotiori ad id apto, & commodo, pręsentibus ibidem nonnullis laicis Deum timentibus, breuem ad eos sermonẽ habebit,

a In prima part. c.74. cũ sequẽ in quibus descripta sunt particularia interrogatoria.

habebit, Latina, siue materna lingua confectum, prout magis expedire videbitur; seque ad illorum, quos visitabit, captum Presbyterorum accommodabit, in quo eos ad sui ipsius munditiam hortabitur: ac pro huiusmodi rationis themate illud Neemiæ sumere poterit: Mundati sunt [a] Sacerdotes, mundauerunt populum; vel illud Prophetæ [b], Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabit; siue, si magis libuerit, illud eiusdem Prophetæ assumet, [c] Sacerdotes tui induantur iustitiam, & Sancti tui exultent. Poterit etiam pro sui sermonis argumento illud Isaiæ sibi proponere, [d] Mundamini, qui fertis vasa Domini; siue illud ex Leuitico, [e] Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. vel, si magis libuerit eos hortari, vt sedulò munus suum impleant, ac suo officio diligenter fungantur, poterit vnum ex sequentibus Scripturæ Sacræ locis pro sui sermonis argumento, ac themate sumere [f]: Vos Sacerdotes vocamini ministri Domini Dei nostri; vel, Vos [g] enim elegit Dominus, vt stetis coram eo, vt ministretis; siuè illud, Erudimini [h], qui iudicatis terram. Denique poterit Visitator eos erudire, ac docere causas, cur tot labores in visitando suscipiat, & cur ad eos inuisendos se contulerit. In quo pro themate erit illius Geneseos, Pro [i] salute. n. vestra me misit Dominus ante vos; vel aliquid aliud simile, prout magis ei expedire videbitur, habita ratione loci, temporis, & eorum, ad quos huiusmodi oratio est habenda; ad quorum captum omnino se accommodare debebit Visitator; vt infantibus quidem lac, adultis verò, ac robustioribus solidum cibum ministret.

a c.12. b Psal.100. c Psal.131. d c.52. e c.19. f 2. Paralip. c.7. & 61. g 2. Paralip. c.29. h Psal.20. i c.45.

Qua quidem oratione, siuè exhortatione habita, si particularis, siue personalis visitatio, ei necessaria videbitur, nisi velit eam eo ordine, ac methodo habere, quibus supra docuimus [k], poterit eam hoc modo perficere. Residens Visitator in eodem met conclaui, vbi orationem habuit, omnes inde exire imperabit; ac singulis postmodum vocatis, à seniori, siue ab eo, qui in maioris dignitate constitutus est, incipiendo, ipsemet per se, vel per alium virum bonum doctum ad id potissimum ab eo electum, præsente ibidem Notario, ac nonnullis alijs, siue Notario solo, prout magis ei opportunum videbitur, eum hoc pacto interrogabit: An sit beneficiatus, vel Cappellanus, siue Vicarius, vel locum tenens alicuius. Si beneficiatus fuerit, de titulo eum interrogabit, nisi fortè alias in alia visitatione viderit. Si verò Cappellanus, siue alterius locum tenens fuerit, perquiret, an sit oriundus ex ea Diœcesi, an extraneus. Si sit extraneus, litteras dimissoriales Prælati sui exhibeat, prout Sacri [l] Canones, & Tridentina Synodus disponunt: exquiret etiam, an [m] ab Episcopo illius Diœcesis, in qua cappellis, siuè beneficijs pro rectoribus inseruit, licentiam obtineat; & alia eius generis; prout

k in pri. par. c.74. cum sequen. l dist. 22. & 23. m c.16. de re for. sess. 23.

magis opportunum ei videbitur. Deinde, nulla interposita mora, eo, qui sequitur, modo, eum interrogabit? An congruè saltem legere, & scribere sciat. An Diuinum Officium construere, ac ordinare sciat. An in musicis ita saltem sit versatus, vt, quæ in Breuiario, ac Missali canenda notantur, congruè canere sciat. An regulas pro inueniendis, ac populo nunciandis Festis mobilibus teneat. An Confessionem generalem Italica lingua, siue materna expressam pro communicandis idiotis, & rudibus sciat. Quin etiam expediret singulos coràm Visitatore rem sacram facere, vt videret, an cærimonias necessarias quisque sciret. Quod si minus id Visitator per se prę̨stare poterit, hoc munus Pręfecto cęrimoniarum, siue alteri ex peritioribus mandabit. Qua in re primo considerandum erit, an ea pietate, ac religione, qua decet, vnusquisque rem sacram peragat. Deinde, an, postquam sacrum Canonem incepit, aliquid interponat, & aliqua verba, quę in eo non contineantur, addat; an Christianam pietatem, ac religionem redoleant illa verba, iuxta doctorum placita, ac pręcipuè Gabrielis super Canone: ne Canon interrumpatur, quod ab initio, vsque ad finem, cùm Sacerdos, ad populum conuersus, Ite missa est, pronunciat, ita connexum est, vt abrumpi non possit. Videat etiam Visitator, ne Sacerdos, cùm hostiam manibus capit, pronunciaturus illa sacri Canonis verba, Qui pridie quàm pateretur, eam ita eleuet, vt ab astantibus videatur, an ante consecrationem adoretur, & præcipuè ab ijs, qui propius, & quemadmodum Sacerdoti adhærentes, rem sacram audiunt: quod non multum laudabile est; sed eam ita manibus extensam teneat, vt a quopiam ante peractam consecrationem conspici nequeat; vt idemmet Gabriel adnotauit [a]. Nec vllo modo prætermittat Visitator Plebanos, siue Parochos pro ministrandis Ecclesiæ Sacramentis pecunias, escas, gallinas, vel quod vis aliud huiusmodi accipere. Nam, præterquam quòd in iure [b] hoc prohibitum est, corruptelam etiam, & abusum esse, ac omnino tollendum omnes norunt. Atque hac in re curabit Visitator, vt Tridentini [c] Concilij decretum de euitandis, & obseruandis in celebratione Missæ inuiolabiliter obseruetur.

a super can. lect. 57.

b c. placuit. 1. q. 1.

c Sess. 22. decr. 1.

Diligenti etiā examine de doctrina Christiana, cuius magistri debent esse Clerici, eum interrogabit, an sciat Articulos fidei, & Dei, ac Ecclesię precepta, quę, & quot numero sint. An capitalia, siue mortalia peccata nouerit, quę, & quot numero sint: quę differentia inter mortale, ac veniale peccatū: quę eorundem circunstantię necessario in confessione sint exprimēdę. An Misericordię opera, tàm corporalia, quàm spiritualia teneat. An sensuū corporis numerum, ac nomina, virtutes Theologicas, ac Cardinales, quę, & quot numero sint, sciat.

Insu-

Insuper, si Parochus præsertim, & Confessor erit is, quem visitabit, interrogabit, an Canones pœnitētiales sciat, sine quibus Sacerdos [a] appellari nemo meretur. sunt etiam regulæ generales sanctorum Patrū, ad iniungendas pœnitentias necessarias. Et, quamuis nostris temporibus rigor ille mitior factus sit, & pœnitentiæ arbitrariæ sint, [b] vt D. Thomas adnotauit; Diuino tamen instituto, in iniungendis pœnitentijs, debet Sacerdos regi, ac gubernari, &, cum in clauium potestate, ac opera, instrumentum & minister Dei sit, non debet sine Diuino ordine proprio tantum arbitrio moueri.

[a] c. quæ ipsis 33. 6.

[b] c. Deus qui Ecclesiam de pæn. & rem.

Perquiret insuper, an Ecclesiæ Sacramenta nouerit, quæ, & quot numero sint: quot ex ipsis iterari possint; quot vero sine sacrilegio nō iterātur; quæ ex ipsis necessaria sint, & quæ non necessaria. Quis singulorū etiam sit minister Sacramentorum; quæ vniuscuiusque materia; quæ forma; quæ ad illorum integritatem, ac perfectionem requirantur; quæ ministri debet esse intentio, cum ea ministrat: quomodo vtendum sit in vnctionibus, catechesibus, & exorcismis faciendis, ac quibus in locis; quo ordine vtatur in ministrando sacro Baptismi Sacramento; qua methodo in audiendis pœnitentium confessionibus vtatur, idest an sciat ipse met pœnitentem ad pedes ipsius genuflexū, ac prostratum, postquam signo Sanctæ Crucis se munierit, ac Orationem Dominicam, & Symbolum Apostolorum pronunciauerit, primo interrogandum esse, an eam diligentiam, ac tantum temporis spatium pro meditandis peccatis suis adhibuerit, vt ea iuxta status, ac condicionis suæ rationem ad memoriam reuocare potuerit. Deinde, perquirendum erit, an sit subditus, vt eum audire, & absoluere possit. Tertio, examinandus erit, an sit excommunicatus; an anno proxime præterito fuerit confessus, an iniunctam sibi pœnitentiam re ipsa impleuerit, & an postremo communicauerit, vt tenebatur. Debet insuper Visitator confessorem examinare circa modum, quo vtitur, vt pœnitentem ad contritionem, & ad veram peccatorum suorum confessionem inducat. id quod facili negotio confessor præstabit, si pœnitenti sexdecim confessionis condiciones ad moralem sensum redactas insinuabit, ac de tribus eius partibus verba fecerit, & insigne aliquod beneficium, quò a Deo donatus fuerit, ad memoriam ei reuocauerit. Illud etiam a Sacerdote Confessore perquiret Visitator, quo ordine, qua ve methodo vtatur in interrogandis pœnitentibus. Quòd si forte in aliquo Sacerdote minorem scientiam deprehenderit, quàm ad huiusmodi munus obeundum requiratur; videbit Visitator, an saltē ita sit eruditus, vt, cū in res difficiles inciderit, de singulis dubitare sciat, ac nouerit. Postremo, interrogabit confessorem Visitator, de modo, quo in absoluendo ab excommunicatione, & a peccatis

vtatur.

vtatur. Insuper, an ſciat quatuor anni tempora, an Eccleſiæ præcepto obſeruanda, quo tempore ſint ieiunia obſeruanda ex pręcepto; qui ſint dies feſti ex Eccleſiæ præcepto obſeruandi. Denique, an nouerit, quibus potiſſimum temporibus nuptiæ ſint prohibitæ, ac alia, quæ iuxta officij gradus, & ordinis ſui conditionem ſcire quiſque tenetur, ac plenius intelligere. Quòd ſi fortè Presbyter, ac Clericus, quem viſitat, non ea ſcire à Viſitatore deprehendetur, quæ iuxta ordinis, ac gradus ſui, quem exercet, ſtatum noſſe tenetur, Viſitator ad ea perdiſcenda præfixo congruo temporis ſpatio compellat, oportet, inflicta interim illi aliqua pœna, ſi negligens fuerit in ijs perdiſcendis, ad quæ tenetur. Et, quò facilius omnia confici poſſint, imponet ei Viſitator, vt nonnullos libros, tam Latinos; quam materna lingua conſcriptos, apud ſe habere, ac tenere debeat: vt Tractatum Sacramentorum, Rationale Diuinorum Officiorum, Defecerunt, Summam Hoſtienſem, ſiue Angelicam, Sacrum Concilium Tridentinum, Conſtitutiones Synodales, ac Prouinciales, vel alios ſimiles, prout magis expedire videbitur. Scrutabitur etiam Viſitator, an is presbyter, quem examinabit, in habitu clericali incedat: vt ſacri [a] Canones, & decreta [b] ſtatuerunt. An tonſuram apertam geſtet, & capillos ita accommodet, vt aures appareant: vt tenetur.

a De Vit. & hon. cler.
b Diſt. 41.
c c. nō liceat.

Quo examine hoc ordine perfecto, interrogabit, an aliquis ſciat, quod ad vitia, & publica crimina, tam clericorum, quam ſæcularium pertineat, vel aliquod aliud, quod in litteris in principio Viſitationis lectis, ac publicatis contineatur, idque abſque alicuius iuramenti obligatione, iuxta Sacrorum conſtitutionem. Quòd ſi quis eorum aliquod denūciaret, nō inimicitiæ vindictę ve cauſa, ſeu aliquo odio permotus, ſed zelo religionis, tum Viſitator eius delationem vna cum alijs in libro ſcribi mandabit: vt infra.

Viſitatio

Visitaito particularis sæcularium personarum. Cap. X.

CONFECTA Visitatione personarum Ecclesiasticarum, ordine, quo supra diximus, poterit Visitator sæcularium visitationem subnectere, iuxta formam Canonum.[a] Statuta igitur die Visitator nõnullos ex senioribus, ac fide dignioribus, eius populi, siue parochię ad se in Ecclesia siue domi conuenire curabit, ac in conclaui seorsum ductos, nullo adhibito iuramento, sed eorum conscientia fisus, singulos interrogabit de clericis, ac presbyteris: primo, quam diligentes, ac seduli sint in ministrandis Sacramentis, ac celebrandis Diuinis Officijs: item, an vitæ honestæ, & exẽplares sint, ac in vestitu profusiores, ac sumptuosiores. Perquirat etiam, quid de viris, ac feminis illius populi, siue parochię sentiant: an aliquid nouerint, quod emendatione dignum esse censeant. Pręsertim vero interrogabit, an aliquis hæreticus siue de hæresi suspectus, sacrilegus, excommunicatus ve ibi reperiatur. An publici aliqui concubinarij sint; an male de vxoribus suis in dedecus, & contemptum Sacramenti Matrim. merentur. An seorsum ab illis viuant. Et omnia ad Sacri Concilij Tridentini[b] normam emendet, ac corrigat.

a c. Rom. de cons. in 6.

b c. 6, & 8. per totũ sess. 24.

Perquiret etiam, an publici inter eos sint feneratores, siue usurarij: & sic de singulis, quæ in litteris superius positis continentur,[c] & quicquid emendatione dignum reperiet, in libro denunciationum per Notarium suum notandum curabit: vt postea suis loco, & tempore singulis opportuna remedia aptare possit. Verum animaduertendum interim est diligentissime tum circa denunciantis qualitatem, tum circa denunciationis modum: An scilicet, qui defert, sit cognatus, affinis vè, amicus, vel inimicus illius, quem defert, an aliquid ei debeat, an sit pauper, an in publico munere constitutus, & reliqua huius generis similia, quæ considerari possint. Videat etiam oportet, An is, qui defertur, publice, an vero secrete peccet: item, an in huiusmodi errantes, peccantes ve animaduertere ad iudicem Ecclesiasticum spe-

c Sup. eodem 2. par. c. 4.

ctet,

ctet, an vero ad sæcularem iurisdictionem pertineat: eo enim casu delationem admittere non debet, sed errantem ei puniendum relinquere, cui competit: prout per Sacros Canonens statum [a] est.

a c. nouit de iudic.

Quomodo delationes, denunciationes ve audiendæ, describendæ que sint.
Cap. XI.

b Sup.ead.2. par.c.4.

QVONIAM in superioribus [b] Edicti publice proponendi circa vitia notoria, ac publica peccata formam tradidimus, posset que accidere, vt, dum prædictæ visitationes fiunt, vir aliquis, siue fæmina, ne in pœnas, ac censuras incurreret, aliquid ex ijs, quæ in eiusdem Edicti, siue monitorij serie continentur, denunciare, ac ad Visitatorem deferre vellet, Visitator, modo adhibito, ac secreto eo, qui defert, vocato, adhibitoq. Notario, viro probo, discreto, ac confidenti, (qui, si fieri poterit, clericus sit, nō autē laicus, ne laicis patefiāt, ac innotescāt secreta Clericorū [c]. nā, vt ex Sacris Constitutionibus colligitur, cohærere, & coniūgi non possunt, quibus studia sunt diuersa: [d] & oppido infesti sunt laici clericis, vt sacri Canones [e] docent. nec psalterium cum cithara bene concordat, vt ijdem Canones [f] tradunt,) tum, considerata delatoris qualitate, altius considerabit, an zelo Diuini honoris, & suæ conscientiæ tranquillitate, an vero odio, inimicitia ve, siue vindictæ spe denunciet. quòd si delationem iustam, & admitti dignā compererit, tum hoc modo in libro notandam, & in Actis deferendam curabit.

c c. ut iuxta de offi.ord.
d 16.q.7. in noua.
e 2.q 2.c laicos & c. clericis de immu. cler.l.6.
f c. diuersis de cleric. cōiugat.

Diem primo, mensem, & annum adnotabit. Deinde, immediate subsequetur: In hac ciuitate, oppido, siue loco comparuit ante Reuerendissimum Episcopum N. siue Visitatorem N. & præsente me N. Notario Apostolico, ac in sancto hoc Visitationis officio particulariter deputato, dixit, se eo venisse, vt Saluatoris nostri præcepto pareret, qui apud S. Matth. [g] iussit nos fratres nostros corripere primo secreto, deinde adhibitis duobus, vel tribus testibus, postremo vero ad Ecclesiā deferre,

g c.18.

de ferre, idest proprio Prælato notum facere. Vt igitur proximi saluti consuleret, & eius animam lucraretur, ad quod faciendum Dei præcepto obligatur, præcepit [a], vt proximum nostrum, vt nosmet ipsos, diligeremus: &, quoniam alibi dicitur, [b] mandasse Deum vnicuique de proximo suo. Denique, ne in pœnas, ac censuras propositas incurreret, eo se contulit, vt Visitatori significaret, N. clericum illius ciuitatis, oppidi, vel loci, beneficiatum, siue cappellanum, inhonestam vitã ducere, non sine magno illius populi scandalo. nam publice tesseris, aleis, ac tabulis ludentem, visum fuisse. quinimmo à se præsertim sæpius perspectum ludis publicè vacantem in tali loco publico, præsentibus N. N. & magnam pecuniarum summam, & alia plurimum in huiusmodis vsus erogare, ac consumere, palam etiam choreas ducere, & saltare solitum vna cum laicis, & profanis hominibus. quinimmo idem met subiunxit, vulgo eo in loco teneri illum clericum esse concubinarium, ac rem habere cum N. muliere vidua, siue coniugata, vel innupta quam domi apud se retinet, vel cui alimenta, & alia ad victum necessaria in alia tali domo subministrat, vt sibi soli ad venereos vsus vacare possit; seque id scire, quòd eos simul commorantes sæpius viderit in locis suspectis: quinimmo ex quadam muliere, cui nomen N. se intellexisse, visos ab ea, simul iungi, ac concumbere, & in eodem tecto iacere in ea domo. De quibus omnibus, ac alijs peccatis, & sceleribus ab eodem clerico commissis dicit Reuerendissimum D. Visitatorem per N. & N. posse plenius certiorem fieri. Quòd si is, qui detulerit, scribendi sit peritus, se subscribet, ac delationem a se factam veram esse affirmabit. sin minus, satis erit per Notarium coram Episcopo, siue Visitatore, eo, quo dicimus, modo delationem describi.

[a] Matth. c. 2.
[b] Ecclesiast. c. 17.

Consequenter adibit fortasse aliquis alius Visitatorem, & deponet, N. esse hæreticum, & pro hæretico, & à fide Christiana alieno, passim ab omnibus in ea ciuitate, oppido, siue loco haberi, quin etiam verbis palam eum fidei Christianę detrahere.

Accedet alius, & nunciabit Visitatori, aliquẽ seorsum ab vxore sua vitam agere tot ab hinc annis, vel mensibus, & vtrosque cum aliis mercari; atque id qua ratione sciat, deponet.

Deferet alius aliquam in illa ciuitate, oppido, vel loco, incantationibus, ac fascinationibus operam dare, & palam ab omnibus pro venefica, & fascinatrice haberi: quinimmo ex N. se audiuisse, quod eam vidisset circulum a se in terram descriptum ingred, ac ibi characteres ac alia ad artem magicam pertinentia, ac superstitionem redolentia designasse.

Nunciabit pariter aliquis alius Visitatori N. esse publicum feneratorẽ, siue vsurarium, ac proximo suo mutuatis bobus, vel aliis armẽtis

vel illa ratione fænerari,res ante ſtatutum tempus ab alijs emere, vt viliori pretio veneāt,ſeuero cōtra in vendēdo credere alijs res,ſuas vt pluris vendere poſſit. quinimmo ſibi mutuo dediſſe centum,expreſſa condicione,vt quinque ſupra centum reſtitueret: idemque ac multa alia per eum ſe ex N. & N. audiuiſſe.

Pari ratione per alium Viſitator certior fiet, N.eſſe bigamum.nam, cum vxorem haberet quandam nomine N. ea adhuc viuente aliam duxit, cui nomen N. cum qua nunc viuit, ex qua etiam, & filios, filias ve ſuſcepit.

Quinimmo aliquo denūciante ad Viſitatoris notitiam perueniet,N. & N.fide ſibi inuicem data de futuro matrimonio, ac eo publicato, ita iuratos ſimul in eadem domo cohabitare, &, non habita benedictione,vt ex Eccleſiæ prǫcepto tenentur,matrimonium conſummaſſe, ac filios ſuſcepiſſe.

Tandem accedet aliquis alius,& ſe ipſum accuſabit,quòd multis annis confiteri peccata ſua neglexerit, & annorum numerum exprimet. Alius vero, quòd multorum annorum ſpatio in Paſchate, iuxta Eccleſiæ præceptum, non communicarit, eo quòd nonnullis litibus, ac diſſenſionibus mordicus vacaret, nec eas res prætermittere vellet. Alius deferet, ſe per annū, & eo amplius excommunicationis vinculo fuiſſe irretitum, quòd aliquam pecuniarum ſummam debito tempore non ſoluerit;quod clandeſtinum matrimonium cum aliqua in gradu affinitatis,vel cognitionis prohibito [a] contraxherit, non petita prius diſpenſatione; à qua quidem excommunicatione ſe per totum illud temporis ſpatium abſolui,ac liberari neglexiſſe.

a Clem. vni de conſa. & affin.

Deferet alius, ſe carminibus,ac medicatis potionibus infirmis mederi;alius vero referat,ſe verbis ſuperſtitioſis [b] amiſſum pecus cōmendare,& tantam eis fidem habere, vt ſibi perſuadeat fore,vt,ſi ſit commendatum, cito, ac indubitante reperiat. Alius nunciabit, ſe medicatam potionem,vel aliquam aliam faſcinationem N. & N.ſponſis nouis miniſtraſſe, ne ſimul coire, ac matrimonium conſummare poſſent. Alius denique, quòd, multis annis elapſis, patris ſui, vel alterius cuius vis vltimam voluntatem non adimpleuerit, cuius bona poſſidet & ſic de ſingulis, quæ quidem multa,& varia poſſunt accidere.

b 26.q.5.per totum.

Quibus omnibus,cum ea Viſitator intellexerit,opportunum eſt adhibendum remedium,ne,ſi forte negligentius in ijs eradicandis egerit, vires aſſumant,ac ita conualeſcant, vt vel difficulter poſtea remoueri poſſint; vel,quod peius eſt, reliquos ſuo veneno inficiant. Nam Morbida facta pecus totum corrumpit ouile: ac plerunque Paſtorum negligentia accidere videmus, vt, dum negligentius in inuiſendo, ac perluſtrando grege ſuo agunt, nec morboſas oues curant, vel à grege

emouent; reliquæ eodem morbo inficiantur, ac recta ad æternam damnationem tendant via.

Quomodo inquirere debeat Visitator, ac procedere circa denunciationes criminum, ac vitiorum publicorum sibi factas. Cap. XII.

VISITATOR, auditis delationibus sibi factis, tam sæcularium, quam Ecclesiasticarum personarum, in ijs, quæ publica crimina, & enormia peccata concernunt, vt supra adnotauimus, [a] omnia maturius, ac quam diligentissime examinabit, ac secum considerabit, & velúti doctus, ac peritus medicus, singulis quibusque infirmitatibus opportuna remedia adhibebit, eo, qui sequitur, modo.

[a] ca. præcedent.

Delinquentes singulos sigillatim ad se in Ecclesiam, siue alium locum ad id potissimum accommodatum vocari curabit, ac eorum criminibus iuxta delationis seriem patefactis, eos grauiter accusabit, & reprehendet, & ad salutarem pęnitentiam peragendam, & Diuinam iram cauendam cohortabitur. Quòd si delinquens, suum errorem fassus, se ad pænitentiam sibi impositam peragendam paratum ostendat, eo animo, vt post impetratam gratiam, & remissionem grauis illius peccati à Deo, nunquam in posterum illud rursus committere velit, vt verum, ac bonum Christi fidelem decet: tunc Visitator scribæ suo, siue Notario imponet, vt illius confessionem notet, ac delinquenti iuxta criminis qualitatem salutarem pænitentiam publicam, vel priuatam, maiorem, minorem ve imponet, prout magis saluti suæ expedire videbitur, Sacrorum Canonum rigorem, ac seueritatem, quod eius fieri poterit, moderando, & ad mitiorem pœnam redigendo; atque eo magis, quòd arbitrarias esse pœnas, & pænitentias iniungendas confitentibus, eorundem Sacrorum Canonum auctoritate sancitum est. [b] Monebitque interim; immo & expresse imperabit, ne in posterum in huiusmodi errores, ac peccata labatur, proposita aliqua pœna Sacrorum Canonum, vel Constitutionum

[b] c. Deus qui de pænit. & remiss & 26. q. 7. c. tempora & c. alligant. c. dest. c. non decet in fine.

Synodalium, (si in Constitutionibus Synodalibus de publicis delictis eius generis fiat mentio) quam se incursurum nouerit; ac minitetur Visitator, si amplius eo modo peccarit. Qua absolutionis sententia sic per Visitatorem lata, eam scriba, siue Notarius in Actis rediget, seruata forma, ac regulis Sacrarum Constitutionum; ac rei assensum ascribet, & reliqua requisita addet, prout requiritur, ac moris est in huiusmodi casibus fieri. Verum, si delatus hæreticus esse deprehendetur, non eodem modo secum erit agendum: sed tunc Visitator delationem, ac nomina testium notabit, quos etiam secrete, omni adhibita diligentia, examinabit, præsentibus ibidem duobus alijs in Ecclesiastica dignitate constitutis: vt Sacri Canones [a] disponunt. Qua in re poterit ea methodo vti, quæ à Directorio inquisitorum traditur: & constito sibi de hæresi, eum in carcerem caute duci curabit, ac, missa actorum copia Romam, de omnibus, prout gesta sunt, Illustrissimos Sacræ Inquisitionis Præsidêtes Cardinales quam primum certiores faciet: quorum etiam præcepto, ac auctoritate omnia administrabit.

a c. ut off. §. verũ de hær. in 6.

Immo, in sancto Visitationis munere obeundo, Episcopi illud in primis sibi præ oculis ponere debent, præcipuusque hic illorum debet esse scopus, vt commissum sibi gregem ab huiusmodi diabolicis fraudibus emundent. cui rei potissimum eos diligentissime inuigilare debere, Sacri [b] Canones præcipiunt.

b c. excommunicamus el. I §. adiicimus de hæret.

Quomodo cum delinquentibus, si contumaces, & rebelles fuerint, circa peccata publica sit agendum. *Cap. XIII*

QVOD si reus, cum vocatus fuerit, citatusque comparere noluerit, vel, si comparuerit, pertinacius in sua sententia permanendo commissum à se facinus confiteri noluerit, poterit Visitator contra eum agere, ac inquirere, habita ratione cum rei, tum delicti. nam, si reus clericus fuerit, cum absolutam in eo, ac meram iurisdictionem habeat, in vincula eum côijciere poterit, ac alijs pœnis à iure statutis multare, præsertimque si sæpius in eadem crimina

lapsus

lapsus fuerit, seque incorrigibilē prębuerit. id enim faciendum Sacri [a] Canones docent. Sin autem reus laicus fuerit, tum delicti ratio habenda erit, cum, quoad rei ipsius personam attinet, Ecclesiasticum forum non sit ei proprium. Sunt autem multi casus, quibus laici Ecclesiasticam iurisdictionem declinare non possunt; cùm illorum cognitio delictorum ad Ecclesiasticum iudicem pertineat. Poterit igitur Visitator laicos in vincula conijcere, ac alijs pœnis, à iure statutis, afficere [b], si hęretici esse deprehensi fuerint. quo casu ea obseruabit Visitator, quæ superius adnotauimus [c]. Vel, si superstitionibus, ac magicis [d] artibus operam dederint, vel sacrilegium aliquod commiserint. id enim & Sacri [e] Canones docent, & præcipue Dominicus de Soto, multæ auctoritatis Doctor, tenet [f]. Vel, si per annum, & vltra excommunicati permanserint, vel Sanctæ Ecclesiæ vnioni restitui per absolutionem non curauerint: viderentur enim Ecclesię auctoritatem, ac Clauium potestatem negare, & de fide malè sentire. Idemque censendum erit, si de hęresi fuerint suspecti; vt ex Sacrosancto Conc. [g] Trid. ac alijs locis colligere licet; & Doctores [h] insignes, ac in Pontificio iure explicando illustres tradiderunt. His enim omnibus casibus, quos enumerauimus, ordinarius iudex esse censetur, etiam laicorum, vt Sacri Canones docent, & grauissimorum doctorum auctoritas confirmauit: potestq. cōtra eos procedere, vsque ad capturā & carcerationis pœnam inclusiuè. Sed, quoniam non est nostri instituti hoc loco disputare, sed solum modum, ac praxim demonstrare, qua Episcopus vti debet in perlustranda sua Diœcesi singulis annis, vt ex iuris [i] dispositione tenetur, iccirco plura de his dicere supersedebimus; contenti hęc pauca adnotasse, quæ fortasse Visitatoribus non inutilia erunt.

a c. Episcopus de off. ordin. in 6. & c. tuæ differtionis de pęn. & c. ut famæ & c. si cler. de sen. excomm.
b c. vt commissi, & hær. lib. 7.
c In cap. præceden.
d cōtra idolorum & gloss. ibi 26. q. 5.
c ad ostendēdū 17. q. 4.
e c. cum Epis. de offic. ord. lib 6.
f Sess. 25. c. 3. in fin.
g Cap contumacia de hęr. lib. 6. c. graue de pæn. & ibidem gloss. & c. bene de ætat. & qualit. ordin.
h Hostien. in summa sub tit. de hæret, Panor in c. postulasti & hō. & c. graue de pæn. & multis aliis in locis cum aliis & c. c. conuertenti de offic. ord. & c. Episcopū & c. placuit 10. q. 1. & multis aliis in locis.

Quo modo in ijs, quæ publica crimina concernunt, contra laicos sit agendum, si citati non comparuerint. Cap. XIIII.

CVM autem is, qui publicum aliquod crimen commisit, merè laicus fuerit, licet delicti species ab eo commissi ad forum Ecclesiasticum pertineat, vt sunt ea, quæ superius adnotauimus, & præterea adulteriū, incestus, concubinatus, & similia, & quę ad vtrūq; forum indifferenter pertinent, quę casus mixti appellari solent; vt sunt

fæneratio,

fæneratio, blaſphemiæ, & cętera eius generis; ſi citatus fuerit, nec com paruerit, eius contumaciam per Coadiutorem ſuum, vel alium, cui id onus incumbet, accuſandam curabit Viſitator in termino citationis, Iudexque contra huiuſmodi rebellem, ac contumacem aliam decernet monitionem ad comparendum, videndumque declarari, ſe in cenſuras, ac pœnas primi mandati, ſiue monitionis incurriſſe, eo quòd non paruerit, & ad dicendam cauſam, quare non debeat declarari excõmunicatus, per affixionem cedularum in locis publicis. Quòd ſi, ſecundo monitus, comparere neglexerit, in prædictas cenſuras incurriſſe declarabitur, ac publicè excommunicatus pronunciabitur per affixionem cedularum in locis publicis, ac frequentioribus illius ciuitatis. &, quo magis eius contumacia, & pertinacia creuerit, eò Viſitator cenſuras, ac pœnas augebit, vſque ad brachij ſæcularis inuocationem: id enim Summorum Pontificum Conſtitutiones, ac decreta admonent eſſe faciendum, cenſuras Eccleſiaſticas, ſeruatis debitis, ac Canonicis terminis, aggrauando, ac reaggrauando; prout magis ei expedire videbitur.

c. pernicio- ,&c.quoniã de offi.ordin. & 23.q.3.Ma ximianus cũ reliquis.

Quo caſu Viſitator contra reum delatum ordine iudicario vti debeat.

Cap, X V.

POSTQVAM Viſitator, vt ſuperius adnotauimus, maturiori adhibito conſilio, diligentius, altiuſque rei delati, ac criminis enormitatem, nec non delatorum qualitates ſecum conſiderauerit; ſi reus citatus, vel non comparuerit, vel in vincula coniectus fuerit, ſi præuia Viſitatoris admonitione, ac cohortatione errorem ſuum fateri noluerit, ac veniam humiliter poſtulare, ſed pertinacius contradicere perſtiterit; cum ſatis conſtiterit, pleniuſque probatum fuerit, publicum eſſe, ac notorium illius crimen; tunc per accuſationem, ac fiſci operam contra eum agendum erit; qui quidem Fiſcus reum de omnibus criminibus, ac delictis, de quibus denunciatus fuerit coram Prælato, accuſabit in forma, petetque ab eo tamquam Iudice, vt iuris cum pœnis multet, ac caſtiget; Iudexque tunc audita, ac admiſſa accuſatione contra reum, iuxta Canonum [a] ſanctiones procedat,

[a] c.qualiter, & quando de accuſ. lib. ſecundo.

cedat, decernatque illius accusationis copiam, siue transsumptum ipsi reo dari, vt se defendere, ac tutari possit: atque hac in re Diuinę Scripturæ vestigijs insistet, quæ in Actibus Apostolorum [a] hanc consuetudinem comprobat, cuius verba sunt: Non est consuetum Romanis, quempiam damnare, priusquam is, qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat, vel abluendi crimina, quę ipsi obijciuntur. Ac pari ratione, si reus se defenderit, defensionis illius copiam, siue transsumptum Fisco tradendum curabit, assignato interim vtrosque competenti termino ad probandum. Cumque articuli per vtrisque exhibiti fuerint, & à iudice admissi, saluo iure, & postquam, quod probare intendunt, deduxerint, ac probauerint, concessa processus publicatione, ac termino ad opponẽdum assignato, exceptionibusque, ac defensionibus legitimis, ac bonis admissis, factaque conclusione, Visitator, postquam diligentius, maturiusque processum, examina, & omnia considerauerit, seruatis Canonicis terminis, tandemque citatis partibus ad audiendam sententiam in Dei nomine proferendam, prout iuris esse videbitur, ac magis iustitiæ consonum, eam proferet. A qua quidem sententia si iustè appellatum fuerit per reum, & per iudicem, à quo lata fuerit sententia, appellatio admissa, (quia alioquin in causis appellationis, & morum correctionis non admittitur appellatio [c], ad effectum retardandæ executionis) tunc appellanti mandabit, vt intra certum tempus iudicem, ad quem appellauit, cum Apostolicis, siue litteris reuerentialibus adeat, & coram eo appellationis huiusmodi causam prosequatur.

Illud tamen interim animaduertendum est, in Visitationibus, quæ in Monasterijs, ac personis regularibus fiunt, licet huiusmodi methodus, ac ordo iudicarius obseruari debeat, non tamen necesse esse, omnino, ac inuiolabiliter eum ita obseruari, vt ne latum quidem vnguem ab eo recedamus, sed habita ratione personarum, quibus cum agendum erit; vt ex Pontificij [d] iuris decretis facilè colligi potest. Verum enim verò, cum huiusmodi denunciationes Sanctæ Visitationis vigore fieri contingat, in agendo contra reos huiusmodi debet modus adhiberi, vt luce clarius innotescat, nullam aliam esse Visitationis intentionem, nisi, vt erroribus, quibus Deus Opt. max. offenditur, ac ad iracundiam prouocatur, remedia adhibeantur: ac peccatorum conuersioni, Cleriq; ac populi reformationi sedula opera detur: idque benignè, ac humaniter, remoto iuris nimio rigore, fiat. Quòd si quando ad iuris rigidiora remedia deueniendum erit, id præseferat semper, se, præter voluntatis suæ intentionem, ac vi, coactos fuisse id facere, vel quia nullũ aliud esset opportunum remedium, vel quia peccatores pertinaces essent, vel quia magnum inde venturum erat scandalum.

a c. 25.

b Cõc. Trid. sess. 13. de refor c. 4. & sess. 22. de refor. c. 1, & sess. 24. de refor. c. 10.

c c. Qualiter, & quãdo & c. olim de accus.

Quòd

Quòd ſi temporis aliquid peracta Viſitatione ſuperſit, laudauerim, vt ad errorum, quos in Viſitatione repererit, emendationem, ac proceſſuum, quos ſabricauerit, executionem procederet, ab omnibus, qui inemendabiles eſſent, debitas pœnas, Canonicè, ac iuris ordine ſeruato, exigendo.

Quo modo ſit procedendum, in quibuſdam caſibus, qui frequentius in Viſitatione ſolent occurere. Cap. XVI.

QVAMVIS multa ſint, & innumera, quæ Prælato ſuam Diœceſim viſitanti paſsim ſe ſe offerre ſolent, quibus niſi opportunum adhibeatur remedium, magnum inde, & inſigne Chriſtifidelibus malum plerumque oriri ſoleat: ſunt tamen aliqua, quæ frequentius committi ſolent, & quę quodammodò populis familiaria facta fuere peccata: quibus eo diligentius Viſitator debet prouidere, quo omnes norunt perfidiorem eſſe hoſtem, qui diſſimulat, & ſebrim periculoſiorem, quæ non dignoſcitur, ſed paulatim homines conſumendo interimit. Nos igitur nonnulla huius generis peccata hic enumerauimus, (nam ſingula percurrere difficile eſſet, & longum) ac remedia opportuna ſingulis accommodauimus, quorum exemplo reliqua dignoſci, ac caueri facilè poterunt, & à Viſitatore corrigi.

Eſto igitur, vt ad Viſitatorem aliquis detulerit, N. & N. legitimè iuratos, & fide data ſimul vitam agere, ac matrimonium ſine conſuetis Eccleſię benedictionibus, ac ſollemnitatibus conſummaſſe, & quòd mulier nec vidua, nec aliquo tempore velata fuerit; tunc Viſitator ijs pœnis eos multabit, primò, in quas per Synodales Conſtitutiones illius Eccleſię incidiſſe deprehendentur. Deinde imperabit, vt quamprimum Eccleſiæ benedictionem accipiant, &, quoad re ipſa id non præſtiterint, ſeparatim, iuxta Sacrorum [a] Canonum regulas, viuant, ſub pœna excommunicationis. Nam (vt Diuus [b] Auguſtinus teſtatur) inſtitutum eſt, vt ſpōſæ iam pactæ non ſtatim tradantur, ne vilem habeat maritus datam, quam ſuſpirauit ſponſus dilatam. Quod autem ante

[a] c. Sacro de ſen. excom. & c. cum medicinalis eo tit. lib.6.

[b] lib.4.cōfeſ. diſt.27.

matrimonij consummationẽ teneantur Ecclesiæ benedictionem suscipere, &[a] ex iure Pontificio, & ex Sacræ Tridentinæ Synodi decretis desumitur.

Quòd si fortè Visitator certior factus fuerit, N. & N. legitimè inter se matrimonium per verba de præsenti in facie Ecclesiæ contraxisse, & separatim viuere, non autem simul, vt humani, ac diuini iuris decreto tenentur, idque nulla alia ratione ab ijs fieri, nisi, vt propriæ libidini, & ingenio satisfaciant, mandabit eis, ac imperabit, vt intra dierum trium spatium simul conueniant sub eodem tecto, ac ibidem simul vitam ducant, ac ita viuere perseuerent, vt virum, ex vxorem decet, sub pœna excommunicationis maioris. quod si minus id re ipsa præstiterint, coram Visitatore comparere teneantur, ac causas, rationesque afferre, quibus id facere non teneantur. quòd si, maturius consideratis huiusmodi causis per eos adductis, nullum tale impedimentum apparebit, per quod diuortij faciendi sententia ferenda sit; grauioribus pœnis, ac censuris Ecclesiasticis adhibitis, eos ad viuendum simul compellat, inuocato etiam (si opus fuerit) auxilio brachij sęcularis.

Quòd si Visitatori constiterit, N. & N. esse publicos concubinarios, vel quòd ex eorum met confessione in iudicio publicè facta, vel ex sententia contra eos lata, vel denique ob facti perspicuitatem[d], eo quòd omnibus innotuerit, coniũcti fuerint, mãdabit eis, Notario pręsente, sub eisdem pœnis, ne in posterum simul cohabitent, nec simul versentur in locis, ac temporibus suspectis. quòd si parere contempserint, contra eos ad excommunicationis sententiam procedet, inuocato etiam tandem (si opus fuerit) auxilio brachij sæcularis; vel, si magis libuerit, ad illorum reformationem procedet, iuxta Concilij[e] Tridentini decreta; nec antea absoluendi erunt, quàm promiserint, se in posterum id non commissuros. quod videtur sensisse Panormitanus[f], licet in clericis[g] hoc non habeat locum. Illud tamen interim diligenter notandum est, Visitatorem semper in huiusmodi erroris specie perquirenda curiosius de adulterorum, ac concũbentium condicionibus inuestigare debere: an scilicet sint coniugati, nec ne. nam cum mulieribus coniugatis debet Visitator cautius agere, & moderatius, ob imminens periculum, & ob scandalum, quod accidere posset, si ad eiusdem viri cognitionem eam adulteratam fuisse peruenerit. Nisi fortè, eiusdem viro id postulante, & consentiente, contra eam ageretur: vt nobis in Andria contigit.

3 Pari ratione, si comperit Visitator, quemquam in ea ciuitate, oppido, locoue, quem visitat, reperiri bigamum, præmissa diligenti facti inquisitione, si constiterit id factum esse ex certa scientia, nec ignorantię locum esse, commissum crimen debita pœna multabit,

a 27. q. 2. 30. q. 5. per totum & 4 sess.

b c. primo de refor. matr sess. 24.

d c. tua no de habit. cle & mulier.

e c. 8. sess. 24 de refor. matrim.

f in c. intelleximus de adult.

g c. cler. de cohab. cl. & mul.

bit, ao matrimonium secundo loco contractum, vt Diuinum ius postulat [a], dissoluet. Verùm, si reperiet, mulierem secundas nuptias celebrasse, habita aliqua persuasibili opinione mortis primi sui viri, matrimonium secundò contractum nòn prius dissoluet, quàm constiterit primum illius virum, inter viuos agere: id quod Sacri [b] Canones multis in locis docent esse faciendum.

Quòd si certius factus fuerit Visitator, quospiam in eo, quem visitat, loco, licet scirent se in quarto, vel alio consanguinitatis, affinitatisve gradu coniunctos esse, tamen contra Canonicas [c] prohibitiones matrimonium inter se, absque summi Pontificis dispensatione, contraxisse, separatim eos viuere imperabit, excōmunicatos interim publicè declarabit, nec prius absoluet, qnàm tanto errore dignam pœnitentiam egerint, vt Clementis Summi Pontificis Decreto precipitur. Quòd si constiterit, quospiam alios clandestinum inter se matrimonium contra Sacrorum Canonum [e] decreta cōtraxisse, Sacerdotem, qui huiusmodi matrimonio sic contracto interfuerit, iuxta Canonicas [f] regulas, ac Sacri Concilij Tridentini decreta, ac Synodales illius Ecclesiæ Constitutiones puniet, reliquosque omnes qui quouis modo delicti illius participes fuisse deprehēdentur, pari ratione corriget, ac castigabit.

Quin etiam, si quospiam repererit, qui eo anno in Paschate peccata sua Deo non fuerint confessi, nec sanctum Eucharistiæ Sacramentū sumpserint, (vt ex antiqua Sanctorum Patrum [g] institutione tenentur) ex Ecclesia eos expelli, ac illius ad tu illos prohiberi imperabit, statimque ac eos facti pœnituerit, ac se Ecclesię præcepto obedire paratos polliciti fuerint, absoluet, ac, salutari pœnitentia iniuncta, mandabit, vt intra certum temporis spatium confiteantur, ac reliqua, vti tenentur, exequantur.

Sin autem quospiam ibi offenderit excommunicationis vinculo irretitos esse, vel quòd debitam aliquam pecunię summam nō soluerint, licet sint soluendo, vel quòd aliquo enormi delicto, peccatove detinerētur, nec se absolui, ac Ecclesię sanctæ vnitati, restitui curauerint, cōtra huiusmodi inobedientes Sathanæ filios, ad alias Ecclesiasticas censuras procedet; ordine Canonico seruato, auxiliumque brachij sæcularis (si opus fuerit) contra eos inuocabit, ac in vincula conijci, eorumque bona publicari curabit, vt, quos timor Dei à malo non reuocat, pœnæ saltem corporalis castiget.

Insuper nouerit Visitator, se testamenta omnia debere inuisere, ac perscrutari, an re ipsa vltimæ defunctorum voluntates impletæ fuerint per hęredes, siue testamentum executores. nam ex Sacri Concilij Tridētini auctoritate Episcopi, tāquam Sedis Apostolicæ delegati, in casibus à iure concessis, omnium piarum dispositionum, tàm in vltima volūtate, quàm

e. accepisti ... sponsf. di... r.
... in presen... de sponsf. ... c. Domin[us] ... secū. nup. ... requenter ... lit. pend. ... n contet. ... ū per bel... am. 34. q.
... c. nō debet ... consa. & ... r.
... c. 1. & vni... de consan. ... ffi.
... c. cum in... itio de clā... st. despon. ... vbi supra ... primo de ... or. matri. ... 24.
... c. omnes ... iúsque se... s de pæn. ... remiss.
... t Clerico... a de vit. ... on. cler.
... c. 8. sess. 22

quam inter viuos, sunt executores. Quòd si quos anni præterito tempore vltimas defunctorum voluntates debitæ executioni non demandasse cóperiet, executorum negligẽtiam corripiet, debita inflicta pœna, vt iuris[a] erit, hæredesq; congruo assignato termino coget, compelletq;, vt defuncti voluntatem impleant, sub pœnis à iure[b], & Synodalibus Constitutionibus illius Ecclesiæ impositis.

a c. tua nob de testam.

b c. si hæres de test.

Quo modo obstetrices, ac ij, qui verbis, ac carminibus medentur, sint visitandi.
Cap. XVII.

MVLTA sunt, quæ parturientibus mulieribus imminere solent, & ea quidem grauissima pericula, dum fœtus è materno vtero in lucem eduntur: quibus quoniam passim adesse consueuerunt obstetrices, quibus etiam id muneris demandatum est, vt omnibus incommodis, ac fortunæ casibus prouideant, ac opportunis remedijs occurrant, non alienum esse duximus à Pastorali nostra sollicitudine, nec ab instituto nostro dissonum, & eas quoque salutaribus imbuere præceptis. Nam, quæ tunc temporis fœtibus imminent pericula, dum in lucem eduntur, non solum infantium illorum corpora vexant, sed, quod magis est, animæ quoq; salutem plerũque in discrimen adducunt; satisq; compertum est, misellos illos infantes sine sancti Baptismi Charactere ex hac vita migrare; idque earũ culpa, negligentiaque fieri, quibus id muneris demandatum est, vt parturientibus præstò sint, ac opitulentur: quæ si viderint infantem in vicinæ mortis periculo constitutum, statim baptizare debent, nec illud temporis spatium expectare, quod in illis, qui incolumes è materno vtero prodeunt, expectari consueuerit. Quapropter, quamcunque ciuitatem, oppidum, siue locum visitabit Prælatus, & omnes, quæ ibidem sunt, obstetrices, ad se accersiri curabit, mandabitque, ac singulas interrogabit, an domi nascentes pueros absque insigni aliqua, & euidenti necessitate, periculoque baptizare consueuerint, easque, ne id faciant, commonebit. nam, sicut errare diximus, si nascentes fœtus in propinquæ mortis periculo constitutos statim non baptizent, ita quoque errare eas dicimus, quoties infantes nullo imminente mor-

tis periculo domi baptizant, prætermissis interim, earum curiositate, consuetis Sanctæ Ecclesiæ cęrimonijs, ac sollemnitatibus. Monebit quoque, ac instruet, cum, insigni imminente periculo, ac magna id necessitate postulante, huiusmodi infantes baptizant, quo ordine, qua ve methodo vti debeant in ministrando Baptismi Sacramento, quam in partem, siue membrum aquam infundere debeant. nam, si fieri potest, caput est abluendum; sed, si commode id fieri non poterit, satis erit quodcunque aliud membrum, quod è materno vtero prius exierit, abluere. quod tamen eo casu solum faciendum esse nouerint, si de nascentis pueruli vita desperent; alioquin ne faciant. Docebit etiam eas, quibus verbis vti debeant. quod si forte nescierint, imponet eis, vt sub excõmunicationis pœna discant; &, quoad didicerint, obstetriciam artem ne exerceant; mandabitque Parocho, vt eas verba illa, ac reliqua necessaria doceat. Perquirat etiam, an, dum aquam infundunt, verba proferant; nec prius, posteriusve: nam eo casu nihil efficerent. Parochos etiam moneat Visitator oportet, infantes illos, qui, mortis periculo imminente, domi baptizati fuerunt, si peculiari Dei beneficio, ac gratia, periculum illud euaserint, ad Ecclesiam deferendos esse; vt prætermissæ cærimonię, sollemnitatesque, quibus in ministrando Baptismi Sacramento sancta vti consueuerit Ecclesia, suppleantur.

(margin: c. mulier. in necess. cum sequen. per tot. de consf. dist. 4.)

Postremò, commonefaciat obstetrices, si vir ibi periclitante fœtu adsit, fœminis non esse baptizandi munus permittendum; si verò adfuerit Clericus, ei hoc onus incumbet; qui si fuerit simplex Clericus, Subdiacono pręsente cedet, Subdiaconus Diacono, Diaconus Presbytero, & sic de singulis. semper enim huiusmodi Sacramenti ministratio digniori demandanda est.

Curabit etiam Visitator, omnes ad se frequentes conuenire, siue ij viri fuerint, siue mulieres, qui oculis, lumbisve, siue alijs morbis, particularibus verbis, carminibusque se mederi profitentur, quiq; orationibus, ac veneficijs, in curandis huiusmodi morbis, vtuntur; prout multi nostris temporibus reperiuntur, qui linteis, aquisve medicatis, vulneribus, vlceribusque, ac diuersis doloribus se mederi posse pollicentur.

In his autem omnibus casibus duò potissimũ scrutabitur Visitator, ne in his peccatum aliquod committatur, neve Deus opt. max. offendatur, vt Angelicus Doctor D. Thomas adnotauit. Primò, quibus verbis vtantur in huiusmodi medicaminibus: deinde, cum illa verba proferant, quid faciant: tum, quid prius, quidvè posterius. &, quæ licere, ac Christianæ pietati, & religioni non esse contraria comperiet, permittet; quæ vero impia, profana, ac nefaria, & Christianæ religioni contraria inueniet, prohibeat omnino, ac tollat, oportet. quin etiam omnes

(margin: secunda secundæ. q. 96. a. 4.)

superſti-

superstitiones, obseruationes, fascinationes, ac magicas [a] artes, ac cautiones tollendas, ac è Christi fidelium mentibus, pectoribusque eradicandas penitus, & eijciendas curabit: &, si quos ijs deditos reperiet, castiget inflicta pœna, quæ à Canonicis [b] sanctionibus contra huiusmodi delinquentes constituta est.

a 26.q.5. per tot.qu3. b c 1.de sorti leg.cum seq. per totam.

Quomodo sint Quæstorum abusus visitandi & tollendi. Cap. XVIII.

QVONIAM autem inter cætera, quæ à Visitatore præstanda sunt, abusus tollere haud minimum est censendum, & eos præsertim, qui tanquam Ecclesiæ Dei perniciosi iam sublati sunt: propterea Visitator Quæstores eleemosynarios, siue quæstuarios diligentes examinabit, ac interrogabit, quas facultates, priuilegia ue habeant, quæ etiam ab ijs exhibenda curabit, perquiretque, an illa excedant, ac magis, quam concessum eis sit, extendant: ac reliquos abusus, qui ab huius generis hominibus committi solent, diligentius considerabit. si quos autem abusus, si quos ve errores deprehenderit, eos iuxta Canonicas [c] sanctiones, ac sacri Concilij Tridentini [d] decreta, debita inflicta pœna, coercebit, ac puniendos curabit. Sed fortasse de his longius differere superfluum censeri poterit, cum huiusmodi quæstuariorum nomen, ne dum officium, ac vsus, iam sublatum fuerit à Sancta Tridentina [e] Synodo, a qua etiam methodus præscribitur, quæ in publicandis indulgentijs, ac aliis spiritualibus gratijs locorum Ordinarij uti debeant. Huiusmodi ergo methodus, an diligenter, fideliterq. obseruetur, videat Visitator oportet: ut omnes noscant, cælestes Ecclesię Thesauros non ad quęstum, sed ad pietatem exerceri debere.

c c. tua nos & os priuil. & clemen. abusionibus de pæn. & remiss. d c.2. de ref. sess.5. consess. 21.c.9. e Sess. 21.ca. 9. de refor.

Quibus

Quibus rebus potissimum, quibusve exercitationibus Visitator vacare possit, ac debeat, dum Ecclesiam, ac diœcesim suam visitat. Cap. XIX.

PASTORALIS officij, ac dignitatis sollicitudo postulare videtur, vt nihil vllo vnquam tempore prætermittat Pastores, quod ad ouium sibi commissarum salutem spectare videatur. Et quoniam non vnico oues inficiuntur morbo, plura etiam sunt adhibenda medicamina,[a] vt, quod deuium est in caulam Domini reducatur; quod frigidum est, foueatur; dissolutum consolidetur, ac missum, perditumque recuperetur.

a Ezech. c. 33

Hinc est, quòd Visitator, dum suam Diœcesim inuisit, non vnico debet esse contentus munere obeundo, sed, præter ea, quę superius adnotauimus, reliqua etiam salutaria studia Pastorali officio, ac visitationis perfectioni annexa, id quod Doctores,[b] & ij quidem grauissimi testati sunt, exequi debet, ac tenetur. In quorum numero sacri Chrismatis, siue Confirmationis collatio est, cuius minister est solus Episcopus,[c] proptera in quamcunque ciuitatem, oppidum, siue locum Episcopus visitaturus se confert, ibi ministrando sancto Confirmationis Sacramento vacare[d] debet. Quòd si commode fieri poterit; semper ante prandium ieiuniis omnibus, idest tam ipso, quàm vngendis, & confirmandis, Sacramentum hoc ministrare sataget: omnesque vngendos hortabitur, vt prius peccata sua Deo humiliter, ac pie confiteantur. Statuet etiam, vt singulos confirmandos singuli suscipiant, ac alias omnes sollemnes cærimonias, ac ritus obseruabit, quæ in Pontificali habentur, & de quibus Theologi distinct. p. l. 4. latius differunt. Curabit etiam per Parochum in libello ad id potissimum confecto, tam eorum, qui sacro Confirmationis charactere insigniti fuerint, quàm illorum, qui eos susceperunt, nomina, & cognomina diligenter adnotari, eodem ordine, quo de baptizatis, & eos suscipientibus supra diximus; vt, si quando inter eos matrimonium contrahi

b Glos. & Ios. Andr. in cap. Romana de cens. & in c. inter cæt. de offic. ord.

c c. presbyteri de cōs. dist. 4.

d cap. manus & sequen. de cens. dist. 5. & cap. vnico de sanct. vnct.

e c. vt ieiuni. c. vt Episcopi de cons. dist. 5.

trahi contingeret, impedimentum illud cognationis spiritualis sciri possit. Debet præterea Episcopus visitans ecclesias, altaria, ac reliqua pia loca Deo dicata consecrare, ac (si opus fuerit) Deo se per sanctum Confessionis Sacramentũ reconciliare, vt sacri Canones [a] docent. Debet etiam calices, corporalia, Ecclesiæ paramenta, ac reliqua Diuino cultui necessaria benedicere: Quin etiam ordines conferre poterit, primam quidem Tonsuram singulis diebus; Minores vero Ordines diebus Dominicis, ac festis; sed reliquos sacros ordines temporibus tantum ab Ecclesia statutis: ita tamen sacrarum Sanctionum [b] decreto sancitum est.

Insuper debet subditis suis ius dicere, varias querelas, delationesque, ac alias causas, tam ciuiles, quam criminales, inter eos decidendo; vt Sacrorum [c] Canonum auctoritate confirmatum est. Præterea, in quamcunque ciuitatem, oppidum, siue locum peruenerit, sciscitari debet diligenter, an ibi inter ciues inimicitiæ, rixæ, dissensiones ve, siue factiones vigeant; omnesque, quantum in se erit, ad pacem, concordiamque perducere conabitur: ad quod prestandum Canonicis [d] sanctionibus tenetur. Postremo, perquiret, qui nam in ea ciuitate, populo ve sint pauperes alienæ opis indigentes; vt exempli gratia, viduæ, orphani, & his similes: quibus omnibus qua ratione suis necessitatibus subueniatur, prouidebit, & eleemosynas distribuet; prout ei per suas facultates licebit; ne per inopiam aliquid cogantur committere, quod vel Deum Opt. Max. offendat, vel proximum lædat. Quod etiam eo libentius facere debet Visitator, vt sacris Summorum Pontificum [e] Constitutionibus pareat, quorum virtute id præstare tenetur, ac bene de pauperibus, tanquam communis omnium parens, mereri.

a De consecr. ecclesiæ & alt. per totum, & c. 1. de relig. domibus.

b Dist. 75. per totum & de tempor. ord. per totum.

c c. inter cætera, & cap. frequenter de offic. ord. & c. cũ Episc. eod. tit. lib. 6.

d c. studendũ & c. placuit, & c. præcepimus. 11. dist. & c. 1. de tregua & pace in fine.

d c. fratrem nostrum, & c. non satis, & c. est probãda 86. dist. & c. Apostolicis viris, & & quicquid. 16. q. 3.

Quos ordines, quas ve Constitutiones Visitator relinquere debet, vt, quæ de defectuum correctionibus statuerit, debitæ executioni demandentur. Cap. XX.

SOLENT medici, cum infirmum aliquem inuisunt, non solum id sibi proponere, vt morbi illius causas tollant, ac ægrotantem liberent, sed etiam nonnulla remedia adhibere consueuerunt, quibus eum ab omnibus in posterum morbis præseruent. Hos igitur Episcopus, siue Visitator imitatus, postquam totam Diœcesis visitationem eo ordine, quo docuimus, confecerit, ac omnes errores, defectusque in actis Visitationis adnotauerit, ne huiusmodi errores in posterum quo vis modo committantur, prouideat, oportet. Postquam igitur rationes omnes, ac computa percurrerit, ac diligenter examinauerit, ac reliqua omnia diligentius considerauerit, quæ reformatione, ac emendatione indigere videbuntur, edicta contra delinquentes omnes, facta prius ijs Canonica monitione, publicanda curabit. qua in re poterit ea methodo vti, quam supra tradidimus, cum de edictis proponendis, tam in visitatione Ecclesiæ, & cappellarum, quàm personali tractaremus. possunt enim ea omnia, & diœcesis visitationi accommodari. nisi malit eo ordine ea proponere, quo hic infra sunt digesta. Nos enim nullum alium finem nobis proposuimus, non alium scopum spectauimus in toto hoc nostro opere, quam Visitatori, ac ijs, qui visitari debent, prodesse. Poterit ergo Visitator vel hunc ordinem sequi, quem hic præscribimus, vel alium, quem in priori parte tradimus, pro vt magis ei expedire videbitur, ac Ecclesiæ, bonorumque eius vtilitati magis conducere: vt, quæ statuet, post discessum suum inuiolabiliter obseruentur, ac debitæ executioni, terminis præfixis, demandentur.

Primo igitur mandatum generale decernet, ac publice proponet contra debitores Ecclesiæ, ijsque omnibus, & singulis mandabit, vt intra nouem dierum spatium, quicquid Ecclesiæ tenentur, cum effectu persoluisse debeant œconomis, siue priori, exactori ve illius Ecclesię

quod

quòd si, eo termino elapso, contumaces fuerint, & parere recusauerint, statuet, vt Diuinis officijs interesse eousque prohibeantur, donec edicto paruerint, ac plenè satisfecerint.

Postea mandabit Priori, siue œconomo, Thesaurariove, vel alteri, cui id onus incumbit, vt ędificium N. vel fornicem, tectumve, aut murum restauratione indigentem, vel minantem ruinam, intra certum aliquod temporis spatium reparandum, resarciendumve, aut de nouo faciendum curet, vel aliquos libros, ornamentave, vel aliquod aliud necessarium, quod desit, emere teneatur, aliqua proposita pœna, nisi paruerit, quam vel Ecclesiæ ędificio, vel Episcopali Palatio, vel alicui alteri pio operi applicabit.

Mandatum insuper contra beneficiatos, ac cappellanos perpetuos proponet, cuius virtute teneantur intra certum aliquod temporis spatium domos, & prædia, quę ad sua beneficia spectant, restaurare, si quę fuerint, quę restitutione indigere Visitatori visa fuerint. Quòd si parere recusauerint, eo termino elapso eorum fructus beneficiorum, cui domus illæ vel prędia annexa sunt, sequestrari mandabit, donec tanta ex illorum redditibus comparata fuerit pecunia, vt huiusmodi reparationi sufficere possit.

Decernet etiam multa alia his similia edicta, prout necessarium videbitur pro illorum emendatione defectuum, quos in Visitatione repererit. Verùm omnibus, quibus, dum ibi pręsens est, potest oportuna remedia adhibere, curabit adhibenda, ac debitę executioni omnia demandanda. Nam ex ijs, quę animaduertere, ac diligenter considerare debet Visitator, illud potissimum est, vt omni suo conatu, omnibus viribus suis studeat, coneturque paucissima, quoad eius fieri poterit, decreta executioni demandanda relinquere; sed omnia, si fieri poterit, per se, dum ibi pręsens est, exequatur. satis enim ipsa experientia docet, huiusmodi transgressionem, ac contemptum mandatorum, malos, ac damnosos subditorum animis laqueos inijcere, vt Ioannes Gerson testatum reliquit. 2. parte tractatus, siue sermoni, de vit. clericorum.

Deinde, cùm discedendum erit, & ad inuisenda alia loca suę Diœcesis peragendum, mandabit, vt proximo die Dominico decreta, & quęcunque alia in illa Visitatione actitata fuerint, (visitatione personali excepta) omnia publicè inter Missarum sollemnia, cùm populus frequens ad audienda sacra conuenire solet, alta voce legantur, vt ab omnibus percipi queat; ne quisquam ignorantię excusationem pręteferre possit; imposita pœna, ni paruerint.

Et, quoniam nihil tam salutare, ac necessarium in Ecclesia Dei, cùm ad Diuinum cultum, tum ad animarum salutem, quàm, vt omnes Christianę fidei pręceptis instruātur, præcipuè vero pueri: nam, quo semel est

imbuta recens,seruabit odorē testa diu: Propterea mandabit Visitator Parochis, vt singulis diebus festis, facto prius campanæ signo,vel inter Missarum sollemnia statuto tempore,omnes,& præcipuè pueros ad Ecclesiā frequenter conuenire satagant à prādio,ibiq; eos Christianę fidei præceptis imbuant;vt,quid faciendū,quidvè vitandum,omnes nouerint, quo & nomine,& re ipsa Christiani esse censeantur: idque inuiolabiliter seruari mandet,ac imperet,conuenienti negligentibus,ac contumacibus proposita pœna, ni paruerint.

Animaduertendum tamen interim est in fine Visitationis, vbi omnia, quæcunque vel decreuerit,vel ordinauerit Visitator,in actis Visitationis redacta fuerint, tam ab ipsomet Visitatore,quàm à Notario subscribendum esse illis eo stylo, quo Notarij vti solent in omnibus alijs publicis scripturis.

[a] Idē supra ead p. prima c.3. circa fin.

Placeret[a] & illud quoque, vt ad tollendas errorum causas mandaret Visitator, expensas omnes, quæ ipso Visitationi illi insistente factæ fuerunt, per Notarium separatum adnotarentur,ac illis ipsemet Visitator vnà cum eodem Notario subscriberet.

Tandemque, antequam discedat, populo illi sollemniter benedicet, ac, conuocata concione, multa illis monita salutaria, tanquam bonus parens, relinquet, hortabiturque, vt à malo declinent, & faciant bonum,operibus se Misericordiæ tàm spiritualibus, quàm corporalibus exerceant, sed præcipue pauperes omnes, viduas, pupillos, ac orphanos commendatos habeant, nec à quopiam opprimi patiantur; sed illis semper opibus auxilio, ac consilio præsto sint; memores sententiæ illius Domini Saluatoris nostri,quam in fine mundi, iudex viuorum, ac mortuorum, prolaturus est: Quod vni ex minimis meis fecistis[b]. Et, vt alacriores ad huiusmodi opera exercenda reddantur, docebit,quanta illos merces maneat, si sic agendo perseuerauerint. nam & bonis corporis,ac fortunæ, dum viuent, cumulabuntur; &, postquam vita functi fuerint, æterna fælicitate, in cælis donabuntur: quæ adeo humani intellectus captum excedit, vt merito de ea scriptum sit, Non[c] oculum vidisse, nec aurem audiuisse, nec in cor hominis ascendisse, quæ præparauerit Deus diligentibus se.

[b] Matth.c.25

[c] Paulus Apostolus.1. ad Corin. c. 2. Isai. c.64.

Sed iam vela colligamus, ac immensum hoc Visitationis pelagus emensi, ac optatum iam portum tenentes, vota Deo opt. max. soluamus, quòd incolumes nos ad optatum finem perduxerit, quòd os, & sapientiam tribuerit; vt secundum tenuitatis nostræ modum cæteris prodesse possemus. Nullum enim aliud nostrum in hoc opere fuit institutum, nullus alius finis, quàm, vt quamplurimorum vtilitati consuleremus. Hos igitur nostros labores quicunque leget, siue Episcopus is erit, siue Clericus, boni, æquique vt consulat, oramus, nec detrahat,

trahat, priusquam omnia diligentiori examine scrutatus fuerit. Si quid autem boni legendo repererit, si quid inde vtilitatis perceperit, id omne Deo Opt. Max. bonorum omnium auctori, ac gratiarum vberrimo fonti tribuendum sciat. non enim sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed omnis nostra sufficientia ex Deo est. Quęcunque vero aut non concinne disposita, aut non bene dicta compererit, ea omnia ingenij nostri tenuitati adscribat: qui tamen eò minus reprehendendi erimus, quòd, Episcoporum, qui nunquam alias Pastorali munere functi sunt, & omnium, qui visitandi erunt, vtilitati studentes, vela soluimus, ac procellosum hoc pelagus, tantis laboribus, sudoribus, ac vigilijs emensi sumus, sperantes vos gratiam potius ab ijs inituros esse, quam à quopiam reprehensum iri hanc nostram diligentiam. Nos verò, quęcunque diximus, Sanctę Matris Ecclesię iudicio subijcimus: à cuius sententia, ac Sanctorum Patrum placitis, nos ne latum quidem vnguem, vllo vnquam tempore recedere voluisse, velleve, in posterum testamur. Ac de omnibus Omnipotenti Deo, qui trinus, & vnus est adorandus, ac Beatissimę Dei Genitrici, Virginique Marię, ac S. Richardo, primo nostrę Ecclesię, ciuitatisque Andriensis Episcopo, atq; Patrono, gratię referantur. Amen.

FINIS.

INDEX
TITVLORVM
DIRECTORII
PARS PRIMA.

Viſita-

Præfe-

Delle